

100 ✓

ՈՒՍՈՒՄՆ

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ

ԵՒ ԲՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՈՅ

ՀԱՆԴԵՐԶ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ Ս. ԳՐՈՅ

ՃԱՆԱՊԱՐԶ ԵՐԿՆԻՅ

ԿԱՄ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԲՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

Ի Մ. ՄԱՆՈՒԿ ՎԱՐՃԱՊԵՏԷ ԿԱԿՈՍԵԱՆ ԿԻՐԻՆՑԻՈՅ

Դ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

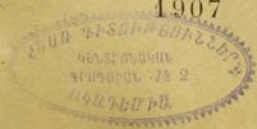
A 2065

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅ

ՄՐԱՌՅ ՅԱՎՈՎՔԵԱՆՅ

ՅԵՐՈՒՍԱԳԷՄ

1907

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
Տ. Տ. ՄԿՐՏՉԻ Ա.
ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Հ Ր Ա Մ Ա Ն Ա Ի
ՊԱՏՐԻԱՐԲԻ Ս. ԱԹՈՌՈՑՍ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ
Տ. ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ
ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐԲՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՈԼՍՈՑ
Տ. ՄԱՂԱՔԻԱՅ
ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

ԱՅՍ փոքր գրքիս անունը (ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԵՐԿՆԻՅ) ըսուելուն համար գուցէ ինձ նման տգէտներէն ըսող ըլլայ թէ, ո՛վ անմիտ, երկրիս վրայ շխաակ կրնա՞ս մի քալել որ երկինքն ալ կելլաս կոր, և կամ երկինքը ի՞նչ ունիս, երկինքը ճամբայ կունենայ:

Այո՛, կունենայ, վասն զի մէկ մարդ մը տեղ մը երթալու ըլլայ նէ, անշուշտ այն երթալու տեղը ճամբայ մը կունենայ, որ անկէց երթայ ու իր նստատակին հասնի: Նաև արքայութիւնն ալ երկինք կիմանանք, անոր համար արքայութեան ճամբան երկինքը փնտուել պէտք է:

Ուրեմն ո՛վ պարզամիտ և ջերմեռանդ քրիստոնեայ եղբայր, եթէ քու միտքդ դրերես երկինքին արքայութիւն երթալ նէ, այս փոքր գիրքը ձեռքդ ա՛ն ու այս ճամբային մէջ մտի՛ր, և կը տեսնաս որ ճամբային երկու կողմը 23 հատ զօրեղ և իմաստուն մարդիկ կայնած են, այսինքն
 1. Մովսէս, 2. Դաւիթ, 3. Սողոմոն, 4. Յոբ,
 5. Սիրաք, 6. Եսայի, 7. Երեմիա, 8. Բարուք,
 9. Եզեկիէլ, 10. Դանիէլ, 11. Ամովս, 12. Միքիա,
 13. Յովէլիա, 14. Չաքարիա, 15. Մաղաքիա,
 16. Մատթէոս, 17. Մարկոս, 18. Ղուկաս,
 19. Յովհաննէս, 20. Պօղոս, 21. Յակովբոս,

22 Պեարոս եւ շ3. Յուդա : Եւ ասոնք միշտ
 այս ճամբուն վրայ կայնած են ու այս ճամբան
 գնացողներուն կառաջնորդ են : Եւ այս ճամբուն
 վերի գլուխ Քրիստոս նստած է ու կը կանչէ .
 « Եկէ՛ք + է՛ք + ո՛վ : Բարե խնջեցողներ , եւ յեղի պէտէ հանգ-
 չեցնէ՛ք » թէ պէտ դուն այս ձայնը կը լսես կոր ,
 բայց չես գիտեր թէ որու ձայն է . ուստի
 պէտք է որ դուն այս ճամբուն վրայ կայնող մար-
 դոց հարցնես թէ՛ այս ձայնը որո՞ւ ձայն է , և
 կամ ուսկէ՞ց կ'երթացուի անոր քով : Այն ժա-
 մանակ անոնք իրենց մատովնին ցոյց կուտան
 ու կըսեն . Այն ձայնը Քրիստոսի ձայնն է . և
 անոր քով երթալու շիտակ ճամբան ալ ստիկայ
 է . եթէ անոր քով պիտի երթաս նէ՛ այս ճամբան
 շիտակ բռնէ՛ , դնա՛ , որ անոր քով հասնիս : Բայց
 անոնց ցոյց տուած ճամբան մէկ լայն ճամբայ
 մը չէ , հասլա քարոս և փշոտ և նեղ ճամբայ
 մըն է . ուստի չըլլա՛յ որ ճամբուն դժուարու-
 թիւնը նայելով վախնաս յառաջ երթալու , և
 երկու կողմդ խոտորիս մէկ լայն ճամբայ մը
 դռնալու համար . այն ատեն կը նայիս որ ճամ-
 բուն վրայ կայնող մարդիկը՝ իրենց ձեռքի դա-
 ւազանօք քու ճակատէդ կը զարնեն : Անոր հա-
 մար դուն զքեզ կանչող ձայնը դիտելով և ա-
 նոր յոյս դնելով յառաջ երթալու ջանք բրէ՛ ,
 որ երթաս քու նպատակիդ հասնիս . այն որ
 երկնից արքայութեան մէջ նստած է :

Արդարեւ փիլիսոփայական դիրքերը կարդա-
 ցող լեզուադէտներուն աչքին հիշ բան մը չե-

բեւնար այս գիրքը, որովհետեւ ասիկայ շատ
խոնարհ և շատ նեղ ճամբոյ մըն է, բայց արե-
ւելեան Հայոց քով շատ աւելի յարգի պիտի
երեւի ասիկայ, վասն զի իսկ և իսկ անոնց լե-
զուով գրուած է :

Թէպէտ ասիկայ այսքան երկար գրելու մտօք
չըսկսեցինք, հասլա մէկ փոքր Քրիստոսնէական
տետրակ մը յօրինել տաճկաստանի Հայոց խո-
շոր լեզուօք, որ դպրոցի տղայքը աղէկ հաս-
կընան Քրիստոսի մարգեղութիւնը՝ եւ Աստու-
ծոյ կամքը : Բայց կերեւի թէ Հոգւով սրբով
չարժելով այսքան երկարեցաւ : Նախ՝ սկսե-
ցինք Հոգի սուրբ՝ կոյս Մարիամին արգանդ
իջնալէն՝ մինչեւ քանի տարի ետեւ Հոգին սուրբ՝
Սիօն վերնատուն՝ Առաքելոց վրայ իջնալը՝
որքան մարգարէութիւններ կան նէ մէկիկ մէկիկ
սուրբ գիրքերէն ժողովելով մէկզմէկու բաղ-
հիւսել : Հարցման սկիզբ սուրբ Երրորդութիւնը
հասկնալ կուզէ, և երկրորդ՝ Քրիստոսի ալ ով
ըլլալը և կամ քրիստոսեայ անունը կուզէ հաս-
կընալ : և երբ որ բաւական հասկցուցինք նէ, ան-
կէց ետեւ մեզի հարկ եղաւ Քրիստոսի կամքն
ալ հասկցնել, անոր համար ճամբանիս երկա-
րեցաւ, մինչեւ ՚ի կատարածի աշխարհիս Քրիս-
տոսի միւսանդամ գալստեան և արգարոց յա-
ւիտենական կենաց հասաւ ճամբուն վերի գը-
լուխը : Եւ սուրբ Հոգւոյն շնորհաց ապաւինե-
լով, մեր տկար միտքը որքան բաւեց նէ՝ այնքան
մեղաց զգուշանալիք խրատներ եւ օրինակներ

գրեցինք, սուրբ գիրքերէն հաստատ վկայութիւններով, հարց եւ պատասխան ոճով: Եւ վկայութիւններուն բոլոր գլուխ եւ համար նշանակուած է. Մարգարէից և Առաքելոց խօսքերը գրարաւ գրուած և յետոյ աշխարհարաւ թարգմանուած են, և առանց վկայի խօսք հազիւ կը գտնուի մէջ. անոր համար կարծեմ հիշ մէկ քրիստոնեայ ազգ մը այս գրքիս դէմ չի կայնիր, թէպէտ մեր երկրացիներէն հակառակողներ եղան, բայց չեմ գիտեր չէի՞ն կրցեր հասկցեր՝ թէ նախանձու շարժեցան. ալ այն քննութիւնը արդար դատաւորին եւ անաչառ դատաստանին թողուցինք. եւ մենք առ այժմ նոյն հակառակողները մեզի երախտաւոր և բարերար ճանչցած ենք, վասն զի եթէ հակառակողներ չըլլային նէ, մենք ալ ասոր տպագրութեան հոգ չէինք տանիր. ու այնպէս գծադրուած կը կենար՝ եւ կարելի էր որ կորսուէր ալ մեր բազմաւորը աշխատանաց պտուղը:

Եւ իցէ թէ պատուէրներուն խստութեան համար զմեզ բանբասող ըլլայ աշխարհասէր եւ մարմնասէր մարդիկներէն, բայց իրաւունք մը չունին զիս բանբասելու, որովհետեւ իմին յօրինած խօսքերս չեն, հապա այս ճամբուն վրայ կայնող մարդոց շինած գոհարներն են. մենք մի միայն այն անգին գոհարները, ամեն մէկ խօսքը սուրբ գիրքերէն ծաղկաքաղ ընելով մէկզմէկու բաղհիւսելու աշխատեցանք, և ասոր վրայ ալ պարծենալու իրաւունք մը չունինք:

Հապա աշխարհիս մէջի բոլոր մարդոցմէ աւելի զիս անարգ եւ մեղաւոր ճանչցած եմ, եւ թերեւս վեր գրուած սրբոց բարեխօսութեամբ մեր աշխատանքը ապաշխարանք համարելով մեր բազմաթիւ յանցանքները ներէ ամենակալն Աստուած :

Եւ եթէ մէկ մարդ մը աշխարհիկ իմաստութիւն չի փնտռեր ու մի միայն իրեն հոգւոյն փրկութեան և արքայութեան ճամբան կը փնտռէ նէ, կարծեմ այս գիրքէն 'ի զատ ուրիշ գիրք հիշ չը կարգայ նէ բաւական է, ուրիշ գրքի կարօտութիւն չունենար այս գիրքը ունեցող մարդը. վասն զի արքայութիւնը՝ քրիստոնէութեամբ պիտի երթացուի որ կը հաւատանք բոլոր քրիստոնեայ ազգս, եւ քրիստոնէից հարկաւոր խնդիրքները բովանդակ ասոր մէջ պարունակուած է՝ որ կրնան գտնալ :

Բայց եթէ մէկ մը այս աշխարհիս մէջ իմաստութեան, հարստութեան, եւ կամ մեծութեան, եւ ուրախութեան, եւ հանգստութեան ճամբայ կը փնտռէ նէ, անոնք այս տեղ չ'կան, հապա հարսնիքին տունը կրնաս գտնալ զանոնք, ասիկայ սուգի տուն է, այս ճամբային սկիզբի դռնէն մինչեւ վերջին գլուխի դուռը լացով ու տրամութիւնով լեցուն է. այս ճամբան մըտնող մարդը՝ լալով ու սգալով պիտի երթայ մինչեւ ճամբուն վերի գլուխի դուռ, և երբ այն դռնէն ներս մտնայ նէ՝ այն տեղ պիտի գտնայ յաւիտենական յարազուարճ ուրախութիւնը :

վասն զի թագաւորաց թագաւորը անոր պիտի դիմաւորէ ու աչաց արցունքը սրբէ, եւ կըռնակի բեռը վար պիտի առնէ ու յաւիտեան հանգստացի՛ր, այս տեղաց թագաւորը դուն ես պիտի ըսէ, ու յաւիտեանս յաւիտենից պիտի ուրախանայ :

Եւ այս աշխարհիս մէջ ուրախութիւն փընտառող մարդն ալ կարծեմ ինձ նման տգէտ աղքատի կը նմանի, որ հարուստ դրացիէն լաթեր կառնէ կը հագուի կը կապուի ու հարսնիք կերթայ. մէկ օր եւ կամ երկու օր հարսնիքին տունը կուտէ կը խմէ կուրախանայ ու կը խաղայ, եւ իր աղքատութիւնը կը մոռանայ, եւ շատ գիշերներ անօթի պառկելը՝ բոլորովին միտքը չի գար, և երբ որ հարսնիքը կը լմնայ նէ տրամութիւնը կը կոխէ իր վրայ, վասն զի կը նայի որ այն երգերը և տեսակ տեսակ կերակուրները և խմելիքները գնաց առաջէն, ինքը տրամութեամբ տուն կը դառնայ, լաթերը կը հանուի տիրոջը կուտայ ու իր հին լաթերը կը հագուի կը նստի, ալ իրիկուան ուտելիքը կը մտածէ թէ ուսկէց պիտի գտնայ. փորը կանօթենայ, կը նայի որ առաւօտեան անուշ կերակուրները չը կան, դարիէ հաց հազիւ կը գըտնուի տունը, վասն զի երկու օր է՝ գործի չէ գնացեր, հարսնետուն ուրախութիւն կընէր կոր, նաեւ քանի մը օր ալ գործի չի կրնար երթալ, կամ յոգնած է և կամ մէկ անգամը սախտած կըլլայ : Եւ տանը մէջ մեծ սով մը կը պատճառի

եւ սաստիկ կռիւներն ալ յայտնի են . եւ այն աղքատին վերջի նեղութիւնը առաջինէն շատ գէշ կըլլայ . հարսնիք չը գնացած այդքան նեղութիւն չունէր . անոր համար Սողոմոն կըսէ « Բարի է երբայ 'ի տուն սգոյ' քան 'ի տուն ծաղու » այսինքն՝ « Լեռն էր լեռն էր լեռն՝ հարսնիքէ քան էր լեռն էր լեռն » Ժողո. Է. 3 :

Եւ արդ՝ ո՛վ բարեմիտ քրիստոնեայ եղբարք , չըլլա՛յ որ մեր լեզուին խոչորութիւնը նայելով չընդունիք այս ձեր հոգւոյն փրկառիթ խօսքերով գիրքը . վասն զի երբեմն կը պատահի որ լեռնային՝ հաստալեզու գիւղացի մը լուսատու քար մը կը գտնայ ու մէկ ազնուականի մը ընծայ կուտայ , և այն գիւղացին որքան տգեղ և խոչոր լեզու ալ է նէ , այն պատուական ընծան կընդունի ազնուականը : Նոյնպէս մենք ալ այս խոչոր լեզուով եւ հաստը մատներով բաղձիւսեցինք այս հոգեշահ խրատներով անգին մարգարիտները՝ ու ձեր ազնուականութեան ընծայ մատուցինք : Ուստի կը խնդրեմ ձեր ազնուականութենէն որ այս գրքիս լեզուին խոչորութիւնը եւ միջի վրիպակները չը նայիք , հապա խօսքերուն միտքը դիտելով՝ ուշադրութեամբ կարդաք ու սոյն ճամբուն հետեւելով մեզաց զգուշանաք , որ յաւիտենական փառաց և յարազուարճ ուրախութեան և ցնծութեան արժանի ըլլաք , շնորհօք ամենակալին Աստուծոյ :

Խ. Կ. Մ. Մանուկ վարժապետ
կապուտան կիւրիսցի :

Ինչպէս գրքուկիս բարեպաշտօն շեղի-
նակը ինքն կ'ստատովանի իւր այդ բաւակա-
նին երկարածիդ Յառաջարանով այն « Խոշոր
լեզու » բացատրութեամբն՝ իւր գրած լե-
զուին ռամիկ կամ կոշտ սծը ու ձեւերը, նոյն
իսկ հանդէպ իւր այն ժամանակակից աշ-
խարհիկ — գրական լեզուին, մենք ալ միայն
իւր այդ Յառաջարանը բառ առ բառ նոյ-
նութեամբ պահելով իւր Աշխատասիրու-
թեան կամ Գործի լեզուն աշխատեցանք
որչափ կարելի կ'լինէր մօտեցնել արդի աշ-
խարհիկ լեզուին և ընթացիկ փափկանկատ
ճաշակներու, իսպառ ջնջելով ու յապաւե-
լով այն կարգ մը « կիչ » եւ ուրիշ թրքական
բառերը և ի՞ր, նէ խժալուր ասացուածները .
ասկէց աւելի յառաջ դացած չենք արդի
Հայերէն Ուղղախօսութեան մօտենալու
նպատակի մը մէջ, Պատուարժան շեղինակի
ժողովրդական մատչելի լեզուն և իւր բա-
րեպաշտ ու ջերմիկ Զգացումները անա-
ղարտ եւ անվճար պահելու հոգածու-
թեամբ :

Նաեւ աւելորդ շէնք համարեր ծանօթացնել արգոյ Ընթերցողաց, որ սոյն գիրքը երկիցս տպուած է 'ի Կ. Պոլիս, առաջին անգամ 1865 ին Հեղինակի ձեռքով, Բ. անգամ 1889 ին Պ. Յակովբեանի հրատարակութեամբ, բոլորովին անփոփոխ պահուած Պրքուկի նախատիպ Օրինակն. իսկ 1897 ին շատ մը խնդրանքներ լինելով մինչեւ այդ ժամանակ արդէն սպառած՝ կրօնատիրի ջերմ զգացումներով խտացած այսպիսի կազդուրիչ ու ողջմտիկ Գիրքը ու Հիղինակութիւնները՝ երբորդ անգամ լինելով հրատարակուած է Ս. Աթոռոյս Ամենայն Գահակալին Հրամանաւ Երուսաղէմի տպարանէն, մասնակի յապաւումներով այն խիստ աւամիկ բառերու և ասացուածներու, իսկ ներկայիս չորրորդ անգամ լինելով Տպարանէս 'ի լոյս կ'ընծայուի, դարձեալ Նորին Սրբազնութեան Հրամանաւ և միայն լեզուի այնպիսի բարեփոխութեամբ, որչափ տասն տարուայ շրջան մը ալ զգալի պէտք մը կներկայացնէ՝ մանաւանդ արդի Հայ — Աշխարհիկ լեզուին մէջ.

« Ես եմ ճանաչարկ և. ճշմարտութիւն
և. կեանք » • Բ՝Ը՝ Ժ՛Դ՝ Ծ՛

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԵՐԿՆԻՑ

Շ Ա Ի Ի Ղ Ա .

Հարց . **Ս**ԻՐԵԼԻԻ ԵՂՐԱՅՐ , դու հաւատաքով
ի՞նչ ես :

Պատասխան . Աստուծոյ շնորհօքն քրիստոնեայ եմ :

Հ . Ինչո՞վ ես Եղեր քրիստոնեայ :

Պ . Սուրբ Երրորդութեան անուծով մկրտուելով ու սուրբ աւազանէն ծնանելով՝ քրիստոնեայ եղած եմ :

Հ . Սուրբ Երրորդութիւնը ի՞նչ է , կրնա՞ս
ինձ հասկցնել :

Պ . Սուրբ Երրորդութիւն անճառելի է , իմ
խելացս բան չէ ճառել . բայց այսքան կրնամ
քեզ հասկցնել՝ որ Երրորդութեան մէջ Երեք
անձն կայ . Հայր Աստուած , Որդին Աստուած
և Հոգին Սուրբ Աստուած . Երեք անձինք մէկ
բնութիւն , մէկ զօրութիւն և մէկ Աստուած
ութիւն ունին :

Հ . Այդպէս չը կրցար հասկցնել , օրինակ
մի տուր որ խելքս հասնի :

Պ . Ահա՛ քեզի օրինակ արեւը՝ նախ արե-

ւին գունդը, երկրորդ լոյսը եւ երրորդ ջերմութիւնը. թէպէտ երեք անուն կայ, բայց երեքն ալ արեւին անունով կը յիշենք. այսինքն արեւին գունդը. արեւին լոյսը եւ արեւին ջերմութիւնը, որոց ամենը մէկ արեւ՝ եւ ո՛չ երեք են, ինչու որ մէկզմէկէ բաժնուած չեն. նոյնպէս երրորդութեան մէջ ալ երեք անուն կը յիշենք, Հայր, Որդի, Հոգի. բայց երեքն ալ մէկ Աստուծոյ անունով կը յիշենք, այսինքն՝ Հայր Աստուած, Որդին Աստուած եւ Հոգին Սուրբ Աստուած, Սոքա երեքին մի են եւ ոչ երեք Աստուած, ինչու որ մէկզմէկէ բաժնուած չեն եւ երեքը մէկ բնութիւն, մէկ կարողութիւն ունին ։

Հ. Հիմայ փոքր ինչ խելքս հասաւ. բայց առաջի հարցմանս պատասխան տուիր թէ քրիստոնեայ եմ, ես ալ կուզեմ հասկանալ թէ քրիստոնեայ ի՞նչ ըսել է ։

Պ. Քրիստոսի հաւատացող. եւ Քրիստոսի աշակերտ ըսել է ։

Հ. Կազաչեմ զքեզ եզբա՛յր, Քրիստոսի ովքեր ալ ինձ հասկցուր, որ ես ալ Քրիստոսի աշակերտ ըլլամ ։

Պ. Վերը ըսինք թէ երրորդութեան մէջ երեք անձն կայ. Հայր, Որդի, Հոգի. այս երեք անձերէն Որդին ՚ի յաւիտենից Հօրմէ ծնած ըլլալով, սահմանեալ ժամանակին երկինքէն խոնարհեցաւ ու սուրբ Կոյս Մարիամին արգանդն իջաւ ։

Հ. Ասոր համար կանխապէս գրուած կա՞ր :

Պ. Այո՛՛ Դաւիթ կը գրէ . « Իջցի որպէս զանճրեա ՚ի վերայ զեղման » . Սաղ. ՀԱ. 6 . - « Բարբառն իջցի ի վերայ զեղման » .

Հ. Ահա այ ի՞նչ ըրաւ կոյս Մարիամի արգանդին մէջ :

Պ. Անկէց մարմին առնելով՝ միաւորեց իրեն աստուածութեան ու ինն ամիսէն յետոյ ծնաւ կոյս Մարիամէն , ու մեզ նման մարդ եղաւ :

Հ. Առա՞ծ մարմինը միաւորեց իր աստուածութեանը ըսիր , հապա ի՞նչո՞ւ սմանք կըսեն թէ լոկ մարդ ծնաւ :

Պ. Այդ բանը նեստորականները կըսեն , այս պատճառաւ քրիստոնէից եկեղեցին կը նզովէ նեստորական աղանդը :

Հ. Հապա մենք ի՞նչպէս պիտի հաւատանք :

Պ. Կատարեալ Աստուած եւ կատարեալ Մարդ , յղացաւ և ծնաւ ՚ի կոյս մօրէ և կոյս Մարիամն ալ Աստուածածին կը դաւանինք և ո՛չ մարդածին :

Հ. Աստուած եւ մարդ ծնելուն համար կանխիկ գրուած էր :

Պ. Եսայի կը գրէ . « Ահա՛ կոյս յղացի եւ ծնցի որպի եւ կոջեսցեն զանուն նորա Իմանունակ » . Եսայի Է. 14 . - « Ահա՛ կոյսը պիտի յղուայ -- զուսի պիտի ծնի , -- նոր նունը Իմանունակ , պիտի ընէ՛ Աստուած Բնակիչ պիտի կոչուի » :

Հ. Ո՛ր տեղ ծնաւ :

Պ. Բեթլէհէմ՝ այրին եւ մսուրին մէջ :

Հ. Այդ տեղ ծնիլը կանխիկ գրուած էր :

Պ. Այո՛՝ Միքիա կը գրէ . « Եւ դու Բեր-
լեհէմ, տուն Եփրաթայ, ՚ի քնն ելցի ինձ իշ-
խան եւ հովուեսցի զժողովուարդ իմ զԵփրայի » -
Միքիա Ե. 2: - « Գառն Բեթլէհէմ, Եփրայի քա-
նը, ինչքէ ինչքն զը պիտի ելլայ ինչ եւ ի՛հ Իսրայէլ
Ժողովուարդս ուրձի » :

Հ. Անունն ի՞նչ գրին :

Պ. Անունը ՅԻՍՈՒՍ գրին :

Հ. Որովհետեւ այրին մէջ ծնաւ՝ մարդ
իմացա՞ւ :

Պ. Տիրոջ Հրեշտակը երեւեցաւ հովիւներ-
րուն եւ աւետեց . « Ահա ասիկ աւետարանեմ
ձեզ ուրախութիւն մեծ . զի ծնաւ ձեզ այսօր

Փրկիչ, որ է Օծեալ Տեր 'ի բաղարի Դարի Ե .
 Ղու . Բ . 10 : — « Ահա ' յեղ Տէ՛ծ սարկաւանսն ստեղծ
 կատարմ, որովհետեւ այսօր յեղ Փրկիչ Յնաւ Դաւթի
 Կառնին Տէ՛ջ . որ Օծեալ Տեր ըսել է . այսինքն Քրիստոս .
 որս Ե .

Հ . Արդեօք ուրիշ մարդ եւս իմացա՞ւ :

Պ . Արեւելքէն մողեր եկան Յիսուսի ըն-
 ծայ բերին ու երկրպագութիւն ըջին :

Հ . Ուսկէ՞ց իմացան մողերը :

Պ . Երկնքի երեսը մեծ աստղ ճի տեսան
 որ անոնց առաջնորդելով մինչեւ Նրուսաղէ՛ժ
 բերաւ :

Հ . Մողերուն գալուն համար կանխապէս
 գրուած կա՞ր :

Պ . Դաւիթ կը գրէ . « Քաղաւորք Արա-
 բայ եւ Սաբայ պատարագս բերցեն ճմա՞ .

Յիսուսին եղած տեղը . հապա մի ուրիշ ճամբայ ցոյց տուաւ , ուսկից դնացին իրենց երկիր . իսկ Հերովդէս երբ իմացաւ մոզերէն խարուիլը՝ սաստիկ բարկանալով մարդ խրկեց ու Բէթլէհէմին եւ անոր սահմաններու երկու տարեկանէն վար եղած բոլոր արու դաւակները կոտորել տուաւ , որպէս զի Յիսուս ալ անոնց մէջը մեռնի : Մատ . Բ . 16 :

Հ . Մատթէոսի խօսքին նայելով՝ այն ատեն Յիսուս հինգ վեց աւուր ծնած պիտի ըլլայ , հապա ինչո՞ւ երկու տարուան տղայքները կը մեռցնէ :

Պ . Թէպէտ Մատթէոսին խօսքէն շատ մօտ կերեւնայ՝ բայց երկու տարուան վար եղածները կոտորելէն կիմացուի , որ բաւական ժամանակ անցած պիտի ըլլար Յիսուսին ծնընդեան եւ մանկանց կոտորածին միջոցը . ինչպէս որ Մատթէոսի մեկնութիւնը կը պատմէ :

Հ . Ո՛հ , այդ ի՞նչ քարասիրտ գէշ մարդ է եղեր Հերովդէս . յիրաւի որ այդ անմեղ տղայոց մեռնելուն իմ սիրտս շատ կսկծեց , բայց կանխապէս գրուած կա՞ր այս մասին :

Պ . Երեմիա կը գրէ . « Զայն ՚ի Հուսամայ լսելի եղեա՛ որքումն եւ լայումն եւ գաւժումն . Ռարիւ լայր գորդիս իւր եւ ոչ կամեր մխիբարիլ զի ոչ գոյին » . Երեմիա ԼԱ . 18 : — « Հոսոյի ԳՁ ԼՅԵ -- ԳՔԵ ԵՅԵ ԼՄ ԴԵԴԵ ԸԼԵՅ , ՌԻԵԼ ԻԲ ԼՄ -- ԻՆԵԲԸ Ի -- ԼԵԲ -- ԿԵ -- ԿԵ ԳԵԵԵ -- ԵԼ՝ ԳԵԵԵԵԵ -- ԸԵ Ի -- ԵԵ՛ » :

Հ. Հռամայ ըսածը ո՞ւր տեղ է, եւ կամ Ռաքէլը ո՞վ է :

Պ. Հռամայ ըսածը գեշ մի է Բեթլէհէմի ճամբուն վրայ սուրբ Եղիայի վանքին քով, որ Արեմասթեա ալ կըսուի . Ռաքէլն ալ Յակոբ նահապետին կնիկն է . Սառանէն եկած ատեննին այն տեղ մեռաւ և գերեզմանը Հռամայի ներքեւ է :

Հ. Ինչո՞ւ համար կ'ուլար արդեօք :

Պ. Յիսուսին պատճառաւ մեռնող մանուկները՝ իբրեւ Բենիամինի մայր իրեն զաւակներ կը համարուէին :

ՇԱԻԻՂ Բ.

Հ. Ետքը ի՞նչ եղաւ Յիսուս :

Պ. Երբ որ քառասունքը ընկաւ, Հայրը և

Մայրը Յիսուսը առին տաճար բերին :

Հ. Եղբայր, միտքս շփոթեցիր. Յիսուս
Հայր ունի՞ :

Պ. Միտքդ թող չը շփոթի, Յիսուս երկ-
րիս վրայ մարմնաւոր Հայր չունի, Յիսուսին
Հայրը երկինքն է :

Հ. Հապա այդ ըսածդ ո՞վ է, որ Յիսուսը
տաճարը բերաւ :

Պ. Յովսէփ անուն արդար մարդ մի կար,
անոր հետ նշանուեցաւ Կոյս Մարիամը՝ իբր
իրեն պահապան ըլլալու, ոչ թէ էրիկ :

Հ. Վերը աղէկ հասկցանք Կոյս Մարիամին
Հոգւով Սրբով յղանալը. ալ ուրիշ նշանած
ի՞նչ պէտք էր :

Պ. Երկու պատճառաւ շատ հարկաւոր էր
Կոյս Մարիամին իր քով պահապան տէր մի
ունենալ. նախ՝ եթէ Կոյս Մարիամը իր քով
տէր մի չունենար ու ժողովուրդը անոր յղա-
նալը որ իմանար, իսկոյն կը քարկոծէին զայն՝
պղծութիւն կարծելով, որովհետեւ օրէնքը
այդպէս կը հրամայէր. երկրորդ՝ եթէ Հոգւով
Սրբով յղանալն հասկնային, Յիսուսը չէին
խաշեր, ու մարդկային բնութիւնը սատանային
գերութենէն չէր ազատիր. անոր համար Աս-
տուած այնպէս տնօրինեց, որ Յովսէփը Յի-
սուսին հայրը կարծելով՝ Մարիամին վրայօք
կասկածի չէին երթար. բայց Յիսուսին չէին
հաւատար, ու կըսէին « Ո՛չ սա է մանուկ ճիւ-
սան » « Ա-է-յ հի-ւ-ւն ու-ւն չէ՞ » . Մար. Զ. 3 :

Հ. Ինչէ՞ն գիտես որ այս բանը Աստուած տնօրինած է :

Պ. Ահա՛ Յովհաննէս Եսայիէն առնելով կը գրէ . « Կուրացոյց զաչս նոցա , եւ ապշեցոյց զսիրտս նոցա , զի մի՛ տեսցեն աջօր եւ իմասցին սրտիւր , եւ դարձցին եւ բժշկեցից զնոսա » . Յով. ԺԲ. 40 . — « Աննց ուրեքը կուրացոյց և ուրեքը իմացոյց , որ լուսոյ թէ ուրեքը տեսնան ու ուրեքը իմանան և ուրեքը իմանան , որ եւ ուրեքը տեսնան զուրեքը բռնակէ » :

Հ. Յիսուս տաճարը որ բերին հրաշք մի երեւցա՞ւ :

Պ. Այո՛ . երբ որ Յիսուս տաճար եկաւ , Սրբութիւն Սրբոց ըսուած տեղը արեւելքին կողմ դուռ մի ունէր , որ շատ տարիներէ հետէ փակուած էր . այն դուռը ինքն իրեն բացուեցաւ :

Հ. Այդ գրան համար կանխապէս գրուած կա՞ր արդեօք :

Պ. Եզեկիէլ կը գրէ . « Եւ դարձոյց զիս ընդ ճանապարհն արտաքին դրան Սրբութեանցն՝ որ հայլեր յարեւելս . եւ այն էր փակեալ : Եւ ասեցիս Տէր . Այդ դուռն փակեալ կացցի . եւ մի՛ բացցի , եւ մի՛ որ անցցի ընդ դա , զի Տէր Աստուած իսրայելի մտցի ընդ դա » . Եզե. ԽԳ. 1-3 . — « Դուրեքը շէն Սրբութիւն Սրբոցն որտէ որտէ տեսնան , որ ուրեքը կը տեսնան ու ուրեքը իմանան եւ ուրեքը իմանան » . Այդ որտէ ուրեքը տեսնան ու ուրեքը իմանան լուսնայնի տեսնան ու ուրեքը իմանան » . Եզե. ԽԳ. 1-3 . — « Դուրեքը շէն Սրբութիւն Սրբոցն որտէ որտէ տեսնան , որ ուրեքը կը տեսնան ու ուրեքը իմանան եւ ուրեքը իմանան » :

Հ. Այդ դրան բացուիլը մարդ իմացա՞ւ :

Պ. Այդ դրան համար Եղեկիէլին դրածը գիտէր ժողովուրդը. նաև դրան դոց ըլլալն ալ գիտէր, երբ Իսրայէլին Տէրը դար պիտի բացուէր, և երբ Յիսուս տաճարին բակ մըտցուցին՝ այն դուռը մեծ ձայնով բացուեցաւ. ժողովուրդը այդ ձայնը լսելուն պէս, Իսրայէլին Տէրը եկաւ, առաջ ելլենք ըսելով վազեցին տաճար եկան : Այս պատճառաւ Վրիստոսի քառասնօրեայ տօնը մեր Եկեղեցին Տե--ն ընդ --ը կ'անուանէ :

Շ Ա Ի Ի Ղ Գ .

Հ. Յիսուս ետքը ի՞նչ ըրին և ո՞ր տարին :

Պ. Հրեշտակը Յովսէփին տեսիլքին մէջ երեւցաւ ու ըսաւ, ել ա՛ն ազան ու անոր

մայրը փախի՛ր Եգիպտոս ու այն տեղ կեցի՛ր
մինչեւ որ ես քեզի գրուցեմ. վասն զի Հերով-
դէս տղադ կը փնտռէ մեռցնելու համար :
Յովսէփ ելաւ գիշեր դադտուկ տղան և անոր
մայրը առաւ Եգիպտոս գնաց . այն տեղ ժա-
մանակ մը կեցաւ մինչեւ որ Հերովդէս մե-
ռաւ : Մատ. Բ. 15 :

Հ. Յիսուսին Եգիպտոս երթալը կանխապէս
գրուած էր :

Պ. Այո՛, Եսայի կը գրէ . « Անաւասիկ Տեր
նստեալ ՚ի վերայ բերեւ ամպոյ՝ եկեացէ յԵգիպ-
տոս, և շարժեսցիս ձեռագործքն Եգիպտացոց » .
Եսայի ԺԹ. 1 : — « Ահա՛ Տերը Բե՛թե-
-մոյն զրոյն՝ Եգիպտոսն գտնուի ինչպէս
գտնուի ինչպէս ինչպէս » :

Հ. Թեթեւ ամպ որո՞ւ կըսէ :

Պ. Աստուածածնին համար կըսէ . որով-
հետեւ Աստուածածին Յիսուսը գրկելով տա-
րաւ Եգիպտոս :

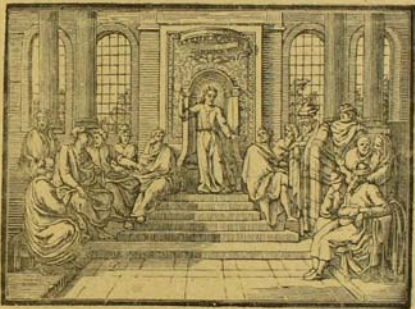
Հ. Աստուածածինը ինչո՞ւ թեթեւ ամպի
նմանցուցեր է :

Պ. Թեթեւ ամպը մէջը անձրեւ ու մէզ
չունեցող ձերմակ եւ փայլուն ամպ մի է . որ
Աստուածածնին անարատ ըլլալը կը նշանակէ :
Ինչպէս որ Շարականն ալ կըսէ . « Ամպ բերեւ
անընդունակ խոնաւութեան » այսինքն , « Թոյն-
-թիւն ընեցաւ Բե՛թե-
-մոյն » :

Հ. Յետոյ Եգիպտոսէն եկա՞ն :

Պ. Այո՛, Հերովդէսի մեռնելէն յետոյ

Տիրոջ Հրեշտակը դարձեալ Յովսէփին տեսիլքի մէջ երեւեցաւ ու ըսաւ . ե՛լ, ա՛ռ տղադ ու անոր մայրը ու Իսրայէլին երկիրը գնա՛, ինչու որ մեռան աղան փնտռողները, եւ Յովսէփի ելաւ Յիսուսը եւ Աստուածածինը առաւ ու եկաւ Գալիլեայի երկիր Նազարէթ ըսուած քաղաք բնակեցան : Յիսուս օր ըստ օրէ կը մեծնար . մինչեւ երեսուն տարեկան եղաւ ինք զինքը մարդոց չէր յայտներ, իրբեւ հասարակ մարդ կը կենցաղավարէր : Մատ . Բ . 23 :

ՇԱԽԻՂ Գ .

Հ . Յիսուս երեսուն տարիէն ետքը ի՞նչ ըրաւ :

Պ . Երբ Յիսուս երեսուն տարուան եղաւ իր հրեշտակը եկաւ :

Հ. Այդ հրեշտակ ըսածդ ո՞վ է :

Պ. Յովհաննէս Մկրտիչն է, որուն մենք սուրբ կարապետ կըսենք :

Հ. Սուրբ կարապետ ո՞ւր տեղ էր և ուսկէ՞ց եկաւ :

Պ. Անապատներն էր. ինչպէս որ Ղուկաս կը գրէ : « Մանուկն անէր եւ զօրանայր հոգւով, եւ իր յանապատս մինջէն յօր երեսելոյ նորա Խորայի լի » . Ղու . Ա . 81 : — « Տղան իւր Բէթլէմէն հեռու իւր շէնքէն . Եւ անպարտէրն էր Բէթլէմ Խորայիցն երեսուցում » :

Հ. Սուրբ կարապետ ինչո՞ւ համար եկաւ :

Պ. Յիսուսին անցնելիք ճամբաները մաքրելու համար եկաւ :

Հ. Այս մասին կանխապէս չգրուած կա՞ր :

Պ. Այո՛, Եսայի կը գրէ . « Զայն բարբառոյ յանապատի . պատրաստ արարե՛ր զճանապարհս Տեառն, եւ ուղիղ արարե՛ր զշաւիղս նորա » . Եսայի Խ . 3 : — « Անպարտէն Բէթլէմէն յան . Տէրջիւն ճամբաները պարտարեցե՛ր և անոր շտեմները շտեմեցե՛ր » : Երկրորդ Մաղաքիա կը գրէ . « Անա՛ ես առարեմ զՀրեշտակ իմ, եւ տեսցե՛ զճանապարհս իմ առաջի իմ » . Մաղա . Գ . 1 : — « Ահա՛ եւ ի՛նչ հրեշտակն իւր Բէթլէմէն, որ ի՛նչ ճամբաները մաքրե՛ » :

Հ. Մարգարէից խօսքին նայելով կերեւի որ սուրբ կարապետը խրկող մը եղեր է, արդեօք ո՞վ է :

Պ. Սուրբ կարապետը խրկողը Աստուած էր. ինչպէս որ ինք կըսէ . « Ես ոչ զխտէի զնա,

այլ որ առարեացն զիս մկրտել ջրով , նա ասաց
ցիս . յոյր վերայ տեսանիցես զՀոգին , զի իջանի-
ցի եւ հանգցիցի 'ի վերայ նորա , նա է որ մկրտե-
Հոգւովն սրբով » . Յով . Ա . 33 . — « Եւ շնորհիւնս չի
ճանաչիր , բայց չի ընդ Վերելն հաճուի իրիւն ըստ-
ինչ որ ըստ Հոգւոյն որքայ իջնելու է հանգնելու
որեւէ , շնորհիւն է Հոգւոյն որքով Վերելու » :

Հ . Սուրբ կարապետին պատրաստելիքը
եւ մաքրելիքը ի՞նչպէս տեղ եւ ի՞նչպէս ճամ-
բայ է արդեօք :

Պ . Ձը կարծես թէ սուրբ կարապետին
պատրաստելիք տեղը եւ մաքրելիք ճամբան'
երկրիս վրայի տունն եւ կամ ճամբայ է որ հողն
ու քարը մաքրէ , մարմնաւոր թագաւորնե-
րուն պէս , որ երբ տեղ մը երթալու ըլլան ,
ստաջէն մարդ կերթայ , ճամբաները կը մաքրէ
ու թագաւորին նստելու դարպաս կը պատ-
րաստէ . որովհետեւ աշխարհիս թագաւորները
հողէն ստեղծուած ըլլալով՝ անոնց անցնելիք
ճամբան ալ հողէն է եւ նստելու դարպասն ալ
հողէն , քարէն եւ կամ փայտէն կըլլայ . բայց
այս գալիք թագաւորը Աստուած ինքն է , բո-
լոր թագաւորներուն թագաւորը , իր աթոռը
երկրինքն է եւ մարդոց ձեռքով շինուած տան
մէջ չը բնակիր :

Հ . Ի՞նչ դիտես չը բնակիլը :

Պ . Աստուած ինքը ըսաւ . « Երկինք արու-
իմ են՝ եւ երկիր պատուանդան ոտից իմոց .
որպիսի՞ տունն շինիցէք ինձ , ասէ Տէր » . Եսայի

ԿԶ. 1. — « Երկնքէ ի՛մ ընդդէմս է, — երկնքէ ի՛մ դէմս
դուք — ընդդէմս, ինչպէ՛ս Կրիստոս զի՛նք շնորհեալ էնք, կըտ
Տերը » :

Հ. Հասպա ի՞նչպիսի տան մէջ կը բնակի :

Պ. Աստուած ինքը միշտ կենդանի ըլլա-
լով՝ կենդանի տան մէջ կը բնակի :

Հ. Կենդանի տուն կըլլայ :

Պ. Կենդանի տուն կըլլայ. մենք ենք կեն-
դանի տունը, եւ մեր սրտին մէջ կը բնակի,
ինչպէս որ Պօղոս կըսէ. « Ապարկեմ զուր տա-
ճար Աստուծոյ կենդանւոյ էր » — « Իբարցնէ դուք
կենդանի Աստուծոյ դէմքէն » :

Հ. Պօղոս այդ խօսքը ուսկէ՞ց լսելով կըսէ :

Պ. Դեւտացւոց այս գրուածը կարգալով,
« Գնացից ՚ի նոսա եւ բնակեցայց ՚ի նոսա, եւ եղից
նոցա Աստուած եւ նորա եղիցիս ինձ ժողովուրդ ».
— « Անոնց զի՛նք երբեք — անոնց զի՛նք բն-
կի՛մ. եւ անոնց Աստուծո՛ք զի՛նք ըլլա՛մ — անոնք — լին
ժողովուրդ զի՛նք ըլլան » :

Հ. Հասկցանք որ Աստուծոյ բնակելու
տունը մեր սիրտն է. արդեօք անցնելիք ճամ-
բան ո՞րն է :

Պ. Սրտին ճամբան բերանն սւ աղանջն է.
անկէց կը մտնայ ու մեր սրտին մէջ կը բնակի :

Հ. Վա՛յ ինձ եղբայր, ի՞նչպէս մաքուր բե-
րան եւ սուրբ սիրտ պէտք է, որ բոլոր աշ-
խարհքը ոչինչէն գոյացնող ամենամաքուր Աս-
տուած, որ հրեշտակները անարմէ վախերնուն
իրենց երեսնին կը ծածկեն, այն Աստուածը

մեր բերանէն մտնէ ու մեր սրտին մէջ բնակի :

Պ. Իբրուի մեծ քան է, որովհետեւ եթէ սիրելի բարեկամ մի ունենաս, և քու տունդ կոչունքի գալու ըլլայ, արդեօք ո՛րքան կը ջանաս դռներդ և կամ ճամբաներդ մաքրելու, եւ մանաւանդ տունդ աւելի կը մաքրես, որ չըլլայ թէ բարեկամդ չը հաւնի ու սիրաը նեղանայ և կամ բարկանայ. եթէ այն բարեկամդ բարկանայ եւս, կարելի է որ անոր պէս բարեկամ մի ալ գտնես շուտով, ուստի այդ մեռնելու բարեկամիդ բնակելու տեղ և անցնելիք ճամբան մաքրելու այդքան կը ջանաս ու հոգ կուեննաս. Հասպա ո՞րքան հոգ ունենալ պէտք է մեր կենդանի ու յաւիտենական բարեկամ և բարերար Աստուծոյ բնակելու տեղ և անցնելու ճամբան մաքուր և սուրբ պահելու. վասն զի եթէ բարկանալու ըլլայ՝ վիճակդ ի՞նչպէս կըլլայ, անոր պէս բարեկամ մի այլ եւս չես կրնար գտնել. ինչու որ անորմէ ուրիշ Աստուած չը կայ, որ զայն քեզ բարեկամ ստանաս :

Հ. Հասպա մեծք ի՞նչ պիտի ընենք. քու խօսքիդ որ նայինք, բնաւ մէկը Աստուծոյ բնակարան չը կրնար լինիլ :

Պ. Այս բաներուն համար շատ խրատներ կան քեզ հասկցնելու, բայց հիմայ ժամանակը չէ. ինչու որ դուն դեռ Քրիստոսի ով ըլլալը չը ճանաչեցիր. դուն մեզ առաջուց Քրիստոսը հարցուցիր, որ ո՛վ ըլլալը գիտնաս ու անոր

աշակերտ ըլլաս. անոր համար ճամբէն դուրս
մի' ելնէր, որ ետ չը մնանք, այլ շիտակ եր-
թալով մի անգամ Քրիստոսին ով ըլլալը հաս-
կըցիր ու այնուհետեւ անոր ծառայութիւն
ընելու խրատները քեզ կը հասկցնեմ Աստու-
ծով. դուն հիմայ սուրբ կարապետին համար
ինչ որ պիտի հարցնես, հարցուր :

Հ. Հասկցանք որ սուրբ կարապետին մաք-
րելիք տունը եւ ճամբան մարդոց սիրտն եւ
բերանն է. արդեօք կարողացա՞ւ մաքրել :

Պ. Մարդոց սիրտը ու բերանը իր ձեռ-
քովը պիտի չը լուանար եւ մաքրէր. հասկա
սկսաւ քարոզել ժողովրդոց թէ « Ապաշխա-
րեցիք՝ զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից » .
Մատ. Գ. 2 : — « Այլ-չե-րեցե՛ք, երկնի թագա-
ւորութիւնը հրեցե՛ք » :

Հ. Ժողովուրդը մտիկ ըրա՞ւ քարոզու-
թիւնը :

Պ. Այո՛, ինչպէս որ Մատթէոս կը գրէ.
« Յայնժամ ելանելին առ. նա ամենայն երուսաղե-
մացիք եւ ամենայն հրեաստան եւ ամենայն կողմն
Յորդանանու, մկրտելին 'ի նման. 'ի Յորդանան
գետ, եւ խոստովան լինելին զմեղս իւրեանց » .
Մատ. Գ. 5-7 : — « Այն ատեն 'ի երթնայն անոր Բ-
Բ-ԼԵ Երեսնակեցիք Բ-ԼԵ հրեաստանը Ե Բ-ԼԵ
Յորդանանու կողմ ելաք երբ, — կը 'կրթնեին անոր
Յորդանանու մէջ, — երեկոյ Բ-ԼԵ կը Բ-ԼԵ-
նէին » :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ե .

Հ . Այդ միջոցին Յիսուս ին՞չ եղաւ :

Պ . Յիսուս ինքն ալ մկրտուեցաւ սուրբ Կարապետէն . ինչպէս որ Մատթէոս կը գրէ . « Եւ իրբէն մկրտեցաւ Յիսուս , ել վաղվաղակի ՚ի ջրոյ անտի » . Մատ . Գ . 16 : — « Երբ որ Յիսուս մկրտուեցաւ , շուրջ ջուրէն դուրս ելաւ » :

Հ . Յիսուսի համար ինչո՞ւ կըսէ թէ շուտով դուրս ելաւ ջուրէն :

Պ . Յիսուս մեղք չունէր որ խոստովանելով ջուրին մէջ ուշանար , անոր համար շուտով դուրս ելաւ :

Հ . Յիսուսի մկրտուած ատեն հրաշք երեւեցա՞ւ :

Պ . Այո՛ , երբ որ Յիսուս ջուրէն դուրս

ելաւ, երկինքը բացուեցաւ ու Հոգին սուրբ աղաւնիի պէս վրան իջաւ, և Հայր Աստուած կանչեց ամպի միջէն, « Դա՛ է Որդի իմ սիրելի ընդ որ հաճեցայ » . — « Առէ՛ց է է՛ -էրեւէ Որդի՛, որուն հանէցայ » :

Հ. Մկրտուելէն ետքը ո՞ւր գնաց Յիսուս :

Պ. Անապատը գնաց սատանայէն փորձուելու համար . 40 ցերեկ ու 40 գիշեր ծոմ պահելէն ետք երբ անօթեցաւ, սատանան մօտեցաւ փորձելու համար . վասն զի Յիսուսն ալ Ադամին պէս մէկը կարծելով՝ ասիկայ ալ կրնամ խտրել ըսաւ, բայց ինքը յաղթուեցաւ ու ամօթալից եղաւ գնաց : Մատ . Գ . 1 :

Հ. Ետք ո՞ւր գնաց Յիսուս :

Պ. Անապատէն իջնելով եկաւ Զարուղոնի եւ Նեփթաղիմի երկիրը՝ Տիրեբիայ ծովուն եզերք կափառնաում ըսուած քաղաք կը բնակէր : Մատ . Գ . 14 :

Հ. Ետք ի՞նչ ըրաւ Յիսուս :

Պ. Ինքն ալ սուրբ կարասկետին պէս քարոզել սկսաւ . « Աղուշուրեցե՛ք, երկնէ Ռոմանոսիւնը հօտեցած է » ըսելով :

Հ. Յիսուս հրաշք ալ ըրա՞ւ :

Պ. Այո՛, շատ հրաշքներ ըրաւ . նախ՝ Զուր գինի դարձուց, ասպ կաղեր քալեցուց, դիւահարներ բժշկեց . կոյրերուն աչքերը, խուլներուն ականջները, եւ համբերուն լեզուները բացաւ, բորտոնէր սրբեց, մեռեալներ ողջացուց, Տիրեբիա ծովուն վրայ քալեց,

հինգ հացով ու երկու ձուկով հինգ հազար մարդէն աւելի կերակրեց եւ 12 զամբիւղ ալ հացի ու ձուկի կոտորակ աւելցաւ :

Հ. Այդ ի՞նչ մեծ բարեբարութիւն և ի՞նչ շնորհք է, որ ըրէր է Յիսուս մարդկային բնութեան, բայց այդ հրաշքներուն համար կանխապէս գրուած կա՞ր :

Պ. Այո՛, Եսայի կը գրէ. « Յայնժամ աջք կուրաց բացցին եւ ականջք խլից լուիցեն, յայնժամ վազեցի կաղն իրբեւ զեղջերու, եւ պարզ լիցի լեզու ծանրախօսաց » . Եսայի ԼԵ. 5 : — Այն — որն իշտերն — լսէր ղիտի բոցն, ինչ — որն — ինչն — լսէր ղիտի լսէն . այն — որն ինչն եղջերուն — ղիտի ղիտի լսէ եւ շտերն — ինչն — լսէրն — ղիտի ղիտի լսէ » :

Հ. Յիսուս մինակ կը պտըտէր թէ աշակերտներ ունէր :

Պ. Տասներկու աշակերտներ ունէր, որոց ոմանք ձկնորս և ոմանք մաքսաւոր էին. կանչեց Յիսուս ու ըսաւ. « Եկա՛յք զկնի իմ եւ արարից զձեզ որսորդս մարդկան » . Մատ. Դ. 19 : — « Ի՞նչ էրն — եկէ՛ք եւ յեղ ինչոց որոց ղիտի ղիտի » : Անոնք ալ թողուցին զնացին, ու միշտ իր հետ կը պտըտէին :

Հ. Աշակերտաց համար կանխապէս գրուած կա՞ր :

Պ. Այո՛, Երեմիա կը գրէ թէ՛ « Ահաւասիկ ես առաքեմ ձկնորսս բազումս, ասէ Տէր, եւ որսացեն զնոսա . եւ յետ այնորիկ առաքեցից

որսորդս բազումս, եւ որսասցեն զնոսս » . Երեւ. ԺԶ . 16 : — « Ահա՛ եւ շատ ինչքանից որսորդներ զիտի իբիեմ, որ շատն որսան » :

Հ . Աշակերտներուն անունները ի՞նչ էին :

Պ . Պետրոս, Անդրէաս, Յակովբոս, Յովհաննէս, Փիլիպպոս, Բարթուղիմէոս, Թովմաս, Մատթէոս մաքսաւոր, Թադէոս, Ալփեսային տղան Յակովբոս, Սիմոն կանանացի, Յուդա իսկարիովտացի, որ Յիսուսը մատնեց :

Հ . Աշակերտները իրարու ազգականութիւն ունէի՞ն :

Պ . Պետրոսն ու Անդրէասը եղբայր են . եղբայր են նոյնպէս Յակովբոսն ու Յովհաննէսը . Թադէոսին Յուդա ալ կըսուի . եւ Յակովբոս Ալփեսային ալ Տեառն եղբայր կըսուի :

Հ . Դարձեալ միաքս շփոթեցիր, եղբայր, Յիսուս եղբայր ունի՞ :

Պ . Ինչո՞ւ շուտով միաքո՞ղ կը շփոթեցնես, անգամ մը ականջ դի՛ր, տես ինչ պիտի ըսեմ քեզ վերջ . Յիսուս եղբայր չունի, ու հիմայ քեզ շեմ կրնար հասկցնել . երբ ժամանակ գայ, կարգաւ կը հասկցնեմ, հիմայ ուրիշ հարցմունքիդ նայէ՛ :

Շ Ա Ի Ի Ղ Զ .

Հ . Աշակերտներուն ի՞նչ սորվեցուց :

Պ . Տէրունական աղօթքը սորվեցուց :

Հ. Տէրունական աղօթքը եթէ գիտես, ըսէ՛ որ լսեմ:

Պ. « Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ եղիցի անուն քո. եկեցի արքայութիւն քո. եղիցին կամք քո որպէս յերկինս եւ յերկրի. զհաց մեր հանապազորդ՝ տո՛ւր մեզ այսօր, եւ քո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որպէս եւ մեր բողոք մերոց պարտապանաց, եւ մի՛ տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւն, այլ փրկեա՛ զմեզ ՚ի ջարհն, զի քո է արքայութիւն եւ զօրութիւն եւ փառք յաւիտեանս ամեն: Մատ. Զ. 9-16: — « Ո՛վ հայր մեր, որ երկինքն եւ, քո անանդ սուրբ շնորհք, քո ինքնաբերական զայ, քո կոհեր շնորհքն որ երկնքն զիջ նշանդ երկրն զբայ, մեր մեծ սուրբ հոգը քոն որ մեր այսօր. մեր յանցանքերը ներել մեզ, ինքնաբերական մեր յանցանքերսան իջ ներելն. շնորհ քոն ինքնաբերական մեր յիջելն, քո սուրբ շնորհքն. ինքնաբերական քոն է ինքնաբերականը քո շնորհքն քոն ինքնաբերականը քոն: »

Հ. Այդ աղօթքին շատ կը ցանկայ իմ հոգիս, եւ եթէ կը հաճիս ինձ ալ սորվեցնուր:

Պ. կը սորվեցնեմ. բայց հիմայ ժամանակ չէ, երբ Քրիստոս ճանաչես, այն ատեն պէտք է քեզ այդ աղօթք. հիմայ ուրիշ հարցմունքիդ նայէ՛:

Հ. Ետքը ի՞նչ ըրաւ Յիսուս:

Պ. Մկրտուելէն յետոյ երեք տարիի չափ շատ քարոզութիւն եւ շատ հրաշքներ ըրաւ:

Հ. Հրէաները հաւատացի՞ն Յիսուսի հը-
բաշքներուն :

Պ. Պարզամիտ ժողովուրդներէն հաւատա-
ցող եղաւ . բայց քահանայապետներէն շէին
հաւատար Յիսուսին . Յիսուս որքան հրաշք
կընէր , իրենց նախանձը օր ըստ օրէ կաւել-
նար . « Ա-ի-ւ-յ հի-ւ-ան ու-ն չէ՞ » ըսելով կը նա-
խատէին , մինչեւ անգամ միտքերնին դրին որ
Յիսուսը մեռցնեն :

Հ. Հապա Յիսուս ի՞նչ ըրաւ :

Պ. Երեք տարիէն ետք Մաղկազարդի կի-
րակին Բեթանիայէն ելաւ ու էշ հեծնալով
Երուսաղէմ եկաւ :

Հ. Այդ մասին կանխիկ գրուած կա՞ր :

Պ. Այո՛, Զաքարիա կը գրէ . « Ուրախ լեր
յոյժ դուստր Սիօնի . բարսղեա՛ դուստր Երու-

սաղեմի . անա քագաւոր քո գայ առ քեզ , հեծեալ 'ի վերայ իշոյ եւ յաւանակի նորոյ » . *Ձաքաթ . 9* : — *Ուր-ի-ցէ՛ր — շար ինք-՝ Սէնէ աղջկ , արդէ եր-...-դէ-՛ն աղջկ . ահ-՝ ար ի-գ-ա-րդ տեղ հ-գ-ոյ . իշ-ն է ան-ր ար-ա-կին ի-ր , հեծն-լ » :*

Հ . Յիսուսը երբ տեսան , ի՞նչ ըսին ժողովուրդները :

Պ . Բաց 'ի մեծ մարդիկներէն , ծծկեր տըղայքներն անգամ « Ովսաննայ » այսինքն՝ « Ո՛վ Տեր տեղ աշտէ՛ » կանչեցին :

Հ . Այդ տղայոց Ովսաննա կանչելը գըրուած էր :

Պ . Այո՛ , Դաւիթ կը գրէ . « Ի բերանոյ մանկանց տղայոց եւ ստնդեայց կատարեսցի օրհնութիւն » . *Սաղ . Ը . 3* : — « Ծծկեր տղայոց բերն-լ զհն-...-ի-ն-ը դի-ի հ-ար-...-ի » :

Հ . Յետոյ ո՞ւր գնաց Յիսուս :

Պ . Մինչեւ չորեքշաբթի՛ն՝ ցերեկ տաճարին մէջ կը քարոզէր ու գիշեր Բեթանիա ըսուած գեղ կը հանգստանար : Աւագ չորեքշաբթի Յիսուս տասն երկու աշակերտներով Միմոն քորտին տուն նստած էր , Մարիամ անուն մի կնիկ մէկ շիշ պատուական և թանկագին նարդոսի իւղ բերաւ ու բազմականին մէջ Յիսուսի գլուխէն վար թափեց , և տունը լեցաւ իւղին անուշահոտութիւնով : *Մար . Ժ . Գ . 2* :

Հ . Յիսուս չը սրդողեցա՞ւ :

Պ . Յիսուս չը սրդողեցաւ , բայց աշակերտները սրդողեցան :

Հ. Աշակերտները ինչո՞ւ սրդողեցան :

Պ. Այդ իւղը պարապ տեղ կորսուեցաւ, կարելի է որ եթէ ծախուէր, 300 դահեկանէն աւելի բռնէր, եւ աղքատներուն կը տրուէր ըսելով սրդողեցան :

Հ. Յիսուս ի՞նչ ըսաւ :

Պ. Աղքատները ամեն ատեն ձեր քովն են. երբ անոնց օգնութիւն ընել ուզէք կըրնաք ընել. բայց զիս ամեն ատեն չէք կրնար տեսնել, ասոր համար այս կնկան բան մի՛ ըսէք ու սիրտը մի՛ սխմէք. եւ մանաւանդ քարոզեցէք ամեն տեղ ատոր ըրածը, վասն զի այդ կնիկը մեծ բարեգործութիւն մը գործեց՝ իմ վրայ իւղ թափելով. զիս թաղելու նշանը ցոյց տուաւ :

Հ. Աշակերտներուն բարկութիւնը անցա՞ւ :

Պ. Ամենուն բարկութիւնը անցաւ, բայց Յուդային բարկութիւնը չանցաւ, որովհետեւ աղքատաց գանձանակը Յուդային քովն էր. այն իւղն ալ որ ծախուէր, ստակը այն գանձանակ պիտի գրուէր եւ Յուդա անոր մէջէն ուզածին չափ կրնար գողնալ. անոր համար Յուդայի բարկութեան կրակը չը մարեցաւ :

Հ. Այդպիսի գող մարդը ինչո՞ւ գանձապետ ըրաւ Յիսուս :

Պ. Յիսուս գիտէր Յուդային արծաթասէր ու գող ըլլալը. անոր համար գանձապետ ըրաւ որ աչքը կշտանայ ու գողութիւն չընէ :

բայց բնաւ օգուտ չըրաւ :

Հ. Շատ կը վախճամ, եղբայր, չըլլայ որ Յիսուս վնաս հասցնէ. որովհետեւ արծաթասէր եւ գող եղողը, մարդ մեռցնելէն ալ շք վախճար :

Պ. Այո՛, այդ ըսածիդ պէս է, որովհետեւ Յուդան գիտէր որ հրէաներուն միտքը միշտ Յիսուսը մեռցնել է, բայց իրենց առաջնորդ եղող ու Յիսուսին քով ժողովուրդ չը գըտնուած առանձին ժամանակ ցոյց տուողի մը կարօտ էին. անոր համար Յուդա միտք դըրաւ որ երթայ հրէաներէն արծաթ առնէ ու Յիսուսը մտնէ :

Հ. Միտք դրածը կարողացա՞ւ ընել :

Պ. Այո՛, ինչպէս որ Մատթէոս կը գրէ. « Բայնժամ զնաց մի յերկոտասանիցն անուանեալն Յուդա իսկարիովտացի առ քահանայապետսն, եւ ասէ. Զի՞նչ կամիր տալ ինձ, եւ ես մատնեցից զնա ձեզ : Եւ նորա կշռեցին նմա երեսուն արծարի » . Մատ. ԻԶ. 14-16. — « Այն օրէն որան էրկուսն շահերսն էրէն Վիլ ինքն զորացի Յուդա ըսածը քնաց տնայագործներսն ու ըստ, ինչ ի՞նչ կուտայ որ ըստ յիշ հարեմ, անտաւ ու էրէսան քծալի որն » :

Հ. Ատոր համար կանխիկ դրուած կա՞ր :

Պ. Այո՛, Զաքարիա կը գրէ. « Կշռեցին զվարձս իմ երեսուն արծարի » . Զաքա. ԺԱ. 13. — « Ի՞նչ զորսն էրէսան քծալի քրեցոցին » :

Հ. Ետքը ի՞նչ ըրաւ շար Յուդան :

Պ. Հրէաներուն զնաց խօսք տուաւ որ կրկին դարձաւ Յիսուսին քով, որ երբ առանձին ծամանակ մը գտնէ, երթայ հրէից խմացընէ որ բռնեն Յիսուսը :

Հ. Հապա Յիսուս ո՞ր գնաց :

Պ. Աւագ հինգշարթի երեկոյին տասն երկու աշակերտներով Յիսուս գնաց վերնատուն նստաւ, հին օրէնքը կատարեց գառը ուտելով. որովհետեւ զատիկ էր. յետոյ հացը ձեռքը առաւ օրհնեց ու կիսեց աշակերտներուն տուաւ ըսելով՝ « Առ.՛ր, կերայք այս և մարմին իմ որ վասն ձեր բազմաց բաշխի ՚ի քաւութիւն մեղաց » . « Ա-ե՛ր և կերե՛ր --ի՛նչ է ի՛՛հարհն ոք յեր շտեղծան Տէրաց աստուծան հարկը կը բռնեն » : Նաք՝ գինիին գաւաթը ձեռք

առնելով՝ օրհնեց ու աչակերտներուն տալով
 ըսաւ . « Արբէ՛ր 'ի դմանէ ամենեքին՝ . Ջի այդ
 է արիւն իմ նորոյ ուխտի , որ 'ի վերայ բազ-
 մաց հեղու 'ի բողոքիւն մեղաց » . Մատ . ԻՁ .
 26 . — « Խօշտէ՛ + -տիէց -ձն+ք -լ , -յք է՛ ն-ք
 -խտի -բի-ն- է , -բ յեր շ-տեր-ն զի-ց Բ-ղ-ն-Բի-ն-ն
 հ-մ-բ ի լ Բ-ի-ն-է » :

Հ . Ուխտը ի՞նչ է կզրայր :

Պ . Ուխտը խոստմունք ըսել է . Ս . Գիր-
 քէն կը սովորինք որ խորայէլացիք Եգիպտոսի
 մէջ գերի էին չորս հարիւր տարիի շափ , որով-
 հետեւ այն ժողովրդեան հայրը Յակովբ նա-
 հապեա՝ առաջուց Երուսաղեմէն Եգիպտոս
 եկած էր . իւր և իւր որդւոյն՝ Յովսեփայ մա-
 հուանէն եաք իւր բոլոր սերունդը գերի
 եղաւ Փարաւոնի ձեռքը եւ երբ Աստուած
 ուզեց Մովսիսի ձեռքով զանոնք ազատել ու
 նորէն Երուսաղէմ տանիլ , գառի արիւնով
 խոստացաւ տանելու եւ տարաւ , անոր շին-
 -ի-ք կըսուէր : Եւք . ԺԲ . 3 :

Հ . Յիսուսի ըսած նոր ուխտը ի՞նչ է :

Պ . Նոր ուխտը շատ մեծ է հին ուխտէն .
 վասն զի հին ուխտը գառի արիւնով էր , ու
 նոր ուխտը Աստուծոյ գառին արիւնովն է ,
 ինչպէս որ Յովհաննէս Մկրտիչը Յիսուսին հա-
 մար կըսէ . « Անաւասիկ զառն Աստուծոյ՝ որ
 բառնայ զմեղս աշխարհի » . Յովհ . Ա . 29 . — « Ահ-
 Ա-տ-ւ-ծ-ոյ ք-ու-ը -բ -չի-բի-ն-ն զի-բեր ի լ Բ-եր-ն-է » :
 Անգամ մը մտածէ՛ եւ տե՛ս թէ որքան տար-

բերութիւն կայ անասնոց և մարդոց միջեւ, և երկրորդ՝ Աստուծոյ և մարդոց միջեւ. ու ասկէց հասկցիր Նոր Ուխտին մեծութիւնը:

Զ. Հասկցանք որ գառին արիւնով խորայէլացիք չորս հարիւր տարուան գերութենէն ազատեցան, ապա Աստուծոյ գառին արիւնով ի՞նչ հրաշք եղաւ:

Պ. Լսէ՛, որ պատմեմ. որովհետեւ մեր նախահայրը Ադամ դրախտէն աքսորուած ու այս աշխարհիս և կամ դժոխքին մէջ գերի ինկած էր սասանային ձեռք իր բոլոր զաւակներով, այսինքն՝ բոլոր նահապետներով ու մարդարէներով, մինչեւ անգամ այն խորայէլացիները Եգիպտոսի գերութենէն ազատող Մովսէսն ալ գերի էր սասանային ձեռք՝ հազարաւոր տարի. և այս գերութենէն ազատուելուն մարդկային բնութեան մէջէն մի հնար չը գտնուեցաւ, ուստի Որդին Աստուած իր արիւնով խոստացաւ այս մարդկային բնութիւնը սասանայի գերութենէն ազատել՝ ու վերին Երուսաղէմ, այսինքն արքայութիւն տանել: Ահա այս է Նոր -- Իտլ, որուն համար Երեմիան կըսէ. « Ահա ասիկ ասուրք զան, ասէ Տէր, և ուխտեցից տանդ Իսրայէլի և տանդ Յուդայ ուխտ նոր » . Երեւ. ԼԱ. 31 : -- « Ահա՛ օրեր գիտի թաւ, Իրայելի -- Յուդայի քան ճիշդ թէ Նոր -- Իտլ գիտի ընէմ » : Երկրորդ Զաքարիա կը գրէ. « Եւ դու արեամբ ուխտի քոյ արձակեցեր զկապեալս յանցորդի զքոյ » . Զաքա. Թ.

11. — « Դու Կոմիտասի հարկերը հարկին հարկին կոչումս անելու » :

Տեսա՞ր եղբայր, հին ուխտին ու նոր ուխտին տարբերութիւնը. վասն զի Հին ստորեւ Նորեւ Նորեւ անուանեց, և Նոր ստորեւ Նորեւ Նորեւ անուանեց. Հին ստորեւ մէկ ազգ անուանեց, և Նոր ստորեւ բոլոր մարդկային բնութեան հաւատացեալները անուանեց. Հին ստորեւ կարմիր ծովը անուանեց, և Նոր ստորեւ աշխարհիս մեզաց ծովը անուանեց. Հին ստորեւ ազատած ժողովուրդը այս աշխարհիս մէջի քանանացուց երկիրը՝ Երուսաղէմ քաղաք տարաւ, և Նոր ստորեւ վերին Երուսաղէմ պիտի տանի. Հին ստորեւ կերողները մեռան, և Նոր ստորեւ ուտողները չը պիտի մեռնին, ինչպէս որ Յիսուս վկայեց, « Հարբն ձեր կերան զմանանայն յանապատին՝ եւ մեռան . . . երե որ ուտիցի՝ ի հացի յալսմանէ՝ կեցցի՝ ի յաւիտեան » . Յովհ. Զ. 49. — « Ձեր հարկերը անուանին հարկին հարկին . . . Բեւոր հիշու այս հարկին ստոր, յստորեւ չը դիտի հարկին » :

Հ. Յիրաւի շատ տարբերութիւն կայ եղբոր հին և նոր ուխտին միջեւ, և մեծ վախ մի եկաւ վրաս :

Պ. Վախը և զողումը դեռ վերջն է, Բրիստոս ճանչնալէդ ետք պիտի զարհուրիս այս նոր ուխտին վրայ. ինչու որ նոր ուխտին զօրութիւնը բոլորն ալ չը պատմեցի. երբ Բրիստոս ճանչնաս, այն ատեն կը հասկցնեմ. հիմայ դուն ուրիշ հարցմունքիդ նայէ՛ :

Հ. Երբ Յիսուս հացը ձեռք առաւ ու ասիկայ իմ Մարմինս է ըսաւ, աշակերտները ի՞նչ ըսին :

Պ. Բնաւ բան չըսին ու շատ ալ ուրախացան . որովհետեւ Յիսուս առաջ ըսած էր թէ՛ « Երե ոչ կերիջիր զմարմին Որդւոյ մարդոյ եւ արբջիր զարիւն նորա՝ ոչ ունիր կեանս յանձինս » : — « Թէ որ [Որդւոյ մարդոյ մարմնը չտրե՛տ ու ընէ՛նք չէ ի՛նչ] յա՛նդէն-կան կեանս չէ՛տ ունենար » : Ասոր համար աշակերտները շատ կասկածի մէջ էին . թէ ի՞նչպէս մարմինը պիտի ուտենք ու արիւնը պիտի խմենք . եւ երբ Յիսուս հացը եւ գինին ցոյց տուաւ իւր Մարմինին ու Արիւնին փոխանակ, շատ ուրախացան :

Հ. Հացը մարմին կըլլայ :

Պ. Ձը կարծես թէ Յիսուս այս բանը առակ և կամ օրինակ ցոյց տուաւ, ինչպէս որ քանի մը օրինակներ ցոյց տուաւ . « Ես եմ որրն . ու ես եմ դուռն » և այլն : Յովհ. ԺԵ. 1 : Թէպէտ ես խաղողի ծառ եմ, եւ կամ դուռը ես եմ ըսաւ, բայց ձեռքով չը բռնեց ու ըսաւ թէ այս ծառը և կամ այս դուռը ես եմ . սակայն « Ես եմ կենց հոց » ըսելու ատեն, հացը ձեռք առաւ օրհնեց եւ կիսեց ու աշակերտներուն տուաւ, « Անկոյ ի՛մ Մարմնս է » ըսելով . այս պատճառաւ օրինակ չէ, ապա ճշմարիտն է . օրինակը միայն խօսքով կըլլայ իրօք չըլլար . խօսքով մի բան օրինակ ցոյց կուտաս, ձեռքով նշած բանը ճիշդ և իսկը կըլլայ :

Հ. Ամեն հացն ու գինին ալ Յիսուսի մարմին և արիւնն են :

Պ. Ոչ, եղբայր, հասարակ հաց և գինին նիւթ են, որովհետեւ Յիսուս հացը և գինին օրհնելէն ետքը ըսաւ, Մարմինս և Արիւնս է :

Հ. Հապա ո՞ր հացը եւ ո՞ր գինին է :

Պ. Յատուկ աղէկ ցորենի ալիւր, և ջուր շրջառնուած եւ չը թթուած գինի պիտի ըլլայ, մաքուր եւ անարատ ալ քահանայ. եւ քահանայն մի քանի օր առաջ պատրաստութիւն տեսնալ պէտք է. իր ընտանիքէն հեռանալով՝ եկեղեցւոյ խուցին մէջ առանձնանալ պէտք է, եւ այն օրը շատ զգուշութեամբ եւ ջերմեռանդութեամբ աղօթքներով այն ալիւրը նշխարք կը գործէ, ետք այն նշխարով ու անսպակ գինիով պատարագ կը մատուցանէ. ահիւ և՛ դողութեամբ և ջերմեռանդ աղօթքներով Յիսուսի Տնօրէնութեան խորհուրդները կը կատարէ. այն ատեն Յիսուսին Մարմինը և Արիւնը պիտի հաւատանք :

Հ. Հապա ի՞նչպէս կարող պիտի ըլլանք Յիսուսին Մարմին և Արիւնը ճաշակելու :

Պ. Այդ հարցման ժամանակ շէ. դուն հիմայ Յիսուսին վրայօք հորցո՛ւր, ու անկէց ետք այդ բաները :

Հ. Յիսուսին համար բան հարցնելու կը վախնամ. չըլլայ թէ Յիսուսը բռնելու ձայնը լսեմ. որովհետեւ Հրէաները այդ շար Յուդան ձեռք առին, անշուշտ իրենց շար կամքը կը

Կատարեն : Բայց ասիկոյ Հարլնեմ . Յիսուս
վերնատունէն որ ելաւ ո՞ւր գնաց :

Պ . Չիթենեաց լեռան տակ Գեթեմանի
ձոր գնաց աշակերտներով , եւ Յուդա անոնց-
մէ զատուեցաւ գնաց Հրէաներուն իմացընելու
Թէ՛ Յիսուսը բռնելու ժամանակը հասած է :

Հ . Ես հասկցայ , որ այդ շար Յուդան իւր
չարութիւնը պիտի կատարէ . բայց Յուդային
համար կանխիկ գրուած կա՞ր :

Պ . Այո՛ , Դաւիթ կը գրէ . « Որ ուտիք զնաց
իմ յանախեաց առնել ինձ խաբ! ուրիւն » . Սաղ .
Խ . 10 . – « Ի՞՞հ-ցո՞ւս-տո՞ւլը ինչ ի-թե-թե-ն ըր- » :

Հ . Ետք ի՞նչ ըրաւ այդ շար Յուդան :

Պ . Հրէաներուն առաջնորդ ըլլալով բերաւ
Յիսուսը բռնել տուաւ :

Հ. Յիսուսէն շ'ամաչեց որ բռնել տուաւ :

Պ. Յայտնի չըսաւ թէ Յիսուս այս է, բրանեցէ՛ք. ապա անոնց նշան տուած էր թէ՛ ես երթամ զով որ համբուրեմ՝ գիտցէ՛ք, որ այն է Յիսուս, բռնեցէ՛ք ու զգուշութեամբ տարէ՛ք: Երբ գիմացէն մեծ ամբոխով եկան, Յուգա գնաց Յիսուս համբուրեց, « Ո՛րք կեցիք, լուրդ-դէր » ըսելով: Եւ Հրէաները Յիսուս բռնեցին և աշակերտները թողուցին փախան:

Հ. Այդ մասին կանխիկ գրուած կա՞ր:

Պ. Զաքարիա կը գրէ. « Հարից զնովիւն եւ ցրուեսցին խաղիւնքն » . Զաքա. ժԳ. 7. — « Հ-լէ-ը դէրէ շը-լէ-ը -- -լի-լի-ը դէրէ ցը-լէ » :

Հ. Երբ Յիսուս բռնեցին, ու՞ր տարին:

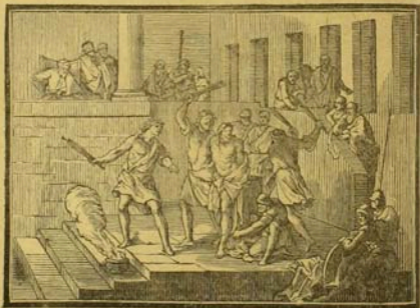
Պ. Քահանայեւորն դարպաս տարին, ուր Յիսուսի կրած շարձարանքները եթէ հողին

եւ քարին ընկին, չէին դիմանար, բայց Յիսուս մեր փրկութեան համար այնքան շարշարանքներուն համբերեց, մինչեւ անգամ մեռնիլը յանձն առաւ զմեզ սատանայի գերութենէն ազատելու համար:

Հ. Ի՞նչպէս շարշարանքներ տուին:

Պ. Նախ սկսեցին Յիսուսի բռնաբարիք հաւարտիլ ու Յիսուս մէջներնին առին, ինչպէս Դաւիթ գրած էր. «Շարք եղին զմեռ շունք բազումք, եւ ժողովր չարաց պաշարեցին զյսուսադ. Եկ. 17: — «Շարք շարք ի՞մ քաջութիւնսս, — շարք շարք շարք ի՞մ քաջութիւնսս:»

Հ. Այդ շար ժողովքը ի՞նչ ըրաւ Յիսուսի:

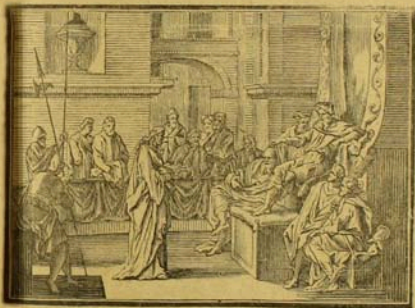
Պ. Այդ շար ժողովն ոմանք երես կը թքանէին, եւ ոմանք կապտակէին, ոմանք

կանակէն եւ ոմանք գլուխէն կը ծեծէին, եւ թով չը կրցող մտեցողներն ալ հեռուէն հայհոյութիւն կընէին :

Հ. Այդ ի՞նչ քարասրտութիւն է Հրէից բրածը. այդ մասին կանխիկ գրուած կա՞ր :

Պ. Այո՛, Եսայի կը գրէ. « Զրիկուես իմ էրու 'ի հարուածս, եւ գժնօտս իմ յարուակս, եւ գերեսս իմ ո՛չ դարձուցի յամօրոյ ընդ երեսս բժանելոյ » . Եսայի Ծ. 6 : — « Ի՞նչ անարար է քեզի՞նք՝ որ երեսս անարարին քեզոց գրէ, որ ի՞նչ երեսս քեզին ետ չը գործոցի » :

Հ. Ետք ի՞նչ ըրին Յիսուս :

Պ. Երեկոյէն մինչեւ առաւօտ շատ կերպ շարշարանքներով ոտից մինչեւ ցգլուխ առաջ տեղ մը չը թողելէն 'ի դատ, առաւօ-

տուն առին Պիղատոս դատաւորին տարին,
վրան շատ ծանր յանցանքներ դրին, իբրև
զինքը Հրէից թագաւոր հռչակող. վերջապէս
Պիղատոսին միտքը հաճեցնելով՝ Յիսուս խա-
չելու հրամանագիր առին:

Հ. Ի՞նչ ըսիր եղբայր, Յիսուս պիտի
մեռցնե՞ն:

Պ. Այո՛, երբ հրամանագիրը գրուեցաւ
Պիղատոսի զինուորները փուչէ թագ մը հիւ-
սեցին ու Յիսուսին գլուխ դրին. վրան կար-
միր քղամիտ եւ ձեռք եղէգ մի տուն գաշ-
ւաղանի տեղ, եւ առաջ ծունր կրկնելով,
ո՛ղջ կեցիր հրէից թագաւոր ըսելով՝ ծաղր
կրնէին. եւ ձեռքի գաւաղանը կառնէին ու
իր գլուխին կը զարնէին, եւ խաչափայտ ուս
տալով դէս ՚ի Գողգոթա քալեցուցին. Մատ-
իէ. 29:

Հ. Այդ մասին կանխիկ գրուած կա՞ր:

Պ. Այո՛, Եսայի կը գրէ. « Որոյ իշխանու-
րիւն իւր եղես ՚ի վերայ ուսոց իւրոց » . Եսայի
Թ. 6: — Իբ շէնք եբ -- էբ -- ն շրոյ դէտէ ըլլոյ »:

Հ. Յիսուս հեշտութեամբ կարողացա՞ւ Գող-
գոթա երթալ:

Պ. Ո՛չ, որովհետեւ երեկոյէն մինչեւ ցա-
ռաւօտ զանազան շարշարանքներով բոլոր մար-
մինը անխնայ վիրաւորեցին. և խաչափայտն ալ
շատ ծանր ըլլալուն համար, շատ խեղճ վի-
ճակի մէջն էր Յիսուս. անոր համար Երեմիա
ողբոց մէջ կը գրէ. « Ձե՛զ ասեմ, ձե՛զ ասեմ,

անցաւ որք ճանապարհաց, դարձա՛յր հայեցարո՛ւք
 եւ տեսե՛ք, քե իցե՞ն երբէք ցաւք ըստ ցաւոց
 լեալ՝ որ ՚ի վերայ իմ հասին ։ *Երեւ. Ա. 12. —*
« Զե՛շ կը-ե՛՛, Ե՛շ կը-ե՛՛, ո՛վ ճ-ճիկն ունի-նիկն,
դ-դիկն և ունիցե՛՛ և դե-ե՛՛ Բե ուրդե՛՛ ի՛՛ ց-ի-
դե- ց- ունից-ը կ-՛՛՛ ուր ի՛՛ վրայ եկ-ն- ։

2. Աւրիշ ի՞նչ ըսաւ Յիսուս . երանի թէ չէի .
 հարցուցեր որ այդ կսկիծալի բաները չըլտէի .
 Պ Յիսուս այդ քան նախատինքներով Գող-
 գոթա կը տանէին . ճամբան կնիկներ կային ,
 որ Յիսուսի խեղճութիւնը տեսնելով՝ սիրտե-
 բու կսկիծէն կուլային , Յիսուս ետին դար-
 ձաւ ու ըսաւ . « Դստերք Երուսաղէմի , մի՛ լայք
 ՚ի վերայ իմ , այլ լացե՛ք ՚ի վերայ անճանց եւ ՚ի
 վերայ որդւոց ձերոց . զի եկեսցեն աւուրք յորս

ասիցեն , քե երանի ամբոց եւ որովայնից՝ որ ո՛ր
 ճնան եւ ստեանց՝ որ ոչ դիեցուցին : Յայնժամ
 սկսանիցին ասել լերանց՝ քե անկերո՛ւք ՚ի վերայ
 մեր , եւ բլրաց՝ քե ծածկեցի՛ր զմեզ » . *Ղու . ԻԳ .*
28-31 . — *Ո՛րք երբեք չընկնէր , ի՛նչ ճշտ չի՛ լա-*
տար յերբ յեր շահեալսն ճշտ լացե՛ր : *Ճշտ չի*
ժամանակ գիտի թո՛ղ որ շահեալ չընկնէրսն երանի
դիտի արեւ , ու այն արեւ լեւեալսն գիտի ընեն , թե
ճշտ ճշտ ինչե՛ր : *Եւ բլրաներսն՝ թե չի շահեցե՛ր :*

Հ . Ետք ի՞նչ ըրին Յիսուս :

Պ . Գողգոթա տարին ու խաչին վրայ գա-
մեցին Յիսուս , ու խաչը կայնեցուցին որ
բոլորն ալ տեսնան :

Հ . Այդ մասին կանխիկ գրուած կա՞ր :

Պ . Այո՛ , նախ՝ Մովսէս կը գրէ . « Եւ եր-
դիցին կեանք քոյ կախեալ առաջի աչաց » :
Երկրորդ Օրինաց ԻԸ . 66 . — « Կենտր չի՛ր
արեւն ինչեք գիտի ըստ » : Եւ Դաւիթ կը գրէ .
« Մակեցին զձեռս իմ եւ զոտս իմ » . Սաղ . ԻԼ . 18 .
— « Ի՛նչ յետեւն Եւ արեւն շահեցին » : Եւ Չաքա-
րիա կը գրէ . « Եւ ասացից ցեա , զի՞նչ եւ վերջ
այդորիկ ՚ի մեզ ձեռաց քոց , եւ ասացի , զորս
վիրաւորեցայ ՚ի տան սիրելւոյ իմոյ » . Չաքա-
ԺԳ . 6 : — « Անոր գիտի ընեն , թե ի՛նչ եւ այդ
յետեւն ճշտ ճշտը , ու գիտի ընեն թե՛ ի՛նչ արեւն
արեւն ճշտ ճշտ » :

Հ . Յիսուսի լաթերը ի՞նչ ըրին :

Պ . Խաչող զինուորները բաժնեցին , ու
կապան որ կար շունկր , այլ վերէն ՚ի վար

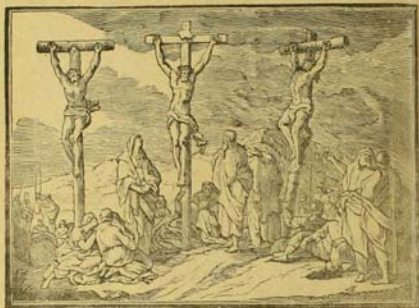
Հիւսուած էր, շուղեցին պատառել, ապա
 վիճակ ձգելով կիսուեցան, եւ այսպէս Դա-
 շիթին խօսքը կատարուեցաւ: « Յաճանեցին ըզ-
 նանդերձս իմ 'ի մէջ իւրեանց, եւ 'ի վերայ պատ-
 մուճանի իմոյ վիճակս արկանելին »: Սաղ. ԺԱ. 19
 - « Ի՞նչ լինե՞ր ի՞նչեցին - - - - - Էրոյ լինե՞լ
 յինչեցին »:

Հ. Յիսուսին այդ քան շարչարանքներ որ
 տուին, ի՞նչ ըսաւ:

Պ. Բնաւ բերանը չը բացաւ ու բան մը
 չը գրուեցեց, ինչպէս Եսայի գրած էր. « Եւ նա
 առ վշտին ոչ բանայ գրեցան իւր: Իբրեւ զսլսար
 'ի սպանդ վարեցաւ, եւ իբրեւ սր ոչ առաջի կորցի
 անմահաց կայ, այնպէս ոչ բանայ գրեցան իւր »:
 Եսայի ԾԳ. 7: - Անի՛նչոյ ոյնուն ցո՛ւն թէ՛լ քերձը
 չը քնո՛ր: Ոչն՛որի ոյն՛ հրե՛տե՛լն քնոց, ինչոյն՛ որ
 ոչն՛որը հոգ՛որնին ու՛մ յոյն չը հաներ, լո՛ւ ինչ
 նոյ՛ն ոյնոյն էր քերձը չը քնո՛ր »: Եւ Երեմիա կըսէ.
 « Ես իբրեւ զգառն անմեղ վարեալ 'ի սպանդ »:
 Երե. ԺԱ. 19: - Եւ ունե՛ղ քննու՛նի ոյն՛ հրե՛-
 տե՛լն քնոցն »:

Հ. Արի՜ ի՞նչ ըրին Հրէաները:

Պ. Յիսուսի քով երկու գող բերին խաչե-
 ցին, որ Յիսուսի խաչուիլը տեսնողները եւ
 կամ լսողները՝ Յիսուսն ալ այն գողերուն պէս
 մէկը կարծեն, բայց Եսայեայ մարգարէու-
 թիւնը կատարուեցաւ, որ կըսէ թէ « Ընդ անօ-
 րինս համարեցայ »: այսինքն՝ « Անշէննէրն
 ի՛նչոյ որո՛ւցոյ »: Եսայի ԾԳ. 12:

Հ. Յիսուսի մայրը ո՞ւր տեղ մնաց, շիմացա՞ն :

Պ. Առաջ շիմացաւ, այլ խաչուելու տարած
առեւանին խնայաւ ու վաղեց Քողզ սթայի ճամ-
բան ետեւէն հասաւ, ու իւր աչքերով տե-
սաւ իւր մէկ հատիկ սիրելի զաւկին այնքան
նախատինքներով խաչելին :

Հ. Ի՞նչ ըրաւ խեղճ մայրը :

Պ. Բնաւ բան չը կրցաւ ընել, ազիքները
կտոր կտոր կըլլային. կայրէր ու կը մրկէր սի-
րելի զաւկին վրայ, բայց կարող չէր մի օդ-
նութիւն ընել, այլ միայն արիւննախառն ար-
ցունք կը թափէր :

Հ. Յիսուս իր մօր հետ չը խօսեցա՞ն :

Պ. Մօրը հետ այսքան խօսեցաւ. խաչին
վրայէն նայեցաւ Յիսուս որ իւր մայրը գիմաց

կայներ ցաւագին սրտիւ կուլար ու կողբար ,
 եւ Յովհաննէս աւետարանիչն ալ ներկայ էր ,
 իւր մայրը Յովհաննէսին յանձնեց ու ըսաւ .
 « Ահա՛ մայր քո . և մօրն ալ ըսաւ , Ահա՛ որդի
 քո » : Յովհ . յԹ . 16 :

Հ . Խաչին քով ուրիշ ո՞վ կար :

Պ . Յովհաննէս այսպէս կը դրէ . « Եւ կային
 առ խաչին Յիսուսի մայրն նորա , եւ քոյր մօր
 նորա Մարիամ Կղեովպայ , եւ Մարիամ Մագրա-
 դենացի » : Յովհ . յԹ . 25 : — « Յիսուսն ինչ
 կայներ էին առ մայրը ու մօրը իւր Մարիամ
 Կղեովպայն , ու Մարիամ Մագրադենացին » :

Հ . Եզրա՛յր , այս տեղ ինձ մէկ կասկած
եկաւ . երբեմն Աւետարանէն կը ըսեմ որ հրէ-
աները Յիսուսի համար կըսեն . « Ո՛չ սա է
մանուկ հիւսան , որդի Մարիամայ . եւ եղբայր
Յակովբայ եւ Յովսեայ եւ Յուդայի եւ Սիմովնի » .
ասիկայ ինձ թարգմանէ , որ ըսելիք ունիմ :

Պ . Ասիկայ « Հիւսան -- Մարիամ -- շուկ
չէ . Յովսեայ -- Յովսեայ -- Յուդայի -- Եւ Սիմովնի
եղբայր չէ » , կըսէին :

Հ . Ուրեմն Յիսուս չորս եղբայր ունեցած
կըլլայ , հապա ինչո՞ւ ըսիր թէ Յիսուս իւր
մայրը Ձերէթիայի տղուն Յովհաննէսին յանձ-
նեց . չորս զաւակ ունեցող մայրը ուրիշի զա-
ւակին կը յանձնուի՞ :

Պ . Ի՞նչ երկմիտ մարդ ես եղեր , վեր
քեզ ըսինք թէ Յիսուս եզրայր չունի . դու
դեռ չես հաւատացեր ու կասկածի մէջ ես :

Հ . Յովսէփ Մարիամին ի՞նչն էր :

Պ . Մարիամին նշանածն էր իրր սահա-
պան , այս պատճառաւ երբ Հրեշտակը Մա-
րիամին կըսէ՝ զաւակ պիտի ծնանիս , նա կը
պատասխանէ « Եւ երէկ շնորհ , ի՞նչպէ՞ս յիշտի
չե՞ս » : Հրեշտակը շըսեր որ սուտ կը խօսիս ,
որովհետեւ Յովսէփ քու էրիկդ է . այլ կըսէ
« Հիւսան -- Մարիամ -- շուկ -- չէ » . ինչպէս Մատ-
թէոս ալ կըսէ . « ՄիևջԷս եկեալ առ միմեանս՝
գտաւ յղացեալ ՚ի Հագոյն սրբոյ » . Մատ . Ա . 18 .

- « Գե- ի-ր-ը-ը ւ Ե-տե-ց-ձ' Հ-գ-ւ-ւ ը-բ-ւ յ-ը-ց-ը » ,
Այս ամենը ապացոյց են Մարիամու կուսու-
թեան . իսկ բողոքականները Մատթէոսի այս
խօսքը « Զը քիտէր շննիւն- ր անոր-նի շ-
-նիւ ձն-ը » փաստ բռնելով՝ պարզամիտ մար-
դոց միտք կը շփոթեցնեն , իրր թէ զՅիսուս
ծնանելէն ետք՝ ուրիշ զուակներ եւս ծնաւ :

Հ . Անդրանիկ ըսուելուն պատճառը ի՞նչ է :

Պ . Ատոր կը կասկածիս . բայց անդրանիկ
ըսելուն պատճառը այս է , կոյս Մարիամի
անկէց առաջ զուակ ծնած չըլլալն է , ու Յի-
սուս կուսութեամբ ծնանիլ հասկցնելու համար
Յիսուսին անդրանիկ կըսէ . ոչ թէ անկէց
ետք ծնելու զուակներուն համար :

Հ . Հապա այդ Գնչ- բառը ի՞նչ է :

Պ . Մնչ-ը երկու կերպ է , ժամանակա-
կան և յաւիտենական , ժամանակականը վերջ
կունենայ . ինչպէս եթէ ըսենք « Միւլգե . ես
զամ » , իսկ երբ ըսենք՝ « Յայսմ հետե միւլգե .
յաւիտեան » ասիկայ վերջ չունի :

Հ . Աստուածածնին վրայօք կասկածս փա-
րատեցաւ , բայց վեր պատճառ չորս եզրայր-
ներուն մոյրը ցոյց տո՛ւր ինձ :

Պ . Ատիկայ հարցնել պէտք չէ , ահա՛
Յովհաննէս յայտնի կըսէ . « Քոյր մօր Տեառն
կղևովպայ » , որ խաշին քով կայներ էր , անոր
զուակներն են :

Հ . Ուսկի՞ց յայտնի է այդ բանը :

Պ . Ահա՛ Մատթէոս կը գրէ խաշին քով

կայնող կնիկները . « Յորս էր Մարիամ Մազդա-
ղենացի եւ Մարիամ Յակովբայ եւ Յովսեայ մայր,
եւ մայր որդւոցն Զեբեթեայ » . Մատ . Իկ . 56 .
— « Որոց Գլ էր Մորէ՛՛՛՛ Մորէ՛՛՛՛ն Լ Յիւ՛՛՛՛ն
— Յիւ՛՛՛՛ն Դոր Մորէ՛՛՛՛ն » . սոքա եւ Յիսուսի
եղբայր ըսուածները : Եւ Մարկոսն ալ կըսէ .
« Յակովբայ փորրկան եւ Յովսեայ մայրն » . Մար-
ժե . 40 : Փոքր Յակովբ ըսածը Տեառն եղբայրն
է , եւ մեծ Յակովբը , Զեբեթեային աղան եւ
Յովհաննէսին եղբայրն է :

Հ . Այս երկուքը Յիսուսի եղբայրութենէն
հաննցիր , որովհետեւ մայրերնին ցոյց տուիր ,
նայինք Յուդան ու Սիմոնն ալ ասոնց եղբայր
կրնա՞նք ընել :

Պ . Յուդա ըսածը՝ Թադէոսն է , ինչպէս որ
վերը ըսինք՝ թէ « Թորէ՛՛՛՛ն Յոր՛՛՛՛ն Լ Իւ՛՛՛՛ն » ,
ու Յակովբոս Արիեային եղբայրն է . Յուդա եւս
իւր գրքին մէջ կը վկայէ Յակովբին եղբայր ըլ-
լալը . « Յուդա Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ , եղ-
բայր Յակովբայ » . Յուդա Ա . 1 : Եւ Սիմոնն ալ,
Կանանացի Սիմոն ըսուածն է , որուն հարսա-
նիք գնաց Յիսուս ու ջուրը գինի դարձուց .
այս Սիմոնը այն հարսանիքին փեսայն է , ինչ-
պէս որ Մատթէոսի մեկնութիւնը աղէկ կը
պատմէ :

Հ . Այդ Սիմոնը Աստուածածնին ազգական
ըլլալը ուսկի՞ց յայտնի է :

Պ . Ասկից յայտնի է , որ Աստուածածին
առաջ հարսանիքն էր , ու ետք Յիսուսն ալ

հրաւիրուեցաւ . նաև գինի շունենալնուն հոգը Աստուածածնին ինկաւ , որովհետեւ հարսանիքին պահասութեան հոգը ազգականին կը վերարեբի՝ ո՛չ թէ օտարին . եթէ Աստուածածին ազգական չըլլար՝ գինի շունենալնուն հոգը ի՞նչ պէտք էր իրեն , որ Յիսուսին պիտի ազաշէր թէ գինի շունին . ասոր համար կասկած մի՛ ընեք . այդ չորս եղբայրը՝ քոյր մօր Տեօան Մարիամ ըսուածին զաւակներն են :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ը .

Հ . Ազէկ խելքս հասաւ Յիսուսի եղբայր շունենալուն , բայց այդ միջոցին Յիսուսի աշակերտները ո՞ւր գնացին :

Պ . Բսլորն ալ թողուցին և փախան :

Հ . Չարադործ Յուդան ի՞նչ եղաւ :

Պ . Յուդան իւր շարութիւնը կատարելէն ետք , երբ տեսաւ որ Յիսուսի խաչուելու հրամանագիրը գրուեցաւ , այլ եւս խելքը կտրեց որ պիտի խաչեն , այն ատեն զղջաց՝ ու առած արծաթը տարաւ քահանայապետներուն տուաւ ու ըսաւ , « Մեղոյ , եւ անկոյ պարոյ րեւ հարմեցէ » . անոնք արծաթը ետ չառին , ուստի արծաթը տաճարին մէջ ձգեց և իւր յուսահատութենէն գնաց կախուեցաւ ու խեղդուեցաւ :
Մատ . ԻԷ . 6 :

Հ . Արծաթը ի՞նչ ըրին Հրէաները :

Պ. Արիւնի՞ գին ըլալուն համար գանձա-
ձանակին մէջ չը՞ դունեցին. ապա անով մէկ
բրուտի արա մը՞ գնեցին օտարաց գերեզմա-
նի համար :

Հ. Այդ մասին կանխիկ գրուած կա՞ր :

Պ. Այո՛, Երեմիա կը գրէ . « Առին գերե-
տուն արծաթի զգինս վաճառելոյն , զոր արկին
յորդանցն իսրայէլի . եւ ետուն զնա ազարակին
բրտի որպէս հրամայեաց ինձ Տէր » . Երե . ԼԲ .
9 . – « Երեւանն զբնն զբնն զբնն , զբնն զբնն
զբնն զբնն զբնն , զբնն զբնն զբնն , զբնն զբնն
զբնն . Ինչպէ՞ս զբնն զբնն զբնն » :

Հ. Յիսուս ի՞նչ եղաւ . եւ ի՞նչ լուր՞ պի-
տի տաս մեզ :

Պ. Յիսուսի գլուխ բերած բաներնուն
երկինք եւ երկիր չը համբերելով , իրենց սրտին
ցաւերը յայանեցին Յիսուսի համար :

Հ. Ի՞նչպէ՞ս յայանեցին :

Պ. Նախ՝ արեգակը խաւարեցաւ , երկիրը
չարժեցաւ , վէճերը պատառեցան , գերեզ-
մանները բացուեցան , տաճարին վարագոյրը
վերէն ՚ի վար յերկուս պատառեցաւ :

Հ. Յիսուս ե՞րբ խաչեցին :

Պ. Ուրբաթ օր վեց ժամուն : Այն ատեն
արեգակը խաւարեցաւ , մինչեւ իններորդ
ժամը՝ ու ետք բացուեցաւ :

Հ. Այդ մասին կանխիկ գրուած կա՞ր :

Պ. Այո՛, Ամովս կը գրէ . « Եղիցի յառուր
այնմիկ , ասէ Տէր Տէր , մտցի արեգակն ՚ի մի-

ջօրեի , եւ խաւարեացի յերկրի յոյս 'ի տուե » .
 Ամսօվս Ը . 9 — « Այն էր , ինչե՛տ Տէրը , ինչ էրն ուրե-
 ինչն ուրե՛տ ինչն էրն , ու ջրեկէն՝ երկրէն ինչն էրն
 ուրե՛տ ինչն էրն » : Նոյնպէս Չաքարիա կը գրէ .
 « Եղիցի օր մի . եւ օրն այն յայտնի Տեառն , ոչ
 տիւն իցէ՛ եւ ոչ գիշեր , եւ ընդ երեկս եղիցի յոյս » .
 Չաքար . ԺԴ . 7 . — « Օր էն ուրե՛տ ինչն էրն , ու ջր
 Տէրն էրն յայտնի է . ու ջրեկէն ուրե՛տ ինչն էրն
 ուրե՛տ ինչն էրն » : որովհետեւ վեց
 ժամուն արեգակը խաւարեցաւ ու իննին բա-
 ցուեցաւ :

Հ . Յիսուս այլ եւս պիտի չը խօսի՞ :

Պ . Երբ Հոգին աւանդելու ատեն մօտե-
 ցաւ , Յիսուս ծարաւի կամ կանչեց , և զինուո-
 րին մէկը սպունդ քացախով թաթխեց ու ե-
 ղէգի ծայր անցնելով՝ Յիսուսի բերանին մօ-
 տեցուց . և Յիսուս քացախին համը առնելով՝
 « Ամենայն ինչ կատարեալ է » կանչեց . Յովհ .
 ԺԹ . 30 :

Հ . Ինչո՞ւ համար ամենայն ինչ կատարեալ
 է կըսէ :

Պ . Որովհետեւ Դաւիթ կը գրէ . « Ետուն
 ի կերակուր ինձ լեղի եւ 'ի ծարաւ իմ արբու-
 ցին ինձ քացախ » . Սաղ . կԸ . 22 . — « Ուրե՛տ
 ինչն էրն ուրե՛տ ինչն էրն » : ջրեկէն ուրե՛տ ինչն էրն » :

Հ . Հրէաները ի՞նչ ըսին Յիսուսի :

Պ . Քահանայապետները ու իշխանները խա-
 ղին զիմաց կայնած՝ գլուխնին շարժելով
 կըսէին . « Վա՛ն , որ քակիք գտաճարն եւ զե-

քիս առեւազն շինելիք զնա . ապրեցո՛ր զքեզ , քի որ-
դի եւ Աստուծոյ՝ Է՛ջ ՚ի խաբէդ » . *Մատ . Իկ . 40 .*
— « Վ՛հ , որ արեւելքն ունիտի ինչպէս որ երեւոյժն
ունիտի շինելիք . որոնք որոնք ինչպէս որ . Ընդ որ Աս-
տուծոյ որդի եւ ինչպէս ինչպէս » :

Հ . Այդ մասին կանխիկ գրուած կա՞ր :

Պ . Այո՛ , *Գաւիթ կը գրէ* . « Ամենեքեան
որք տեսանէին զիս արձամարմէին զինեւ , խո-
սելին շրքամբք եւ շարժիւն զզուխս խրեանց » .
Սաղ . ԻԱ . 8 . — « Չէ՛ր որոնք ինչպէս ինչպէս , ինչ-
պէս ինչպէս , ինչպէս բերնիկ ինչպէս ինչպէս եւ ինչպէս
ինչպէս ինչպէս » : *Նաեւ քահանայապետները եւ
իշխանները իրարու կըսէին* « Չայլս ապրեցոյց ,
զինքն ոչ կարէ ապրեցուցանել . երէ քաղաք
ե իսրայէլի՛ իջցէ այժմ ՚ի խաբէդ եւ հաւատաս-
ցուք դմա . երէ յուսացաւ յԱստուած , փրկեցէ
այժմ զդա՛ երէ կամի զդա . քանզի ասաց՝ երէ
Աստուծոյ որդի եմ » . *Մատ . Իկ . 42 .* — « Որքեւ
նեւելքն որոնքն որոնքն ինչպէս ինչպէս ինչպէս . երէ
իսրայէլի ինչպէս ինչպէս եւ , ինչպէս ինչպէս ինչպէս
որ որոնքն որոնքն որոնքն . եւ երէ Աստուծոյ ինչ-
պէս որքեւ եւ , ինչպէս ինչպէս ինչպէս որքեւ երէ ինչ-
պէս Աստուծոյ որդի եմ ըստ » :

Հ . Այդպէս ըսելուն համար կանխիկ գը-
րուած կա՞ր :

Պ . Այո՛ , *Սողոմոն կը գրէ* . « Տեսցուք քի
հշմարի՞տ իցեն բանք նորա , եւ փորձեսցուք
զվախճան դորա . երէ իցէ արդարեւ որդի Աս-
տուծոյ , պաշտպանեսցէ նմա . եւ փրկեսցէ զնա

Աստուած 'ի ձեռաց հակառակորդաց » . Իմաս .
 Բ . 17 . — « Տե՛նե՛նք — որք ի՞նչեք ճշմարի՞տ են .
 որք — ժերը քիչե՛նք : Եթէ՛ էր — է՛ որքի՛ Ա — որ — ծոյ է .
 Բ — շ շքե՛նք՝ — որք — Բ — շ — շարե՛նք՝ էր Բ շն — ժնեք — ն
 չե — լն » :

Հ . Յիսուս ի՞նչ եղաւ :

Պ . Մինչեւ հիմայ հարցմանդ պատասխանը
 շատ շուտ տուինք , բայց այս մէկ հարցմանդ
 պատասխանը տալու չեմ կրնար համարձակիլ :

Հ . Ի՞նչ կայ , շըլլայ թէ Յիսուս մեռաւ
 ըսես :

Պ . Այո՛ , մեծ ձայնով կանչեց « Հա՛յր , 'ի
 ձեռս քս աւանդեմ գնողի իմ » ըսելով՝ ամե-
 նամաքուր Հոգին աւանդեց Հօր Աստուծոյ
 ձեռք . Ղու . ԻԿ . 46 :

Հ . Ո՛հ , այդ ի՞նչ կսկիծ էր որ տուիր .
 այդ ալ գրուած կա՞ր :

Պ . Այո՛ , Եսայի կը գրէ . « Զի բառնին
 յերկրէ կեանք նորա , յանօրէնութեանց ժողո-
 վրդեան իմոյ 'ի մահ վարեցաւ » . Եսայի ԾԳ . 8 :
 — « Անոր կե՛նքը ոչքի՛ ժերնայ երկրէ՛ն — լրայեն , — ի —
 շըլլորոց ժերոց համար ժե՛նեք — լն » :

Հ . Խեղճ մայրը ի՞նչ ըրաւ , երբ Որդւոյն
 մահը տեսաւ :

Պ . Մօր ըրած լացերը և՛ ողբերը ո՞ր լեզու
 կարէ պատմել :

Հ . Ետք ի՞նչ ըրին Յիսուսի մարմինը :

Պ . Յովսէփ անուծով մի արդար մարդ կար
 Արեմաթիայ քաղաքէն , գնաց Պիղատոս դա-

տառորին աղաչեց, որ Յիսուսի մարմինը իրեն շնորհէ թաղելու համար. և երբ դատաւորը Յիսուսի մարմինը շնորհեց, Յովսէփ՝ Նիկողիմասին հետ ՚ի միասին խաչէն վար առին, ու մաքուր կտաւօք պատեցին ու վիմէն փորած մի նոր գերեզման կար անոր մէջ թաղեցին ուրբաթ երեկոյին, և գերեզմանին դրան բերան մի մեծ քարով գոցեցին, զոր Հրէաներն ալ կնքեցին:

Հ. Ինչո՞ւ համար կնքեցին գերեզմանը:

Պ. Յիսուս առաջուց քանի անգամ քսած էր թէ՛ երեք օրէն յարութիւն պիտի առնեմ. անոր համար գերեզմանը կնքելէն զատ, շատ զինուորներով կը պահէին, որ չԵԼԼայ թէ Յիսուսի աշակերտները գիշեր գան մարմինը

գողնան տանին և ուրիշ տեղ պահեն ու յարութիւն առաւ ըսնն :

Հ. Յիսուսի թաղուելուն համար կանխիկ գրուած կա՞ր :

Պ. Այո՛, Յովք երանելին կը գրէ . « Եկնի ի գերեզմանս զեաց, և ՚ի տապանի տրնեց ա. » . Յովք Իկ. 32. — « Ինչք քերեղմանին Քջ քնաց և ուրիշն կեց— » :

Հ. Ետք ի՞նչ եղաւ Յիսուս :

Պ. Կիրակի շուսնալիք գիշեր շաա մեծ շարժում քով յարութիւն առաւ :

Հ. Կերեզմանին մէջ քանի՞ ժամ կեցաւ :

Պ. Իբր 33 ժամ կեցաւ, որ ուրբաթու, շաբաթի և միաշաբաթի երեք առաւրց ժամերէն կը բաղկանայ :

Հ. Մարմինը քանի որ գերեզմանին մէջն էր, հոգին արդեօք ո՞ւր տեղ էր :

Պ. Հոգին դժոխք իջաւ՝ ու այն տեղ եղած հոգիներուն քարոզեց 33 ժամ :

Հ. Ասկի՞ց յայտնի է այդ :

Պ. Պետրոս կը վկայէ . « Թեպետ եւ մեռաւ մարմնով, այլ կենդանի է հոգեով : Որով է ոգւոցն որ ինն ի բանտին, երբեալ քարոզեաց » . Ա. Պետ. Գ. 19. — « Թեպէտ ժամանակ մը, հոգիներն ինքնին է . — բռնութիւն զիջ եղած հոգիներն քնաց արդեօք » :

Հ. Դարողելէն ետք ի՞նչ ըրաւ :

Պ. Ադամին սկզբնական մեղաց համար դժոխքին մէջ արգելուած նահապետներուն և մարգարէներուն, և բոլոր արդարոց հոգիները ազատեց :

Հ. Ատոնց ազատուիլը ուսկի՞ց յայտնի է :

Պ. Ահա՛ նախ Զաքարիա գրած է՝ ինչպէս որ վերը ըսինք . « Դեռ քան զիս յարեալ թանրին զիջի իմացսն զիս զիսն » : Եւ երկրորդ Մատթէոս կը գրէ . « Գերեզմանք բացան եւ բազում մարմինք ննջեցելոց սրբոց յարեան » . Մատ. Իկ. 2. — « Գերեզմանները բացուեցան՝ զորոք զիսն զիսն » :

Հ. Յիսուսի յարութիւն անուելը կանխիկ գրուած էա՞ր :

Պ. Այո՛, Դաւիթ կը գրէ . « Յարիցէ Աստուած եւ ցրուեսցին ամենայն բշխամիք նորից . Սաղ. Կէ. 1. — « Աստուած յարեալին զիսն » :

— անոր ինն-միները ոչ-տի ցր-ին ։

Հ. Յիսուսի յարութիւն առնելը ուսկից յայտնի եղաւ ։

Պ. Մարիամ մազթաղենացին այն կիրակի առաւօտուն կանուխ գերեզման գնաց, եւ տեսաւ գերեզմանին բերնի քարը մէկ կողմ դարձուցեր են, ու Յիսուսին մարմինը այն տեղ չը կայ. ինք սկսաւ անմխիթար սգով լալ թէ արդեօք ի՞նչ եղաւ. այդ միջոցին յանկարծակի ճերմակ լաթերով երկու հրեշտակ երեւցան ու ըսին. « Ո՛վ կնիկ, դու ինչ-ի՞նչ արեցիր. եւ ուրիշ կնիկներ ալ կային և անոնց ալ ըսին. « Զի՞ խնդրէք զկեցնականիս ընդ մեռեալս, զի՛ ատո, այլ յարեաւ. » . Ղու. Ի՛ի. 5. — « կենդանի ինչ-ի՞նչ Բարեբերան զի՞նչ ինչ-ի՞նչ արեց. այն-պէս չը կայ. յարեալին-ն առաւ ։ »

Հ. Յարութիւն առնելէն ետք աշակերտներուն երեւեցաւ ։

Պ. Այո՛, այն կիրակի առաւօտուն Քալիլեա գնացին աշակերտները եւ Յիսուս այն տեղն էր. երբ տեսան, ոտք ինկան ու երկրորդագութիւն ըրին ու շատ խնդացին, եւ միջերնուն սմանք ալ կատկածի մէջ ինկան թէ արդեօք ասիկայ է. այսպէս երբեմեակի աշակերտներուն կերեւնար ու կը մխիթարէր, ու կը խրատէր մինչև քառասուն օր ։

Հ. Քառասուն օրէն ետք ի՞նչ ըրաւ ։

Պ. Քառասուն օր որ ըմնցաւ, աշակերտառաւ Զիթենեաց լեռ տարաւ. այն

տեղ շատ պատուէրներ տալէն եաք ըսաւ .
 « Տուաւ ինձ ամենայն խղիւսանքիւն յերկիւնս եւ
 յերկրի . որպէս առաքեաց զիս Հայր , եւ ես ա-
 ռաքեմ զձեզ » Գնացէ՛ք այստակետեւ աշակերտե-
 յէ՛ք զամենայն հերանաս , մկրտեցէ՛ք զնոսա յա-
 նան Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ : Ասուցէ՛ք
 նոցա պահել զամենայն՝ զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ .
 եւ անառաքի՛կ ես լնի ձեզ եմ զամենայն աւարտ
 մրնչեա . ի կատարած աշխարհի » . *Մատ . Ի՞՞՞ .*
 18-20 . — « Ինչ որ--եց-- ք--ւր իշխ--ն--իւ--նը , թէ եր-
 ւընիւ թըլ է թէ երկրի-- իր-- . Ինչե-- որ ի՛ Հ--յր-- շի-
 ւրից , ե-- ու յիշ իշ շրի՛ : Ա--ից ե-- քն--ցե՛ +
 հիթ--ն--նեբ--ն +--ը--շեցե՛ : . -- Դի--ր--եցե՛ + շն--ն + Հօր
 է Որդւոյ է Հոգւոյն սրբոյ --ն--ն--ը : Ո-- ե-- յիշ իշ
 որ պ--ս--իբեցի , --ն--նց --ը--ից--ցե՛ + որ պ--ն--ն : Ահ--
 ե-- յիշ հեք ե՛ Դնչ-- ոչե--րհի-- ժեբը » : Եւ այս
 ամէնէն զատ պատուիրեց որ մինչեւ Հոգին
 սուրբ իրենց վրայ չը գայ , Երուսաղեմէն շեւ-
 լեն եւ ուրիշ տեղ չերթան :

Հ . Հոգին սուրբ ինչո՞ւ պիտի գար :

Պ . Յիսուս առաջուց խոստացեր էր թէ ,
 իմ ձեզ տուած պատուէրներս բոլոր ձեր միաք
 չը մնար , կը մտնաք . եւ երբ երթամ սուրբ
 Հոգին կը զրկեմ , որ գայ ձեր միաք ձգէ իմ
 ձեզ սորվեցուցածներս , նաեւ մխիթարէ զձեզ
 ու արտամութիւննիդ փարատէ . և մանաւանդ
 վախերնիդ վերցնէ ու սրտերնիդ ամուրցնէ .
 անոր համար պատուիրեց Երուսաղեմէն չը
 հեռանան մինչեւ Հոգին սուրբ գայ :

Հ. Ետք ո՞ւր գնաց Յիսուս :

Պ. Այս պատուէրները տալէն ետք աշակերտները օրհնեց ու գէպ 'ի երկինք համբարձաւ եւ գնաց Հօր Աստուծոյ աջ կողմ նստաւ : Մար. ԺԶ. 19 :

Հ. Յիսուսի համբարանալը կանխիկ գըրուած էր :

Պ. Այո՛. Դու ի՞նչ կը գրէ թէ՛ « Համբարձաւ Աստուած օրինաբեամբ եւ Տէր մեր ձայնիւ փողոյ » . Սաղ. 102. 6 . — Մեր Տէր Աստուծոյ զօրն ու զօրութիւնն իւր յայնչեմքս :

Հ. Այդ միջոցին աշակերտները ի՞նչ ւրին :

Պ. Աշքերնին տնկեր գէպ 'ի երկինք կը նայէին , մինչեւ որ Յիսուս ամպին մէջ մտաւ . ետք մարդակերպ երկու Հրեշտակներ երեւե-

ցան ճերմակ լաթերով ու ըսին « Ա՛րք գալի-
լեացիր, զի՞ կայր հայեցեալ ընդ երկինս. այս
Յիսուս՝ որ վերացաւն ՚ի ձեռք յերկինս, սոյնպէս
եկեցի. զորօրինակ տեսեր զնա երբալ յերկինս » .
Գործոց Ա. 11 - Ո՛վք ք-լեւե-ցե՛ հ-րքե՛կ, է՞նչ կ-յ-
նե՛ր կը ն-յե՛տ երկինս. ու- Յի-սու-ս որ յե՛ր + վե՛ն ե-ր-
կինս ել-ւ-ւ, ն-յե՛տե-ա՛ր ի՛նչե-տ որ երկինս
երթ-ւել տե-տ » :

Հ. Այնուհետև աշակերտները ս՞րք գացին :

Պ. Զի՞ թե նեկաց լեռնէն վար իջան ու եկան
Վերնատուն մտան եւ դուրս շեղան մինչեւ
տանն օր :

Հ. Յիսուս իւր խոստմունքը կատարեց :

Պ. Այո՛, տանն օրէն վերջ, կիրակի առա-
ւօտուն երեք ժամուն աշակերտները ՚ի միասին

վերնատուն նստած էին, ինչպէս որ կը գրէ
 Գործ առաքելոց, « Եւ եղև յանկարծակի հնօրէն
 յերկնից՝ եկեալ իրբեա սաստիկ հողմոյ, եւ էլից
 զամենայն տունն յորում նստիին. եւ երեւեցան
 նոցա բաժանեալ լեցաք իրբեա ՚ի հրոյ, եւ նստաւ
 իւրաքանչիւր ՚ի վերայ նոցա: Եւ լցան ամենե-
 րեան Հոգևով սրբով, եւ սկսան խօսիլ յայլ
 լեզուս՝ որպէս Հոգին տայր բանբանել նոցա » .
 Գործ . Բ . 2 . — « Յնչ-բժ-իլ էրկնէն -- -- -- -- --
 յայն ժե եկ-- , ինչ -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --
 -- էրե-ցան -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --
 -- էր--
 Հ- --
 լե--
 Բ-- » :

Հ . Ետք ի՞նչ ըրին աշակերտները :

Պ . Իսկոյն վախերնին գնաց եւ այն ատեն
 Յիսուսի ով ըլլալը հաստատապէս հասկցան .
 բայց ի՞նչ օգուտ որ նա արդէն համբարձեր
 էր . ուստի այնքան սրտերնին վառեցաւ
 Յիսուսի սիրուն համար, որ կարծես թէ կը
 կանչէին՝ թէ Յիսուս համար մեռնելու պատ-
 րաստ ենք, մեռցունող եթէ կայ՝ թող գայ :

Հ . Ասկէց առաջ հասկցած չէին Յիսուսի
 ո՞վ ըլլալը . եթէ հասկցած չէին ինչո՞ւ անոր
 աշակերտ եղած էին :

Պ . Թէպէտ հասկցած էին, բայց դեռ
 հաւատքնին թերի էր . եւ այս պատճառաւ
 Յիսուսի համար մեռնիլ չէին ուզեր . ինչպէս

որ մասնութեան գիշերը ցոյց տուին Յիսուս թողնով և վախշելով . և ետք կը պահուէին վախերնուն : Սակայն Հոգին սուրբ գալէն ետք ամենեւին չը վախցան մեռնելէն . անոր համար կը հասկցուի որ Յիսուսի ով ըլլալը Հոգին սուրբ իջնալէն ետք ազէկ հասկցած են :

Հ . Հոգին սուրբ իջնել կանխիկ գրուած կա՞ր :

Պ . Այո՛ , Յովէլ մարգարէն կը գրէ . « Յաւուսքս յետմեռնիս հեղից 'ի հոգւոյ իմմե . 'ի վերայ ամենայն մարմնոց և մարգարեացիս ուստերք ձեր և դատերք ձեր » . Յովէլ . Բ . 28 . — « Առէ՛ որեւ ի՛ հոգիս զիտի իմմե իմմե » . Յիսուսի խօսքերը -- յեր զմեզնէն զիտի իմմե » :

Հ . Ետք ի՞նչ ըրին աշակերտները :

Պ . Բոլորն ալ իրարմէ զատուեցան ու գնացին բոլոր աշխարհին քարոզեցին Աստուծոյ աւետարանը ու երկնքին արքայութիւնը , և Յիսուսի կամօքը և պատուէրները բոլոր ժողովրդոց հասկցուցին . և իրենց քարոզութիւնը ընդունող և Յիսուսի հաւատացողներուն անուն տրուեցաւ զրին Անտիոք քաղաքին մէջ , ինչպէս որ առաջի հարցմունքին պատասխանը այս քրիստոնէոց բանն էր : Ահա՛ այս է քրիստոնէոց անուան սկիզբը :

Հ . Աշակերտներն ալ հրաշք ըրին :

Պ . Այո՛ , Յիսուսի անունով շատ հրաշքներ ըրին . կաղեր քալեցուցին , դիւահարներ բժշկե-

ցին, մեռելներ ողջնցուցին, բորոտներ սրբեցին, և այս ամենէն զատ՝ մինչև անգամ Պետրոսի շուքը, և Պօղոսի երեսի քրտինքը սրբած թաշկինակը հրաշք կընէին: Գործոց Ե. 13. — և ԺԹ. 12:

Հ. Աշակերտները ետք ի՞նչ եղան:

Պ. Բոլորն ալ Յիսուսի սիրուն համար շատ տեսակ շարշարանքներ կրելով մեռան հրէից և հեթանոսաց ձեռքով:

Հ. Աշակերտները ինչո՞ւ կը մեռնին Յիսուսի համար:

Պ. Յիսուսի քով երթալու համար, ինչպէս Յիսուս առաջ ըսած էր, « երև. որ զիս պաշտեսցի, զկնի լմ եկեսցի՝ եւ սէր ետն եմ, անդ եւ պաշտօնեայի լմ եղիցի »: Յով. ԺԻ. 26. — « երէ որ հիւ շէ. իւ դուշտէ, ի՛հ ետե-ե- ի--դ-յ. և է- ուր որ ըլլտ, ի՛հ դուշտե-յնե-ր- ու յն տեղ դէտէ ըլլտ »:

Ահա՛ հիմայ հասկցա՞ր Քրիստոսի ով ըլլալը, որ վեր պատմած Յիսուսն է, վասն զի ինքը Աստուած է ու զմեզ սատանայի գերութենէն ազատելու համար աշխարհք եկու մարմին առաւ:

Հ. Մարմին որ չառնէր, զմեզ չէ՞ր կրնար ազատել:

Պ. Կրնար ազատել, բայց Եսայի կըսէ, « Ո՞ր գիտաց զմխոս Տեառն, եւ ո՞ր եղև նմա խորհրդակից »: Եսայի Խ. 13. — « Տէր-՛ջ Դուք-՛ջ ինչ-՛ջ, և ի՛հ-՛ջ -՛ջ ուր ի-՛հ-հր-տ-ի-նց ել-տ »:

Աստուծոյ խորհուրդը մեր խելքէն և միտ-

քէն վեր է մենք կարող չենք քննելու . բայց
այսքան կրնանք հասկնալ որ՝ աշխարհք որ ե-
կաւ , մարդոց հետ պիտի խօսակցէր ու երկնքի
թագաւորութիւնը պիտի քարոզէր . եթէ մար-
մին չառնէր , մահկանացու մարդոցմէ ս'զ կա-
րող էր զանիկայ տեսնալու և կամ հետ խօ-
սակցելու , ինչպէս որ երեք աշակերտները ,
Պետրոս , Յակովբոս և Յովհաննէս առաւ ու
Թափօրական լեռ հանեց , և այն տեղ այլա-
կերպեցաւ ու իւր Աստուածային փառքը ցոյց
տուաւ անոնց , և Մովսէսն ու Եղիան ալ երեւ-
ցան ու Յիսուսի հետ կը խօսէին , և այն ճար-
տարախօս Պետրոս և կամ միւսները Յիսուսի
Աստուածային փառքը որ տեսան , զարհուրե-
ցան ու երեսնուն վրայ գետին ինկան . չը կա-
րողացան մէկ բան մը խօսիլ Յիսուսի հետ , և
երբ որ այն Աստուածային փառքը մարմինով
ծածկեց , այն ատեն Պետրոս կարողացաւ հետ
խօսիլ ու ըսել , « Տէ՛ր , բարևո՛ր և մեզ աստ լի-
նիլ . երէ կամիս՝ արասցուք երիս տաղաւարս .
մի թե՛զ , եւ մի Մովսիսի , եւ մի Եղիայի » .
Մատ . ժէ 4 . Ո՛վ Տէ՛ր , լու է ո՛ր Դէ՛ս ոյ՛ տեղ
կէննէ . Բէ ո՛ր կ'Դէ՛ երե՛ս էր՞նէ՛ շէննէ՛ , Դէ՛ թե՛նէ՛ ,
Դէ՛ Մ-ժէննէ՛ և Դէ՛ննէ՛ -լ Եղէննէ՛ » , Եթէ այսքան
խօսքերով չը կրցար հասկնալ , վախճամ մեր
աշխատանքը պարօսյի գնաց , եղբայր :

Շ Ա Ի Ի Ղ Թ .

Հ . Մի՛ վախնար , եզրա՛յր , քու աշխատանքդ պարապի չը գնաց . աղէկ հասկցայ քրիստոնեայ անունը , ու Քրիստոսի հաւատացի եւ անոր անունով մկրտուեցայ . բայց աղէկ չեմ գիտեր քրիստոնէութեան նշանը , ուստի կազաչեմ , մեզ հասկցուր որ նոյն ճանապարհին հետեւելով՝ երբ մեռնիմ , Քրիստոսի քով երթամ , ինչպէս որ ինքը խոստացած է :

Պ . Մի՛ արտօրար , անոր քով երթալու դեռ շատ ժամանակ կայ , արդեօք ո՛րքան բարձր լեռներ և քարաժայռ ճամբաներ կան անցնելիք , եւ ո՛րքան նեղ դռներ կան մտնելիք՝ որ անոր քով երթաս . միայն բաւական չէ քրիստոնեայ անուն ստանալ :

Հ. Ինչո՞ւ շուտով աչքս կը վախցնենս քրիստոնէութիւնը դժուար ցոյց տալով, շե՞ս տեսներ որ աշխարհիս մէջ այսքան քրիստոնեաներ կան. քրիստոնէութիւնը եթէ դժուար լինէր, այդքան մարդիկ քրիստոնեայ կըլլայի՞ն. այդքան մարդիկ ըլլալէն ետք ես ինչո՞ւ պիտի չը կրնամ ըլլալ:

Պ. Իրաւ ես եզրա՛յր, անունով քրիստոնեայ շատ կան, բայց լոկ անունով քրիստոնէութիւնը նշանակութիւն չունի, ապա գործքով պէտք է. զորօրինակ ամեն արհեստաւոր իր ձեռքին գործքով կը ճանաչուի, նոյնպէս քրիստոնեան ալ բարեգործութիւնով պիտի ճանաչուի:

Հ. Ի՞նչպէս գործ պէտք է:

Պ. Գործին որպիսութեան օրինակ ցոյց կը տամ քեզ, մտածէ՛ եւ անոր համեմատ քրիստոնէութեան արժանի գործ գործելու ջանա՛:

Հ. Տո՛ւյց տուր նայիմ ի՞նչ օրինակ է:

Պ. Ահա՛ քեզ ըմբիշներ օրինակ պիտի տամ. ինչպէս ըմբիշներ իրենց առաջի հազուած ծանր լաթերը կը հանուին ու մէկ թեթեւ լաթ կը հազուին, իւրով կ'օծուին եւ կելլան հրապարակ կը կայնին. որպէս զի տեսնողներ գիտնան թէ ըմբիշ են. բայց այն ըմբիշը որովհետեւ ելաւ հրապարակ կայնեցաւ, պէտք է որ իր գիմարինին հետ ըմբշամարտի եւ յաղթէ, որ մարդոցմէ պսակ եւ գովասանութիւն տանէ, եւ եթէ այն ըմբիշին վրայ ըմբիշութեան քողոր

նշաններ երեւնան ու իր մրցակցին հետ ծեծ-
կուելու կերպ շք գիտնայ, եւ կամ թուլու-
թեամբ շարժի, որ ինք յաղթուի, անոր ըմբի-
շութեան անուն ի՞նչ օգուտ կունենայ. եթէ
իր մրցակցին շք պիտի կրնայ յաղթել, անոր
ըմբիչ կըսուի՞, պսակ եւ կամ գովասանութիւն
կրնայ՞ ստանալ :

Հ. Քրիստոնէութիւն ըմբիշութեան օրի-
նակ է :

Պ. Այո՛. դու հիմայ առաջի մեղացդ ծանր
լաթերը հանեցիր ու մերկացար՝ աւազան
լուացուելով, եւ սուրբ Մեռոնով օծուեցար,
թեթեւ լաթի տեղ Քրիստոս հագուեցար, ինչ-
պէս Պօղոս կըսէ. « Որք միակզամ ՚ի Քրիստոս
մկրտեցարուք՝ ՎՔրիստոս Վգեցեալ էք » . Գաղ.
Գ. 27 — « Դուք որ Տէ՛կ անժամ Քրիստոսին անանձ
կրտեցաք՝ Քրիստոսը հագնէք էք » . Ուրեմն անկից
յետոյ պէտք է որ թշնամիիդ հետ ծեծկուիս ու
յաղթես անոր՝ որ Քրիստոսէն պսակ առնես :

Հ. Իմ թշնամիս ո՞վ է, որ հետը ծեծկուիմ :

Պ. Քու թշնամիդ սատանան է, ինչպէս
որ Պետրոս կը գրէ. « Արքուն լերս՝ք՝ հսկեցէ՛ք,
դի սասխն ձեր սատանայ իբրեւ գառլեծ գոչ»,
Քրքի եւ խնդրի՝ բն. գո՞վ կլանիրցի. Ա. Պետ. Ե. 8.
— « Արքուն կեցէ՛ք, լուն շէ յեր Քրիստոսին
անժամ զի Գոթի ինչ գոթի՝ Բէ - լ գոթի կա՛ն » .
Ձոր օրինակ հիմայ դուն քրիստոնէայ անուն
ստացար՝ ու քու թշնամիիդ՝ սատանային հետ
շք ծեծկուիլ ու շք յաղթելէդ ետք՝ թուլու-

Թեամբ շարժիս ու դու անորմէ յաղթուիս՝
քու քրիստոնեայ անունէդ ի՞նչ օգուտ կըլլայ
քեզ . քու մերկանալդ աւազան մկրտուիլդ,
ու սուրբ Մեռանով օծուիլդ, և կամ Քրիստոս
հագուիլդ քեզ ի՞նչ օգուտ կունենան :

Հ. Քրիստոնէութեան նշանը սորվեցուր
ինձ . այլ եւս խելքս կը կտրէ սատանային
յաղթելու :

Պ. Շուտով քրիստոնէութեան նշանը սոր-
վեցնելու չեմ կրնար համարձակիլ, մինչեւ որ
քու միտքդ մի լաւ շքնեմ, որ չըլլայ թէ
Քրիստոսի ըսած առակը քու գործոյդ յար-
մար գայ :

Հ. Քրիստոսի ըսած առակը ի՞նչ է :

Պ. Ղուկաս կը գրէ, « Ո՞վ որ ՚ի ձեռն զամի-
ցի շինել աշտարակ, եւ ոչ նախ նստեալ համա-
րիցի զձախսն՝ երէ սնիցի՞ բաւական ՚ի կատա-
րումն : Զի զուցի իրբեւ արկանիցի հիմն՝ եւ ոչ
կարիցի կատարել, ամեներին որ տեսանիցեն՝
սկսանիցեն ծաղր առնել զնա եւ ասել, քե այս
այր սկսաւ շինել՝ եւ ոչ կարաց կատարել »
Ղու . ԺԴ . 28-31 . — « Զեւէ զհոգիսսս շինել
եւ ուղ լընտիւր ծիւղ հոգիսսս, թէ հոգիսսս իւր
հոգիսսս, ոչ լընտիւր թէ ուղ հոգիսսս իւր
հոգիսսս . այն ուղիսսս իւր հոգիսսս ծիւղ
ընել ու լընտիւր թէ, այն ուղիսսս ուղիսսս
ու լընտիւր թէ հոգիսսս » :

Հ. Քրիստոնէութիւնը առն շինելու օրի-
նակ է :

Պ. Այո՛, սուրբ Երրորդութիւն ճանաչել
 եւ հաւատալը քրիստոնէութեան հիմն է, ինչ-
 պէս որ Պետրոս երբ Քրիստոս ճանաչեց ու Որդի
 Աստուծոյ դաւանեցաւ, Քրիստոս ըսաւ՝ «Դու
 ես վե՛մ, եւ ՚ի վերայ այդր վիմի շինեցից զեկե-
 ղեցի իմ» . Մատ. ԺԶ. 18. – «Դունս եւր է, ու
 ոչք եւրէն չեաց, ոչ-ինքն՝ եւ ոչք քաւան-լեւնք
 հասարակ լինէ չեաց ոչեքի շինեմ իմ եկեղեցի» :

Հ. Մի ուրիշ վկայութիւնով կրնա՞ն հաս-
 տատել քրիստոնէութեան հիմը, և կամ Քրիս-
 տոսի ըսած վէճը՝ մեր հաւատքին ըլլալը :

Պ. Ահա՛ Պօղոս կը գրէ, «Եբբեւ իմաստուն
 ճարտարապետ հիմն եղի . բայց այլ է որ շինե-
 այլ իւրաքանչիւր որ զգոյ՞ լիցի՛ թէ ս՞րպէս շինի-
 ցի, զի հիմն այլ՝ որ ոչ կարե ղնել քան զեղեպն՝
 որ է Յիսուս Քրիստոս» . Ա. Կորն. Գ. 10. –
 «Իմաստուն շինողքի որեւ հիմը յիցեցի . բայց չեմ քան
 շինողը ուրիշ է, ու ուրիշն ու լինող շինողն ու լինող
 հարձեան լին այն հիմն չեաց ի՞նչպէս քան շինել որեք
 է, այն քրտոնք հիմն ՚ի շարքն ինչ ուրիշ հիմ
 չէ կրնոր քանել, չեմ զի այն հիմն Յիսուս Քրիստոս է» .

Հ. Ատոր խելքս հասաւ, բայց Պօղոս խօսք
 մը ըսաւ, ատոր միտքը ինձ հասկցուր, ինչո՞ւ
 կըսէ թէ «Անիշխն ու լինող շինողն ու լինող
 չեմ՝ լին ի՞նչպէս շինել որեք է» :

Պ. Ահա՛ Պօղոս այդ խօսքին տակը գրած
 է. «Եթէ որ շինե ՚ի վերայ հիմանս այսորիկ
 սկիի, արծար, ականս պատուականս, փայտ,
 խոտ, եղեգն, իւրաքանչիւր գործն յայտնելոց է .

զի օրն ընտրեսցէ . զի հրով յայտնելոց է . եւ զիւրաբանցիւր գործն զիարդ եւ իցի՝ հուրն փորձեսցէ . երկ ուրուք գործն զար շինեսաց՝ կացցէ . վարձս առցի . եւ երկ ուրուք գործն այրեսցի՝ տուժեսցի , բայց ինքն կեցցի . այլ այնպէս՝ որպէս րի . ՚ի հուր » . — « Ո՛վ որ իւր շինէ այս հիման շնորհի , որ թափ , պարտաւորութիւն , քար , խոտ , եղևիտ , մեղաց տանն թործուի ուր զիտի յայտնուի , որ շնորհիւրը թործուի . — իր-կի-վ զիտի յայտնուի . — մեղաց ինչ թործուի որ ունի , իր-կի-վ զիտի թործուի . որուն թործուի որ իր-կի զիտնայ եւ լայրի , ուր տերը շնորհիւր իտնի . եւ որուն թործուի որ իր-կի իւր զիտնայ — յայրի , ուր տերը զիտի պարտաւորութիւն — իր-կի-ն զի ինչ-ձի զիտն զիտի — յայրի » :

Որովհետեւ հիմը ձգեսցի կըսէ , հիմայ մենք այս հիմը ինչպէս պիտի հասկնանք . արդեօք Պօղոսը ժողովրդոց տո՞ւն կը շինէր , որ հիմը ձգեսցի կըսէ , ոչ , ապա իրեն քարոզութեան հաւատացողներուն սրտին մէջը հաւատոյ հիմ ձգեսց , ինչպէս որ վարը կը վկայէ , « Այս հիմը թործուի թործուի է » . բայց այս հաւատոյ հիման վրայ տուն պիտի շինենք վեր գրած նիւթերով : Ոսկի , արծաթ , եւ պատուական քարերը՝ բարեգործութեան տանն նիւթերն են . փայտ , խոտ , եղևիտ՝ մեղաց տանն նիւթերն են . ումանք բարեգործութեան տուն կը շինեն եւ ումանք ալ մեղաց տուն . բայց ՚ի կատարածի աշխարհիս՝ ամեն մէկուն շինած տունը կրակով պիտի փորձուի , վեր ըսած բարեգործութեան

տան նիւթերը կրակին մէջ անփորձ մնալով՝
 եւս քան զեւս կը սլայծառանան . իսկ մեզաց
 տան նիւթերը կրակի չը դիմանալով՝ կայրին ,
 ու այն նիւթերուն տէրն ալ այն կրակին մէջ
 պիտի ապրի յաւիտեան . ահա՛ հասկցա՞ր եղ-
 բա՛յր , հիմը եւ տունը . եթէ հասկցար , գնա՛
 բարեգործութիւն գործէ , որ քրիստոնեայ
 ըլլալդ յայտնի ըլլայ :

Հ . Եթէ բարեգործութիւն չունենամ , քրիս-
 տոնեայ ըլլալս յայտնի չը՞լար :

Պ . Չըլար յայտնի . որովհետեւ Յակովբոս
 կըսէ . « Զի՞նչ օգուտ իցի , եղբա՛րք իմ , երբ ասի-
 ցի որ հաւատոս ունեյ՝ եւ գործս ոչ ունիցի . միքե
 կարիցե՞ն հաւատրն ապրեցուցանեյ զնա կա-
 մի՞ս գիտեյ , ո՛վ մարդ սնտոի , զի հաւատր ա-
 ռանց գործոց դատարկ են » . Յակո . Բ . 14 . —
 « Ի՞նչ օգուտ իցնէ եղբայրներս , թէ որ մեկը ը-
 լի հաւատ ունի՞ , եւ գործ չունենայ . միքե այն ը-
 լի հաւատը իրնո՞յ ապրեւ շինու կապե՞ն
 գիտնու . ո՛վ սաղմուտս առանց գործի հաւատոյ մտնի
 է » :

Հ . Այսպէս ուրիշ գրող եւս կայ :

Պ . Ուրիշ մարդոց գրածը ի՞նչ պիտի ընես ,
 Քրիստոս ինքը վկայեր է . « Բազումք ասիցեն
 ցիս յաւուր այնմիկ . Տե՛ր Տե՛ր՝ ո՞չ յանուն քո մար-
 գարեացար , եւ յանուն քո դէս հանար , եւ յա-
 նուն քո զօրութիւնս բազումս արարար . եւ յայն-
 ժամ ասացից ցնոսա՛ երբ ոչ երբիք գիտի զձեզ .
 ի բաց կացեք , յինեկ ամեներեան՝ ոյք գործիք
 զանօրեկնութիւն » . Մատ . Է . 22 — 24 . — « Այն օրը

լաւորացի զիտի ընդ ինչ . Տէ՛ր Տէր՛ չե՞ որ +-- ան--
 նախ ճարգորել--նի--ն ըրին+ , -- արե--եր հանեցին+ , և
 +-- ան--նախ լաւ հր--ւիտի ըրին+ . այն -- արեն անանց
 զիտի ընտ թե՛ թն-- չե՛ ճանչ--որ շնեշ . անդին կոր--
 --եցե՛ + +--նի-- ք--լոր Բեդէ Բորձ--նեեր » :

Տեսա՞ր որ Քրիստոս ալ չը ճանչնար բարե-
 գործութիւն չունեցող մարդը . ո՛չ թէ միայն
 հաւատալով , մինչև անգամ եթէ այն հա-
 ւատքովդ հրաշք ալ ընես , քրիստոնեայ ըլ-
 լալով յայտնի չըլլար առանց բարեգործու-
 թեան . նոյնպէս դու Քրիստոսի հաւատալով
 անոր անունը վրադ առնես , ու քրիստոնէու-
 թեան հաւատոյ հիման վրայ բարեգործու-
 թեան տուն որ չը շինես , այն ատեն վեր
 պատմած տան առակին պէս քու թշնամիդ՝
 սատանան կըսկսի գրեզ ծաղր ընել ու ըսել .
 « Այ՛ս ճարգը Բրէ--տոնի հ--տա--լով -- անոր ան--նախ
 միտ--ելով՝ +րէ--տոնե--նի--ն հի՛շ յից , ք--ոյց հ--
 --ոյց հի՛ն իր--ք--րեի--որձ--նի--ն ար--ն լը կր-- չե-
 նել » : Հասկցա՞ր առանց գործքի հաւատքիդ
 ոչինչ ըլլալը :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ժ .

Հ . Եղբա՛յր , որքան դժուարակիր բաներ
 կան մեզ կ'առաջարկես , տեսակ տեսակ օրի-
 նակներով քրիստոնէութիւն դժուար ցոյց
 տալու համար . բայց իմ հոգիս այնքան կը փա-

վազի որ, Քրիստոսի ծառայութեան լուծը որքան ծանր ըլլայ, յօժարութեամբ վերցնելու պատրաստ եմ, եւ անոր պատուէրները անթերի կատարելու յանձնառու եմ. դու միայն թէ քրիստոնէութեան նշանը հասկցուր, կազաչեմ զքեզ:

Պ. Ես չուտով քեզ քրիստոնէութեան նշանը ցոյց չէի տար՝ մինչեւ բոլոր զգուշանալիք խրատները չը հասկցուցած, բայց յօժարութեանդ եւ կամ սրտիդ բազմանքին նայելով՝ աւելորդ սեպեցինք հիմայ այն բոլոր բաները զրուցել. վասն զի զանոնք վերջն ալ կրնանք հասկցնել, հիմայ քեզ հասկցնելիքս այս է, քրիստոնէութեան արտաքին երեւնալու նշանը՝ Քրիստոսի սուրբ եւ պատուական Սաչն է, ինչպէս որ ամեն ատեն երեսնիս կը խաչակնքենք ու Սաչին պատիւ եւ պաշտօն կը մատուցանենք:

Հ. Ինչո՞ւ քրիստոնեաները այդքան պաշտօն կրնեն Քրիստոսի խաչին:

Պ. Հարեւանցի մի բան չը կարծես Քրիս-

տոսի սուրբ խաչը . վասն զի խաչը մեր փրկութեան գործիքն է, ինչպէս որ վերը Ք . Շաւղին մէջ ըսինք՝ թէ Քրիստոս եթէ չը խաչուէր, այս մարդկային բնութիւնը սատանայի գերութենէն չէր ազատեր . անոր համար Քրիստոսի խաչին պատիւ եւ պաշտօն կը մատուցանեմք, եւ ՚ի նմա Բանին Հօր կ'երկրպագանեմք :

Հ . Հիմայ երեսս խաչակնքելով քրիստոնեայ կըլլամ, այդ բաւակա՞ն է քրիստոնէութեան :

Պ . Երբ երեսդ խաչակնքես, տեսնողները կը հասկնան, որ քու վրայ քրիստոնէութեան անուն կայ, բայց ինչո՞ւ համար կը խաչակնքես երեսդ, գիտե՞ս արդեօք :

Հ . Կը տեսնեմ որ ուրիշները կը խաչակնքեն, ես ալ անոնց նայելով կը խաչակնքեմ . բայց ինչու համար ըլլալը չեմ գիտեր :

Պ . Երբ երեսնիս խաչակնքենք, եւ կամ խաչի նշանը տեսնանք, Քրիստոսի մեզ համար խաչին վրայ մեռնիլ եւ զմեզ սատանայի գերութենէն ազատելուն երախտիքը միտքերնիս բերելով՝ Քրիստոսի սիրուն վրայ պիտի հաստատուինք, ու բերաննիս միշտ այս խօսքը պիտի ըլլայ . « Բրիւտան զիւ համար խաչակնքողս զիւ սիրունայի բերաննիս ազատեց » :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ժ Ա .

Հ . Հասկցայ որ քրիստոնէութեան նշանը երես խաչակնքել է . եթէ մինակ այս է , շատ դիւրին է եզեր քրիստոնէութիւնը , թէպէտ դուն առաջ մեր աչքը վախցուցիր քրիստոնէութիւնը դժուար ցոյց տալով . երեսս խաչակնքելէն դիւրին բան չը կայ . մէկ օրը հազար անգամ կրնամ խաչակնքել :

Պ . Քրիստոնէութիւնը մի մեծ եւ կարեւոր նշան եւս ունի . եթէ այն քու վրայ չը գանուի , երեսդ որքան խաչ հանես՝ ճշմարիտ քրիստոնեայ չես ըսուիր :

Հ . Այդ ըսած նշանդ ո՞րն է , հասկցուր ինձ :

Պ . Քրիստոնէութեան մեծ եւ հարկաւոր նշանը՝ եղբայրսիրութիւնն է , այսինքն մեր ընկերքը մեր անձին պէս սիրելը . ինչպէս որ Աստուած ամենաբարին Մովսիսի պատուիրեց , թէ « Սիրեցես զքնիկեր քո իբրեւ զանձն քո » . Ղեււ . ԺԹ . 19 . — « Բ-- ընկերդ --նչիդ դե-- դիդի --նչի-- » : Նաեւ Քրիստոս իւր աշակերտներուն ըսաւ . « Յայսմ գիտացես ամենեքեան՝ երև իմ աշակերտք էր , երև սիրիցիք զմիմեանս » . Յովհ . ԺԳ . 35 . — « Ա--վ դիդի --նչն--ն --նչն--ն --լ է՛ -- ընկերդ ըս--նիդ , ի՛նչ --ը ընր-- նիդ+ » :

Հ . Իմ սիրելիք ընկերս ո՞վ է :

Պ . Ամեն սարգ քու ընկերդ է , հարկաւ

սիտի սիրես . վասն զի քեզ նման բանական մարդ են :

Հ . Օտար մարդիկը ի՞նչպէս ընկերս կըլլան՝ որ սիրեմ :

Պ . Հիմայ քեզ մի բան հարցնեմ . մի քանի մարդիկ ՚ի միասին ճամբորդ կըլլաք մի տեղ կամ մի քաղաք երթալու , օրինակի համար Պոլիս , Պուրսա , Եգիպտոս , Դամասկոս , Երուսաղէմ և այլն , այն մարդոց բոլորը քեզ օտար ըլլան , անձանօթ մարդիկ , բայց ՚ի միասին ճամբորդ եղեր մի ճամբայ կերթաք . սակայն մինակ անոնց մէջէն մէկը քեզ ծանօթ ազգականդ ըլլայ . եթէ մէկը քեզ հարցնէ թէ այն քաղաք որ գնացիր , մինակ էիր թէ ընկերունէիր , ի՞նչ պատասխան կուտաս անոր , շատ ընկերունէի կըսես թէ , անձանօթ մարդիկը ետ ձգելով՝ մինակ այն քու ազգականիդ համար՝ մի ընկերունէի կըսէիր . ասոր պատասխանը տո՛ւր :

Հ . Այդ հարցնել ի՞նչ պէտք է , յայտնի բան է , որ ՚ի միասին ճամբայ գնացող մարդիկ թէ օտար եւ թէ ազգական՝ իրարու ընկեր կըլլան :

Պ . Եթէ գիտես որ ՚ի միասին ճամբորդ եղող մարդիկ իրարու ընկեր կըլլան , ինչո՞ւ կը հարցնես թէ սիրելիք ընկերս ո՞վ է . շե՞ս գիտեր որ բոլոր քրիստոնեայք , որ սուրբ աւազանէն ծներ ու Աստուծոյ որդեգիր եղեր են , բոլորը մէկ սեզանէն ճաշակ կառնեն , եւ բո-

լորը մէկ սուրբ Երրորդութիւն կը դաւանին , ու ամենքն ալ միաքերնին դրեր ու 'ի միասին ճամբորդ եղած են երկնքի արքայութիւն երթալու համար , և պիտի երթան , եթէ մեզքէ զգուշանան , ուստի բոլոր քրիստոնեայք քու ընկերիդ պէս պիտի սիրես թէ օտար և թէ ազգական ըլլան :

Հ . Ընկերս եթէ զիս չը սիրէ , քեզ զանհիայ պիտի սիրե՞մ :

Պ . Այո՛ , քեզ չը սիրողները պիտի սիրես որ Քրիստոսի աշակերտ ըլլալդ յայտնի ըլլայ . եթէ քեզ սիրողները սիրես , անհաւատներէն ի՞նչ տարբերութիւն կունենաս , ինչպէս որ Քրիստոս ըսաւ . « Զի եթէ սիրիցեք զայնոսիկ որ սիրենն զմեզ՝ զի՞նչ վարձը իցեն . ս'չ ապարկն են մարտաւորը զնոյն զօրձեն » . Մատ . Ե . 46 . — « Թէ որ շնչն ո՛րոնքն ուրիշն , ի՞նչ վարձ կ'ուսայ . ի՞նչ որ ասանքն ու ուրիշն կ'ընեն » :

Հ . Հասցա ինչո՞ւ հին օրէնքը կը գրէ թէ՛ « Ընկերդ ո՛րէն և ինչո՛ւր ո՛ր » :

Պ . Այո՛ , հին օրէնքին մէջ այդպէս ըսուեցաւ , բայց Քրիստոս հրամայեց « երբ ոչ յաւելուցու արդարութիւն մեր աւելի բան զգալացն են զվարիսեցուց , ոչ մտանիցիք յարքայութիւն երկնից » . Մատ . Ե . 20 . — « Թէ որ յերբո՞րէն ի՛նչ ուրիշներն ուրիշն ինչո՞ւր ուրիշն ինչո՞ւր ինչո՞ւր ինչո՞ւր ինչո՞ւր ինչո՞ւր ինչո՞ւր ինչո՞ւր ինչո՞ւր » :

Հ . Մեր արդարութիւնը ինչո՞ւ համար

Հրէից արդարութենէն աւելի ըլլալ կը պատուիրէ Քրիստոս :

Պ. Վեր Զ. Շաւղին մէջ հին ուխտին ու նոր ուխտին տարբերութիւնը պատմեցինք շը հասկցա՞ր թէ որքան տարբերութիւն կայ վասն զի Աստուած ամենարարին Հրէաները եզրիպատսէն ազատեց, զմեզ դժոխքէն ազատեց. անոնց այս աշխարհիս մէջ քանանացոց երկիրը՝ Երուսաղէմ քաղաք տանելու խոստացաւ, և մեզ վերին Երուսաղէմ և անվախճան փառքը խոստացաւ. անոր համար մեր արդարութիւնը անոնցմէ աւելի պէտք է ըլլայ, որովհետեւ մեզ խոստացածը մեծ է :

Հ. Մենք ի՞նչ պիտի ընենք, որ անոնցմէ աւելի ըլլայ մեր արդարութիւնը :

Պ. Եթէ ընկերնիս սիրենք ու թշնամինիս ատենք, Հրէից հաւասար կըլլանք. բայց երբ մեր թշնամին սիրենք, անոնցմէ աւելի կըլլանք. ինչպէս որ Քրիստոս հրամայեց, « Սիրեցէք զքիցիս մեր » ըսելէն ՚ի զատ, իւր երկնաւոր Հօր բնութիւնը մեզ կը հասկցնէ, որ անոր նմանինք, « Զի եղիջիք սրղիք Հօր մերոյ որ յերկիսն և զի զարեգակն իւր ծագէ ՚ի վերայ ջարաց եւ բարեաց, եւ ամէն անձրեա ՚ի վերայ արդարոց եւ մեղաւորաց » Մատ. Ե. 45. — « Որդե՛ր շէ յեր երկնսս շօր արե՛ր ըլլա՛ւ զնն շէ անկոյ ի՛ր արե՛րը արե՛րսն ըրոյ կը ծագէ. և անրե՛րը կոտոյ արբոնե՛րսն և զարե՛րսն » : Ուստի մենք եւս որ իւր ստեղծած

ծառայներն ենք, բնաւ երբէք մարդ չը պիտի որոշենք. թէ աղէկ և թէ գէշ պիտի սիրենք, որովհետեւ մեզ նման մարդ են: Աղէկը, գէշը որոշել՝ Աստուծոյ վերաբերեալ բան է:

Հ. Միայն այս է աւելին:

Պ. Միայն այս չէ, շատ պատուէրներ կան աւելի. վասն զի հին օրէնքը մարդ մի՛ մեռցընէր, « Ո՛վ որ հարդ Բողո՛ւն, Գործո՛ւնն ուրդո՛ւնն կըլտայ » կըսէ. բայց Քրիստոս ըսաւ. « Երբ ամեկայն որ բարկանայ եղբօր յարսեմ տարապարտուց՝ պարտական լիցի դատատանի » . Մատ. Ե. 22. — « Ո՛վ որ ուրդո՛ւն Կեղեցի էր եղբօրը քորի՛ւնն, ուրդո՛ւնն կըլտայ Գործո՛ւնն » : Ուստի եթէ մենք մարդ չը մեռցնենք, Հրէից հաւատար կըլլանք. ապա մենք բնաւ պիտի չը բարկանանք, որ անոնցմէ աւելի ըլլանք: Տես որ մեր բարկութիւնը անոնց մարդասպանութենէն աւելի բռնած է:

Հ. Այլ եւս ուրիշ պատուէր կայ աւելի:

Պ. Թէպէտ շատ պատուէրներ կան աւելի, բայց բոլորն ալ մի առ մի զրուցել աւելորդ սեպեցինք ձանձրութիւն չը տալու համար. սակայն այս մէկ պատուէրը շատ հարկաւոր ըլլալուն համար կուզեմ որ այս ալ հասկցնեմ: Որովհետեւ հին օրէնքը աչք հանողին աչքը՝ եւ ակռան հանողին ակռան հանելու կը հրամայէ, բայց Քրիստոս կըսէ, « Մի՛ կալ նախառակ ջարխ: Այլ երբ որ ամիցէ ապրակ յաջ ծնօտ քո՝ դարձն նմա եւ զմիւսն » .

Մատ. Ե. 39. — « Զորքն ընդին դէ՛ս շար-
 քննէ՛ զ' ընկեր, հարցո՛ւ թէ՛ ի՞նչ է՛նիտ ո՛րքն ընդ
 շարքն, թէ՛ ո՛րքն է՛նիտ զ' ընկերս : Ուստի եթէ մեզ
 զարնողներուն մենք ալ զարնենք, Հրէից հա-
 լատար կըլլանք, բայց երբ միւս երեսնին
 դարձնենք, մեր արդարութիւնը անոնցմէ ա-
 լելի կըլլայ :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ժ Բ .

Հ. Աստուծոյ օրէնքը եւ պատուիրանքը
 քանի՞ հատ են :

Պ. Տասը հատ են, զոր Սինէական լեռ
 Մովսէս մարգարէին ձեռօքը տուաւ քարեղէն
 ստախտակի վրայ գրած :

Հ. Որո՞նք են այդ պատուէրները :

Պ. 1. Եւ է՛ս Տէր Աստուծո՞ք, ինչ-է՛ ՚ի շար-
 Աստուծո՞ք ընդինս :

2. Կոտայքի շրջանի մասին :

3. Ի՞նչ նշանակություն ունի այդ տեղը ընդհանուր առմամբ :

4. Շտապի մասին ի՞նչ կարելի է ասել :

5. Հայրեր և մայրերի դերը :

6. Շտապի մասին ի՞նչ կարելի է ասել :

7. Մի՞տեղից :

8. Մայրերի մասին :

9. Ստորագրված ինքնագրերի մասին :

10. Ի՞նչ է ինքնագրերի մասին ասելը : Ինչպե՞ս է կարելի իմանալ, որ ինքնագիրը ինչպե՞ս է կազմակերպվում : Ի՞նչ է ինքնագրի նշանակությունը : Ի՞նչ է ինքնագրի նշանակությունը : Ի՞նչ է ինքնագրի նշանակությունը : Ի՞նչ է ինքնագրի նշանակությունը : Ի՞նչ է ինքնագրի նշանակությունը : Ի՞նչ է ինքնագրի նշանակությունը : Ի՞նչ է ինքնագրի նշանակությունը :

Հ. Հին օրինաց պատուհաններուն բոլորը պահելու հարկաւոր է :

Պ. Կան պահելիք պատուհաններ եւ կան չը պահելիքներ :

Հ. Պահելիք և չը պահելիք պատուհանները որո՞նք են :

Պ. Վեր պատմած տասն պատուհանները անշուշտ պիտի պահենք, որովհետեւ Քրիստոս կըսէ. « Ո՛րք էկի լուծանել զօրէնս կամ զմարգարէս՝ այլ լնուի » . Մատ. Ե. 17 . — « Օրէնքները մեր հարգելիքն են, որքան որ չընդհանրուի ինքնագրերը » :

Հ. Չը պահելիք պատուհանները որո՞նք են :

Պ. Հրէից մէջ երեք մեծ օրէնք կային .

նախ շէ-նը, որոյ տեղ մենք կիրակիին կը պահենք ՚ի պատիւ Քրիստոսի յարութեան, որովհետեւ կիրակի լուսնայիք գիշեր յարութիւն առաւ. երկրորդ իւր-նը եւ երրորդ՝ շէ-նը. վերջին երկու պատուէրները մեզ պահել հարկաւոր չէ, ինչպէս և այլ ծիսական օրէնքները :

Հ. Այս երկու պատուէրները հրէից մէջ չատ մեծ օրէնք էին, մենք ինչո՞ւ չենք պահեր :

Պ. Թլխատութիւնը հոգւոյ փրկութեան օրէնք մի չէր, հապա ազգի որոշումի համար դրուած օրէնք էր. որովհետեւ Աստուած սահմանած էր, որ Փրկիչը հրէից ազգէն գայ, պէտք էր այն ազգը ունենար մի այնպիսի օրէնք, որ ուրիշ ազգերէն զատուէր. իսկ Քրիստոսի աշխարհ գալէն՝ ետք՝ ազգի որոշումի պէտք չը մնաց, ուստի այս օրէնքն ալ խափանեցաւ. ինչպէս Պօղոս կը գրէ. « Երկ. քրիստոսիք, Քրիստոս ինչ ճեզ ոչ օգնէ » . Գաղա. Ե. 2. - « Թէ ոչ իւր-նի, Քրի-նը յիշ երբէ՛ք շէ-նի-ն շէ-ն » : Ուրիշ տեղ կը գրէ. « Թլխատեալ որ կոչեցաւ, մի՛ ցանկացի անքրիստոսքեան. յանքրիստոսքեան որ կոչեցաւ, մի՛ քրիստոսքի » . Ա. Կորն. է. 18. - « Հրէից հո-նը-նի-նը հե-ն-նի-նը ի-նը շէ-նի-ն, հե-ն-նի-նը հո-նը-նի-նը - և ի-նը շէ-նի-ն » :

Հ. Չո՞հ ինչո՞ւ չենք ըներ :

Պ. Հին օրինաց զոհին տեղ Քրիստոս ինքը մտրթուեցաւ, ինչպէս Պօղոս կըսէ, « Չատիկ

մեր գեւաւ Քրիստոս » . Ա . Կորն . Է . 15 .
 « Քրիստոս Տէր շարիչ հարկուեց » : Ասկէց զատ
 Հին Օրինաց մէջ ամեն մարդ իրեն մեղաց
 համար զոհ , այսինքն՝ « Պարտեք » կընէր , որ
 գրուած է Թուոց ԺԵ . 17 . բայց այն պատարա-
 րագներուն տեղն ալ Քրիստոս պատարագ
 եղաւ ըստ Պօղոսի . « Քրիստոս մի անգամ մա-
 տուցեալ պատարագ առ ի բանալոյ զմեզս
 բազմաց » . Եբրա . Թ . 28 . — « Քրիստոս Տէր
 շարիչ » : Իսկ այն պատարագներուն տեղ մեր
 անձը պատարագ պիտի ընենք :

Հ . Մեր անձը ի՞նչպէս պատարագ պիտի
 ընենք՝ պիտի մորթուինք արգեօք :

Պ . Ինչո՞ւ պիտի մորթուինք , մենք բանա-
 ւոր կենդանի ենք , բանաւոր , կենդանի պա-
 տարագ պիտի ըլլանք :

Հ . Կենդանի պատարագ կըլլա՞յ :

Պ . Այո՛ , ահա՛ Պօղոս կը սորվեցնէ « Աղա-
 զեմ զձեզ , եղբա՛րք , գրուբեամբն Աստուծոյ՝
 պատրաստել զմարմինս ձեր պատարագ կենդա-
 նի , սուրբ , հաճոյ Աստուծոյ , զխօսուեն պաշ-
 տօնող ձեր » . Հռոմ . ԺԲ . 1 . — « Կաշակէ՛ շնէ՛ շն-
 քոյնէ՛ք , Աստուծոյ ողորմութեամբ յեր հարկունը կեն-
 քոնէ՛ պարտեքի պարտագեցե՛ք , որքո՞նք Աստու-
 ծոյ հո՞նք յեր ողբե՛ք » :

Հ . Ուրեմն կենդանի պատարագը մեր ա-
 ղօթքն է . հասկա ինչո՞ւ մարմիննիս պատրաս-
 տել կ'ազաչէ Պօղոս :

Պ. Վերը Գ. Շաւղին մէջ շքսի՞նք՝ թէ « Մէն+ Կենդանի Գճար Էն+ », Աստուած մեր սրտին մէջ կը բնակի. թէպէտ այն ատեն մի քանի խրատներ ըսինք, բայց պակաս մնաց, և խոստացանք յարմար ժամանակին պակասը լեցնել, ահա հիմայ է յարմար ժամանակ մի քանի օրինակներ և պատուէրներ քեզ հասկըցնելու :

Հ. Որո՞նք են այդ օրինակները եւ պատուէրները :

Պ. Առաջ մի բան հարցնեմ. մի բոբոտ ու վիրաւոր մարդ քեզ ուտելու կերակուր տայ իր բերանէն և կամ ձեռքովը, այն կերակուրը կընդունի՞ս, թէ կը գարշիս. և կամ ժանկոտ եւ ազտոտ մի ամանի մէջ անոյշ կերակուր լեցունենն ու բերեն առաջդ դնեն, կրնա՞ս ուտել զայն :

Հ. Որքան անոյշ կերակուր կուզես՝ ըլլայ, եթէ տուող մարդը բոբոտ եւ կամ ամանը ժանկոտ ըլլայ, ամենեւին սիրտս չը քաշեր անօթի մեռնելու ըլլամ, պատառ մը բերանս չեմ կրնար դնել. Չէ թէ կերակուրին գէշութեան՝ հապա տուող մարդը եւ կամ ամանը մաքուր չըլլալուն համար կը պփգամ :

Պ. Եղբայր, դուն մարդ ես, ու բոբոտ մարդոց ձեռաց եւ կամ ժանկոտ ամանին միջէն կերակուր առնել ուտելու սիրտդ չը քաշեր, կը պփգաս դուն եւս այն բոբոտ մարդոց պէս մարդ, եւ կամ ժանկոտ ամանին

այլս աման ես : Հապա այն ամենաբարի , եւ ամենամաքուր , եւ ամենասուրբ Աստուածը մեր այս մեղօք վիրաւորուած ձեռքերնուս ողորմութիւնը եւ ժանկոտած , դարչահոտ սրտերնէս ու բերաններնէս ելած աղօթքը ինչպէս կընդունի :

Հ . Մեղքը վերքի օրինակ է :

Պ . Այո՛ , ինչպէս Եսայի կը գրէ , « Վա՛յ ազգի մեղաւորի . ժողովարդ որ լի է մեղօք , . . . յտից մինչեւ ցզուխ՝ չիք ՚ի նմա առողջութիւն , վերք , այտումն , եւ հարուածք խխայրեայր » . Եսայի Ա . 4 . եւ 6 . — « Վա՛յ , Բաբելոնի , որ Բաբել լեցուն էն , . . . որտեղն Բնիկ զլեւինն ունէր , որտեղ շինէր իւր թաղարկն , որտեղ շինէր իւր թաղարկն , որտեղ շինէր իւր թաղարկն , որտեղ շինէր իւր թաղարկն » :

Հ . Մեղաւորներուն աղօթքը և ողորմութիւնը Աստուծոյ չընդունելը ուսկի՞ց յայտնի է :

Պ . Աստուած ինքը ըսաւ . « Յարժամ համբառնայցիք զձեռս ձեր՝ դարձուցից զերեսս իմ ՚ի ձեկց . եւ երէ յաճախիցիք յաղօքս՝ ո՛չ լուայց ձեզ . զի ձեռք ձեր լի են արեամբ » . Եսայի Ա . 15 . — « Երբ յետեւնիք զեր զերցնէս , եւ ի՞նչ երէս յետեւնիք զեր զերցնէս . որտեւ ուղեւնիք շարցնէս , լը զերցնէս լեւնիք , ինչպէս որ յետեւնիք Բաբելոնի զերցնէս » :

Հ . Աստուծոյ հասկուեցաւ որ մեղաւորին աղօթքը չընդունի Աստուած . ողորմութիւն չընդունիլը ուսկի՞ց յայտնի է :

Պ . Եսայի կրկին կը գրէ . « Բայց անօրեկն որ մատուցանիցի զեզն պատարապ՝ այնպէս է ,

որպէս թէ՛ որ հարկանիցէ զկառաւիճն մարդոյ .
 եւ որ մատուցանիցէ զօջիտար պատարագ՝ այն-
 պէս է , որպէս թէ զշուն որ մորթիցէ » . *Եսայի*
 ԿԶ . 3 . — « Անօրէն՝ հարցը ելնէ մէկ էլ գործերէ ընէ ,
 էբբ թէ հարգող զլուծի շահի՞նք իւրաց . և ելնէ զգործ-
 քերէն , շահ հարցնէ զե՛ր իւրաց » :

Հ . Ուրիշ տեղ եւս գրուած կայ :

Պ . Շատ տեղ գրուած կայ , բայց բոլորն
 ալ ըսելը ձեզ ձանձրութիւն կուտայ : Ահա՛
 Եսայեայ այս խօսք բաւական է , յորմէ ամեն
 բան կրնաս հասկանալ . « Միթէ սօց իցէ կարող
 ձեռն Տեառն փրկել , կամ ծանրացոյց ինչ զունկն
 իւր՝ զի մի լուիցէ . այլ մեղքն ձեր որոշէն ՚ի մեզ
 ձեր եւ ՚ի մեզ Աստուծոյ . եւ վասն անօրէնու-
 բեանց ձերոց դարձոյց զերեսս իւր ՚ի ձեզ » զի
 մի՛ ողորմեսցի : Զի ձեռք ձեր պղծեալ են ար-
 եամբ , եւ մատուցն ձեր ՚ի մեղս . շրթունք ձեր
 խօսեցան զանօրէնութիւն , եւ լեզուք ձեր խօսկան
 զանիրաւութիւն » . *Եսայի* ՄԹ . 4 — 6 . — « Մէնէ
 Տէր-ը յե՛ր զիւր զիւր զիւր զիւր . և կո՛ւ իւր զիւր զիւր
 զիւր զիւր զիւր զիւր . այլ յեր զիւր զիւր եւ զիւր
 Աստուծոյ հե՛տեմէն , և յեր զիւր զիւր հե՛տեմէն իւր
 երեւ յիւր զիւր զիւր , ոչ լուրդի : Վասն զի յեր յիւր
 զիւր զիւր զիւր զիւր , յեր հարմերը զիւր զիւր
 զիւր եւ . — յեր թերեւ յիւր յիւր յիւր զիւր զիւր
 զիւր զիւր զիւր զիւր զիւր զիւր զիւր զիւր » :

Տեսա՞ր , կզբա՞յր , որ մեզօք վիրաւորուած
 սրտէն և բերանէն ելած ազօթքը՝ ու ձեռաց
 ողորմութիւնը Աստուծոյ չընդունիր Պօղոս

աղէկ հասկնալով, կազաչէ մարմիննիս պատ-
րաստել :

Հ. Ի՞նչպէս պիտի պատրաստենք մարմին-
նիս :

Պ. Ահա՛ Պետրոս կը սորվեցնէ մարմին պատ-
րաստելուն կերպը . « Եւ դուք իբրեւ զվեմս
կենդանիս շինիք տաճար հոգեւոր՝ յանարատ
քահանայութիւն, մատուցանել զհոգեւորն պա-
տարագս՝ հաճոյս Աստուծոյ՝ ի ձեռն Յիսուսի
Քրիստոսի » . Ա . Պետ . Բ . 5 . — « Եւ դուք ին-
քեզի տրեւոյս պէս հոգեւոր տաճար պիտի շինե-
իք՝ յանարատ քահանայութիւն . Յիսուս Քրիստոսի յետեւ
Աստուծոյ հոճոյ պատրաստել պիտի ընէք » :

Տեսա՞ր ինչ պատուական բան ենք եղեր ,
քարաչէն և փայտաչէն նիւթական եկեղեցին
որքան կըզգուշանանք սուրբ եւ մաքուր պա-
հելու , վասն զի տուն Աստուծոյ է , եւ այն
տեղ Աստուծոյ աղօթք կըլլայ . հապա ո՞րքան
զգուշանալ պէտք է մեր անձ մաքուր պահե-
լու , ինչու որ մենք կենդանի քաճար ենք ,
Աստուած մեր սրտին մէջ կը բնակի , ինչպէս
վերը ըսած ենք . Պետրոս դարձեալ կը պատ-
ուիրէ . « Մի՛ կերպարանեայք առաջին ձերովք
անզիտութեանն ցանկութեամբք : Այլ ըստ սրբոյն
որ կոչեաց զձեզ , եւ դուք սուրբք յամենայն
զնացս ձեր լինիցիք . վասն որոյ գրեալ է , երե
եղերուք սուրբ՝ զի ես սուրբ եմ » . Ա . Պետ .
Ա . 14 . — « Զեր առջնաց անգիտութեան տեղն
էրձե՛ք զգիտութեան զ՝ նմանիք , ոչ զյեղ կանաչ

---բին պէս Գրատ է-- ---բն պէտէ ըլլաւ --մէն Գրատի
 -- մէն շարժմանով մէջ. ինչն զի Գրատ է թէ՛ Ե
 ---բն է՛, Գրատ -- Լ ---բն է զի՛ Ե : Եւ մեզ զի
 նուորեալ եկեղեցի կըսուի . որ բերանով Աստուծոյ
 հետ պիտի խօսինք ու Աստուծոյ
 ամենամաքուր անունը պիտի յիշենք . սրբան
 մաքուր սիրտ ու մաքուր բերան պէտք է , որ
 ամենազօր Աստուծոյ ամենասուրբ անունը յի-
 շենք : Ձե՛ս նայիր՝ եթէ մէկ հասարակ մարդու
 անուն յիշելու ըլլանք՝ երբեմն կը պատահի որ
 կամապաշտ եւ ծաղրածու մարդիկ կըսեն թէ՛ ,
 առաջ բերանդ լուա՛ եւ ապա այն մարդուն
 անունը բերանդ ա՛ն :

Հ. Իրաւ որ այդպէս է , շատ անգամ պա-
 տահած է ինձ . բայց սորվեցո՛ւր , ինչպէս մա-
 քուր բերան և սուրբ սիրտ պէտք է ունենալ :

Պ . Ահա՛ օրինակը առաջդ է , ասկէց բան
 չը հասկցա՞ր . որովհետեւ մէկ հասարակ մե-
 ղաւոր մարդու անունը եթէ յիշելու ըլլաս ,
 յառաջ բերանդ պիտի լուանաս ու ետք
 այն մարդուն անունը պիտի յիշես , ուրեմն
 գնա մտածէ՛ , տես թէ՛ այս բոլոր արարածները
 ոչինչէն գոյացնող ամենազօր Աստուածը , յոր-
 մէ կը դողան երկինք և երկիր , հրեշտակք և
 մարդիկ , և մինչեւ անգամ իսկ դեւերը , ինչ-
 պէս Յակոբոս կըսէ , « Դու հաւատաս՝ զի մի
 է Աստուած , բարեօր առնես . եւ դէպ հաւա-
 տանի եւ սարսին » . Յակո . Բ . 19 . -- « Դուն ինչ
 հասարակ որ Աստուծո՛ւմ հի է , -- զի՛ ինչն է . Գրատի

Եւ իւր հասարակ ընդհանրութիւնս : Մտածէ եւ
հասկցի՛ր որ այն Աստուծոյ անունը յիշելու
ըլլաս, որքան լուանալ պէտք է բերանդ եւ
ապա յիշել :

Հ. Ինչո՞վ պիտի լուանամ բերանս, եթէ
ջրով պիտի լուանամ շատ դիւրին է. որ մի
քանի անգամ կը լուամ ջրով ու օձառով :

Պ. Եղբայ՛ր, իրաւ ես բերանը ջրով կը
լուացուի, բայց քու ըսածդ աղբիւրի ջուր է.
այդ ջուրը մարմինիդ աղտերը կը լուանայ,
հոգւոյ աղտերը մաքրելու համար ուրիշ ջուր
հարկաւոր է :

Հ. Հոգւոյն աղտերը որո՞նք են :

Պ. Ահա՛ նախ Պեարոս կը գրէ. « Ի բաց
բորակիւ այսուհետեւ զամենայն չարութիւն եւ
զամենայն նենգութիւն, եւ զկեղծաւորութիւն
եւ զնախանձ, եւ զամենայն չարախօսութիւն » .
Ա. Պեա . Բ . 1 . — « Մէկ տի՛ յգեցե՛տ այսն անտէ՛ն
բարձր շնորհիւնները ու ներքինի ներքին
փոփոխութիւնն ի կեղծութիւնն » : Եւ Պօղոս կը գրէ .
« Ի բա՛ց քնկեցի՛ր զստութիւն, խօսեցարուք ըզ-
նչմարտութիւն » . Եփե . Գ . 25 . — « Ատէ՛նն
գի՛ տի՛ յգեցե՛տ ու հշտնի՛րը իւրեցե՛տ » : Նաեւ
կը յաւելու . « Այլ պոռնկութիւն եւ ամենայն
պղծութիւն կամ ազտութիւն՝ անուանեցի
մի՛ ՚ր միջի՛ մերում, որպէս եւ վայել է սրբոց .
եւ զազրութիւն, կամ խօսք յամարութեան, կամ
խեղկատակութիւն, որ ո՛չ վայել է . այլ մանա-
ւանդ գոհութիւն » . Եփե . Ե . 3-8 . — « Պարտի՛ն

Բիւն, պղծութիւն, կամ զորութիւն Բողոքը չէ յիշուի
 յիւր Վեջ. պիտի լինի ինքնուրուի իրաւունք, մարտը չի
 ընել - միայն չի լինել յիւր Բերանին, որ միայն
 զորութիւն որ չի գտնուի է » : Տեսա՞ր հոգւոյն աղ-
 տերը . ահա՛ այս մեղքերը պիտի զղջաս, խոստո-
 վանիս ու բերանիդ մօտ եղած աղբիւրին ջրով
 պիտի լուանաս եւ մաքրես :

Հ. Բերանիս մօտ եղող աղբիւրը ո՞րն է :

Պ. Բերանիդ մօտ եղող աղբիւրը քու աչքերդ
 են . այդ աղբիւրին ջրով կը լուացուին հոգւոյն
 աղտերը, և այն ատեն բոլոր անդամներդ կը
 մաքրուին . անկէջ ետք Աստուծոյ անուն յիշե-
 լու կարող կըլլաս :

Հ. Անդամներս եթէ մաքուր չըլլան, Աս-
 տուծոյ անունը չը պիտի՞ կրնամ յիշել :

Պ. Եթէ Իսաթի խօսքին նայինք, չը պիտի
 կրնաս անոր անունը յիշել և կամ սքանչելիքները
 պատմել ուրիշներուն, թէ՛ « Աստուծո՞ւմ կարող է,
 Աստուծո՞ւմ շքանք է, Աստուծո՞ւմ ողբամ է » . բայց
 դու խօսք մտիկ չես ըներ, սրովհետեւ քու
 քերանիդ սովորութիւն ըրեր ես ամեն խօսքի
 մէջ Աստուծոյ անունը յիշել, միայն աղօթքի
 մէջ, և կամ մէկուն հոգեւոր խրատ տալու
 ատեն պիտի յիշես . բայց դուն ասոր հակառակ
 կընես, վասն զի դեռ հոգեւոր խրատի կարօտ
 ես, և աղօթքն ալ կամայ ակամայ սիրտդ
 չուզելով՝ աչքդ բերանդ ծակով մէկ քանի
 խօսք կը խօսիս . անոնց մէջն ալ Աստուծոյ
 անուն կամ կայ եւ կամ չը կայ . վասն զի դու

սուրբ գիրքերուն հմուտ շըլալով՝ Աստուծոյ ընդունելի աղօթքին կանոն չես գիտեր, այլ տղայութեան ատենդ սառաւներէն մի քանի սխալ բաներ սորված ես, զանիկայ աղօթքի տեղ կը գրուցես, բնականօրայ չը պիտի լսէ Աստուած, որքան կրկնես. բայց դուն Աստուծոյ անունը յիշել մէկ տեղ շատ կը շարունակես. երբ մէկ պարզամիտ մարդ խաբելու ըլլաս սուտ խօսքերով, այն ատեն ստէպ ստէպ Աստուծոյ անունով երգում կընես, եւ այն քու խաբերայ գործոյդ Աստուած վկայ կը բռնես. բայց մի անգամ լսէ Դաւթին, « Սակայն մեղաւորին ասէ Աստուած. խսկ դու ընդի՞ր բնաւ պատմես զարդարութիւն իմ, կամ ասնես զուխս իմ՝ ի բերան քո: Զքի դու ատեցեր զխրատ իմ, մերծեցեր եւ յետս ընկեցեր զամենայն բանս բերանոյ իմոյ » . Սաղ. 106. 16. — « Մեղսորէն ոչոք ընէ Աստուծոյ. որ ինչն շին բերանդ կանեն. — ի՞նչ որ արարին նրա ստեղծելիքն. կը պարտէ: Վասն չի որ ի՞նչ խրատներս որեցիր, — ի՞նչ բերանն ելած իւրեքսն բըլբէր » :

Հ. Հապա մենք ինչո՞ւ չենք վախնար այն հօր Աստուծմէ:

Պ. Աստուած երկայնամիտ ու բազումողորմ ըլլալով՝ այս աշխարհիս մէջ մեզք գործած ատեննիս զմեզ չը պատժեր, այս պատճառաւ մենք չենք վախնար. բայց դատաստանին օր պիտի ըսէ Աստուած. « Զայս ամենայն արարեր, եւ լուցի բեզ. կարծեցեր անօրէնդ ի մտի

բում, քե եւ ես քե՞զ նմանիցիմ: Արդ յանդիմա-
 նեցից եւ կայսուցից զայս ամենայն առաջի քո: .
 Սաղ. 108. 2. — « Այդ քաղաք քաները շէր, ե-
 լաւ կեցայ. որոնք մտաւ ինձեցիք թե՛ ե-
 լիք իմանեցայ: Հիմա որոնք քաներդ դիտի հը-
 դարկեմ, — չիտ որոնք դիտի դնեմ: »

Շ Ա Ւ Ի Ղ Ժ Գ .

Հ. Հասկցանք որ հին օրինաց պատարա-
 դին տեղ մեր անձը պատարազ պիտի ընենք,
 հասկա քահանայն ինչո՞ւ պատարազ կընէ:

Պ. Մեր քահանայից ըրածը հին ուխտ չէ,
 այլ նոր ուխտ. վերը 2. Շաւղին մէջ այս մա-
 սին պատմեցինք, Երեմիային ըսածն է այս.
 « Ահա շէր ինքն, որ Իսրայելի քան Երեմ
 որոնք դիտի ընեմ, կընէ Արարած: . ահա՛ այն նոր
 ուխտը՝ մեր պատարազն է Քրիստոսի արիւ-
 նով, զոր ինքը պատուիրեց թէ, « Անիկայ շէր
 չի յիշուան մեր: . ասոր համար բոլոր քրիս-
 տոնէից եկեղեցին պատարազ կը մատուցուի: »

Հ. Հասկա մատաղ ինչո՞ւ կընենք:

Պ. Այս մեր ըրածը հին օրինաց զոհը չէ,
 այլ լոկ աղքատաց կերակուր ՚ի յիշատակ նըն-
 ջեցեւոց, զոր հրամայեց Ս. Գրիգոր Լուսաւո-
 ըրիչ:

Հ. Այդ ալ գրուած կա՞յ:

Պ. Ահա՛ Քրիստոս կը հրամայէ. « Յորժամ

աննիցես ճաշ կամ ընթրիս, մի՛ կոչեր զբարեկամս քո, եւ մի՛ գեղբարս քո, եւ մի՛ զազգակամս քո, եւ մի՛ զղրացիս քո, եւ մի՛ զմեծամեծս զի մի՛ եւ նորա փոխարէն կոչեսցեն զքեզ, եւ լինիցի քեզ հատուցումն » . Ղու . ԺԴ . 12 . — « Երբ որ իբրևս ընես, բարեկամներդ, եղբայրներդ, որոց իներդ, եւ կո՛ստ ուղիներդ եւ ո՛չ հեռուներդ հի՛մնէր, որ ունիս ու շտեղ իմնէն եւ ժողովներն որոցն լինի » :

Հ . Հապա ո՞վ պիտի կանչենք :

Պ . Ահա՛ վար կըսէ ո՞վ կանչելդ . « կոչեա՛ զաղբառս եւ զխեղս, զկաղս եւ զկոյրս, եւ երանելի լինիցիս . զի ոչ ունին փոխարէն հատուցանելոյ քեզ . եւ հատուցի քեզ փոխարէն ՚ի յարուբեան արդարոց » . Ղու . ԺԴ . 13 . — « Աշտներդ, իեղբրդ, կեղբրդ եւ կոյրերդ կանչէ, որ երանելի ըլլան . ինչն որ ունիս շտեղն ժողովներն ինչ որ ըլլան, պիտի զճարտի ինչ որոցներն յարմարեան որ » :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ժ Դ .

Հ . Հասկցանք որ Աստուծոյ պատուէրները տաս հատ են, բայց ասոնց մէջ մեծ եւ փոքր կան, թէ բոլորն եւս հաւասար են :

Պ . Թէպէտ բոլորն ալ մեծ են, որովհետեւ Աստուծոյ պատուէրներն են, բայց ասոնց մէջն երկու պատուէր մեծ եւ առաջին ըսած է Քրիստոս :

որ ըսիր :

Պ . Ի՞նչ վախնալիք խօսք ըսի , վախնալիք խօսքը դեռ ետքն է . Յովհաննէս կրկին կը գրէ , թէ՛ « Ամենայն որ առեայ զեղբայր իւր՝ մարդասպան է » . Ա . Յովհ . Պ . 15 . - « Ո՛վ ո՛ր էր էջբոյրէ կտէ , հարգասուքն է » :

Հ . Աւելի եւս վախցուցիր զիս , ընկերս չը սիրելով ստախօս և մարդասպան ըրիր :

Պ . Այս խօսքերը ես ինձմէ շեմ հնարեր , ապա Քրիստոսի ու անոր աշակերտին խօսքերն են . տակաւին շատ պատուէրներ կան , բայց ես զանց կընեմ . միայն Քրիստոսի մէկ վախնալիք խօսքը յառաջ պիտի բերեմ :

Հ . Ըսէ՛ նայիմ ի՞նչ պատուէր և ի՞նչ խօսք է , վասն զի Աստուծոյ պատուէրներուն ականջ չը դնող մարդը՝ Դաւիթ օծու կը նմանցնէ կըսեն . բայց պատճառը շեմ գիտեր :

Պ . Ի՞՞՞ և քարք ըսած օձերը երբ թովիչը տեսնեն , մէկ ականջնին հօղին կուտան , ու մէկ ականջնին ագիով կը գոցեն , որ չըլլայ թէ թովիչին ձայնը լսելով , թմրին և մէկը չը կըրնան կճել . ինչպէս որ Դաւիթ կը գրէ . « Որպէս թիւ եւ քարքի զի խցեայ և զականջս իւր , զի մի՛ լուիցի նա զձայնի բովչի » . Սաղ . Ծի . 6 . - « Ի՞՞ և քարք օյերն ուր էրեն -ի-նջը կը բոցէ , որդե- շէ Բ-ժիւն յոյն լըրէ » : Նոյնպէս աշխարհասէր կամասպաշտ մարդը ուր տեղ Աստուծոյ պատուէրը քարոզուի , անկից կը վախշի , եւ կամ ականջ չը դնէր , որ չըլլայ թէ լսելով

խղճմտանքը արթննայ և շարութիւն և կամ մէկուն մնաս չը կրնայ ընել ու իւր շար կամքը կատարել, եւ կամ իւր աշխարհային ուրախութեան և փափկութեան արգելք ըլլայ :

Հ. Ահա՛ ես այդ պատճառաւ Աստուծոյ պատուէրները չը լսելէ կը վախնամ, որ չըլլայ թէ օձու նմանիմ. ուստի որքան պատուէրներ կան, ըսէ՛ որ լսեմ :

Պ. Ըսելիքս այս է, որովհետեւ դու մեր ստախօս ըսելուն բարկացար, հապա Քրիստոս՝ ստախօս մարդուն սատանայի որդի կըսէ, ասոր ի՞նչ պիտի ըսես :

Հ. Ես իմ Աստուածս բոլոր սրտով կը սիրեմ, այս տեղ սուտ չը կայ, որ սատանայի որդի ըլլամ :

Պ. Հիմայ քեզ մի բան հարցնեմ : Քու տունդ մէկ պատուաւոր մարդ դայ, ու քու վրայ շատ երախտիք ունենայ, պէտք է որ անոր աւելի պատիւ ընես. որովհետեւ անիկայ իւր երախտեաց փոխարէն պատիւ կը խնդրէ քեզմէ իւր մաքով. եւ եթէ դուն անոր երախտեաց վայելուչ պատիւ չընես ու միայն լեզուով ըսես թէ՛ ես զքեզ շատ կը սիրեմ, մեր տունը գալուդ վրայ շատ ուրախացայ, իմ սիրտս քու վրայէն բնաւ չը պիտի վերցնեմ, աշխարհիս մէջ քեզմէ աւելի սիրած մարդ չունիմ և այլն, արդեօք այն մարդը խօսքիդ կը հաւատայ, ո՛չ. որովհետեւ ծախքով պատիւ խնայեցիր, որ աչքով կը տեսնուէր, ու ձեռքով կը բռնուէր. հապա

բերանէդ ելած հովին ինչպէ՞ս հաւատայ, որ
օգին մէջ կը ցրուի. ոչ կը տեսնուի և ոչ
կը բռնուի :

Հ. Այդ օրինակդ մէկ յարմար օրինակ կե-
րելի, կուզեմ որ ատոր միաքը հասկցնես ինձ :

Պ. Մարդս մարդոց երես նայելով՝ անոնց
գեղեցիկ կամ տգեղ ըլլալը միայն կրնայ գիտ-
նալ, սիրտը ամենեւին՝ չը կրնար քննել. բայց
իրեն պատիւ ընդունելիք տեղէն իւր անձին
վայելուչ պատիւ եթէ չը տեսնէ, բերանով կը
սիրեմ ըսելուն չը հաւատար : Հասոյս մեր ամե-
նարարի եւ ամենագէտ Աստուածը, որ մեր
վրայ այնչափ երախտիքներ ունի, ու մեր
սրտին խորհուրդները կը քննէ, և իւր երախ-
տեաց փոխարէն մեզմէ պատիւ կը պահանջէ,
և մեք բնաւ երբէք պատիւ ըրած չենք, իւր
պատուէրները պահած չենք, եթէ միայն լե-
զուով ըսենք « ՂԱԿԱՆՁ ԻՆ ԻՆԻՆՏ, ԱԿԱՆՁՈՅ
ԵՐԻՊԻՆՏ ԻՆ ԴՈՒՆՏ », մի թէ Աստուած կը
հաւատայ բերանէդ ելած ու օգ ցրուած
հովին, ինչպէս որ Մաղաքիա կըսէ, « Որդի
փառասոր անկ զնայր, և ծառայ երկնի ի
տեառնի իւրմէ. իսկ արդ՝ երի նայր եմ ես,
ո՞ւր է փառքն իմ. և երի Տէր եմ, ուր է պա-
տիւն իմ, ասէ Տէր » . Մաղա . Ա . Ծ . — « Որդին
էր հօր պարտէն ինձ, ու ծառան էր տէր-ընձ ին
ժամանակս . երի ես յեր հայրն եմ, ո՞ւր է իմ պարտէն,
երի յեր Տէրն եմ, ո՞ւր է ինչ-ք ժամանակս, ին-
ձ ԱԿԱՆՁ » . Եւ ասկէց ՚ի զաս մեր Գրիստոս

ալ կը հրամայէ , « Զի՞ կոզէր զիս Տե՛ր՝ Տե՛ր , եւ զոր ասեմս ոչ ասնէր » . Ղուկ . Զ . 46 . – « Ինչ- ըն՞ ինչ Տէր , Տէր ինչ-նչէ՛ , եւ ըն՞ ինչ-նչէ՛ » : Այսպէս ըսկ խօսքը նշանակութիւն չունի՝ եթէ գործքով չը սիրես :

Հ . Կարծեմ այդ յանդիմանութիւնը զԱստուած չը սիրողներուն համար գրուած է , ինձ բան չը կայ այդ տեղ , ինչու որ ես իմ Աստուածս բոլոր սրտով եւ բոլոր մտքով կը սիրեմ :

Պ . Դու շատ կը սկարծենաս , քեզ մէկ բան հարցնեմ , դու Աստուած տեսա՞՞ծ ես :

Հ . Ո՛չ եղբայր , Աստուած ո՞վ կարող է տեսնել :

Պ . Հասկա Աստուած տեսած չունիս ու չես կարող տեսնել , ինչպէս որ դու վկայեցիր , իսկ եղբայրդ քու աչքիդ առաջ է եւ միշտ կը տեսնես , ու Աստուած ալ քեզ սատուիրած է քու ընկերդ անձիդ պէս սիրելի : Ուրեմն դու Աստուծոյ սատուէրը չես սպանակեր , եթէ քու միշտ տեսած եղբայրդ չես սիրեր , բնաւ չը տեսած Աստուածդ ի՞նչպէս պիտի սիրես , ինչպէս որ Յովհաննէս կը գրէ . « Որ ոչ սիրէ զեղբայր իւր զոր տեսանէ , զԱստուած որ ոչն ետես՝ զիա՞րդ կարիցէ սիրել » . Ա . Յովհ . Դ . 20 . – « Մէշ իրեն՞ տեսնէ եղբայրը ինչ-պէ՞ս ինչ-պէ՞ս եւ ինչ-պէ՞ս զիւրեքս , որ բնաւ չը տեսնէ » : Հիմայ հասկցա՞ր որ Աստուած սիրելուն նշանը եղբայրսիրութեան մէջ կերեւի :

Հ . Ինչո՞ւ համար տաս պատուէրին մէջէն այս երկու պատուէրը՝ այսինքն զԱստուած եւ ընկեր սիւելը մեծ ու առաջին ըսաւ Քրիստոս :

Պ . Եթէ այս երկու պատուէր հաստատ պահես , տաս պատուէրն ալ կատարած կըլլաս :

Հ . Ինչպէ՞ս երկու պատուէր պահելով՝ տաս պատուէր կատարած կըլլամ :

Պ . Եթէ զԱստուած բոլոր սրտով սիրես , նախ անոր անունը պարապ տեղ բերանդ չես առներ , ու սուտ բանի համար զԱստուած վիայ չես բռներ . Բ . կուռք չես չիներ . Գ . շարաթ , այսինքն կիւրակին սուրբ կը պահես . մարմնաւոր գործերէն ետ կայնելով՝ հոգեւոր գործի կը պարապիս . Դ . հայրդ և մայրդ կը պատուես : Տեսա՞ր որ հինգ պատուէր կատարած եղար :

Հ . Փառք Աստուծոյ ես կռապաշտ չեմ որ կուռք չինեմ :

Պ . Շատ կը պարծենաս կռապաշտ չըլլալուդ վրայ , բայց Պօղոսի խօսքին նայելով՝ եթէ ազահութիւն ունենաս , այն ալ կռապաշտութիւն է . « Զայս տեղեկացեալ գիտասօրիք , քեանկեայն պոռնիկ , կամ պիղծ , կամ ազան՝ որ է կռապարիշտ , ոչ ունի ժառանգութիւն յարայութեանն Քրիստոսին եւ Աստուծոյ » . Եփե . Ե . 5 . — « Ա-ի-յ - զեկ գիտցե՛ք , որ Բ-լը դ-անկէ-երը , դիւժերը -- գ-ն-երը , որ կ-ա-դ-դ-ն , Տ-ր Ք-րի-ս-տ-ո-ս-ն և Ա-ս-տ-ու-ծ-ո-յ - ար-տ-ո-ւ-թ-ե-ան Տ-Ղ Բ-ձ-ին լ-անին » :

Հ. Հասպա ի՞նչ ընենք , եղբայր , անօթի ու մերկ պաշտինք , վաստակ չընենք :

Պ. Անօթի ու մերկ ինչո՞ւ պիտի պտտիս . քու ապրուստիդ համար առեւտուրիդ արդելք չըկայ սուրբ գիրքերուն մէջ , ինչպէս որ Պօղոս կըսէ . « Շահավածառ մեծ աստուածպաշտութիւնն է՝ բաւականութեամբ հանդերձ » . Ա . Տիմո . Զ . 6 . — « Բնակչիւնս ինչպէս ինչպէս լինիւմ է » :

Հ. Պօղոսի այդ խօսքը շատ լաւ է , բայց իմ ծախքս շատ կըլլայ , ի՞նչպէս քիչ վաստակով բաւականանամ :

Պ. Պօղոս քու շատը ըլլալդ եւ այդպէս ըսելդ գիտէ եղբր , որ կըսէ թէ « Զի ոչ բերար ինչ յաշխարհս , եւ ոչ տակել ինչ կարասցուր . այլ ունիմք կերակուր եւ հանդերձս , եւ այնու շատասցուր : Իսկ որք կամիսն մեծանալ՝ անկանին ՚ի փորձութիւն եւ յարգայր » . Ա . Տիմ . Զ . 7-9 . — « Այս շտապութեամբ ինչ ինչ է ինչպէս ինչպէս , հարկուց ինչպէս ինչպէս , հարկուց ինչպէս ինչպէս , հարկուց ինչպէս ինչպէս » :

Պօղոսի խօսքէն այս կը հասկցուի թէ , քու փորդ կշտանալու շտապ կերակուրով , եւ մերկութիւնդ ծածկելու շտապ լաթով եթէ բաւականանաս , շատ ծախք չես ունենար եւ քիչ վաստակով գոհ կը լինիս . ազահուրթիւն եւ արծաթսիրութիւն պէտք չըլլար որ ընես . բայց քու ծախքդ շտապ ուտելիքիդ ու շտապ

հագուելիքիդ համար չէ :

Հ . Հապա ինչո՞ւ համար է :

Պ . Լսէ՛ , որ ծախքերուդ տեղ ցոյց տամք
քեզ . նախ՝ շափէ աւելի անուշ և սարարտ
կերակուրներ ուտել կուզես , դինետուններ
յաճախել , քնարներով , սրինքներով ու թըմ-
բուկներով , եւ անպարկեշտ խաղացողներով
ժամանակ կանցնես : Բ . շափէ աւելի ծանրագին
լաթեր պիտի հագուիս , ադամանդ մատանի ,
եւ կամ ծանրագին ժամացոյց ու մուշտակ
պիտի ունենաս : Գ . գեղեցիկ դարպասներ եւ
սենեակներ պիտի շինես , ու փառաւոր սար-
տէզներ պիտի զարդարես : Դ . այս աշխարհիս
մէջ մեծ անուն պիտի ժառանգես ու մեծ
պատիւ գտնելու համար շատ ստակներ պիտի
ցրուես : Ե . աղքատներուն բարկանալով անոնց
վրայ դատողութիւն ընես , դատարաններու
դռներ կաշառ կերցնես այս կամ այն մարդուն
յաղթելու , եւ խօսքդ քալեցնելու եւ շար
կամքդ կատարելու համար : Զ . կինդ , կամ
աղջիկդ եւ կամ հարսդ պիտի զարդարես կուռքի
սէս , ոսկիով արծաթով , ադամանդ ծաղիկ-
ներով եւ մատանիներով , եւ մետաքսեղէն
լաթերով , որ տեսնողին մեծ մեղաց մէջ մտ-
նալու պատճառ ըլլաս եւ այլն : Ահա՛ ասոնց
համար է քու ծախքդ , ասոնք բոլոր ստակով
կըլլան , ու քիչ ստակով չը քալեր քու բռնած
գործդ . աշխարհիս բոլոր ոսկին ու արծաթը
քեզ որ տան , աչքդ չը կշտանար , դեռ պակաս

կուգայ ծախքիդ, ասոր համար քիչ վաստակով
 շէս բաւականանար: Հիմա հասկցա՞ր կռապաշտ
 ըլլալդ, ինչպէս որ Յովհաննէս ալ կըսէ. «Որ-
 դեա՛կք, պանեցե՛ք զանձինս ՚ի կռապաշտու-
 քեցե՛ք»: Ա. Յովհ. Ե. 21. — «Որդե՛-հնէր, յե-
 ռնչը կռապաշտութեանէն ետ դուրս գա՛: Այս խօսք ըլ-
 կարծես թէ կռապաշտներուն գրուած է, այլ
 քրիստոնէից՝ մեր ըսած արծաթ սիրութեանն ու
 վեր պատմած շափազանց ծախքերէն զգուշաց-
 նելու համար: Նաեւ Պօղոս կըսէ. «Զի արմատ
 ամենայն ջարուքեան արծաթսիրութիւնն է»: —
 «Բարե՛ր հարե՛ց որո՛ւք որո՛ւք ինչ որ ինչ է» ըսելէն
 ՚ի զատ, այս մարդկային բնութիւն միշտ մե-
 ծութեան ցանկացող ու մեծամիտ ըլլալ գիտ-
 նալով՝ Տիմոթէոսին կը գրէ. «Մեծատանց որ
 են յայսմ աշխարհի՛ պատուէք տաջիր՛ մի
 հպարտանալ եւ մի յուսալ ՚ի մեծութիւն սնտի,
 այլ յԱստուած՝ որ տայ մեզ զամենայն առատա-
 պէս ՚ի վայելել. զբարիս գործել, մեծանալ
 գործովք բարութեան . . . զանձել անձանց հիմն
 բարի ՚ի հանդերձեալսն. զի բունն հարկանքցեն
 զճշմարիտ կեցացն»: Ա. Տիմո. 2. 17-20. —
 «Այս ոչնչութիւն հեռուանելուն դուրս եր գո՛ւր, որ
 լը հարգանքն, ու իրենց հարգանքն ինչ որ հեռու
 լը յարան. հարգանքն Աստուծոյ զբոյ դնելն. ու
 բարեբերութեան ինչ որ ինչն է բարեբերութեան զ
 հեռուան, որ ոչնչութիւն հեռուանքն ունենան»: »

Հ . Հասկցայ որ տասը պատուէրին հինգը Աստուած սիրելով կը կատարուի . հապա հինգ ինչո՞վ կը կատարուին :

Պ . Հինգ պատուէրն ալ ընկերդ սիրելով կը կատարուին . նախ՝ եթէ ընկերդ քու անձիդ պէս սիրես , անոր կնոջ չես ցանկանար . Բ . անոր ապրանք չես գողնար . Գ . զայն չես մեռցներ . Դ . անոր համար սուտ չես վկայեր . Ե . անոր ունեցած բաներուն աչք չես տնկեր ու ցանկար :

Հ . Մէկ մարդ այդ տաս պատուէր լրիւ կրնա՞յ պահել . որքան ջանայ մէկ երկու պատուէր պահաս կը մնայ , այդ վնաս ունի՞ :

Պ . Այդ բան ինձ մի՛ հարցներ , Յակովբոսին հարցո՞ւր որ քեզ պատասխանէ . « Որ որ զամենայն օրէնսն պահիցի , եւ միւով իւր ինչ գրիցի , եղեւ ամենայն օրինացն պարտապան » . Յակոբ . 10 . - « Ով որ քու գրեցիս գրեցիս , քու գրեցիս քու գրեցիս » :

Հ . Եթէ այդպէս է , իմ բանս շատ դժուար է , վասն զի թէպէտ ես շնութիւն , քողութիւն չեմ ըներ , մարդ չեմ մեռցներ , եւ սուտ չեմ վկայեր , բայց ոսկիրի , արծաթի եւ աշխարհիս բաներուն կը ցանկամ ու կը սիրեմ . ուրեմն բոլոր օրէնքին պարտական եղեր եմ :

Պ . Այդ աշխարհասիրութեան պատասխան թող կենայ , դորա մասին վերջ պիտի խօսիմ . սակայն չորս բան շընկուդ համար պարծեցար

իրբեւ շքնող, կարծեմ անոնց բոլորն ալ կընես
ու ընելից չես գիտեր :

Հ. Ես սուտ չեմ պարծենար, յիրաւի որ
այդ շորս մեզբեր բնաւ գործած չեմ :

Պ. Դուն գողութիւն ըսելով ի՞նչ կը հաս-
կընաս. լեռներ մարդ մեռցնել, ասորանք առ-
նել, եւ կամ տան պատ ծակել, միջի ասորանք
կողոպտելը կը կարծես. Մինակ այդ չէ գողու-
թիւն, հասլա մէկ դրամի չափ եթէ գրկողու-
թիւն ընես, գիտութեամբ ուրիշին ասորանք
քու կողմից անցնես, կամ մի պարզամիտ մարդ
քովդ եթէ գայ, ուրիշին տուածէդ եւ կամ
արժածէն աւելի տաս, եւ կամ գէշ արէկի
տեղ տաս, եւ կամ կանգուն պինտ քաշելով
չափես. նաեւ աւելի պակաս չափ, այսինքն
կենդիւնար, լիտր, հոխայ, տրամ, կշիռ,
կանգուն գործածես, ասոնց բոլորն ալ վեր
պատմած գողութեան հաւասար գողութիւն են :

Հ. Այդպիսի փոքր բաներն ալ մեծ գո-
ղութեան հաւասար են :

Պ. Այո՛, ահա Քրիստոս կը հրամայէ. « Որ
'ի փոքունն աներան է, եւ 'ի բազմին անիրան
է » . Ղուկ. ԺԶ. 10. — « Բիշ քանի՛ն Դժ -
նէր--
ելլա՛ւ շտէ՛ն Դժ -ւ -նէր-- կըլլայ » :

Դուն աղէկ գիտես որ լեռներ մարդ մեռ-
ցնել, ասորանք առնել, եւ կամ տան պատը
ծակել, միջի ասորանք կողոպտել շատ գժուար
բան է եւ մանաւանդ վտանգաւոր. կարելի է
որ բռնուիս, կամ մեռցնեն եւ կամ շղթաներով

կապուած բանա զնեն երկար ատեն . ասոնցմէ վախնալով գողութիւն շէս ընէր , կամ պատիւ դ շք կոտրելու համար , ոչ թէ Աստուծմէ վախնալու համար . բայց այդպիսի գրկողութեամբ ծածուկ գողութիւն ընելու շէս վախնար , ինչու որ զիմացի խարած մարդդ շք գիտէ քու գողութիւնդ , որ վախնաս եւ կամ ամաշէս պատիւ դ կոտրելէն . ասոնք մեծամեծ գողութեան հաւասար են , ինչպէս որ Սողոմոն կըսէ . « կշիռ մեծ եւ փոքր՝ եւ չափ կրկնի՝ պիղծ են անաջի Աստուծոյ երկորեան » . Առակ . Ի . 10 . — « Մեծ է — փոքր չափերէ՛ երկուսն — և Աստուծոյ — քան զքեզն » :

Հ . Սուրբ գիրքերուն եւ քու ըսած խօսքերուդ եթէ նայինք , բնաւ մէկ այդպիսի գողութենէն ազատ չէ , քանի որ առեւտուրի մէջ է , եւ հիմայ հասկցայ որ գողութիւն կընեմ եղեր . վախնամ թէ մի աներն եւս մի ան մի պիտի հաստատես , բայց մարդ չեմ մեռցուցեր ամենեւին :

Պ . Իմ վկայներս հասարակ մարդիկ շեն որ չընդունին . ահա՛ լսէ Յովհաննիսին . որ կըսէ , « Ո՛վ որ էր եղբայրը կորէ , հարգուի է » , դուն կը կարծես թէ մարդ մեռցնել մինակ թուրով , դանակով , մորթել , հրացանով զարնել , եւ կամ վիզ սխմելով խեղդելն է . յիրաւի օրէնքէն վախնալով շէս ընէր այդ ամեն , բայց եղբայրդ ատելու եւ շք սիրելու շէս վախնար . որովհետեւ աշխարհի օրէնք ասոնց բան չըսեր .

միայն Աստուած կը բարկանայ, Աստուծմէ ալ վախ չունիս սկզբէն, լինցաւ բան: Տեսա՞ր որ բնաւ չը գիտցած տեղդ մարդասպանութիւնն ալ վրադ հաստատեցաւ. բայց աստի գրկողութիւնն եւս մարդասպանութիւն է:

Հ. Զրկողութիւն ի՞նչ է, հասկցուր ինձ:

Պ. Մարդոց վրայ անհիմն դատողութիւն, զրպարտութիւն ընել, գէշ անուն հանել, բանուորին վարձք կտրել, խեղճ միամիտ մարդոց ունեցած ապրանք, տուն, արտ, եւ կամ այդին անիրաւութեամբ ձեռքէն առնել, եւ կամ խեղճ ազգատներ որպէս զի միշտ վախնանքեզմէ, հանապազ կեղեքել, սիրտ ցուցնել, մեծ սպաննութիւն է. ինչպէս որ Յակովբոս կըսէ. « Այսուհետեւ, մեծառուցի, լացի՛ր եւ սղբացի՛ր ՚ի վերայ քու առաքեալնցն, որ զայոց են ՚ի վերայ ձեր: Զի մեծութիւնդ ձեր յօջիւնց է, եւ հանդերձ ձեր կերակուր ցեցոյ, արծար ձեր եւ ոսկի՛ ժանգափար, եւ ժանգն նոցա . . . կերիցի զմարմինս ձեր . . . Զրկեցի՛ր եւ սպանի՛ր զարդարն, որ ոչ էր ձեզ հակառակ » . Յակովբ. 1. — « Անկեց ետեւ, — զ Տե՛ճ-տե՛ճանէր, — լացե՛ք եւ սղբացե՛ք յեր զե՛ր, զ-լի՛ք իշտ-տե՛ճ-տե՛ճանն զ-մար: Վ-ան զի՛ յեր Տե՛ճ-տե՛ճանը — զի՛նչ է, յեր լ-թե՛րը ցե՛ցը զի՛տի — տե՛ . յեր — զ-տե՛ճ-տե՛ճ է- — զի՛նչ զի՛տի ի-տե՛ճ-տե՛ճ — աննց ի-տե՛ճ . . . յեր — զ-տե՛ճ-տե՛ճ զի՛տի — տե՛ճ . . . Զե՛լ լը հ-ի-տե՛ճ-տե՛ճ — զի՛նչը զի՛տե՛ցի՛ք է — զ-տե՛ճ-տե՛ճ » :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ժ Է .

Հ . Ինչո՞ւ համար գրկողութիւնը մարդասպանութիւն սեպած է :

Պ . Մէկ մարդ եթէ մեռցնես , մէկ անգամէն կազատի աշխարհքէս . բայց եթէ մէկուն անունը կոտրես , որ պատուազուրկ ըլլալով առեւտուր չը կրնայ ընել , եւ կամ ունեցած ապրանքը անիրաւութեամբ ձեռքէն առնես , որ վերջին աղքատութեան մէջ իյնայ , այն մարդը , քանի անգամ որ կորսնցուցած ապրանքը կամ պատիւը միտքը բերէ , այնքան անգամ կը մեռնի սրտին կսկիծէն , այս պատճառաւ սպանութիւն սեպած է :

Հ . Ինչպէս որ վեր ըսինք թէ , այդպէս փոքր գողութենէ ո՛չ մէկ մարդ ազատ չէ , նոյնպէս այս տեսակ մարդասպանութենէ ազատ մարդ չը գտնուիր , բայց աշխարհասիրութեանս համար ի՞նչ պիտի ըսես , որոյ մասին խոստացար պէտք եղածը խօսիլ :

Պ . Ես ի՞նչ պիտի ըսեմ , գուցէ իմ ըսածիս չը հաւատաս : Գնա՛ Յակովբոսին ու Յովհաննէսին քով , անոնք լիովին գրեթէ են , անոնցմէ սորվէ :

Հ . Ես զանոնք ո՞ւր պիտի գտնեմ և հարցընեմ , ես քու ըսածիդ ալ կը հաւատամ , չե՞ս նայիր մինչեւ հիմայ ինչ որ ըսիր հաւատացի ու ընդդէմ չը կեցայ , ասոր ալ կը հաւատամ , դուն հասկցուր :

Պ. Յակովբոս կը գրէ . « Շնացո՛ղք , ո՞չ զիտեր՝ զի սեր աշխարհիս բշխամուքիւն եւ առ Աստուած . զի որ որ կամիցի սիրել զաշխարհ , բշխամի , առնե զանճն Աստուծոյ » *Յակո. Գ. 4* - « Ո՛վ շնացուի , չե քիտե՛ս որ չիտրուի՛ր - թի՛նչ Աստուծոյ , քե՛ս թշնամի՛ն է . ո՛վ որ չիտրուի՛ր - թի՛նչ ի՛նչ , ի՛նչ չիտրուի՛ր Աստուծոյ թշնամի՛ն ի՛նչ » :

Գնա՛ մտածէ՛ , տես թէ՛ ո՛րքան վախնալիք բան է , ինչու որ մէկ մարդու թշնամութիւն եթէ Աստուծոյ հետ ըլլայ , այլ եւս անոր վերջի վիճակ ի՞նչ խեղճ կըլլայ . վասն զի տասն պատուէրին « Ի՛նչ » պահած որ ըլլաս ի՞նչ օգուտ . այս մէկ աշխարհասիրութիւնդ բաւական է զքեզ Աստուծոյ թշնամի ընելով կորսնցնել .

Հ . Յովհաննէ՛ս ինչ կըսէ ,

Պ. Մի՛ սիրեք զաշխարհս , եւ մի՛ որ ինչ յաշխարհի է . երեւ որ սիրե զաշխարհ , ոչ է ի նմա սեր Հօր » . Ա . Յովհ . Բ . 15 - « Աշիտը , է ինչ որ չիտրուի՛ր - թի՛նչ ի՛նչ , թի՛նչ որ չիտրուի՛ր - թի՛նչ , Հօր Աստուծոյ տէրը ո՛ր որ չիտրուի՛ր չիտրուի՛ր » : Տեսա՞ր որ Յովհաննէ՛սն ալ Յակովբոսին պէս կըսէ , եւ Յակովբոսին խօսքը այս տեղ կատարեցաւ . « Բար որ չիտրուի՛ր - թի՛նչ , Բար որ չիտրուի՛ր - թի՛նչ » :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ժ Ը .

Հ . Եղբա՛յր , ինչո՞ւ համար աշխարհասէր մարդոց շնացող կըսէ Յակովբոս :

Պ. Ես առաջ քեզ մի բան հարցնեմ. հասարակօրէն շնացող որո՞ւ կըսեն. ասոր պատասխանը տուր :

Հ. Ով որ իւր ամուսնոյն վրայէն սէրը վերցնէ ու ուրիշ մէկուն տայ, անոր շնացող կըսեն :

Պ. Աղէկ պատասխան տուիր. ահա՛ մենք եւս բոլոր սրտով զԱստուած սիրելու պարտական ենք. այն սէրը Աստուծոյ վրայէն վերցընենք ու այս աշխարհիս ոչինչ բաներուն վրայ եթէ ձգենք : մենք ալ շնացող կըլլանք, եթէ մարդս իւր կնիկը սիրելու պարտական է, ինչպէս որ Պօղոս կը պատուիրէ. « Ա՛րք, սիրեցե՛ր գիտնաւ ձեր » . — « Ո՛վ յարդէ՛, Յէր կնիկ-նէրը ինչպէ՛ » . և այդ պարտականութեան դէմ մեզանշեւով՝ շնացող կըլլայ, հասաւ զԱստուած սիրելիք սէրը այս աշխարհիս բաներուն որ տանք, շնացող ըլլալնուս կասկած կը մնայ :

Հ. Աստուծոյ սէրը այր եւ կնոջ սիրո՞յ կը նմանցնեն :

Պ. Այո՛, ինչպէս Եսայի կը գրէ. « Զոր օրինակ ուրախ լինի փեսայ առ հարսին, այնպէս ուրախ լիցի Տէր ՚ի քեզ » . Եսայի կԲ. 5. — « Ինչպէ՛ որ ինչո՞յն հարձն հետ իսրայէլացի, նոյնպէ՛ Տէրը ինչո՞յ պէտէ՛ իսրայէլացի » : Եւ Բ. Յովհաննէս մկրտիչ Քրիստոսի համար կըսէ աշակերտներուն. « Որ ունիցի հարսն. նա է փեսայ » . Յովհ. Գ. 29. — « Ով որ հարձն առնի, ինչո՞յն առնիցի է » : Եւ Գ. Պօղոս կը գրէ, « Զի

խօսեցայ զձեզ առն միում, իբրեւ զկոյս մի սուրբ՝ յանդիման կացուցանել Քրիստոսի : Քայց երկնցիմ, գուցե որպէս օճն խաբեաց զԵւայ խորամանկութեամբ իւրով՝ ապականեսցին միտք ձեր՝ ի միամտութենէն որ ՚ի Քրիստոս : Բ. *Կորն.* ԺԱ. 2. — «*Որովհետեւ ոչովն նշանեմ յեղ ձեր ճշմարիտ անարք հայտնի զեւր Քրիստոսի տեսցոյ ոչովն կայնեցնեմ. քայց ի՞նչ զնեմ, լուսայ որ ինչպէս օյճ իւր իւրման կանխնեմ ձեր նիւտարը՝ եւան իմքեց, յեր Կորն. 1. Եւ յարի Քրիստոսի մասին յեր անեցած Գաւառ ինքեմ :*»

Հ. Այդ ըսած հարսնու փեսայն ո՞վ պիտի ըլլայ :

Պ. Այս խօսքերը մարմնաւոր խօսքեր չեն, այլ հոգեւոր. հարս ըսածը մեր հոգին է, ու փեսայն ալ Քրիստոս է. դատաստանի օր երբ Քրիստոս, արդար դատաւորը գայ դատաստան ընելու, արդարներու հոգին նոր հարսի պէս պիտի զարդարէ լուսեղէն լաթերով, ինչպէս Եսայի կըսէ. «*Յնծացեալ անճն իմ ՚ի Տէր, զի զգեցոյց ինձ հանդերձ փրկութեան եւ պատմունքան ուրախութեան, իբրեւ փեսայի եղ ինձ պսակ, եւ իբրեւ հարսն զարդու զարդարեաց զիս :*» Եսայի կըլ. 10. — «*Ի՞մ նշն Տէր-Չճ զի ոչ ջնճայ, ինչ որ ինձ ինչ ինչիւն լինէր հարեցող. ինչպէս ոչ ի՞մ ինչիւն ոչովն արար, որ հարի ոչ լուսեցեց ոչ ինչ :*»

Եւ այն հարսի պէս զարդարուած հոգիներուն փեսայն Քրիստոս է, իր հետ առնելով

կը տանի խոստացած արքայութիւն՝ ու միշտ
անոնց վրայ կուրախանայ . ահա այս խօսքն է
որ Եսային կըսէ . « Ինչպէս գիշերն իւր հորին հեղ
կորուիւնայ , այնպէս Տէրը ուսման զէտն ուսման » :

Հ . Այդ մէկ վկայութիւնով կրնան հաս-
տատել :

Պ . Վկայն պատրաստ է՝ ահա՛ Մատթէոս
կը գրէ . « Եւ ՚ի մեջ զիշերի եղև բարբառ .
Ահա՛ փեսայ զայ արի՛ք ընդ առաջ նորա . . .
Եկն փեսայն եւ պատրաստքն մտին ընդ նմա ՚ի
հարսանիսն , եւ փակեցաւ դուռնն » . Մատ . ԻԵ .
6 . - « Գիշերն զիշերն զիշերն զիշերն . Ահա՛ գիշերն
կորուիւնայ ուսման ելէ . . . գիշերն ելուստ
գործողութեանն ուսման հեղ ՚ի գիշերն հորուիւնայ
ուսման , ու ուսման գիշերն » :

Հ . Ատոնց խելքս հասաւ , բայց մի ու-
րիշ հարցմունք եւս ունիմ . ինչո՞ւ աշխարհա-
սէր մարդոց համար Աստուծոյ թշնամի կըլ-
լան , կըսէ Յակովբոս :

Պ . Վերը պատմած այր կամ կին , եթէ
իւր բնական սէրը վերցնէ ու ուրիշի մը վրայ
ձգէ , զիրար կատեն , եւ իրարու թշնամի
կըլլան . զոր օրինակ այս մարդկային բնու-
թիւնը ՚ի բնէ հետէ աղէկ բանի և գեղեցիկ
և անուշ բանի ցանկացող է . ինչպէս որ մեր
նախամայրը Եւան ըրաւ , « Եւ ետես կինն զի
բարի էր ծառն ՚ի կերակուր եւ հաճոյ աջաց
հայելոյ , եւ գեղեցիկ ՚ի տեսանել , եւ առ ՚ի պողոյ
նորա , եւ եկեր » . Մեն . Գ . 6 . - « Կեցիւ նայեցա-

որ շուրջ շատ անգամ է անշուք քննելի կերեանայ. անոր համար դարձնեն անձնային կերպ » : Եւ Բ. Գաւթիթն ալ Աստուծոյ որքան գեղեցիկ ու անուշ խօսքեր ունենալը մեզ կիմացնէ : Եթէ ազէկ բան փնտռող ենք զանիկայ սիրենք ու անոր անուշ ու գեղեցիկ պատուէրներուն հետեւինք . « Յանկալի է նա բան զսովի եւ բան զպահանս պատուականս բազումս , բաղցր է նա բան զմեղու խորխօս » . Սաղ . ԺԳ . 11 . — « Անկէնց ցանկէն է անկէն և արտաճող արեւելն անելն . և զարեւն ալ անշէն » : Եւ Գ. զպիրին մէկը Յիսուսի հարցուց , « Վարդապետ բարի , զի՞նչ արարից զի զկեանսն յաւիտեանականս ժառանգեցից » . — « Բարէ շարժողն , ի՞նչ ընէ՞ որ յանդիմանի անկէն և անանկէն » . Քրիստոս նայեցաւ որ այդ մարդը ազէկ բան կը փնտռէ , հարկ եղաւ որ ազէկին ով ըլլալը հասկցնէ , ուստի ըսաւ . « Զիք որ բարի՛ բայց մի Աստուած » . Մար . Ժ . 17 . — « Մէնցն Աստուծոյ է բարի » : Եւ որովհետեւ ազէկ բան կը փնտռես , այն է միայն ըսելով պատուիրեց . « Պէտէ անիւս ան արեւ Աստուծոյ ան բարեւոյ զարեւն , բարեւոյ անիւս . — բարեւոյ արեւ և այլն » :

Տեսա՞ր , ինչպէս սաստիկ կը պատուիրէ զԱստուած սիրելը . ուրեմն այդ սէրը եթէ Աստուծոյ վրայէն վերցնենք ու այս աշխարհիս ոչինչ բաներուն վրայ ձգենք , Աստուծոյ թըշնամի և շնացող շե՞նք ըլլար . ահա՛ ասոր համար Յակովբոս աշխարհասէր մարդոց շնացող

և Աստուծոյ թշնամի ըսաւ :

Հ. Թէպէտ ես զԱստուած բոլոր սրտով
կը սիրեմ, բայց փոքր ինչ աշխարհիս փառքն
ալ կը սիրեմ, ասիկայ վնաս ունի՞ :

Պ. Վերը ըսինք Քրիստոսի ըսածը թէ՛ բո-
լոր զգայարանքներով կը հրամայէ զԱստուած
սիրել. դուրսը մէկ զգայարանք չը թողուր,
որ անով ալ աշխարհքի բան մը սիրես, եթէ
աշխարհքն ալ սիրես, բոլոր սրտով զԱստուած
սիրած չես ըլլար. բնաւ լրած չես Քրիստոսի
ըսածը. թէ « Ոչ որ կարե երկուց տերանց ծա-
ռայել, կամ զմիւս ատիցե եւ զմիւսն սիրիցե,
ոչ կարեք Աստուծոյ ծառայել եւ Մամոնայի » .
Մատ. Զ. 24. — « Մեկը երկու տէր-ջ ծառայելիս
անիշտ էր ընել, կ'ս' Վեկը ուրիշ ուրիշ
տէր-ջ ծառայելիս ուրիշ ծառայելիս ուրիշ ծառայելիս » :

Հ. Երկու տէր կը յիշէ Քրիստոս, մէկը
Աստուած է, միւսը ո՞րն է :

Պ. Մէկ մարդ որու որ ծառայէ, անիկայ
անոր տէրը կըլլայ. եթէ դու Աստուծոյ մէկ
զատ ուրիշ մէկուն եւս ծառայես, այսինքն՝
սատանային, տիրոջդ մէկն եւս սատանայն
կը լինի. Մի անգամ մտածէ, այդ երկու տի-
րոջդ ի՞նչպէս ծառայութիւն պիտի ընես, ին-
չու որ մէկզմէկու հակառակ են, միաբանու-
թիւն չունին, ինչպէս որ Պօղոս կըսէ. « Զի՞նչ
միաբանութիւն է Քրիստոսի ընդ Բելիարայ »
Ք. Կորն. Զ. 15. — « Ի՞նչ տէր-ջ ծառայելիս
տէր-ջ ծառայելիս կ'ս' » : Եւ ասոնք միմեանց հա-

կառակ կը հրամայեն իրենց հնազանդող ժողովրդոց :

Հ. Ի՞նչպէս հակառակ կը հրամայեն :

Պ. Քրիստոս կը հրամայէ թէ քու թշնամիդ սիրէ , ասոր հակառակ սատանայն կըսէ , քու սիրելի ընկերդ ատէ . Քրիստոս կը հրամայէ՝ ունեցած ապրանքդ աղքատներուն բաշխէ , եւ սատանայն կըսէ , աղքատներուն ձեռք գտնուած բաներն ա՛ռ ձեռքերէն . Քրիստոս կը հրամայէ՝ մէկ երեսիդ որ զարնեն , միւսը դարձուր , սատանայն կըսէ՝ քեզ ապտակողը՝ եթէ ձեռքէդ գայ մեռցո՛ւր . Քրիստոս կը հրամայէ՝ նեղ դուռ մտի՛ր , որ լայն եւ ընդարձակ արքայութիւն երթաս . եւ սատանայն կըսէ , լայն դուռ մտի՛ր որ նեղ եւ անձուկ , մութ եւ խաւար դժոխք երթաս . տեսա՞ր թէ ինչպէս հակառակ են . դուն ասոնց որո՞ւ ըսածին պիտի հնազանդիս , և որո՞ւ կամք կատարես . հնար չէ որ ասոնց երկուքին հաճոյ ըլլաս . այլ անշուշտ ասոնց մէկ պիտի բարկացնես :

Հ. Քա՛ւ լիցի , ես Աստուածս չեմ բարկացներ՝ այլ սատանայն կը բարկացնեմ եւ Ասասւծոյ կը հնազանդիմ :

Պ. Դուն սատանայն չես բարկացներ եղբայր , առանց գիտնալու զԱստուած կը բարկացնես , վասն զի քու բռնած գործերուդ բոլոր սատանային կամաց հաճոյ գալիք բաներ են . զԱստուած միայն լեզուով կը սիրես եւ գործքով սատանայն կը պատուես . ասոր համար

Եսայիին ըսածը շատ յարմար կուգայ քու գործոյդ : « Ժողովուրդս այս շրթամբք պատուեցիս . եւ սրտիւք իւրեանց հեռացեալ մեկուսի եմ յինկն » . Եսայի իթ . 13 . – « Այս ժողովուրդը բերնով էլ քրտով էլ , ու քրտով հեռացած է ինչպէս » : Տեսա՞ր եղբայր , լեզուով զԱստուած պաշտող , ու գործքով սատանային կամք կատարող ժողովրդոց համար Աստուած ինչպէս գանգատ կընէ :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ժ Թ .

Հ . Եղբայր , հասա ես ի՞նչ պիտի ընեմ , այդ ըսած մեղքերէդ զիս ազատ կը կարծէի , որովհետեւ չէի գիտեր թէ զրկողութիւնը եւ կամ եղբայր ատելը մարդասպանութիւն են , նոյնպէս աշխարհասիրութիւնը՝ շնութիւն եւ Աստուծոյ թշնամութիւն ըլլալն ալ չը գիտէի , նաեւ աւելի պակաս շափ , կենդինար , լիտր , հոխայ , տիրեմ , կշիռ , կանգուն գործածելը մեծամեծ գողութիւն ըլլալն եւս չէի գիտեր . զիսն զի ինձ խրատ տուողները այդպէս փոքր բաներէն չէին ըզգուշացներ :

Պ . Ի՞նչ ըսեմ քեզ այդպիսի խրատ տուողներուն . այդ ցաւը իմ գլուխս ալ կայ , եղբայր : Վախնամ թէ սուտ մարգարէներու հանդիպեցար :

Հ . Ո՛չ եղբայր , սուտ մարգարէ չէր զիս

խրատողը, հապա իմ ծնողքս էր. ոչ մէկ օր
չըսին ինձ թէ այս բանը մեղք է մի՛ ընե՛ր,
այլ միշտ խստիւ կը պատուիրէին թէ ստակ
չահիր:

Պ. Երանի քեզ, որ ծնողքդ մեղքէ չեն
զգուշացուցեր, հապա ծնողք կան որ իրենց
զաւակներուն մեղքէ շղգուշացնելէն զատ
մեղք ալ կը սորվեցնեն իրենց զաւակին. վասն
զի քանի որ փոքրիկ տղայ է և դեռ նոր լեզու
կելլէ, ծնողքը կամ եղբայրը, և կամ քոյրը,
կամ հօր քոյրը, եւ կամ մօր քոյրը եւ այլն,
կսկսին տղային փոխանակ Աստուծոյ անունը
սորվեցնելու, հայհոյութիւն և անարգել սոր-
վեցնել. և շատ աշխատաքներով, շաքար և
կամ ուրիշ բան խոստանալով՝ այս կամ այն
մարդուն նախատել տալ. երբ տղայն կը սո-
վորի ու կանարգէ, կը հայհոյէ իրենց կամացը
համեմատ, այն ատեն շատ խնդալով ու ծի-
ծաղներով տղային բերանը կը պագնեն ու
խոստմունքնին ալ կը կատարեն. թէպէտ ի-
րենց զուարճախօսութեան և զքօսանաց հա-
մար կընեն այս բաները, բայց այն տղային
սիրտը՝ ճերմակ եւ կակուղ մետաքսի կը նը-
մանի, ինչ տեսակ ներկ որ դպչի, կը բռնէ
եւ թող չը տար, մանաւանդ իւր ծնողքէն
առած ներկը շատ դժուար թող կուտայ.
զոր օրինակ աշխարհօրէն կըսեն թէ «Մ-բդ-
կերէ Կ-բ-ոյն ներէ- Կըւայ» ահա՛ հոգւոյն տակ
եղած կիրքը ծնողքէն սովորած բաներն են:

որ բնաւ շեւքեր մինչեւ որ հոգին ելլէ: Եւ երբ տղայն մի քիչ մեծնայ՝ դպրոց երթալու ժամանակ գայ, հայրը կաննէ տղայն դպրոց կը տանի. և ոմանք ալ վարժապետին կը պատուիրեն թէ այս տղային հոգ տար, ես շատ կարդացող չեմ ուզեր, քահանայ չպիտի ընեմ, միայն թէ գրին, թուարանութեան և հաշիւին աղէկ ջանք ըրէ, մեզ պէտք եղածներ ադոնք են, մէկ օր առաջ դպրոցէն հանելդ նայէ կըսէ ու կը ձգէ կերթայ: Եւ երբ մի քանի ժամանակ դպրոց երթալ գալով փոքր ինչ գիր և հաշիւ կը սովորի, շուտով դպրոցէն կը հանէ անմեղ տղայն ու կը տանի իւր գողութեան տուն, այսինքն՝ խանութ, եւ կսկսի իրեն բոլոր գողութեան և նենգութեան ճամբաները սորվեցնել տղային: Ա. սուտ խօսիլ եւ սուտ երդումներով համոզել ու գէշ աղէկի տեղ տալ. Բ. կանգուն պինդ քաշել. Գ. ծանր եւ կամ թեթեւ լիտր գործածել, ծանրով առնել ու թեթեւով տալ, եւ այսպէս շատ բաներ կը սորվեցնէ. վասն զի հօր ջանք տղուն ստակ չահելն է. ինչպէս կուզէ թող ընէ, կուզէ արքայութիւն երթայ կուզէ դժոխք. հոգ չէ: Բոլոր մարդիկ զաւկի համար կը ջանան ու կը փափագին, ոչ թէ իրենց զաւակ Աստուծոյ պատուէր պահել ու արքայութիւն երթալու համար, հասա՛ առեւտուր ընել սորվին ու ստակ չահին, որ իրենք հանգստութեամբ կեանք վարեն:

Հ. Այդ աղէկ հասկցայ, բայց վեր ըսիր թէ սուտ մարգարէի հանդիպեր ես. սուտ մարգարէ կըլլայ, և ի՞նչ նշանով կը ճանչցուի:

Պ. Սուտ մարգարէ կըլլայ, և այն է, որ արքայութիւն երթալու լայն ճամբայ ցոյց կուտայ:

Հ. Արքայութիւնը լայն ճամբայ ունի՞:

Պ. Քրիստոսի խօսքէն կիմացուի, որ շատ նեղ է արքայութեան ճամբան, ինչպէս գըրուած է. «Մտի՛ր ընդ նեղ դուռն. քանզի ընդարձակ է դուռնն եւ համարձակ ճանապարհն՝ որ տանի ՚ի կորուստ, եւ բազումք են որ մըտանեն ընդ նա. քանզի անճուկ է դուռնն եւ նեղ ճանապարհն՝ որ տանի ՚ի կեանս, եւ սակաւք են որ գտանեն զնա» . Մատ. է. 13. - «Նեղ գոհարէ՛ր. լան շէ լայն գոհարէ և ընդդէմի՛ ճոճարէ՛ր գոհարէ՛ր ի զգոհարէ, և այն գոհարէ՛ր ճոճարէ՛րը ըստ էն. նեղ գոհարէ և նեղ ճոճարէ՛ր՝ արդարեալ ի զգոհարէ. և ի՛նչքա՛ն ի զգոհարէ ըստ էն» : Տես արքան նեղ է եղեր որ փնտռելով հազիւ կը գտնուի:

Հ. Իմ կարծեօքս արքայութիւնը շատ մեծ լայն ու ընդարձակ մի տեղ է. այդքան լայն տեղի գուռը նեղ կըլլայ:

Պ. Քեզ մի օրինակ տամ, որ խելքդ հասնի. աշխարհիս մէջ շատ մեծ փառաւոր քաղաքներ կան թէ Եւրոպայի և թէ Ասիայի մէջ, բայց այն քաղաքներուն ոմանց ճամբան շատ նեղ ու քարքարուտ և վտանգաւոր կըլլայ. ոսկայն այն երթալու փառաւոր քաղաքին սի-

բոյն համար և անոր բարիքը վայելելու յուսով
այն ճամբային վիշտը եւ նեղութիւնը յանձն
կառնես . զորօրինակ Պոլիս քաղաքը, թէպէտ
չատ մեծ ընդարձակ փառաւոր քաղաք է,
բայց երեք կողմը թէ Սեւ ծովը և թէ ձեր-
մակ ծովը սպտած ըլլալով՝ Եւրոպայէն, Ասի-
այէն, Արարիայէն, Հայաստանէն և Պարսկաս-
տանէն և կամ Ասորեստանէն Պոլիս գնացող
մարդոց՝ հնար չէ որ ծովը չը մտած ու այն
վտանգաւոր կիրճերը շանցած Պոլիս մտնեն .
սակայն Պոլսոյ սիրոյն յոյսն է որ այն ահագին
ծովուն ու ահագին ալիքներուն մէջ և վտան-
գաւոր նաւերուն աշխատանքը և վիշտը յանձ-
նառու կընէ մարդ . Եւ երբ այն վտանգնե-
րուն մէջէն անվնաս անցնի ու Պոլիս մտնէ ու
բարութիւնը վայելէ, կուրախանայ, և բոլոր
քաջած նեղութիւնները կը մոռանայ :

Արքայութեան ճամբուն վրայ ծով կա՞յ, որ
այդ ծովեզերքի քաղաք օրինակ տուիր :

Պ . Այո՛, արքայութեան ճամբուն վրայ եւս
ծով կայ, բայց շատ տարբեր է այս ծովերէն .
վասն զի այս ծով մինակ մարդոց մարմինը
կրնայ խեղդել ու կորսնցնել, բայց այն ծովը
մարմինն ու հոգին ալ ՚ի միասին կրնայ կոր-
սնցնել . նաեւ այս ծովէն շատ գեղեցիկ համեզ
ձուկեր կելլեն ուտելու, բայց այն ծովէն օձու
եւ կարճի նման թունաւոր սողուններ կելլեն
մարդոց հոգին խայթելու : Եւ այն ծովը՝ ոչ
ինքը՝ եւ ոչ՝ իր մէջ քալող նաւերը մարդու

աչքին կերելին :

Հ. Եթէ աչքի շերեւիր, դու ուստի՞ գիտես. հարկաւ մէկ քեզ հասկցուցեր է, դու եւս մեզ որ հասկցնես, շատ աղէկ կըլլայ :

Պ. Ըսածս ծովը՝ աշխարհիս մեզաց ծովն է, որոյ մէջ կը ծփանք, ու ահագին ավիքները միշտ կը զարնեն մեր հոգւոյ նաւին ու խորտակելու եւ բնկղմելու կը ջանան, ասոր համար արթուն կենալու է միշտ, որ մեր հոգւոյ նաւը չընկղմենք. այլ անվնաս անցնելով բոլոր աշխարհիս յոյս դրած ու փափագած արքայութիւն հասնելու և անվախճան փառք վայելելու ջանադիր ըլլանք :

Հ. Հասկցանք որ ծով ըսածդ մեզաց ծովն է, բայց նեղ դուռ և նեղ ճամբան որո՞նք են :

Պ. Այս աշխարհիս մէջի հոգեւոր նեղութեան դռներն են՝ որ խոնարհութեամբ գըլուխդ ծռելով պիտի հնազանդիս, ինչպէս որ Քրիստոս ըսաւ. « Յաշխարհի աստ նեղութիւնս անիրցիք » . Յովհ. ԺԶ. 33. — « Այս — շիւղի — շիւղի — շիւղի — շիւղի — շիւղի — շիւղի — շիւղի » :

Հ. Ի՞նչպէս նեղութիւն է արդեօք Քրիստոսի ըսածը. ես կարծեմ երբեմն առեւտուր չըլլար, ապրանքի տէր եղողին սիրտը կը նեղուի, եւ կամ ապրանքը աժան կը ծախուի, սիրտը կը նեղուի վաստակը քիչ ըլլալուն պատճառաւ. և կամ տօնավաճառ գնացած ատեն՝ ճամբան գողերու վախէն հանգիստ չը կրնար քնանալ, ապրանք չը գողցնելու համար արթուն

կը կենայ, սիրաը կը նեղուի. եւ կամ տուն
կերակուրը իւր ախորժակին չը դար, անուշ
ու պարարտ չըլլար, սիրտ կը նեղուի, եւ կամ
մէկ հաճոյք կունենայ կատարելու չը կրնար
կատարել, սիրտ կը նեղուի, արդեօք ասո՞նք են:

Պ. Ոչ եզրա՛յր, այդ ամենը մարմնոյդ հան-
գըստութեան և կամ ստակ շատցնելու համար
քաշած նեղութիւններ են. ադոնք օգուտ չու-
նենալէն ՚ի զատ, նաեւ մեծ մեղք են: Իրիս-
տոսի ըսած նեղութիւնները ասոնք են. Ա. քու
թշնամիդ սիրել. Բ. մէկ երեսիդ զարնեն,
միւսը դարձնել. Գ. քեզ գէշութիւն ընողնե-
րուն աղէկութիւն ընել. Դ. զքեզ անիծողները
օրհնել. Ե. զքեզ բամբասողներուն համար ա-
ղօթք ընել. Զ. եթէ զրպարտութեամբ գէշ
անուն հանեն ու պատիւդ կտարեն, չը բար-
կանալով համբերել. ծով պահել. աղօթք ընել,
ասլրանքէդ կարօտներուն բաշխել: Ահա՛ ա-
սոնք են Իրիստոսի ըսած նեղութիւնները.
Ինչպէս որ մեր տան դռները որքան նեղ ըլ-
լան՝ մեք կամաւ գլուխնիս խոնարհեցնելով
ներս կը մտնենք, նոյնպէս այս վեր պատմած
նեղութեան դռներէն յօժարութեամբ գլուխ-
նիս խոնարհեցնելով պիտի մտնենք, որ ար-
քայութիւն երթանք:

Հ. Այդ բոլոր նեղ դռներէն անցնիլը շատ
գժուար կերեւի:

Պ. Ուրեմն քու միտքդ արքայութիւն եր-
թալ չէ, այլ պարապ տեղը զիս յոգնեցնել:

Թէ որ միաքաղ արքայութիւն երթալ է, սիրով
 և յօժարութեամբ կրնաս ամեն տեսակ նեղու-
 թիւններուն համբերելով՝ այդ դռներէն անց-
 նիլ արքայութիւն երթալ. բայց նեղ դռնէն
 և նեղ ճամբայէն անցնող մարդը՝ պէտք է որ
 իւր կանակ ծանր բեռ չունենայ, որ դիւրաւ
 անցնի նեղ դռներէն:

Հ. Բեռը ո՞ւր պիտի տանին. անգի աշ-
 խարհք բեռ կերթայ:

Պ. Մեր ըսած բեռը քու տեսած բեռներդ
 չեն, անիկայ ոչ աչքի կերելի և ոչ կանակէն
 վար կիյնայ. աչքի երեւցած բեռները, զոր
 բեռնակիրները կը վերցնեն, շատ հեռու որ
 տանին, կէս ժամ և կամ ամբողջ մի ժամ կը
 տանին, կը ձգեն կանակներէն և կը հանգըս-
 տանան: Բայց մեր ըսած աչքի չերեւցած
 բեռը՝ ոչ ցորեկ կանակէն վար կիյնայ եւ ոչ
 գիշեր ինքը կը ննջէ, բեռը կանակն է, շէ-
 թէ կենդանութեան՝ հասլա մեռած ատեն եւս
 իր հեռ կերթայ:

Հ. Կանակի բեռը ի՞նչ է:

Պ. Կանակ բեռ շունեցող մարդ շըլար
 թէ արգար եւ թէ մեղաւոր. արգարներուն
 բեռը թեթեւ և մեղաւորներուն բեռը ծանր
 կըլայ:

Հ. Արգարներուն բեռ ունենալը ուսկի՞ց
 յայտնի է:

Պ. Ահա՛ Բրիտանոս կը վկայէ. « Եկա՛յր առ
 իս ամենայն վաստակեալք եւ բեռնաւորք, եւ ես

հանգուցից զձեզ » . Մատ . ԺԱ . 29 . - « Ի՞՞հ
 էկե՛ք քեզ քեզ շուրջը -- Ինչպէ՞ս շուրջը , ե-
 ղիսի հանգուցից » :

Հ . Քրիստոսի ըսած բեռը ի՞նչ է :

Պ . Քրիստոսի ըսած բեռը շատ թեթեւ ու
 շատ անուշ է , ինչպէ՞ս կըսէ . « Զի լուծ իմ
 քաղցր է , եւ բեռն իմ փոքրոցի » . Մատ . ԺԱ . 30 .
 - « Ի՞՞հ քեզ թեթեւ -- ունի է » . եւ այդ բեռը
 Աստուծոյ պատուէրներն են , ինչպէ՞ս Դաւիթ
 կը գրէ . « Ո՛րպէս զի քաղցր էն ի քիմս իմ
 բանք քո՛ քան զմեղք բերանոյ իմոյ » . Սաղ .
 ՃԺԸ . 103 . - « Բեռն իմ քեզ թեթեւ
 ունի է » :

Տեսա՞ր որ մեր բեռը Աստուծոյ պատուէր-
 ները պիտի ըլլան , որ շատ թեթեւ ու անուշ
 են . եթէ Աստուծոյ պատուէրներուն բեռը
 չալկես , շատ դիւրաւ կանցնիս նեղ դռներէն
 ու քարքարու ճամբաներէն , և արքայութիւն
 կերթաս , ինչու որ քու ճամբաներուդ լոյս
 կուտան , որ չը գըտիս ու չը մըտրիս և մեղաց
 ծովուն մէջ չլցնաս :

Հ . Աստուծոյ խօսքերը ի՞նչպէ՞ս ճամբանե-
 րուս լոյս կուտան :

Պ . Ահա՛ Դաւիթ կը վկայէ . « Ճրագ է քան
 քո ստից իմոց , եւ լոյս տայ շաւղաց իմոց » .
 Սաղ . ՃԺԸ . 105 . - « Բեռն իմ քեզ թեթեւ
 է -- թեթեւերուն լոյս կուտայ » : Եւ Բ . Սողոմոն
 կը գրէ . « Զի ճրագ է պատուիրան օրինացն ,
 լոյս է անապարհ կենաց՝ յանդիմանութիւն էս

խրատ » . Առակ . 9 . 23 . — « Օրենքն ուսուցիչը ճշմարիտ է , լայն է ճանապարհն կենսի՝ յանդիմանալիսն — իբր » :

Տեսա՞ր Եղրատ՛յր , արքայութեան ճամբան գնացող մարդը՝ Աստուծոյ պատուէրները պահելով եւ ամեն առակ նեղութիւններուն համբերելով պիտի երթայ , ինչպէս նաեւ Պօղոս կրօն . « Բազում նեղութեամբ պարտ է մեզ մտանել յարքայութիւն Աստուծոյ » . Գործ . Ժ՛ . 2 . — « Շատ նեղութիւնն ամեն ինչէն աւել ճշմարտ Աստուծոյ արտօնութիւնն » : Առանց նեղութեան արքայութիւն չերթացուիր . որու որ հարցնես այդ պատասխանը կուտան , թէ՛ Քրիստոս եւ թէ՛ Առաքեալները բոլորն ալ նեղութիւն ցոյց կուտան :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ի .

Հ . Նեղ դուռը հասկցանք , որ աշխարհիս միջի հոգեւոր նեղութիւններն են , արդեօք լայն դուռը եւ լայն ճամբայն որո՞նք են որ դժօխք կը տանին :

Պ . Տարկաւին չը հասկցա՞ր . դժօխք տանող դուռն ու ճամբան են լայն :

Հ . Դժօխքին դուռը ինչո՞ւ լայն կըլլայ :

Պ . Դժօխքին դուռը հարկաւ լայն պէտք է ըլլայ . այդ դռնէն ո՛վ պիտի անցնի դիտե՞ս :

Հ . Չեմ գիտեր :

— Զմեբր, — Կանն-Տի-ննեբր, Գին-Վ-Տի-ննեբր, — Կանն-Տի-ննեբր, և ինչ որ ասանց նման էն . այժմին կը-ե՛մ յեչ, ինչպէս նաեւ կանխա- կը-ե՛ն Տի-ննեբր՝ որոնք որ այդպէս բաներ կընեն, Աստուծոյ արտայն-Տի-ննեբր զի կընար ժամանակէ :

Հ. Մեղքը մարդոց բնու ըլլալը ուսկի՞ց յայտնի է :

Պ. Ահա՛ Դաւիթ կըսէ, « Անօրէնութիւնք իմ բարձրացան քան զզլուխ իմ, որպէս բեռն ծանր ծանրացան ՚ի վերայ իմ » . Սաղ. Լէ. 5. — « Ի՞նչպէս Գլուխէ- Վեր Բարձրացան, — Զմեբր բեռն-դէ-ն է՞ զբայ Զմեբր-ցան » :

Հ. Մեղք ծանր բնու ըլլալը հասկցայ, բայց փուշի բնու շալկող նեղ գոնէն չը կրնալ անց- նելուսն խեղքս չը պատկեցաւ :

Պ. Հիմա վեր պատմուած մեղաց փուշերը շալկես, և մարմինդ ալ նեղ գոնեբէն չը մացը- նես, բնաւ ծով, պահք չը պահես, այլ միշտ պարարտ եւ անուշ կերակուրներով մարմինդ ուժովցնես ու հաստցնես, այն ատեն մեղաց փուշի շալակովդ, ու այդ գիրացած ու պարարտացած մարմինովդ ի՞նչպէս արքայութեան նեղ գոն պիտի մտնես, ինչու որ չես սղմիր, միայն գծովքի գոնէն կը սղմիս շատ լայն ըլլալուն համար :

Հ. Մեղք փուշի՞ օրինակ է :

Պ. Այո՛, ահա Յսայի կը գրէ . « Այգի ե- դէս սիրեցելոյն յանկեան, ՚ի տեղուզ պարարտու- բեան, Յանկով փակեցի, ձողաբարձ զարդարեցի,

Եւ տնկեցի որք սորեկ . աշտարակ շինեցի 'ի միջի նորա , եւ գուբ հնձան փորեցի 'ի նմա . եւ մնացի զի բերցի խաղող , եւ եբեր փուղ » . *Եսայի Ե . 1 .*
 - « Մեկ բերելե տեղ սոքի տնկեցի - շուր ճիւղերով ,
 - բարտե՛լը պարտեցի . յիւրով շարտեցի , յիւր
 - շարտի շինեցի - զոր եւ զնոն ճիւղեցի , - պարտեցի որ
 իւրը պարտեցի . բայց իւրով տեղ ճիւղ պարտեցի » :

Հ . Այգի ըսածը ս՛վ պիտի ըլլայ :

Պ . Մարդկային բնութիւնն է , որ աշխարհիս մէջ ծառի նման տնկուած է . խաղողը բարեգործութեան պատուն է , եւ փուղը՝ մեղաց պատու :

Հ . Այգի ըսածը մարդոց համար ըլլալ ի՞նչ գիտես :

Պ . Եսայի կրկին կը գրէ « Այգի Տեառն զօրութեանց՝ տունն իսրայելի է , եւ մարդն Յուդայ՝ նորատունկ սիրելի . մնացի զի արասցի իրաւունս եւ արար անիրաւութիւն » . *Եսայի Ե . 7 .*
 - « Զօրաց Տէր-Չ սոքին Իւր-Յելե պարտեցի , - Յարտեցի իւրտե՛լը՝ շուր տնկեցի ճիւղերն էն , - պարտեցի որ շարտե՛լն ընէ , բայց շարտե՛լն ըր » :

Հ . Մեղքը ինչո՞ւ փուղի օրինակ տուած է :

Պ . Փուղը խոցոտիչ է , մարմինիդ որ տեղ գալի՛ր՝ կը խոցոտէ ու կը վիրաւորէ . նոյնպէս մեղքը մեր հոգին միշտ կը խոցոտէ , եւ մանաւանդ դիւրաւատ է , շուտ կը բռնկի . անոր համար մեղքը փուղի օրինակ բերած է . որովհետեւ գծոխք գնացողները իրենց գործած մեղաց կրակով պիտի այրին ու բռն-

կին: Ահա հասկցա՞ր նեղ գուռը եւ լայն
 դուռը. եթէ քու հողիդ արքայութեան կը
 փափաղի, վերը պատմած նեղ դռները մը-
 տիր, բոլոր նեղութիւններուն համբերէ, ան-
 շուշտ կերթաս արքայութիւն. իսկ եթէ նե-
 ղութեան չպիտի համբերես ու միշտ մեղաց
 մէջ պատաղիս, կեր ու խուժով, ուրախութիւ-
 նով ու ցնծութիւնով կեանքդ պիտի անցնես,
 դժոխքին մէջ չը մարելիք կրակին ու անքուն
 որդերուն կերակուր ըլլալուդ բնաւ կասկած
 չը կայ, վասն զի այս տեղ ուրախացող ու
 խնդացողները՝ այն աշխարքին մէջ պիտի
 լան ու սգան. նոյնպէս այս աշխարհքի մէջ
 լացողները ու սգացողները՝ այն աշխարհքին
 մէջ պիտի խնդան եւ ուրախանան:

Հ. Ի՞նչ գիտես այդպէս ըլլալը:

Պ. Ահա՛ Քրիստոս կըսէ, «Վա՛յ ձեզ որ
 ծիծաղիքդ այժմ, զի սգայցիք եւ լայցիք. Ղու-
 Զ. 25. — «Վ՛այ յեւ որ հի՛մ- իւ թի՞ծ-դի՛, ինչ- ու
 երբ որդիք լայտ ու ոչ ոք: Եւ քսան երկու հա-
 մարին մէջ կըսէ. «Ելա՛նի որ լա՛ն այժմ, զի
 ծիծաղեսցի՛ն » . — «Եր-նի հի՛մ լաց-դի՛եր-ն, որ-ն
 հի՛տե- երբ որդիք թի՞ծ-դի՛ն » : Այսպէս Քրիստոս
 այս տեղ ծիծաղողներուն վա՛յ, ու այս տեղ
 լացողներուն երանի կուտայ:

Հ. Եղբա՛յր, եթէ այդպէս է, մեր բանը
 շտկեցաւ. եթէ այս տեղ լացողները այն աշ-
 խարհքի մէջ պիտի ծիծաղին, անշուշտ եւ այն
 լացողներուն մէջն եմ, ինչու որ իմ աչքիս

արցունքը բնաւ ցամքած չէ, միշտ կը վազէ. վասն զի եթէ ծնողքս, կամ ընտանիքս, կամ զաւակներէս, ազգականներէս և բարեկամներէս մին մեռնի, կուլամ, դարձեալ եթէ ապրանքս գողցուի, կամ տունս եւ ապրանքս այրի, կուլամ. նոյն իսկ սիրելի անբան անասուններէս մին կորսուի, կուլամ. եթէ մէկ մարդու սաստիկ բարկանամ ու վրէժս չը կըրնամ տանել, իմ շար կամքս չը կրնալ զսպելուս համար կ'սկսիմ լալ. սաստիկ ցաւ մը կունենամ, կուլամ. մինչեւ անգամ ասորժակով ծիծաղած տեսնաւ ալ աչքէս արցունքը կը վազէ. ուստի յոյս ունիմ որ այն աշխարհքին մէջ պիտի ծիծաղիմ ու խնդամ:

Պ. Ախտո՛ս քու խելքիդ, որ քու ազգականներուդ եւ ապրանքներուդ համար թափած արցունքդ բարեգործութիւն սեպած ես. ադիկայ օգուտ մը չունենալէն ՚ի զատ շատ մեծ վնաս է քեզ, վասն զի Քրիստոս վայ կուտայ այս տեղ ծիծաղողներուն և դու անոր հրամանին ընդդէմ որքան ասորժակով ծիծաղեր ես, որ աչքէդ արցունք վազեր է ու բարեգործութիւն սեպեր ես: Բ. Քրիստոս հրամայած է ունեցած ապրանքդ աղքատներուն տալ, դու անոր հրամանին ընդդէմ՝ աղքատներուն չը տալէդ ՚ի զատ՝ անոնց գողցուելուն վրայ լացեր ես: Գ. Քրիստոս հրամայեց թէ ով որ պարապ տեղ բարկանայ, դժոխքին պարտական կըլլայ, դու անոր հրամանին ընդդէմ

այնքան սաստիկ բարկացեր ես, որ կամքդ չը
կրնալ զսպելուդ համար լացեր ես ու վարձք
ալ սեպած ես: Եւ մանաւանդ քու մեռելի
թողուցեր ու ուրիշին մեռել կուլաս. այդ քու
լացած մեռելի աշխարհին սկիզբէն վճուեց Աս-
տուած, որ պիտի մեռնին, բայց քու մեռելի
քեզ անմահ տուաւ Աստուած՝ եւ դու մեռցու-
ցիր: Հիմա քու մեռելի շէս լար, Աստուծոյ
վճուին համեմատ մեռնողներուն վրայ կուլաս,
ուրեմն յայանի կերեւի որ՝ Աստուծոյ կը նե-
ղանաս սիրելեացդ մահուան եւ կամ գլխուդ
եկած փորձանքին համար:

Հ. Իմ մեռելս ո՞վ է:

Պ. Մեռելիդ քու հոգիդ է:

Հ. Հոգիս մեռած որ ըլլայ, ի՞նչպէս կեն-
դանի կը պտտիմ:

Պ. Դուն զքեզ կենդանի՞ կը կարծես, երբ
մեղաւոր ես:

Հ. Ի՞նչպէս կենդանի չեմ կարծեր, չե՞ս
տեսներ որ քեզ հետ կը խօսիմ, մեռած մարդ
ձայն կը հանէ՞:

Պ. Աշխարհիս մէջ շատ տեսակ կենդանի-
ներ կան, թէ՛ գազան, թէ՛ անասուն և թէ՛
թռչուն և այլն, և անոնց բոլորն ալ ձայն կը
հանեն. բայց անոնց ճիշտ կենդանի չըսուիր,
որովհետեւ հոգի չունին, միայն շունչ ունին,
այս պատճառաւ անոնք շնչաւոր կենդանի կը-
սուին. նոյնպէս մեղաւորին հոգին մեղաց մէջ
վշտանալով՝ իբր մեռած կը համարուի ու մար-

մինք մէկ շնչով կը պտտի շնչաւորներուն նման :
 Հ . Ուսկի՞ց յայտնի է այդ բանը :

Պ . Ահա՛ թագէտս առաքեալ՝ որ Յուդա կըսուի , կը գրէ . « Զի ասիին ճեզ , երե 'ի յետին ժամանակս եղիցին մարդք արհամարհողք , երբեայք ըստ իւրեանց ամպարշտութեանցն ցանկութեանց . սորա են նշաւակեայք շնջաւորք , որ զոգին ոչ ունիցին » . Յուդա Ա . 18 . - « Զէշ էջ-
 տին , ին երբէ շահանայի տարրիցը՝ Աստուծոյ շնչով
 տրի որի առնող՝ ու իրենց ուղղածն ուն լար ցան-
 ինքեան երբեք զնացող ուրի ըլլան , առնտ ինչպէս
 նին իտրտուող շնչաւորներ են , Աստուծոյ հոգի
 չունին » : Եւ Պողոս կը գրէ . « Շնջաւոր մարդ ոչ
 ընդունի զհոգւոյն Աստուծոյ » . Ա . Կորն . Բ . 14 .
 - « Շնչաւոր տարրը Աստուծոյ հոգին չնորոնի » :
 Ահա՛ այս շնչաւոր ըսածը՝ հոգին մեզօք մե-
 ած մարդն է :

Հ . Ես հոգին անմահ կը կարծէի , դուն
 կըսես թէ կը մեռնի : Այս ի՞նչ բան է :

Հ . Թէպէտ հոգին կը մեռնի , բայց մարմնոյ
 մեռելին պէս չէ . վասն զի հոգւոյն մեռել երբ
 ուզես , շուտով կրնաս կենդանացնել , բայց
 մարմինդ որ մեռնի , որքան ջանաս կարող չես
 կենդանացնելու . Պողոս հոգւով մեռածին հա-
 մար կըսէ . « Մինչդեռ մեռեալն եար 'ի մեղս
 մեր , կենդանիս արար զմեզ 'ի Քրիստոս » . Եփես .
 Բ . 5 . - « Երբ որ Տէր Տէրուց Տէր Տէրած էին , կեն-
 րանացաց շէշ 'իբնորով » :

Հ . Հոգիս մեզոց մէջ մեռած ըլլալ հաս-

կըցսյ, հապա ես ի՞նչ պիտի ընեմ, ի՞նչ խրատ կուտաս :

Պ. Ի՞նչ խրատ պիտի տամ, քեզմէ զատ քեզմէ հեռու մարդոց մեռել լալուդ, քեզ մտն քեզմէ անբաժ հոգւոյդ մեռելը լսց :

Հ. Ես միայն ազգականներէս մեռնողին վրայ կուլամ :

Պ. Ո՞վ է հոգիէդ աւելի քու ազգականը, կամ մերձաւորը. հայրդ, մայրդ, եղբայրներդ թէ զաւակներդ, դրացիներդ թէ բարեկամներդ, նաեւ կի՞նդ, որ Աստուծմէ հրաման կայ ծնողքէդ բաժնուիլ, բայց կնոջմէդ չը բաժնուիլ, սակայն այն ալ քեզ օտար է, մահը պիտի բաժանէ իրարմէ, ու այն աշխարհքին մէջ իրարու օգուտ պիտի չունենաք, թէ պէտ հոգիդ ալ մահը կը բաժանէ մարմինէդ առ ժամանակ մի, բայց երբ Աստուծոյ վճռած ժամանակը լրանայ, կրկին պիտի միաւորին ու անբաժանելի պիտի մնան յաւիտեանս յաւիտեանից՝ թէ արքայութիւն երթան եւ թէ դժոխք : Ուրեմն հոգիէդ զատ մերձաւոր չունիս, զոր մեոցուցեր եւ հոգ չես ըներ, աչքէդ մէկ կաթիլ արցունք չես հաներ. այն քու լացած մեռելներդ, որքան լաս և որքան աղաղակես, կարող չես ողջնցնել, պարապ տեղ այնքան կուլաս կը պոռաս, մաղերդ կը փետտես, լաթերդ կը պատուես, երեսդ կը ճանկուտես, չափէ աւելի արցունք կը թափես, եւ շատ ժամանակ սուգ կը պահես, բայց քու մեռած

Հոգիդ մի քանի կաթիլ արցունքով կրկին ողջընցնելու հնար կայ, և բնաւ երբէք հոգ չես ընկր. աչքէդ արցունք չը հանելէդ 'ի զատ երեսդ անգամ չես տրամեցներ:

Հ. Այս տեղ ինձ յոյս մի տուիր. որովհետեւ եթէ մեզօք մեռած հոգիս՝ աչքի արցունքով կողջանայ, Աստուծով ես դժոխք չեմ երթար, լալով և սգալով մեռած հոգիս կողջընցնեմ ու արքայութիւն կերթամ:

Պ. Իրաւունք ունիս, լալով կրնաս մեռած հոգիդ կրկին ողջնցնել, բայց ե՞րբ պիտի լաս, երեկուան օրը անցաւ գնաց, այլ եւս ձեռք չանցնիր. ու վաղուան հասնելու՝ ձեռքդ ձեռագիր չունիս. թէպէտ դալ շարթու այս առուրս՝ մի եւ նոյն անունը կուտան, բայց չը կարծես թէ այս օրս է, հապա եօթը օր պակասած կըլլայ քու կեանքէդ, ու եօթը առուր ճամբայ աւելի մօտ գնացած կըլլաս մահուան դրան:

Հ. Նորէն վրաս վախ եկաւ մահուան դուռը յիշելուդ. հապա ես ի՞նչ պիտի ընեմ:

Պ. Ի՞նչ պիտի ընես, աշխարհօրէն չե՞ն ըսեր որ «Արեւիցէն Քրիստոսը երբեք չի յայտնուիլ» : Ահա ես մի խրատ տամ քեզ, օրէ օր մի՛ ձգեր, հոգիդ ողջնցնելու ատեն հիմայ է, ինչպէս որ Սիրաք կըսէ. «Որդեա՛կ, մի յապաղիցիս դառնալ առ Տեր 'ի մեղաց, զի մի առ մեղսրս մեռանիցիս» : Սիրաք Ե. 8. — «Որքե՛ն, Բարեբեկ Առաջնորդը քեզ չի քաշի, որ արեւը

Լայ Բէ Բեղ-Էր Բեռնի» ։

Տեսա՞ր որ հոգիդ ողջնցնելու ժամը, բոպէն այս է. հիմայ ըսած ատեն, բոպէն կանցնի կերթայ, այլ եւս չը գտնուիր. այս կարգացած եւ հարցուցած բոպէն ալ չենք կրնար գտնել, մեր կենաց անիւր չը կայնիր միշտ կը դառնայ ժամացոյցի անխին պէս, մինչեւ որ շղթայն կտրի, այնուհետեւ կը կայնի եւ չը դառնար. թէպէտ ժամացոյցին շղթայն կտրի, անոր վարպետ ժամագործը կրնայ նորէն չըղթայ անցնելով՝ անխները հետզհետէ շուտ շուտ դարձնել, բայց մեր կենաց շղթայն մի անգամ որ կտրի, այլ եւս մարդ կարող չէ անոր նորէն շղթայ անցունել ու քալեցնել, հապա անանկ խորտակած եւ աւերած կը կենայ, մինչեւ որ մեր կենաց անխները և կամ շղթայները ոչինչէն գոյացնող ճարտարապետ, եւ ամենարուեստ, եւ ամենախնամ Աստուծոյ վճռած ժամանակը լրանայ, այն ատեն մեր խորտակած և աւերած անխները նորէն կը շինէ ու բնաւ երբէք չը կտրելիք նորէն շղթայ անցնելով կը քալեցնէ յաւիտեանս յաւիտենից. Հիմա հասկցա՞ր մեր կենաց արագընթաց ըլլալը, եթէ հասկցար, այս օրէն սկսիր մեռած հոգիդ նորէն ողջնցնելու ջանք ընել լալով ու սգալով, որ դժօխք չերթաս ։

Հ . Եղբայ՛ր , վեր ըսիր թէ , արքայութիւն երթալու լայն ճամբայ ցցունող սուտ մարգարէ , սուտ մարգարէն ի՞նչպէս լայն ճամբայ ցոյց կուտայ :

Պ . Քեզ կըսէ թէ , եկեղեցի երթալ , խոստովանանք ըլլալ , եւ պահք պահելը՝ մեղք են . ապաշխարանք քաշել օգուտ չունի , պատարագ չը կայ , սուրբերը բարեխօս չեն կրնար ըլլալ , անոնք մեռած են , պարապ տեղ մի ծախք ըներ ուխտ երթալու և այլն : Տեսա՞ր լայն ճամբայն . քեզ հարցնեմ , միթէ կամապաշտ եւ անձնասէր մարդոց հաճոյ չը գա՞ր այս խօսքերը :

Հ . Մէկ բան կը մտածէի , աղէկ միտքս ձգեցիր , այս պահք ըսածդ ծո՞մ է թէ ուրիշ բան :

Պ . Սուրբ գրոց մէջ պահք՝ ծոմին կըսէ , մինչեւ անգամ Առաքելոց ժամանակն ալ ծոմ էր . բայց Հայրապետները կանոն դրին , որ տարւոյն այս ինչ օրեր միսէ , իւղէ , գինիէ , ու մարմինի ուժ տուող բոլոր կերակուրներէն հեռանան , և անուժ , ընդեղէն ու խոտեղէն կերակուրներ ուտեն , հիմա մենք անոր պահք կըսենք :

Հ . Ծոմին համար ըսելիք չը կայ , սուրբ գիրքերէն շատ կը լսենք , բայց այս կերակուր որոշել հին օրինաց մէջ կա՞ր , որ Հայրապետները համարձակեցան այդ կանոն դնել :

Պ . Ահա՛ նախ Աստուած՝ Ադամին որ ըսաւ

Թէ բոլոր ծառերուն պտուղէն կե՛ր ու այս մէկ ծառին պտուղէն մի՛ ուտեր, կերակուր որոշել է, որով այս պահք կիմացուի ո՛չ թէ ծովը. եթէ ծով ըլլար, բոլոր պտուղ կարգիլէր, այս կամ այն պտուղ չէր որոշեր: Եւ Դանիէլ կը գրէ, « Ես Դանիէլ եի ՚ի սուգ երիս եօրներորդս աւուրց. հաց ցանկութեան ոջ կերայ, միս եւ զիւնի ոջ եմուտ ՚ի բերան իմ » . Դանիէլ Ժ. 2. — « Եւ Դանիէլ յոյն շրջեր սոսքի զիւր եի, քան և զիւր շրջեր սոսքի կերակուրը յիւրոյ, քան քիչի բերան յիւր » : Ահա՛ այս ալ կերակուր որոշել է, եթէ ծով ըլլար, բերանս բնաւ բան չը մտաւ կըսէր :

Շ Ա Ի Ի Ղ Ի Բ .

Հ. Ինչո՞ւ համար լայն ճամբայ ցոյց տուողը սուտ մարգարէ է կըսես :

Պ. Որովհետեւ սուտ կը խօսի, անուշ խօսքերով պարզամիտ մարգիկը կը խօսի. անոր համար սուտ մարգարէ կըսեմ :

Հ. Ի՞նչպէս կրնայ խօսել անուշ խօսքերով :

Պ. Քեզ կըսէ թէ՛ ուտել խմելը մեղք չէ, եթէ մեղք ըլլար, Աստուած չէր ստեղծեր ու կերէք ըսեր, Պօղոս եւս կըսէ. « կերակուր որովայնի, եւ որովայն կերակրոյ » . Ա. Կորն. Զ. 13. — « կերակուրը քիչի, սոսքի կերակուրին

է . նաեւ Քրիստոս այսպէս կըսէ , « կերակուր ոչ պղծէ զմարդ » ըսելով՝ քու միտքդ կը շփոթեցնէ եւ դու ալ կերակուրներէն չես վախճար , կըսկսիս պահքդ ուտել , այնուհետեւ ոչ պահք կը պահես եւ ոչ ծով . միշտ ուտելու խմելու ետեւէ ըլլալով՝ կըլլաս մեծ կռապաշտ մը : Տեսա՞ր անուշ խօսքով խարելը :

Հ . Ի՞նչ ըսիր եղբա՛յր , ուտել խմե՞լն ալ կռապաշտութիւն է :

Պ . Չափաւոր ուտել խմելը կռապաշտութիւն չէ , բայց երբ ամենեւին ծով , պահք չես պահեր , միշտ ուտել խմելու ետեւէ կըլլայ միտքդ գիշեր ցորեկ , այն է կռապաշտութիւնը :

Հ . կռապաշտութիւն ըլլալը ինչէ՞ն գիտես :

Պ . Ահա՛ Պօղոս կըսէ , « Լալով իսկ ասեմ զբղնամեաց խաջին Քրիստոսի , որոց կատարածն կորուստ է , որոց Աստուած որովայնս իւրեանց է » . Փիլիպ . Գ . 18 . – « Լ-ւ-լ ի-լ-է-՛ Ք-ր-ի-ս-տ-ո-ս ի-լ-է-՛ Բ-լ-ն-մ-ե-ր-ն-՝ Տ-ն-ն , -ը-ց-վ-ե-ր-ը ի-ր-ն-ն-ը է Լ-ը-ց-Ա-ր-ն-ն-ը՝ է-ր-ն-ց ի-ր-ն է » : Եւ Բ . կրկին կըսէ Պօղոս . « Աղաչեմ զձեզ , եղբարք , զիտել զայնպիսիսն՝ որ հերձուածս եւ զայրակղութիւնս առնիցեն արուարոյ վարդապետութեանն՝ զոր դուրն ուսարուր . եւ խորշեցարուր ՚ի նոցանկ . Զի այնպիսիքն Տեառն մերոյ Քրիստոսի ոչ ծառայեն , այլ իւրեանց որովայնին . եւ քաղցրաբանութեամբ եւ օրհնութեամբ պատրեմ զսիրտս անմեղաց » . Հնով . ԺԶ . 17 . – « Կ-ւ-լ-է-՛ շ-ն-ը ե-ը-»

Բայրներ, քիտցե՛ք այնպէս ի վերջիններս, որ հերձու-
 ծուղակներն ու քայքայուածներն ի՞նչո՞ւ կը շարունակեն
 յետ սուղաներէն դուրս. անանցե՛ք ճիշտե՛ք, ու ճիշտ
 Կարգե՛ք, Վարդապետ այնպէս ղեր Տեր-Վառ Քրի-
 ստոսի ծառայութիւնն չեն ընէր, հարկ էր իրենց քրի-
 ծառայութիւնն ինքն. ու անուշ խօսեց՝ զարշակե՛ք
 Տիրութիւններս կը խօսեն : Եւ Գ. Պողոս կը գրէ .
 « Զի որով պարծիմն , եւ նորա իբրեւ զմեզ զը-
 տանիցին : Զի այնպիսիքն՝ սուտ առարկայք , մը-
 շակք նենգաւորք , կերպարանին՝ ի կերպարանս
 առարկայք Քրիստոսի . եւ չեն ինչ զարմանք ,
 քանզի եւ ինքն սատանայ կերպարանի՝ ի Հրեշ-
 տակ լուսոյ . եւ ոչինչ է մեծ՝ քեւ պաշտօնեայք
 նորա կերպարանին իբրեւ պաշտօնեայք արդա-
 րուբեան , որոց կատարածն եղիցի ըստ գործոց
 իւրեանց » . Բ . Կորն . ԺԱ . 12-16 . - « Անոնք կը
 դարձնեն իբր թէ միշտ ինչ են . բայց անոնք ուր
 ուր գնան եւ խօսեցան ղանկներ են , որ Քրիստոսի
 ուրիշներն կերպարանն ղրանին ուր են . բայց
 զարմանալու բան չէ . ինչու որ ինչը ուրիշայն իրնայ
 լուրիքն Հրեշտակի կերպարանն ունել , անոր ուր
 քրիշտոսիքն ու իրարմանն ուրիշայն յեանն ղին
 մեծ բան չէ . ունայն ղերջ իրենց քրիշտոսն հար-
 ծար հարստացան դիտի ըստ » : Եւ Գ. Պետրոս կը
 գրէ . « Նոցա ազատութիւն խոստանան , եւ ին-
 քեանք ապականութեանն ծառայք են » . Բ . Պետ-
 ր . 19 . - « Ուրիշներն ուրիշութիւնն կը խօսանան ,
 միշտ իրենք միշտ ծառայ են » : Եւ Ե . Պետրոս
 կրկին կը գրէ . « Լինելիք եւ սուտ մարգարէք

'ի ժողովրդեանն, որպէս եւ այժմ 'ի ձեզ լինիցին
 սուտ վարդապետք, որք սպրդեալ մուծանիցեն
 ներձուածս կորստեան. եւ զոր Տէր զնեաց' զնոսա
 ուրացեալ' ածեն 'ի վերայ անձանց զարագահասն
 կորուստ. եւ բազումք անկեալ երբիցեն զհետ
 նոցա անառակութեանցն' վասն որոյ ճշմարտու-
 բեան ճանապարհն հայնոյիցի' եւ ազահութեամբ
 մտացածին բանիւք առնիցեն զձեզ վտարանդի.
 որոց դատաստանն 'ի բնկ ոչ դատարկանայ, եւ
 կորուստ նոցա ոչ նիրհն. » . *Բ. Պետ. Բ. 1. —*
« Ժողովրդոց ՎՋ — — — — — Բարձրեաներ կըլլային, ինչպե-
տք հիմա յեր ՎՋ — — — — — Բարձրեաներ պիտի ըլլան, որ
բարձրեան պիտի մտցունեն հոգի կորուստէն և հեռու-
զնութեան. Տէր-Վ Բարձրեանը — — — — — իրենց ճշմար-
տութեան կորուստը պիտի բերեն. և — — — — — անոնց
անհոգութեան պիտի հետեւին, և որոնց պարտա-
ճշմարտութեան ճամբան պիտի հայնոյնն, — — — — —
ն-Վ, մտե հնարած ի-բեքոյ ի-տեք-Վ շնեշ իրենց
ճամբուշն պիտի ստանան, որոց համար պարտա-
կորուստը չ'— — — — — կ'— — — — — » : Եւ Զ. Վրիստոս
Տէրն մեր անոնցմէ առաջ զրուցած է, « Զգոյ՞
եղերս'ւք 'ի սուտ մարգարիւիցն' որ զան առ ձեզ
հանդերձիւք ոչխարաց, եւ 'ի ներքոյ են զայլք
յախշտակողք. 'ի պտղոյ նոցա ծանիջիք զնոսա » .
Մատ. Է. 15. — « Զբարձրեան — — — — — Բարձրե-
աներեն, որ յեր — — — — — կ'— — — — — Բարձր-
եան պարտա-Վ Բարձր եւ, անոնց պարտա-
զնութեան » : Տեսա՞ր սուտ մարգարէներուն նշան-
ները և խարեբայութիւնները :

Հ . Այս ի՞նչպէս բան է , եղբայր , ես կը կարծէի թէ վեր պատմուած տաս պատուէրին գոնէ կէսը պահած եմ , բայց ո՛ր պատուէրը իրրեւ պահող պարծեցայ , տեսակ տեսակ օրինակներով զիս անիրաւ ու սուտ հանեցիր . հիմա խելքս հասաւ , որ տաս պատուէրին ինը շեմ պահած . մինակ մէկ պատուէր պահած եմ , եթէ այն ալ սուտ չը հանես :

Պ . Ո՞ր պատուէրն է պահածդ :

Հ . Ես ամենեւին դատարան չեմ գնացեր սուտ վկայութիւն տալու համար : Այս մասին ուրախ եմ , որ գոնէ այս մէկ պատուէրը պահած եմ :

Պ . Այդքան մի՛ պարծենար , գուցէ այդ ալ երթայ ձեռքէդ :

Հ . Ինչո՞ւ պիտի երթայ ձեռքէս , ամենեւին ես դատարան չեմ գնացեր սուտ վկայութեան համար :

Պ . Սուտ վկայութիւնը մինակ դատարան կըլլայ , դու բնաւ մի հարուստ մարդոյ զըրուցած սուտ խօսքերուն մարդահաճութեան համար՝ « Իբե- է- , այդէ- է » , ըսած չե՛ս :

Հ . Այո՛ր խօսքը կըլլայ , հազար անգամ ըրած չե՞մ այդ բանը , բայց ես այդ սուտ վկայութիւն ըլլալ չէի գիտեր , միթէ ա՞յդ եւս սուտ վկայութիւն է :

Պ . Այո՛ , սուտ վկայութիւն է , ու ասիկայ

դատարան երթալէն շատ գէշ է . վասն զի այն
 դատարան գնացող սուտ վկայութիւն տուող-
 ները՝ քանի մը դրամի կարօտ ըլլալով եւ անոնց
 ազահելով՝ իրենց հողին յաւիտենական կրակին
 կերակուր կընեն , բայց մարդահաճութեան
 համար կեղծաւորելով՝ հարուստ մարդոց աչքին
 հաճոյ երեւնալու համար , անոնց զրուցած
 սուտ խօսքերուն հը-ճը-է- , -յդ-է- է , ըսողնե-
 րուն շե՞ս նայիր Քրիստոս ո՛րքան վայ կուտայ ,
 եւ Պօղոս՝ կեղծաւոր մարդը արքայութեան
 մէջ բաժին չունի ըսելէն ՚ի զատ կաւելցնէ ,
 « երի տակաւին մարդկան հաճոյ լինէի , ապա
 Քրիստոսի ծառայ ոչ էի » . Գաղա . Ա . 10 . —
 « Եթէ է-ճը-դոց հ-ճոյ լինէի . -ը-ճ-ճ Քրի-տ-ո-ս-ի
 ծ-ռ-այ չէի կը-ճ-ը ըլլ-լ » : Տեսա՞ր որ մարդոց
 հաճոյ երեւնամ ըսող մարդը՝ Քրիստոսի ծա-
 ռայութենէն կը զրկուի :

Ը . Եզրա՛յր , ՚իս մինակ այդ պատուէրին
 յոյս դրեր էի՝ թէ պահած եմ . ահա՛ այդ ալ
 ձեռքէս առիր , եւ ամեն կողմէն յոյսս կարե-
 ցիր . աղէկ հասկցայ որ տասն պատուէրին մէկն
 ալ պահած չեմ , ու միշտ Աստուծոյ կամաց
 հակառակ գործեր եմ . անոր համար կաղաչեմ՝
 զքեզ եղբայր , այս մեղքերէն ազատելու մէկ
 ճամբայ ցո՛յց տուր , եթէ կայ , որ մեղքերէն
 ազատելով , ես ալ Քրիստոսի աչակերտ ըլլամ ,
 վասն զի շատ կը վախնամ :

Պ . Եթէ մինչեւ հիմայ չը գիտնալով մեղան-
 չեր ես , մի՛ վախնար և յոյսդ մի՛ կորեր :

Հ. Ի՞նչպէս չը վասնամ, մեզաւոր եմ:

Պ. Մարգարէներուն խրատը եթէ պահես, շուտ կ'ազատիս քու մեղքերէդ և կարդարանաս:

Հ. Մարգարէները ի՞նչ խրատ կուտան:

Պ. Ահա՛, նախ Եսայի կը գրէ. « Խնդրեցէ՛ք զՏէր, և յորժամ գտանիցէք զնա, կարդացէ՛ք առ նա. և իբրև մերձեսցի առ ձեզ, բողոքեամպարիշտն զճանապարհս իւր, և այր անօրէն զխորհուրդս իւր. և դարձցի առ Տէր և գոցե զողորմութիւն. և առ Աստուած մեր՝ զի բազմապատիկ բողոքե զանօրէնութիւնս ձեր » . Եսայի ԾԵ . 6-8 . — Տէրը քնտրեցէ՛ք. — երբ քնտրեցէ՛ք — զնեցէ՛ք — նոր, — երբ յեշ ճշտեալս, — զնորը ինչ էր ճշտեալ եր աշտի . — նորեկը էր շտի — հորքեկը ինչ յի . — Արտաձայ ինչ արտաձայ, — զարտաձայն ինչ արտաձայ, — զարտաձայն ինչ արտաձայ » . Եւ Բ . Ոգտէ կը գրէ . « Դա՛րձ, Խրայի, առ տէր Աստուած քո, զի տկարացար յանօրէնութիւնս քո : Առե՛ք ընդ ձեզ բանս՝ և դարձարո՛ւք առ տէր Աստուած ձեր, և ասացէ՛ք զնա . կարող ես բողոքել զմեղս մեր » . Ոգտէ ԺԴ . 2 . — « Բարեւ Արտաձայ արտաձայն ինչ արտաձայ, — զնեցէ՛ք — զնեցէ՛ք — զնեցէ՛ք, — զնեցէ՛ք — զնեցէ՛ք » . Եւ Պ . Եսայի կրկին կը գրէ . « Լուսացարո՛ւք, սրբեցարո՛ւք, ընկեցէ՛ք զչարիս ձեր յանճանց ձերոց առաջի աջաց խնոց, դադարեցէ՛ք ՚ի չարեաց ձերոց » . Եսայի Ա . 16 . — « Լուսացարո՛ւք » .

ցե՛տ, ուրբ՛-եցե՛տ -- յե՛ր Ռաբբիք յփեցե՛տ ի՛մ աշտ-
 --մը . -- աշտ--նի--ննեցի՛ ետ +աշտ--եցե՛տ » : *Տեսա՞ր
 մեզքէ ազատուելու ճամբան :*

Հ . Այդ մարգարէներուն խրատը որ պա-
 հեմ, Աստուած զիս կընդունի՞ :

Պ . Այո՛ , անշուշտ կընդունի , ինչպէս որ
 Աստուած ինքը խոստացեր է Եսայիին բերնով ,
 « Երեւ իցեն մեզր ճեր իբրեւ զճանճախարիք՝
 իբրեւ զճիւն սպիտակ արարից » . *Եսայի Ա . 48 .*
 -- « Թե՛ որ յե՛ր հոգին Ռաբբիք հոգի՛ յե՛ր -ե-ց-ձ ըստ ,
 յի--նի յե՛ր հե՛րհոգի՛ կընե՛մ » : *Եւ Բ . Եզեկիէլ կը գրէ .*
 « Անօրէնն երեւ զարճի յամենայն անօրէնութեանց
 իւրոց զոր արար , եւ պահիցեւ զամենայն պատ-
 ուիրանս իմ , եւ արասցեւ արդարութիւն եւ ո-
 դարմութիւն , կելով կեցցե՛ , եւ մի մեռանիցի .
 ամենայն յանցանք նորա զոր գործեալ իցե՛ , եւ
 ամենայն անօրէնութիւնք նորա զոր անիրաւեալ
 իցե՛ մի՛ յիշեսցիս , այլ արդարութեամբ իւրով
 զոր արար՝ կեցցե՛ » . *Եզե . ԺԸ . 21 .* -- « Անօրէնը
 եմե՛ ի՛ր անօրէն--նիւնն Գառնայ -- ի՛մ քաղաք յո-
 ր--եմբեր--դոմե՛ . -- որդ--ր--նի--նն քորձե՛ եւ աշտհո-
 նի--նն Գայ , անոր հոգի՛ Ռաբբիք ըստ յե՛րտի՛ յիշ--նն ,
 հոգ-- ետտի՛ ըր--ձ որդ--ր--նի--նն ըստ յե՛րտի՛ քորհ--նն » :
Եւ Գ . Եսայի կրկին կը գրէ . « Զի անախարիկ
 ջնջեցից իբրեւ զամալ զանօրէնութիւնս քո , եւ
 իբրեւ զմեզ զմեզս քո . զա՛րճ առ իս՝ եւ փըր-
 կեցից զքեզ » . *Եսայի ԽԳ . 22 .* -- « Ահա՛ եւ --
 Ռաբբիք -- հոգի -- Ռաբբիք յե՛ր յե՛րտի՛ ընջե՛մ . Գառնայ
 Գառնայ , որ յե՛նչ աշտե՛մ » :

Հ. Այդ ըսածներդ շատ մեծ յոյս մի է
ինձ նման մեղաւորներուն, բայց ասկէց ա-
ռաջ գործած մեղքերս ի՞նչպէս թափելու է,
ճամբան չեմ գիտեր :

Պ. Առաջ բոլոր մեղքերդ կը մտածես՝
միտքդ կը բերես ու կը զղջաս ՚ի խորոց սրտէ,
կերթաս կը խոստովանիս կատարեալ զղջմամբ,
միտքդ ալ կը դնես որ այլ եւս ամենեւին
այն մեղքերուն մասնակից չըլլաս . քահանայն
սուրբ գիրքերու վկայութիւններով կը խրատէ
ու կը զղուեցնէ զքեզ այն մեղքերէն՝ որ այլ եւս
չ՛դառնաս անոնց, և մեղացդ յարմար ապաշխա-
րանք կը դնէ, և ապաշխարանքդ լալով և ողբա-
լով կը քաշես կը լինցունես . այն ատեն մեղ-
քէդ կազատիս : Այս է մեղքէն ազատելու
ճամբան :

Հ. Հիմա գտանք գիւրին ճամբան, այդ
ըսածդ շատ ակորթելի եկաւ ահանջիս, միշտ
մեղքը կը գործեմ ու կերթամ կը խոստովա-
նիմ թողութիւն կառնեմ, ադկէց գիւրին
բան չըլլար : Ես շատ կը վախնայի մեղք գոր-
ծելու, որովհետեւ վեր ըսիր թէ՛ նախ Յով-
հաննէս մկրտիչ, և ետք Յիսուս, երկուքն ալ
երբ քարոզութեան սկսեցին. « Աղ-լի-բ-բէցէ՛ +,
Էրկն+է Բ-դ-- --բ-բէ-նը հօրեց-ծ է » ըսին . ես
ադկէց կը վախնայի թէ, դուք մինչեւ հիմա
աշխարհիս թագաւորին՝ սատանային կը ծա-
ռայէիք, այն մեղքերը ապաշխարեցէ՛ք, այ-
սուհետեւ երկնքի թագաւորութիւնը մտան-

ցաւ՝ անոր պիտի ծառայէք, անոր զօրք պիտի
 ըլլաք, եւ ես ազկէց կը վախնայի թէ՛ Եր-
 կնքի թագաւորին զօրք ըլլանք, մեր բանը
 դժուար է, վասն զի անիկայ արդար է. եւ
 անոր զօրքերն ալ արդար պէտք է ըլլան,
 բայց հիմա հասկցայ, որ քրիստոնէութեան
 մէջ ալ մեզք գործելու սովորութիւն կայ
 եղեր. ասկէց դիւրին բան չը կայ, այսուհե-
 տեւ մեզքէն շեմ վախնար, որովհետեւ դիւ-
 րին ճամբայ գտայ:

Պ. Շատ այդքան մի՛ խնդար, եղբայր,
 մենք որ քեզ մեզայ թողութիւն ըսինք, չը
 կարծես թէ վաղուան գործելիք մեզացդ՝ հա-
 պա երեկուան գործածիդ համար է: Եթէ
 խոստովանանքին յոյս դնելով մեզանչեսս շատ
 խեղճ վիճակի մէջ կը մնաս, ինչու որ ամենե-
 ւին այն մեզացդ թողութիւն չըլլար. մեզքը
 միտք դնելով պիտի չըլլայ, ինչպէս որ Սիրաք
 կըսէ. «Տէր երկայնամիտ է վասն դարձի քոյ
 եւ քաւութեան, մի՛ յաներկիւղս լինիլ՝ յաւելուլ
 մեղս՝ ի վերայ մեղաց: Մի՛ ասիցես զքուրիւնք
 նորա բազում են, զբազմութիւն մեղաց իմոց
 քաւեսցէ: Զի ողորմութիւն է բարկութիւն ի
 նմանէ է » . Սիրաք Ե . Ծ . — « Մեզց թե՛ն
 հաճախ մեզդ մի՛ ըլլաք, -- մեզքը մեզց ինչ
 մի՛ ըլլանք է մի՛ ըլլաք թէ Աստուծոյ զորութիւնը չ-
 է, ի՞նչ չար մեզքերս -- ի՞նչ մի՛ ըլլաք, --
 թե՛ն -- թե՛ն -- թե՛ն -- չար -- ի՞նչ մեզք-
 ան » :

Հ. Եթէ վեր ըսածիդ պէս կատարեալ զղջմամբ լալով խոստովանիմ եւ ապաշխարեմ, ետք ի՞նչ պիտի ընեմ :

Պ. Այդ ըսածիդ պէս որ մաքրուիս, այն ատեն արժանի կըլլաս Սուրբ Հաղորդութեան մասնակցելու :

Հ. Մեղքէս չը մաքրուած չը պիտի՞ կըրնամ մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան :

Պ. Ձեռքդ բռնող չըլլար, կը մասնակցիս, բայց լսէ ի՞նչ կըսէ քեզ Պօղոս. « Այսուհետեւ որ ուտիցէ զհացս, կամ ըմպիցէ զբաժակս Տեառն անարժանութեամբ, պարտական եղիցի մարմնոյ եւ արեան Տեառն. փորձեցէ մարդ զանճն, եւ ապա ՚ի հացէ անտի կերիցէ, եւ ՚ի բաժակէն արբցէ. զի որ ուտե եւ ըմպէ անարժանութեամբ, դատաստանս անճին իւրում ուտե եւ ըմպէ. Ա. կորն. ԺԱ. 27 — 30. — « Անկեց երբ որ մարտնամք Տէր-Ղ հացը որտե որ բռնակը իմ. Տէր-Ղ մարմնին որ բռնին պարտակն իւրում. մարդ ինչ էր մնը ինչէ որ երբ որ այն հացին որ բռնակն իմ, որ մարտնամք որտե որ իմ, էր մնին որտե պարտնամք ինչն ինչ որտե որ իւրում » :

Շ Ա ի ի Ղ ի Գ .

Հ. Անձին դատապարտութիւնը կուտէ, ի՞նչ կը նշանակէ :

Պ. Այս բան առանց օրինակի չեմ կրնար

հասկցնել, քեզ մի օրինակ տամ, որ խելքդ հասնի. դիցուք թէ կելլես Պօլիս կերթաս, ու շատ աշխատանքներով հրովարտակ կը հանես, որ թշնամիդ յաղթես, կամ գլուխը կտրել տաս եւ կամ աքսոր դրկես շատ խնդալով կուգաս քու հայրենի երկիրդ, այն հրովարտակիդ ապաւինելով թշնամիդ հետը դատաստանի կը մտնես, և հրովարտակդ ատենին կը յանձնես, որ կարգացուի. եւ երբ կը կարգացուի, կը նայիս որ թշնամիդ համար առած հրովարտակդ քեզ համար եղած կըլլայ: Թշնամիդ պիտի աքսորէիր, զքեզ աքսորելու հրովարտակ կըլլայ. այն ատեն դատաւորը բարկանալով կըսէ. ի՞նչ իրաւունքով այդ հրովարտակիդ ապաւինելով թշնամիդ հետ դատաստանի մտար, ով անօրէն, այն տեղ քու լեզուդ կը պատանձի, ու ոտքերդ եւ ձեռքերդ գողալ կոկոսին, եւ ամաչելով գլուխդ վար կախած, գետին կը նայիս: Եւ դատաւորը հրաման կընէ որ ոտքդ եւ ձեռքդ կապուած քեզ աքսոր դրկեն մէկ անձանօթ երկիր յաւիտեանս յաւիտենից:

Հ. Այդ օրինակիդ միտքը հասկցո՛ւր ինձ:

Պ. Վեր ինչպէս ըսինք թէ մեզքէդ պիտի մաքրուիս ու ետքը Ս. Հաղորդութեան պիտի մասնակցիս, բայց ասոր հակառակ՝ մեզքէ չը մաքրուած մեզաց ազտով կերթաս ճաշակ կառնես, ու կը խնդաս ըսելով թէ՛ փառք Աստուծոյ ճաշակս առի, իբր թէ անով քու թըշ-

նամիդ սատանայն պիտի յաղթես, բայց դատաստանին որ քու դատաստանդ կը տեսնուի, կը նայիս որ քու անարժանութեամբ Ս. Հաղորդութեան մօտենալդ՝ քեզ մեծ յանցանք և մեծ դատապարտութիւն եղեր է, ոչ թէ սատանային, և այնքան ապաւիններ էիր այն ճաշակին, որով սատանայն պիտի յաղթէիր, ու արքայութիւն պիտի երթայիր. բայց հիմա արքայութիւն չերթալուդ հաճեալ ես, գոնէ դժոխք յաւիտենական աքսոր չըլլայիր:

Հ. Այդ ի՞նչ վախնալիք բան էր, որ ըսիր:

Պ. Վախնալիք բանը [դեռ ետք պիտի լսես, երբ ամեն կողմանէ յանցաւոր գըտնուիս. Քրիստոս արդար դատաւորը՝ այն ատեն սաստիկ բարկութեամբ պիտի ըսէ. « Ընկե՛ր, զիա՞րդ մտեր այսր, զի ոչ ունեիր հանդերձ հարստանեաց » . Մատ. ԻԲ. 12. — « Ընկե՛ր, ինչ՞ ոչ » . Եւ յետէ « Ինչո՞ւ մեղքէ չը մաքրուած, և հոգւոյդ լաթերը չը նորոգած՝ այս սեղանին մօտեցար: Այն ատեն լեզուդ կը պապանծի, ոտքդ ձեռքդ կը սկսին դողալ, ամաշեւով գլուխդ վար կախած գետին կը նայիս. նաեւ Քրիստոսէն կրկին պիտի լսես. « Կապ եց զդորա զոտս եւ զձեռս՝ եւ հանե՛ր զդա՛ ի խաւարն արտաքին, անդ եղիցի լալ եւ կրճել ատամանց » . — « Ասոր արտքն — յետեբը կողեցե՛, — արտքն ինչն, այնին՝ արտքն ինչն յետեբը, — արտքն երբեք չի — կողեցե՛ » : Աւ

այն ըսած բոպէին անոր սպասաւորները հրամանը կը կատարեն, կը զրկեն գքեզ յաւիտենական գթոխքին մէջ: Տեսա՞ր, եղբա՛յր, անարժանութեամբ ճաշակ առնելուն հետեւանքը:

Շ Ա Ի Ի Ղ Ի Ե .

Հ. Այդ ըսածներէդ շատ վախցայ, ասկից ետք մեղքէս չը մաքրուած ճաշակ չեմ առներ, բայց եթէ կրկին մեղանչեմ ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Պ. Այլ եւս այդ բանը ինձ մի՛ հարցներ, Պետրոսին և Սողոմոնին հարցո՛ւր, Պետրոս կըսէ, «Շուն դառնայ անդրեւն 'ի փսխած իւր, եւ խոզ յուացեալ՝ ընդ տիղմ քաւալեալ» . Բ. Պետ. Բ. 22. – «Շունը կը գռռայ եր գրգռել կրկին կռտէ, ինչ լը կը կռտէ ինչ կրկին գռռէ զի կը կռտէ» . Եւ Սողոմոն կը պատասխանէ. «Որպէս շուն յորժամ դառնայ 'ի փսխած իւր եւ ատելի լինի, նոյնպէս անզգամն իւրովք ջարեօր՝ յորժամ դառնայցէ անդրեւն 'ի մեղս իւր» . Առակ. ԻԶ. 14. – «Ինչպէ՞ որ ընչ երբ կը գռռայ եր գրգռել կռտէ, գռտել կըլլայ, նոյնպէ՞ գռռուր, եթէ գռռայ իր շղթայ զի կը կրկին գռռէ» : Տե՛ս, մեղքը խոստովանող ու ետք կրկին մեղանչող ի՞նչ գարչելի գազաններու նմանցուցեր են:

Հ. Արդեօք ինչո՞ւ կրկին մեղանչող անոնց նմանցուցեր են, ի՞նչ է այդ գազաններու բնութիւնը:

Պ . Պատճառը այս է . շունը երբ կերակուր գտնէ , անյագարար շուտ շուտ կը լափէ , ագահէլով փորը կը լեցնէ , որով ստամոքսը կարի՛ եւ կերած փսխել կը հարկադրի , երբ որ փսխէ , մի քիչ կը հանգստանայ . բայց երբ կը տեսնէ որ փորը դարակեր է , իսկոյն կերթայ փսխածը նորէն կուտէ ու փորը կը լեցնէ . նոյնպէս մեղսատէր մարդը՝ միշտ մեղաց մէջ կը պատաղի մինչեւ տաղաւար մը գայ , Մնունդ եւ կամ Զատիկ , այն ատեն իւր խղճմտանքը կարթննայ ու սիրտը կը նեղուի . ինչու որ կը տեսնայ թէ՛ ուրիշներ կը խոստովանին , կապաշխարեն , ինքն ալ անոնց նայելով կերթայ կը խոստովանի մեղքերը . փոքր ինչ կը հանգըստանայ , բայց կը տեսնայ որ մեղաց ամանները դարակեր են , մեղաց գործիքները պարտաւ մնացեր են , իսկոյն կը սկսի խոստովանած մեղքերը նորէն գործել , մինչեւ որ Տաղաւար մը գայ , մեղաց չափ կը լեցնէ այն գաղանին պէս : Տեսա՞ր կրկին մեղանշողին բնութիւնը ի՞նչպէս շան կը յարմարի :

Հ . Այդ բանին խելքս աղէկ հասաւ , որովհետեւ միշտ իմ ըրած բանս այդ է , Մննդին մեղքերս կը խոստովանիմ , մի քանի օր կանցնի , կըսկսիմ նորէն մեղք գործել մինչեւ Զատիկ , այն ատեն կրկին կը խոստովանիմ , կը նայիմ որ Մննդին խոստովանած մեղքերս են , որ բոլոր նորէն գործած եմ , որով մեղքերս բնաւ չեն պակսիր :

9. Երանի թէ մեղքդ միաշափ կենար եւ
 չ'աւելնար . վասն զի կրկին մեղանշողին մեղք
 առաջի շափով չը մնար , կաւելնայ . ինչպէս
 որ Քրիստոս երբ երեսուն և ութ տարուան
 անդամալոյժ բժշկեց , պատուիրեց « Ահաւաղիկ
 ողջացար , մի՛ եւս մեղանցեր , զի մի՛ չար եւս
 ինչ լինիցի քեզ » . Յովհ . Ե . 14 . — « Ահա՛ ողջ-
 ցուր , այլ զի՛ մեղանցեր , որ -- եւն թէչ քան յաւա-
 թէչ » : Տե՛ս որ կրկին մեղանշող մարդուն վի-
 ճակը գէշ կըլլայ եղեր . ինչպէս որ Քրիստոս
 մէկ օրինակով հասկցուց . « Յորժամ այսն պիղծ
 էլանիցի 'ի մարդոյ , շրջի ընդ անջրղին տեղիս ,
 խնդրէ հանգիստ . եւ իբրեւ ոչ գտանէ , ասե-
 դարձայց անդրէն 'ի տուն իմ օւստի էլի , եւ գայ
 գտանէ մարբեալ եւ յարդարեալ : Յայնժամ եր-
 բայ եւ առնու . եօրն այլ այս չար եւս քան զինքն ,
 եւ մտանէ բնակի անդ , եւ լինի յետինն մարդոյն
 այնօրիկ չար քան զառաջինն » . Ղու . ԺԱ . 24 .
 — « Երբ որ հորդոց որդին -- ասանն կ'ըլլայ , ինչ որդի
 չըր քեզէր . -- անգիտ ինչ քնորտ . և երբ չըր քեզէր ,
 ինչէ , նորէն գտանա՛մ ի՛մ -- անջի ելած որուն , -- իս-
 քոյ ինչնայէ որ այն հորդուն որդի և զորդ գորդ-
 իստ ի . (Աստուծոյ գործերնեքին բնաւ զի նշան
 չէ զհոգած) , -- որտէ կերթոյ եօնը հոր դեմ կաննէ իրօք
 -- եւն թէչ , -- իսքոյ այն հորդուն որդին զի ինչ քն-
 ին . և այդեւ այն հորդուն վերջը թէչ յաւա -- անջի-
 նէն -- եւն » : Տեսա՛ր որ մեղքը առաջի շափով
 չը մնար , ինչպէս հիւանդին կրկնուժը աւելի
 գէշ կըլլայ , քան թէ նոր սկսած առեմն :

Հ. Շան բնութիւնը հասկցանք, որ մեզսասէր մարդոց յարմար է, եթէ կամիս՝ խոզին բնութիւնն եւս հասկցուր :

Պ. Սոզը 'ի բնէ տղմասէր է, միշտ տղմբու ու ցեխերու մէջ կը թափլտկի, գարշելի բաներ կուտէ ու գարշահոտութիւն կը սիրէ. բայց երբեմն կերթայ գետ կը մտնէ ու կը լուացուի և կը մաքրուի, բայց իր ուզած բանը չէ այդ մաքրութիւնը. ուստի երբ կը նայի որ գարշահոտ ցեխերը եւ գարշահոտութիւնները գնացեր են քթին առջեւէն, իսկոյն իր հանգստութիւնը անհանգստութեան կը փոխուի ու շուտ մը կերթայ կրկին ցեխերուն մէջ կը մտնէ, որպէս զի ցեխերուն գարշահոտութիւնը քթին դպչելով ուրախանայ ու զուարճանայ : Նոյնպէս մեզսասէր մարդը՝ որ միշտ մեղքը սիրող ու արդարութիւնը ատող է, միշտ մեղաց մէջ կը պատաղի, թէեւ երբեմն խղճմտանքը զինքը տանջելով կերթայ կամայ ակամայ կը խոստովանի, կ'ապաշխարէ ու կ'արդարանայ, բայց իր սիրած բանը չէ արդարութիւնը, ուստի երբ մեղաց գարշահոտութիւնը քթին առջեւէն կը պակսի, իր հանգստութիւնը կ'աւրի, կըսկսի նորէն այն գազաններուն պէս իր փսխածը ուտել, և մեղաց տղմին և ցեխերուն մէջ թափլտկիլ, ահա ասոր համար խոստովանած մեղքը կրկին գործող մարդը այդ գազաններուն նմանցուցած են Պետրոս և Սողոմոն :

Հ . Եզրա՛յր , վեր ըսիր թէ , սուրբերը բարեխօս չեն կրնար ըլլալ ըսողը սուտ մարդարէ է , ադոր ես ալ կասկած ունիմ՝ թէ մեռած մարդը ի՞նչպէս բարեխօս կրնայ ըլլալ :

Պ . Դուն այդ սուրբերը մեռա՞ծ կը կարծես :

Հ . Ինչո՞ւ մեռած չը կարծեմ . անոնք ալ հողեղէն չէի՞ն , և Աստուծոյ վճիռը զոր Աղամին տուաւ , միթէ անոնց համար եւս չէ՞ր :

Պ . Իբաւ ես , անոնք ալ հողեղէն էին ու Աստուծոյ վճիռովն ալ մեռան , բայց անոնց մեռնիլը մինակ մարմնով է՝ չէ թէ հոգւով . վասն զի մեղաւորները հոգւով ալ մեռած ըլլալով , իսկապէս մեռնողը անոնք են , բայց արդարները հոգւով կենդանի ըլլալով , անոնց մեռած չըսուիր :

Հ . Ի՞նչ գիտես , անդիի աշխարհքէն եկող եղա՞ւ , որ այդ սուրբերուն ողջ ըլլալու լուրը քեզ բերէր :

Պ . Անդիի աշխարհքէն եկողը ի՞նչ պիտի ընես , ահա՛ երկինք եւ երկիր ոչինչէն գոյացընող Աստուած ինքը վկայեց մօրենիի մէջէն Մովսէսին ու ըսաւ . « Ես եմ Աստուած հօր քոյ . Աստուած Աբրահամաւ եւ Աստուած Իսահակայ եւ Աստուած Յակովբայ , եւ չե՛ Աստուած մեռելոց , այլ կենդանեաց » . Ելից Գ . Ծ . – « Եւ ե՛մ +- հօրդ Աբրահամին , Իսահակին և Յակովբային Աստուծոյ » . Ա-

Պ. Ահա՛ Քրիստոս վկայեց . « Մի՛ համարիր
 էրև ես ջարախօս ինչ իցեմ զճեկց առ Հօր . գոյ
 որ ջարախօս կայ զճեկց , Մովսէս՝ յոր դուքն
 յուսացեալ էր . զի էրև հաւատայիր դուք Մով-
 սիսի , հաւատայիր արդեօր եւ ինձ . զի նա վասն
 իմ իսկ գրեաց » . *Թովհ . Ե . 45-47 .* – « Մէ՛կ-
 թէ՛ք թէ ե- յեր իբրտ՝ գ-ն-ք-տ ընդ ե՛՛մ ի՛՛մ Հօր-
 յեր իբրտ՝ գ-ն-ք-տ ընդն է՛ Մ-վ-ե- , որ-ն-ն ուղ-լ-ն-ն
 է՛ . է՛ն է՛ Մ-վ-ե-ին հ-տ-տ-ոյէ՛ք , իբրտ ինչ ե-ն-ն ին-
 տ-տ-ոյէ՛ք , ինչ-ն որ ունի-ւ-յ ի-կ-ո-ղ-ե- ինչ հ-տ-տ-ը քրեց » .
Եւ Բ . Թովհաննէս կրկին կը գրէ . « Եւ յորժամ
 եբաց զկնիքն ճինգերորդ՝ տեսի ՚ի ներքոյ սեղա-
 նոյն զհոգիս ամենայն մարդկան կնքեալ վասն
 բանին Աստուծոյ՝ եւ վասն վկայութեան նորա
 գոր ունեին . որք ասեին ՚ի ճայն մեծ . Միևջեւ
 յե՞րբ , Տեր սուրբ եւ ճշմարիտ , ո՛չ դատիս եւ
 խնդրես զվրեժ արեան մերոյ ՚ի բնակցաց երկ-
 րի » . *Յայտ . Զ . 9 .* – « Երբ՝ որ հինգերորդ կնիքը
 բաց-ն , Ա-տ-տ-ն-ոյ ի-տ-տ-ին ու-ն-ը ինչ-ն-ն-ն հ-տ-տ-ը
 Դ-ն-ն հ-տ-տ-ոյ հ-դ-ն-ե-ր-ը րե-ն-ոյ -ե-լ-ն-ն-ն ր-կ- . որ Դ-ն-ն
 յոյն-ն ին-ն-ն . ո՛վ ու-ր-ք հ-ը-ր-ի-ր Տեր , Դ-ն-ն-ն է՞րբ
 ինչ-ն-ն-ն ր-տ-տ-ն ու-ր-ք ր-ե-ն-ն ին-ն-ն ր-կ-ն-ն
 ե-ր-կ-ն-ն Բ-ն-ն-ն-ն-ն » . *Եւ Պ . Բարուք կը գրէ .*
 « Երանի է մեզ , Իսրայել , զի հաճոյքն Աստու-
 ծոյ՝ ծանօթ մեր էն » . *Բարուք Պ . 4 .* – « Եր-ն-ն-ն
 Դ-ը ո՛վ Ի-տ-տ-ն-ը , Ա-տ-տ-ն-ոյ հ-տ-տ-ը հ-տ-տ-ն-ն Դ-ը թ-
 ն-ն էն » . *Ասկէց կիմացուի որ երանի տալը՝*
բարեխօս կըլլան ըսել է , ուրիշ բան չէ .
 Հ . Ազէկ որ զիս համոզեցիր , ասկից ետք

ես սուրբերուն քղանցքին պիտի փակչիմ ու զանոնք բարեխօս բռնեմ, որ միշտ իմ մեղացս համար Աստուծոյ աղաչեն:

Պ. Շատ աղէկ, սուրբերը բարեխօս բռնէ՛, բայց մեզքէ ետ պիտի քաշուիս. եթէ շարունակ մեզք գործես ու անհոգ ըլլաս՝ սուրբերը ինձ համար Աստուծոյ կաղաչեն ըսելով՝ սուրբերը զքեզ չը սիրելով՝ քեզ համար Աստուծոյ չեն աղաչեր. վասն զի անոնք Աստուծոյ պատուէրը պահելով սուրբ եղած են, ու քեզ գրած են թէ Աստուծոյ պատուէրը պահէ, դու անոնց գրածը չես ընդունիր, Աստուծոյ պատուէրը չես պահեր, եւ քու չար կամքդ չես կրնար զսպել ու սուրբերուն քղանցքը բռնած ես որ քեզ պաշտպանութիւն ընեն: Զոր օրինակ՝ կուսակալ մը եթէ մէկ գող մարդու պաշտպանութիւն ընէ, ալ այն գողը բնաւ վախ չունենալով՝ շարունակ գողութիւն կընէ, մէկ մասը կուսակալին կուտայ, մէկ մասն իրեն կը պահէ, բայց վերջ թագաւորը երբ խմանայ, շատ մեծ պատիժ կը կրեն թագաւորէն, թէ՛ կուսակալը և թէ՛ գողը: Նոյնպէս դու այն սուրբերը այդ կուսակալին պէս մարդիկ կը կարծես, որ գողութիւնները եւ ամեն անօրէնութիւնները ընես, ու քանի մը դրամ տաս սուրբերուն կամ ուխտի երթաս եւ կամ եկեղեցին մտմ վառես, ու սուրբերուն ընես, ահա՛ այս ընծայս ընդունեցէք, ու Աստուծոյ աղաչեցէք որ ինձ յաջողութիւն տայ:

ահա՛ ես նորէն գողութեան կերթամ, ձեզ եւս բաժին կը հանեմ, դուք ինձ օգնութիւն ըրէ՛ք : Եւ մահաւանդ Աստուած շուգեր, որ այն սուրբերը քեզ պէս գէշ մարդուն համար իրեն աղաչեն, ինչպէս որ Երեմիային ըսաւ . « Եւ դու մի՛ կար յաղօթս 'ի վերայ ժողովրդեանդ այդորիկ, եւ մի՛ խնդրեր 'ի վերայ դոցա ողորմօքիւն, եւ մի՛ անկանիր առաջի իմ վասն դոցա . զի ոչ լսեմ քեզ » . Երեմ. է . 16 . — « Դու չար խնդրոց հմար չընէ՛ մի՛ ընէր, — արնց հմար չըրհոնէն մի՛ չընէր, ի՛հ հմար մի՛ ինչուր — չընէր արնց հմար . Ինչուր չընէր լե՛մ + եւ » :

Հ. Հապա ի՞նչպէս ընելու է, որ սուրբերը բարեխօս ըլլան եւ Աստուած ընդունի :

Պ. Ասկէց առաջ գործած մեղքերդ կը զղջաս, կը խոստովանիս եւ կապաշխարես, այն ատեն սուրբերը բարեխօս կը բռնես, որ անոնք ալ օգնութիւն ընեն և Աստուած կընդունի . որովհետեւ եթէ զօրապետ մը, մի մահապարտ գէշ մարդու պաշտպանութիւն ընելու ըլլայ, պիտի երթայ թագաւորին ըսէ որ, այս մարդը իւր շարութենէն ձեռք քաշեց, այլ եւս մասնակից պիտի չըլլայ, ասկէց առաջ ըրած շարութիւնները կը խնդրեմ որ մեզ շնորհք ընես ու ներես . միթէ կրնա՞յ ըսել, որ այս մարդը շարունակ այս շարութիւնը պիտի ընէ՛ ու դու ալ պիտի ներես : Այսպէս հասկցիր սրբոց բարեխօսութիւնն ալ :

Հ . Եղբայր , իմ կարծեօքս Աստուծոյ բոլոր պատուէրները սորվեցայ : Արդեօք չը գիտցած պատուէր մնաց , որ անոնք ալ սորվեցնէիր . գիտեմ շատ գլխացաւութիւն կընեմ ձեզ տեսակ տեսակ հարցմունքներով . բայց ի՞նչ ընեմ , կուզեմ որ քրիստոնէին հարկաւոր եզած բոլոր բաները սորվիմ . անոր համար մանրամասնաբար կը հարցնեմ , կը յուսամ որ չէք բարկանար :

Պ . Ես չեմ բարկանար բան հարցնելուդ ու պատասխան տալու : Եւս չեմ ձանձրանար , որովհետեւ Քրիստոս իր աշակերտներուն պատուիրեց որ , իր սորվեցուցած բաներուն բոլորը՝ իրեն հաւատացեալներուն սորվեցնեն . ինչպէս որ վերը ըսինք Ը . Շաւղին մէջ , ասոր համար ինձ պարտք սեպած եմ Քրիստոսի կամքը քեզ հասկցնելու . և չը գիտցողներուն ալ կը պատուիրէ Երեմիա ու կըսէ . Այսպիս առ Տէր . կայե՛ր ՚ի ճանապարհս եւ դիտեցի՛ք , եւ հարցի՛ք զյաւիտենական շաւղաց Տեառն . եւ տեսի՛ք ո՛ր է ճանապարհ բարի , եւ զնայե՛ք ընդ նա , եւ զտշիք զսրբութիւն անճանց ձերոց » . Երեմ . Զ . 16 . - « Ճ-Ք-ն իւր կ-յնեցե՛տ , Գ-Գ-ն իւր հ-րց-ցե՛տ Տէր-ը յ-ի-տեմ-ի-ն Տ-Ք-ն հ-մ-ը և Գ-Գ-ն իւր հ-րց-ցե՛տ Տէր-ը յ-ի-տեմ-ի-ն Տ-Ք-ն հ-մ-ը և Գ-Գ-ն իւր հ-րց-ցե՛տ Տէր-ը յ-ի-տեմ-ի-ն Տ-Ք-ն հ-մ-ը » : Տեսա՞ր որ ճամբուն վրայ կայնեցէք ու Տիրոջ ճամբան հարցուցէք

կըսէ, հապա դու այս տեղ՝ տան մէջ չը պիտի՞ հօրցնես, հօրցնելուդ չեմ բարկանար, բայց դեռ շատ պակաս կայ քու սորվածներուդ մէջ, շատ պատուէրներ կան քեզ հասկցնելիք, որ կատարեալ քրիստոնեայ ըլլաս, որովհետեւ Քրիստոս կը հրամայէ, «Արդ եղերս՛ւք դուք կատարեալք սրպէս եւ Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է»։ Մատ. Ե. 49. — «Դո՛ւք կոչուիք եղբի՛րքս քան թէ յերեւելուս չուրիք եղբի՛րքս»։

Հ. Պակաս մնացած պատուէրները որո՞նք են :

Պ. Քրիստոնեայ եզրղ խոնարհ պիտի ըլլայ, բնաւ երբէք հպարտութիւն պիտի չը գտնուի իր վրայ, որովհետեւ Քրիստոս ինքզինքը մեզ օրինակ ցոյց տուաւ, «Ուսարս՛ւք յինչն՝ զի ճեզ եմ՝ եւ խոնարհ սրտիւ»։ Մատ. ԺԱ. 29. — «Ինչե՛ր որ լինե՛ր՝ որ լինե՛ր եւ հեղ եւ խոնարհ ե՛ր որ լինե՛ր», ուրեմն խոնարհութիւնը Քրիստոսէն պիտի սորվինք : Եւ Բ. Յակովբոս կըսէ, «Խոնարհեցարս՛ւք առաջի Տեառն՝ եւ բարձրացուցե՛ր զձեզ»։ Յակո. Գ. 10. — «Տէր-՛ջ առ-՛ջ խոնարհեցե՛ր որ լինե՛ր Բարձր-՛ցե՛ր»։ Եւ Գ. Պետրոս մէկ բան կը գրէ, զայն որ ըսեմ, բաւական է. և այս մէկ խօսքը քեզ ամեն բան կրնայ հասկցնել :

Հ. Պետրոսին ըսած խօսքը ի՞նչ է :

Պ. «Ամեներիւն ընդ միմեանս զխոնարհութիւն ունիցիք. զի Աստուած ամբարտաւանից հակառակ կայ, տայ շնորհս խոնարհաց»։ Ա. Պետ.

Ե . Տ . — « Ասենէր էրարոս խոնարհութիւն ըրէտ , ինչու որ Ասորոս թագաւորացն , հոգարոս մարդոց հակառակ է ոս խոնարհութեան շնորհի կոտորոց » : Տեսա՞ր , Պետրոս մէկ կարճ խօսքով ո՛րքան վախնալիք բաներ հասկցուցեր է մեզ :

Հ . Ադոր մէջի վախնալիք խօսքը ո՞րն է :

Պ . Աստուած՝ հպարտ մարդոց հակառակ է ըսած խօսքն է վախնալիքը , վասն զի մէկ մարդու թշնամին եթէ Աստուած ըլլայ , այն մարդուն վիճակը ի՞նչ խեղճ ու գէշ կըլլայ արդեօք , մի ուրիշ բարեկամ կրնայ գտնել . Աստուծոյ թշնամին ո՞վ կրնայ բարեկամ ըլլալ , և Սողոմոնն ալ կըսէ . « Պիղծ է առաջի Աստուծոյ ամենայն մեծամիտ » . Առակ . ԺԶ . Տ . — « Բուր հոգարոս մարդիկը Ասորոսոց առաջ դիպէ են » :

Հ . Ինչո՞ւ համար Պետրոս եւ Սողոմոն հպարտ մարդը շատ գէշ ցոյց տուած են :

Պ . Հպարտութիւնը սատանային հնարքը և արուեստն է , որով սատանայ եղաւ , չէ թէ սկզբէն սատանայ ստեղծուած էր , հապա լուսեղէն հրեշտակ ստեղծեց Աստուած իրեն սպասաւորելու համար , բայց սադայէլը ամենուն գլուխ ըլլալով՝ իր փառաց յ՛վրայ հպարտացաւ ու ըսաւ , եթէ իմ աթոոս մի քիչ վեր դնեմ , ես ալ Աստուծոյ հաւասար կըլլամ , ուստի Աստուած սաստիկ բարկանալով երկինքէն վար թափեց սադայէլը իրեն հնազանդող բոլոր հրեշտակներով՝ ի միասին , ու դժոխք դրկեց . և միշտ հակառակ է Աստուած սատա-

նային, և Պետրոս որ կըսէ հպարտ մարդոց հա-
կառակ է Աստուած, պատճառը այն է, որ
հպարտ մարդը սատանայէն տարբերութիւն
չունի, վասն զի եթէ մէկ տղայ արհեստի
երթայ, դնենք թէ ոսկերչութեան, և այն ար-
հեստը սորվի ու գործածէ, անոր անունը ոս-
կերիչ կը կանչեն. նոյնպէս մէկ մարդ սատա-
նային արհեստը որ սորվի ու գործածէ, հար-
կաւ անոր ալ սատանայ ըսել պէտք է:

Հ. Սատանային հպարտանալով երկնքէն
վար թափիլը սուրբ գիրքերը կը վկայե՞ն:

Պ. Այո՛, ահա Եսայի կը գրէ. « Դու ասեիր
'ի մտի բռն. ելից յերկինս, 'ի վերոյ քան
զաստեղս երկնից արկից զարօ. իմ. նստայց 'ի
յերինն բարձու, 'ի վերայ յերանց բարձանց
հիւսիսոյ. ելից 'ի վեր քան զամպս, եղեց նմա-
նող Բարձրելոյն: Արդ ահաւաղիկ 'ի դժոխս իջցես
եւ 'ի հիմունս երկրի. որք տեսանիցեն զքեզ՝
զարմացին 'ի վերայ քո եւ ասացեն. այս այն
այր է որ զայրացուցաներ զերկիր, շարժեր
զբազաւորս. որ առնէր զամենայն տիեզերս ա-
ւերակ » . Եսայի ԺԴ. 13-15. — « Դու քո ճորճը
կընէր. երկինք ելլէ՞ս աս ամպերէն եւ աստղերէն վեր
ա՛նտաւ դնէ՞ս եւ նստի՞ս, որ եւ ալ Աստուծոյ նճանի՞ս:
Բայց ահա դժոխք պիտի իջնես և գեղնին դակ, որ
զքեզ տեսնողները քո վրայ շարժանալով ըսեն. աս այն
է որ Բուրբ աշխարհէն դուրս վրայ կընէր, Բաբելոն-
ները կը քրքեր և Բուրբ աշխարհէն կապականեր » : Եւ
Բ. Պետրոս կը գրէ. « Ի հրեշտակսն յանցուցեալս

Աստուած ոչ խնայեաց, այլ խառարիճ կապանօր արկեալ 'ի տարտարոսն' ետ պահել 'ի դատաստանս' . **Բ . Պետ . Բ . 4 .** — « Մեղանշուհ հրեշտակներուն Աստուած չը խնայեց, հապա մոլի կապերով յժեց դժոխիսն յիջ, ու դատաստանին պահել որոսա » : **Եւ Գ . Յուդա կը գրէ,** « Եւ գիրեշտակս որ ոչ պահեցին զիւրեանց իշխանութիւնն, այլ քոյին զիւրեանց բնակութիւնն, 'ի դատաստանս մեծի աւուրն' մշտնջենաւոր կապանօր պահեաց 'ի խառարի » . **Յուդա Ա . 6 .** — « Հրեշտակները որ իրենց իշխանութիւնը չը պահեցին ու իրենց բնակարանին որոսա ելան . ճշմնջենաւոր մոլի կապերով դատաստանին յիջ ոսոր պահեց » :

Հ . Խեղքս հասաւ, որ հպարտութիւնը սատանայէն հնարուած է, բայց վեր ըսիր թէ հպարտ մարդը սատանայէն տարբերութիւն չունի, այդ բանին խեղքս չը պահեցաւ, ինչու որ՝ շատ թէ քիչ ես ալ հպարտութիւն կընեմ, բայց շատ տարբեր է սատանայի հպարտութենէն :

Պ . Քու հպարտութիւնդ ի՞նչ տեսակ է որ տարբեր կըլլայ :

Հ . Սատանայն Աստուծոյ նմանիլ ուզեց . քա՛ւ լիցի որ ես այդպէս անպատեհ գործ բռնեմ . ձեռքս չը հասնելու տեղ չեմ երկընցըներ, հապա ես ինձ նման մարդոց վրայ կը հպարտանամ :

Պ . Կործեմ դուն ասիկայ մեղաց տեղ չես դրեր :

Հ. Չեմ կրնար ըսել որ մեզք չէ, թէպէտ մեզք սեպեր եմ, բայց կարծեմ սատանային հպարտութեան հաւասար չէ:

Պ. Դու ի՞նչ իրաւունք ունիս քեզ նման մարդոց վրայ հպարտանալու, ի՞նչ աւելի բան ունիս անոնցմէ, հարուստ ըլլալովդ համար կը հպարտանաս աղքատներուն վրայ:

Հ. Այո՛, ադոր համար կը հպարտանամ:

Պ. Բայց այդ ապրանքը քուկդ չէ, որ անոր վրայ հպարտանաս, վասն զի այդ ապրանքը թէ քուկդ ըլլար, մեռած ատենդ քեզ հետ կը տանէիր, մինչդեռ այս տեղ կը ձգես: Եւ կամ կտրիճ ես, անո՞ր համար կը հպարտանաս:

Հ. Այո՛, ադոր համար կը հպարտանամ կար, անուժ մարդոց վրայ:

Պ. Ահա՛ առիւծը քեզմէ զօրեղ եւ ուժեղ է: Եւ կամ անուշ ձայնիդ համա՞ր կը հպարտանաս:

Հ. Այո՛ ադոր համար կը հպարտանամ խառնաձայն մարդոց վրայ:

Պ. Ահա՛ սոխակը քեզմէ լաւ ձայնաւոր է: Եւ կամ աղ որ դեղեցիկ լաթեր հագուեր ես, ադոր համա՞ր կը հպարտանաս հին լաթ հագնողներուն վրայ:

Հ. Այո՛, ադոր համար կը հպարտանամ:

Պ. Ահա՛ սիրամարգը քեզմէ աւելի դեղեցիկ եւ շողշողուն փետուրներով զարգարուած է: քու լաթերդ ցեցը պիտի ուտէ, ինչպէս

Յակովբոս վկայեց : Եւ կամ շատ արուեստաւոր ես, ադո՞ր համար կը հպարտանաս անգէտներուն վրայ :

Հ. Այո՛, ադոր համար կը հպարտանամ :

Պ. Ահա՛ մեզուն ու մետաքսի որդը քեզմէ աւելի արուեստաւոր են, եւ անոնց արուեստին խելքդ ամենեւին չը հասնիր : Եւ կամ արագընթաց ես, շուտ ճամբայ կը քալես :

Հ. Այո՛, ադոր համար կը հպարտանամ :

Պ. Ահա՛ այժեամը եւ նապաստակը քեզմէ աւելի արագընթաց են : Եւ կամ գործունեայ ես, անո՞ր համար կը հպարտանաս ծոյլերուն վրայ :

Հ. Այո՛, ադոր համար կը հպարտանամ :

Պ. Ահա՛ մըջիւնը ու մեզուն քեզմէ աւելի գործունեայ են, ինչպէս որ Սողոմոն կը գրէ . « Երբ առ մըջիւնն, ո՛վ վատ, եւնախանձեաց ընդ ճանապարհս նորա, եւ լե՛ր իմաստնագոյն եսքան զնա : Զի նորա ոչ գոյ հողագործութիւն եւ ոչ հարկադիր, եւ ոչ ընդ տերամբք է . եւ պատրաստէ ամարանի զկերակուր կամ է՛րբ առ մեղուն եւ ուսիր զիա՛րդ գործօն է » . Առակ . Զ . 6-8 . « Մըջեանին խճ գնա՛ ո՛վ ծոյլ, ու անսը ճամբանն նախանշիր, ու անորօր իմաստան եղիր . լուսն շէ անիկայ հողագործութեան շունի, իրօր արուրտ ուղղը չը կայ, եւ ո՛չ իշխանութեան արակ է, իւր կերակուարը ուսաստանի կը պարտաստէ կամ մըջեանին խճ գնա՛ ու սորվիր ի՛նչպէս գործանեայ է » : Եւ կամ աչքերդ լաւ կը տեսնեն, անո՞ր հա-

մար կը հպարտանաս ցաւոտ աչք ունեցողներուն վրայ :

Հ. Ա. յո՛ւ, ադոր համար կը հպարտանամ :

Պ. Ա. հա՛մ գայլը եւ արծիւը քեզմէ աւելի սրատես են : Եւ կամ սուր լսողութիւն ունենալը : Գ համար կը հպարտանաս խուլերուն վրայ :

Հ. Ա. յո՛ւ, ադոր համար կը հպարտանամ :

Պ. Ա. հա՛մ էշուն ականջը քեզմէ աւելի կը լսէ : Կամ շատ գիտնական ես, անո՞ր համար կը հպարտանաս տղէտներուն վրայ :

Հ. Ա. յո՛ւ, ադոր համար կը հպարտանամ :

Պ. Ա. հա՛մ օձը քեզմէ աւելի գիտնական է, ինչպէս որ Մովսէս կը վկայէ. « Օձն եր իմատունագոյն » . նաեւ Քրիստոս իւր աշակերտներուն պատուիրեց . « Եղերս՛ւք խորագետք իբրեւ յօձն » . Մատ. Ժ. 16 . — « Օձի պէ՛ս խելք եղէ՛ » : Տեսա՞ր եղբայր, դուն քեզ նման մարդոց չէիր հաւներ, իբրեւ թէ քեզմէ վար են, անոնց վրայ կը հպարտանայիր, որ իբր թէ քեզ չեն կրնար հասնիլ. հիմա հասկցա՞ր որ չէ թէ մարդոց, հապա լեռներու գազաններէն, ու երկնքի թռչուններէն, եւ կամ գետնի սողուններէն ու միջատներէն ալ վար մնացիր ու անոնց չես կրնար հասնիլ. ինչ բանի վրայ որ պարծեցար՝ անոնք քեզ յաղթեցին. թէ ուժով, թէ ճայնով, թէ արուեստիւ, թէ գեղեցկութեամբ, եւ թէ գիտութեամբ անոնք քեզմէ գերազանց եղան. այսուհետեւ իրաւունք ունի՞ս քեզ նման մարդոց վրայ հպարտանալու :

Հ. Այդ ի՞նչ գարշելի բան է եղեր հպարտութիւնը, որ մարդս սատանայի նմանցնելէն 'ի զատ անբան անասուններէն ու գազաններէն, և կամ թռչուններէն ու սողուններէն ալ վար կընէ: Ափսո՛ս իմ խելքիս, որ այսքան ատեն հպարտութիւն ըրած եմ. այսուհետեւ բնաւ երբէք հպարտութիւն չը պիտի ընեմ. բայց ի՞նչ ընեմ, որ վրաս հպարտութիւն չը գայ:

Պ. Երբ որ միտքդ հպարտութիւն գայ, անմիջապէս գետին նայիր և մտածէ, որ այդ ոտքիդ տակի հողէն ստեղծուած ես, և կրկին հող պիտի դառնաս ու ոտքի կոխան պիտի ըլլաս: Եւ Բ. թէ աշխարհք եկած՝ և թէ աշխարհքէն ելնելիք օրդ մտածէ. և պիտի տեսնես, որ մարդիկ իրարմէ տարբերութիւն չունին: Թէ աղքատ և թէ հարուստ, թէ խելօք և թէ յիմար, թէ գեղեցիկ և թէ տգեղ, թէ զօրեղ եւ թէ տկար, բոլորին ծնունդն ու մահը հաւասար են, ամենքը ո՛չ միայն լալով և տրտմութեամբ՝ նաեւ մերկ կուգան աշխարհ, նոյնպէս մերկ պիտի ելնեն, իրենց հետ մի բան տանելու կարող չեն, ոչ հարուստը իւր ապրանքը կրնայ տանիլ, ոչ գեղեցիկը իւր գեղեցկութիւնը, ոչ զօրեղը իւր զօրութիւնը, բոլորն ալ ունեցածնին այս տեղ պիտի ձգեն երթան մեղքէն 'ի զատ. ինչպէս որ Պօղոս կըսէ. « Աշխարհք զի Բն լը բերինս ու վնս կընուրանիլ »: Տեսա՞ր որ մարդիկ բնաւ տարբերու-

թիւն չունին իրարմէ . թէ ծնած եւ թէ մե-
 ռած օրերնին միակերպ է . ինչպէս որ Սողո-
 մոն կըսէ . « Մի մուտ է ամենեցուն յաշխարհ
 եւ մի էլք հասարակաց » . Իմաս . է . 6 . — Բար-
 ճարդոց աշխարհի գլխի — աշխարհի ելնելն թէ է » .
 Թէպէտ ոմանց ձեռք մի քիչ ապրանք կանց-
 նի տղայոց խաղալիքին պէս , սատանայն անոր
 հետ կը խաղցնէ մի ժամանակ , այս ապրանքը
 ու այս աշխարհքը՝ քուկդ է ըսելով . դու քու
 զրօսանքիդ և ուրախութեանդ նայէ , ձեռքէդ
 ինչ որ կուգայ՝ ետ մի թողուր , եթէ դու
 Աստուծոյ հաճոյ մարդ չըլլայիր , այս հարըս-
 տութիւնը քեզ չէր տար . դու մի՛ վախնար ,
 քեզ դէմ մարդ չը կրնար խօսիլ , ես քու
 կանակդ կայնած եմ գքեզ պաշտպանելու .
 այն խեղճն ալ սատանայի թեւադրութեան
 հաւատալով ու խարուելով՝ այն ապրանքին
 պատճառաւ շատ մեղքեր կը գործէ , բայց
 երբոր զանիկայ աշխարհք ղրկողը կանչէ , այն
 ատեն խելքը կը ցնորի , ինչ ընելը չը գիտնար ,
 սատանայն եւս կը պատասխանէ թէ՛ ես այդ
 բանին չեմ խառնուիր ու ետ կը քաշուի ,
 կըսկսի այն խեղճը՝ ծնած աւուր պէս կանա-
 կին վրայ պառկիլ ու լալ , բայց ի՞նչ օգուտ .
 ընտանիքն ու բարեկամները երես կը դարձու-
 նեն , ծնած օր կը խնդային . այսօր կուլան ,
 ծնած օր լաթեր հագուեցնելու կը ջանային .
 այսօր լաթերը մերկացնելու ջանք կընեն , ու-
 թիչ բան չը գար ձեռքերուն , և մարդը նայե-

լով որ ոչ մէկէ օգնութիւն պիտի գտնէ՝ ինքն եւս յուսահատելով քղանցքը կը թոթուէ ու կելլայ ապրանքին միջէն՝ կերթայ անդի աշխարհք . եւ այն ապրանքէն բնաւ մէկ բան տանելու կարող չէ իւր հետ , միայն թէ այնքան քաշած աշխատանքին փոխարէն մէկ պատանք վարձք ունի , զոր առնելով կը մտնէ հողին տակ : Թէպէտ ոմանց ձեռքը այն պատանքն ալ չանցնիր , ո՛րքան հարուստ մարդիկ առանց պատանքի գնացած են . վասն զի ոմանք լեռները և դաշտեր կը մեռնին և մարմիննին գազաններն ու թռչունները կուտեն , ոմանք ծովուն եւ կամ գետերուն մէջ խեղդուելով՝ ձուկերու կերակուր կըլլան . այս պատճառաւ սովորական մահուամբ մեռնող ու պատանքով թաղուածը երանելի կը սեպեն . վերջապէս քեզ հասկցնելիքս այս է , մէկ պատանքէն ՚ի զատ բան մի տանելու կարող չէ մարդ իւր հետ . իսկ ապրանքին պատճառաւ գործած մեղքերն կը պահուին մինչեւ դատաստանի օր :

Հ . Ուրեմն ես ի՞նչ ընեմ , որ ապրանքս կարողանամ հետս տանիլ :

Պ . Հետդ բան չես կարող տանիլ , հապաքեզմէ առաջ պիտի զրկես քու երթալու տեղդ , որ երբ երթաս՝ պատրաստ գտնես այն տեղ ապրանքդ :

Հ . Ապրանքս ի՞նչպէս ինձմէ առաջ կրնամ զրկել :

Հ . Այդ հարցմանդ մի յարմար պատմու-

թիւն կայ՝ որ թէպէտ մի քիչ երկար է, բայց եթէ յօժարութեամբ լսես, շատ բան կարող ես սորվիլ:

Հ. Որքան երկար ըլլայ, սիրով կը լսեմ:

Պ. Մէկ ազգի մէջ սովորութիւն կար, որ իրենց թագաւորը միայն մէկ տարի կը նստեցնէին. երբ որ տարին լրանար, թագաւորը կը մերկացնէին ու մէկ կղզի կաքսորէին, ուր անօթի ծարաւ կը մեռնէր, և անոր տեղ մի ուրիշը կը նստեցնէին, և երբ անոր տարին ալ լրանար, զայն եւս միւս թագաւորին պէս կընէին, ու տեղ մի ուրիշ կը նստեցնէին: Ետք մէկ խելօք մարդ թագաւոր նստաւ, ու սկսաւ մտածել թէ իմ տարիս որ լրանայ, անշուշտ ինձմէ առաջ եղող թագաւորներուն հանդիպած փորձանքը նաեւ իմ գլխուս պիտի հանդիպի, անոնց պէս մերկ պիտի աքսորեն, բոլոր ապրանքս այս տեղ կը մնան, ես պիտի երթամ այն տեղ անօթի ծարաւ մեռնիմ, ուստի ասոր ազէկ, քանի որ իշխանութիւնը ձեռքս է՝ իմ գանձարանիս մէջի ստակին բոլորը այն իմ աքսոր երթալու կղզին զրկեմ, որ ետք եթէ մերկ ալ երթամ, հոգ չ'ունենամ. այսպէս ըսելով՝ սկսաւ հետզհետէ գանձարանին մէջի ստակները զրկել այն իր աքսոր երթալու կղզին հաւատարիմ մարդոց ձեռօք, և ինքն ալ շատ ուրախ էր. ինչու որ հոգ չունէր թէ զիս մերկ կաքսորեն ու ապրանքս այս տեղ կը մնայ միւս թագաւորներուն պէս, հա-

պա այն տեղ ասկէց աւելի հանգիստ կեանք կը վարեմ ըսելով՝ կուրախանար: Վերջապէս երբ տարին լրացաւ, վեր պատմուած թագաւորներուն պէս մերկացուցին ու աքսոր զրկեցին այն կղզին, բայց միւս թագաւորներուն պէս տրտում չէր երթար, հապա ուրախութեամբ կերթար, ինչու որ այն երթալու տեղը յոյս ունի, պատրաստութիւնը տեսած էր՝ և դարպասը շինած էր, գնաց նայեցաւ որ շատ գեղեցիկ ապահով տեղ մի է: Զանազան տեղերէ մարդիկ բերել տուաւ ու բազմամարդ երկիր մը շինեց ու կրկին թագաւոր եղաւ յաւիտեան:

Հ. Այդ պատմութիւնդ շատ ախորժելի եկաւ ականջիս, թէպէտ այն առաջի անմտութեամբ կորսուող թագաւորներուն համար մի քիչ տրտմեցայ, բայց այս մէկ թագաւորը շատ ազէկ խելք բանեցուցած է, ուստի կուզեմ որ ադոր միտքն ալ ինձ հասկցնես եթէ կը հաճիս:

Պ. Ամեն մարդ իր անձին թագաւոր է որովհետեւ Աստուած անձնիշխան ստեղծեց մարդը, ինչպէս որ Սիրաք կըսէ. « Ինքն իսկ զբանէ արար զմարդ, եւ եթող զնա ՚ի ձեռս կամաց իւրոց . . . » Եղ առաջի քո հոսր եւ ջուր, ոսր եւ կամիս ձգես զձեռն քո » . Սիրաք ժէ. 14. — « Աստուած սիւնքէն մարդը անյնիշխան ստեղծեց . . . կրկն և ըսէր ստեղծողը, որ յետոյ ստեղծեց երկրեցեւ » . Բայց երբ որ մեռնի՝ այլ եւս անձ-

նիշխան չէ, և կամքը իւր ձեռքը չէ, հապա
կենդանի մնացողներուն ձեռքն է. երբ որ
մեռնիս, վեր պատմուած թագաւորներուն
պէս շուտով կը մերկացնեն ու կը զրկեն զքեզ
կամ արքայութիւն եւ կամ դժոխք ըստ գոր-
ծոցդ. Սիրաքին ըսածին պէս, կրակն ու ջուր
առաջդ գրաւ, որ ախորժածիդ ձեռքդ երկար-
ցնես. ջուրը արքայութիւն՝ եւ կրակը դժոխք
կիմացուի. բայց պէտք է որ դեռ այդ փոր-
ձանքները գլուխիդ չը հանդիպած, մտածես
այն խելօք թագաւորին պէս թէ, — ես երբ
մեռնիմ, այսքան ապրանքներէս կը զրկեն ու
մերկ կաքսորեն զիս դժոխք. եւ բոլոր ապրանքս
կը մնայ այս տեղ. ես պիտի երթամ դժոխքին
մէջ մէկ կաթիլ ջուրի կարօտ մնամ ու այն եւս
ձեռքս պիտի չանցնի, ինչպէս որ Քրիստոս
վկայեց :

Հ. Քրիստոս ի՞նչ վկայեց :

Պ. « Այր ոմն էր մեծատուն, եւ ազաներ բե-
հեզս եւ ծիրանիս, եւ ուրախ լինէր հանապազ
առատապէս : Եւ աղքատ ոմն անուն Ղազարոս,
անկեալ դներ առ դրան նորա վիրաւորեալ, եւ
ցանկայր լնուլ զօրովայն իւր 'ի փշրանացն՝ որ ան-
կանէին 'ի սեղանոյ մեծատանն. այլ եւ շունք եւս
գային եւ լեզուէին զվերս նորա : Եղէս մեռանիլ
աղքատին, եւ տանել զնա Հրեշտակացն 'ի գոզն
Աբրահամու. մեռաւ եւ մեծատունն եւ քաղեցաւ.
Եւ 'ի դժոխսն՝ ամբարձ գաջս իւր մինչ 'ի տան-
ջանսն էր, ետես զԱբրահամ 'ի հեռաստանէ, եւ

գՂազարոս 'ի գոգ նորա հանգուցեալ • Եւ նա
 աղաղակեաց Եւ ասէ • Հայր Աբրահամ, ողորմեաց
 ինձ, Եւ առարեա՛ գՂազարոս, զի քացցի գծագ
 մատին իւրոյ 'ի ջուր, Եւ գովացուցի զլեզու իմ,
 զի պապակիմ 'ի տապոյ աստի • Եւ ասէ ցնա
 Աբրահամ • ս՛րդեակ, յիշեա՛ զի ընկալար անդին
 զբարիս քո 'ի կեանսն քում, Եւ Ղազարոս նոյն-
 պես զջարջարանս • արդ սա աստ մխիթարի, Եւ
 դու այդր պապակիս » • Ղու • ԺԶ • 19 – 20 •
 – « Ընկ հարուստ մարդ կար, Բեհեշ -- ծիրանի լս-
 ւեր կը հագուեր, -- ղիշու է հանապաղ շրայլերն
 ուրեւ իմելով կուրախար, է Ղազարոս անունն զի
 աչառո՛ այդ հարուստ մարդուն դրան քով ժերուորեւ
 ինկած էր և ղեծարանս սեղանեն լեռնած ղիշուսնե-
 րով էր ղորը կշարցնելու կը ցանկար, նաև շուները
 կուգային անոր ղերեբը կը լեղենն • է էրք այդ աչ-
 քառը ղուս, Հրեշտակները անոր հագին արին դարեն
 Աբրահամս գերի, և ղեծարանն ալ ղուսս --
 լեղուեցան • Դժոխիս քանջանի ղիջեն աչեբը ղեր-
 ցոց նայեցան ու շար հեռուեն Աբրահամը րեւսս,
 և Ղազարոս անոր քոք հանգիստ նստած • աղաղելով
 կանչեց անոր է ըստ • Հայր Աբրահամ, ողորմե՛ ինձ •
 Ղազարոսը ղրկէ, ու էր մարին ծայրը զուր լեռնիկ
 ու ղի լեղուս լերջէ ղանն ղի կայրե՛ և կը պապակի՛ մյ-
 քանջանի դատեն • Աբրահամ պարտախան դուստ ու
 ըստ անոր • ո՛վ որդեակ, ղիշէ ու այն աչխարնիսն ղիջ
 ասեն Բարե՛ ղայեւեցիբ, էնի Ղազարոս ասեն շարջարան
 քանջեց • այժմ նա այն րեղ կը ղիկնարուի, և դուս այդ
 րեղ կը պապակիս » • Տեսա՛ր Եղբայր, ինչպէս գե-

ղեցիկ եւ յարմար օրինակ ցոյց տալով զմեզ զզուչացուցեր և խմացուցեր է Քրիստոս թէ, իրեն ապրանքին ապաւինող, եւ անոր վրայ հստատացող, աղքատներուն շողորմող, եւ ինք միշտ ուտելով ու խմելով մարմինը պարարող, եւ իր կեանքը միշտ ուրախութեամբ ու փափկութեամբ անցնող, եւ իր բոլոր ունեցած ապրանքը այս տեղ ձգող ու գնացող մարդոց վերջը՝ որչափ խեղճ կըլլայ, մէկ կաթիլ (չուրի կարօտ մնալով, ու այն ալ ձեռք չանցնիր, ինչպէս վերն ըսինք թէ, «Այն տեղ խնդացողը, այն աշխարհքը պիտի լայ և այս տեղ իրեն մեղաց համար լացողն, այն աշխարհքին մէջ պիտի խնդայ» :

Հ. Հապա ես ի՞նչ պիտի ընեմ, ի՞նչ խրատ կուտաս :

Պ. Խրատը Քրիստոս տուած է, զոր եթէ պահես, շատ ուրախ կըլլաս թէ՛ այս եւ թէ՛ այն աշխարհին մէջ :

Հ. Քրիստոս ի՞նչ խրատ տուած է :

Պ. «Մի՛ գանձէք ձեզ գանձս յերկրի, ուր ցեց եւ ուտիճ ապականեն, [եւ ուր գողը ական հատանեն եւ գողանան : Այլ գանձէցէ՛ք ձեզ գանձս յերկինս, ուր ոչ ցեց եւ ոչ ուտիճ ապականեն, եւ ոչ գողը ական հատանեն եւ գողանան : զի ուր գանձք ձեր են անդ եւ սիրտք ձեր եղիցին » . Մատ . Զ . 19-22 - « Ձեր աղբանքը երկրէ լեռ, զի՛ դահե՛, ուր ցեցը կուտէ և կ'ս՛ գողերը ուրը թահելով կը գողանան . հապա՛ յեր աղբանքը երկնէն »

Տեղ աւանցեալ, ուր ոչ ցեցը կրնայ ուրեւ, և ոչ քողերը
 պարը կրնան ծակել ու քողնալ, ինչը որ յեր ապրանք
 ուր տեղ ըլլայ, յեր տէրուն ալ հոն կըլլայ ։

Հ. Ապրանքս ի՞նչպէս երկինքը շրկեմ, որ
 այն տեղ պահուի, երկինք գնացող կարաւան
 կայ ։

Պ. Այո՛, երկինք գնացող կարաւանը երկրի
 վրայ ճանապարհորդող կարաւանէն շատ է.
 վասն զի երբեմն կըլլայ որ քաղաքէ քաղաք
 գնացող կարաւան չը գտնուիր, որով վաճա-
 ռականներուն բեռները գետին կը մնան,
 բայց երկինք գնացող ճամբորդը բնաւ պակաս
 չէ, որ ժամանակ փնտռես կրնաս պատրաստ
 գտնել ու ապրանքդ շրկել ։

Հ. Երկինք գնացող ճամբորդները որո՞նք
 են ։

Պ. Աղքատները, խեղճերը, կոյրերը, մեր-
 կերը եւ կաղերն են. ապրանքդ եթէ նոցա
 յանձնես, անվնաս կը տանին Քրիստոսի կը
 յանձնեն, որ այն տեղ կը պահուի. ու դա-
 տաստանին օր Քրիստոսէն կառնես ։

Հ. Եղբայր, այդ ըսած մարդիկդ գետի-
 նին վրայ շիտակ քալել չեն գիտեր, վասն զի
 ոմանց աչքը չը տեսներ, ոմանք կաղ են եւ
 ոմանք մերկ, ցուրտի վախէն դուրս չեն կըր-
 նար ելնել. եւ ոմանք անօթի ծարաւ՝ ծուն-
 կերնին տկարացած է. ի՞նչպէս ադոնք իմ
 ապրանքս երկինք պիտի հանեն ։

Պ. Այդ խեղճերը քու ապրանքդ չը պիտի

չալկեն ու երկինք ելնեն . այլ այս տեղ կուտեն կը հագուին , բայց Քրիստոս այդ ամենը իբրեւ իրեն եղած ընդունելով՝ դատաստանի օր քեզ կը վճարէ :

Հ . Աղքատներուն տուածս Քրիստոս կընդունի՞ :

Պ . Կընդունի ըսինք , եթէ մեղքէ զգուշանաս . դիցուք թէ դու մէկուն վրայ փոխանակագիր քաշես , և այն մարդն քու հրամայած տեղդ ստակը վճարէ , դուն ընդունած շե՞ս լինիր փոխանակագիրդ . Աստուծոյ փոխ տուած ըլլալուդ համար եւս Սողոմոն կը գրէ . « Փոխ տայ Աստուծոյ , որ սղորմի տնանկիսն , ըստ տրոց նորա հատուցի նմա : Ապա թե ասիցես , թե ոչ ճանաչեմ զնա՝ եւ ոչ նա զիս ճանաչի , զիտասջիր՝ զի Տէր զսիրտս ամենեցուն ճանաչի , եւ որ ստեղծ զշունջ ամենեցուն՝ նա զիտե զամենայն , եւ հատուցանի իւրաքանչիւր ըստ գործս իւր » . Առակ . ԺԹ . 17 . ԻԴ . 12 . — « Ո՛վ որ ուրախ է կուրսի , Աստուծոյ խնայանքի , ու եր ուրախ է հատուցի կը վճարէ անոր . թէ՛ ըսեր լի է շուն շե՛մ ճանչնար , ու այն շե՛ւ ըն ճանչնար , թէրցած է ինչ , որ Աստուծոյ խնայանքի խնայանքի կը ճանչնայ , ու խնայանքի խնայանքի խնայանքի կը ճանչնայ , ու խնայանքի խնայանքի խնայանքի կը ճանչնայ : »

Հ . Աղքատներուն տուածս Քրիստոսի ընդունելուն դուն աշխարհօրէն փոխանակագրի օրինակով ցոյց տուիր , ես աղէկ գիտեմ փոխանակագրի գործերը իբր աշխարհային բա-

ներ, երկնային գործն ալ աշխարհային գործոց կը նմանցնես :

Պ. Յոյց տուածս՝ հարցմանդ պատասխան յարմար մէկ օրինակ է, բայց դու ասոր միտքը չես հասկցեր, ուստի աւելի պարզ ըսեմ, Քրիստոս իւր հետեւեալ խօսքով մեզ փոխանակագիր ցոյց տուած է. « Ե՛րբ վաճառեա՛լ գամեկայն ինչս քո եւ տո՛ւր աղքատաց. եւ ունիցիս զանձս յերկինս » . Մատ. ԺԹ. 24. — « Գնա՛ տու աւելցած բուրս ապրանքի ծախելու աղտոններուն որո՛ւր, որ երկնին ձեզ ապրանք աւելնան » : Հիմայ եթէ մենք իւր հրամայածին պէս որ ընենք, չը՞նդունիր, և անոր փոխարէն մեզ չը՞տար, ինչպէս որ ինքը խոստացած է :

Հ. Ի՞նչ խոստացած է Քրիստոս :

Պ. « Զի քաղցեայ՛ եւ ետուք ինձ ուտել, ծարաւեցի՛ եւ արբուցիք ինձ, . . . մերկ էի եւ զգեցուցիք զիս. եւ սյլի » . Մատ. ԻԵ. 35. — « Ան՞ի էի կեցոցիտ, ծարաւ էի խոցոցիտ, . . . եւ ձերի էի հագուեցոցիտ եւ սյլ » , պիտի ըսէ Քրիստոս արդարներուն դատաստանին օրը, եւ անոնք ալ պիտի ըսեն՝ « Ո՛վ Տէր, ե՞րբ զեղ ան՞ի, ծարաւ եւ կամ ձերի որեւն՛ որ այդ բարո՞ւնները զեղ ըրին » , այն ատեն Քրիստոս կրկին պիտի պատասխանէ. « Որովհետեւ արարիք միտմ յեղբարցս այսոցիկ փոքրկանց՝ ինձ արարիր » . Մատ. ԻԵ. 40. — « Որովհետեւ ի՛մ գործի եղբայրներեւ ձերն ըրիտ՛ ինչ ըրած եղա » : Տեսա՞ր որ աղքատները երկինք գնացող կարաւան են,

անոնց որ յանձնես ապրանքդ, Բրիստոսի ընդունիր, եւ անոր փոխարէն քեզ տալուն հաւատացի՞ր :

Հ. Այդ բաներուն աղէկ խելքս հասաւ, բայց վեր ըսիր թէ՛ քու ապրանքդ եթէ աղքատներուն ձեռքով երկինք զրկես, շատ ուրախ կըլլաս. ես այդքան աշխատանքներով ձեռք բերած ապրանքս ի՞նչպէս աղքատներուն ձեռք ձգեմ եւ ուրախ ըլլամ, ես բոլոր յոյսս այդ ապրանքիս վրայ դրած եմ, ու խելքս միտքս ազոր վրայ է գիշեր ցերեկ, ուրեմն ի՞նչպէս զանհիկայ աչքիս առջեւէն հեռացնեմ եւ ուրախ ըլլամ :

Պ. Ահա՛ Բրիստոս քու սիրտդ ու միտքդ ապրանքիդ հետ կապուած ըլլալը գիտնալով, քեզ հրամայած է թէ՛ այդ քու սիրած ապրանքդ երկինք զրկէ՛ որ քու սիրտդ ու միտքդ անոր հետ երկինք ելնեն, որ միշտ երկինքի արքայութիւնը մտածես ու անոր մասին խօսիս, ինչպէս որ Պօղոս կըսէ. « Զվերիսն խորհեցարուք՝ մը գայս որ յերկրի աստ է » . Կողո . Գ . 2 . — « Վերի բաները հրաշեցե՛տ, այս երկնի վրայի բաները թի՛ հրաշե՛տ » : Տեսա՞ր որ մեր միտքը միշտ երկինքը պիտի ըլլայ :

Հ. Ադոր իմ խելքս չը հասնիր, չը տեսած տեղս ի՞նչպէս միտք պիտի բերեմ ու մտածեմ :

Պ. Ըսածդ շիտակ է . չը տեսած տեղոյդ վրայ չես կրնար մտածել . որովհետեւ դու երկինքը չես տեսած, ու ոչ ապրանք զրկած

ես, որպէս զի այն ապրանքին պտտճառաւ երկինքը միտքդ բերէիր, արդեօք ապրանքս ինչ եղաւ ըսելով. ահա՛ քեզ աշխարհօրէն մի օրինակ ցոյց տամ. այս աշխարհիս մէջ շատ մեծ ու փառաւոր քաղաքներ կան, թէ Եւրոպայի և թէ Ասիայի մեջ, ինչպէս Լոնտրա, Բարիզ, Պոլիս, Եգիպտոս, Դամասկոս, Բերիա, Բաբիլոն եւ այլն: Եթէ այս փառաւոր քաղաքներուն մէջ առեւտուր չունենաս, ու մէկ փոքր գիւղի մէջ շատ ապրանք և առնելիք ունենաս, քու միտքդ ո՞ր տեղ կըլլայ. այն փառաւոր քաղաքներուն վրայ՝ թէ այն փոքր գիւղին վրայ:

Հ. Հարցնել հարկ չէ, յայտնի բան է որ իմ ապրաքս ուր տեղ ըլլայ, միտքս ալ այն տեղ կըլլայ, իսկ այն քաղաքները որ ապրանք չունիմ, ինչո՞ւ պիտի միտքս բերեմ ու մտածեմ:

Պ. Շատ աղէկ պատասխան տուիր, ուստի դու քու ապրանքդ վեր պատմուած աղքատներուն ձեռքով եթէ երկինք դրկես, որ այն տեղ պահուի, նախ եւ առաջ քու բոլոր վախերդ կը վերնայ վրայէդ, չես վախնար ոչ գողէն եւ ոչ ցեցէն, ոչ ջուրէն եւ ոչ կրակէն, ոչ բռնաւորներէն և ոչ զրպարտիչ մարդիկներէն, որովհետեւ Քրիստոս ինքը վկայեց թէ՛ «Ոչ ցեցը ինձայ ուրեւ, և ոչ գողերը ինձն գողանալ. եւ երբ որ երկնքի արքայութիւնը միտքդ գայ, այն տեղ ունեցած ապրանքդ մտածելով կուրախանաս: Եւ երկրորդ՝ մեռնելէն եւս չես

վախնար . վասն զի մեռնելէն վախցող մարդը
 երկինք ոչ ապրանք եւ ոչ մի յոյս ունի ,
 որովհետեւ ապրանքը եւ յոյսը այս տեղ է ,
 ուստի երբ մեռնի , գիտէ որ իր սիրելի ապ-
 րանքէն պիտի բաժնուի եւ երթալու տեղն մի
 րան չունի . կը հասկնայ որ ինքը մերկ պիտի
 երթայ , անոր համար երբ որ մեռնելու խօսք
 լսէ , աշխարհքը գլխուն մութ կուգայ : Բայց
 եթէ դուն այն խելօք թագաւորին պէս քու
 ապրանքդ քեզմէ առաջ երկինք ղրկես , այս
 աշխարհիս մէջ քու գլխուդ ինչ փորձանքներ
 որ գան , հիւանդութիւն , աղքատութիւն ,
 ճակորդութիւն եւ կամ թէ ամեն տեսակ նե-
 ղութիւններ , բնաւ ամենեւին չես տրտմիր .
 ինչու որ այս աշխարհիս թէ ստացուածքը , թէ
 աղքատութիւնը , թէ ցաւ եւ տրտմութիւն ,
 եւ կամ ուրախութիւն , բոլորը անցաւ որ են
 ու վերջ ունին , մահը կը խափանէ ադոնց բո-
 լորը , բայց այն աշխարհքը յաւիտենական է
 եւ վերջ չունի . կը տեսնես որ յաւիտենակա-
 նութեան մէջ ապրանք ունիս . զանիիայ մտա-
 ծելով կուրախանաս , եւ կուզես որ մի օր
 առաջ մեռնիս , երթաս վարձքդ առնես ,
 փառքդ վայելես ու ժառանգես : Ինչպէս որ
 Պօղոս կըսէ . « Հաճեալ ենք ելանել 'ի մարմնոյ
 աստի՝ եւ մտանել առ Աստուած » . Բ . Կորն .
 Ե . 8 . — « Կուզե՛՛ր այս ճարձիւնն ելնել — Աստուծոյ
 յով երթալ » : Տես ահա՛ երկինք յոյս ունեցող
 Պօղոսը մեռնելու կը բաղձայ :

Հ. Եղբայր, իմ կարծեօքս Պօղոս մի աղքատ մարդ էր, ապրանք չունէր որ երկինք զրկէր, ու անոր յոյս դնելով մեռնիլ ուզէր:

Պ. Պօղոսին ապրանքը ամենէն շատ էր վասն զի չը կարծես թէ երկինք զրկելիք ապրանքը մինակ ոսկի, արծաթ, եւ կամ աղւոր լաթեր են, որ աղքատներուն ձեռք չը գըտնուին. եթէ այդպէս ըլլար, կարելի էր որ բոլոր հարուստ մարդիկ արքայութիւն երթալին, ու աղքատներէն ո՛չ մէկը արքայութեան երես չը տեսնէր. բայց ո՛չ, այդպէս չէ, հասկա՛ աւուր հացի կարօտ աղքատներն անգամ երկինք զրկելիք ապրանք ունին:

Հ. Աղքատներուն երկինք զրկելիք ապրանքն ի՞նչ է.

Պ. Նախ՝ իրենց աղքատութեան յօժարութեամբ և սիրով յանձնառու ըլլալով՝ գոհ ըլլալ Աստուծոյ, ու չը նեղուիլ և չը դժգոհիլ, թէ ինչո՞ւ զիրենք այնպէս ըրած է. Բ. մեզքէ զգուշանալ. Գ. ծով և կամ պահք պահել. Դ. աղօթք ընել. Ե. տգէտ մարդը խրատելով մեզքէ զգուշայնել. Զ. բոլոր նեղութիւններուն համբերել, և այլն. ահա ասոնց բոլորը առանց ստակի երկինքը զրկելիք բարեգործութեան ապրանքներ են, եւ Պօղոս այս ապրանքները ունենալով մեռնիլ կուզէր: Հիմա դու եւս եթէ քու ունեցած ապրանքներէդ ըստ կարեացդ կարօտներուն բաշխես, մեզքէ զգուշանաս, ժամանակ ժամանակ ծով եւ կամ

պահք պահես, աղօթք ընես, մեղսասէր մարդիկը խրատելով մեղքէ զգուշացնես, ու միշտ այսպիսի բարեգործութիւններով պարապիս, և Աստուծոյ բոլոր պատուէրները անթերի կատարես, Պօղոսին պէս մեռնելու կ'արտորաս՝ թէ ե՛րբ պիտի մեռնիմ՝ ու երթամ՝ բարեգործութեանս փոխարէն վարձք առնեմ՝ ու արքայութեան մէջ ուրախանամ:

Հ. Վարձքը մի քանի անգամ կրկնեցիր, ի՞նչ պիտի տայ արդեօք: Զըլլայ որ մեզմէ այս տեղ ողջ և լման ստակ առնէ ու փոխարէնը փտտած ստակ տայ: Ասիկայ ինձ հասկցուր:

Պ. Մի՛ վախնար, փտտած ստակ չը տալէն ի զատ՝ քեզմէ փտտած կառնէ ու քեզ ողջ ստակ կուտայ. վասն զի քեզմէ պղինձ կառնէ ու փոխարէն ոսկի կուտայ, քեզմէ հին լաթեր կառնէ ու քեզ լուսեղէն լաթեր կը հագուեցնէ, քեզմէ հացի փշրանքներ կառնէ՝ ու քեզ կենաց հացէն կը կերցնէ. քեզմէ գաւաթով պաղ ջուր կառնէ՝ ու անմահական ջուրէն կը խմցնէ. մէկ կոյր մարդոյ ձեռքէն բռնել ճամբայ ցոյց տալուդ փոխարէն՝ քու ձեռքէդ՝ կը բռնէ և արքայութիւն կը տանի. ծոմապահութիւն ընելուդ փոխարէն՝ կենաց ծառին պտուղէն կը կերցնէ: Ահա՛ ասոնք են քեզ տալիք ապրանքները:

Հ. Եղբայր , ի՞նչ գարշելի բան է եղեր
 հպարտութիւնը , որ զմարդ սատանայի կը
 նմանցնէ , ու այսքան խօսքեր ու պատմութիւն-
 ներ անոր վրայ խօսուեցան . մեծապէս շնոր-
 հակալ եմ քեզմէ , որ այս ամենը հասկցուցիր
 ինձ . այլ եւս ասկէց ետք բնաւ երբէք հպար-
 տութիւն չեմ ըներ , որ սատանային չը նմանիմ :

Պ . Շատ բարի , հպարտութիւն մի՛ ըներ ,
 որ սատանային չը նմանիս . բայց ասոր նման
 երկու գարշելի մեղքեր եւս կան , որ մարդը
 սատանայի կը նմանցնեն . եթէ այն երկու
 մեղքերէն առանց զգուշանալու հպարտութիւն
 ալ որ չընես , դարձեալ սատանայի որոգայ-
 թին մէջ պիտի բռնուիս . վասն զի մէկ ճընձ-
 դուկ՝ եթէ մէկ կամ երկու ոտքէն ծուղակին
 մէջ բռնուի , չը կրնար փախչիլ . բանը սատա-
 նային ծուղակ չիյնալն է , եղբայր :

Հ . Այդ մեղքերը որո՞նք են :

Պ . Առաջին՝ նախանձութիւնը . ինչպէս վեր-
 ըսինք թէ հպարտութիւնը սատանայի հնարքն
 է , նոյնպէս նախանձութիւն անոր հնարքն է ,
 այս պատճառաւ նախանձոտ մարդ սատանայէն
 տարբերութիւն չունենար . որովհետեւ սատա-
 նայն հպարտանալով՝ իւր լուսեղէն փառքէն
 զրկուելէն ետք շուտ մը Ադամին փառաց
 նախանձեցաւ ու զանիկայ իւր փառքէն զրկեց ,
 ու բոցեղէն սրով՝ այս փշալից երկիր աքսո-

րելով՝ մահու վճիռ արձանացուց մարդոց վրայ ,
ինչպէս որ Սողոմոն կըսէ . « Նախանձու բան-
սարկուհի եմուտ ման յաշխարհ » . Իմաս . Բ .
24 . — « Ստրանայի Նախանձո-թիւնով մահը աշխարհի-
ով մտնու » :

Հ . Նախանձութիւնը ո՞րն է :

Պ . Քու ընկերոջդ բարութեան վրայ տըրտ-
միլ , և ձախորդութեան վրայ խնդալ , այսինքն՝
ընկերոջդ ունեցած ապրանքին , կամ զաւակ-
ներուն , առեւտուրի յաջողութեան . եւ կամ
ունեցած պատիւին և գիտութեան , և այլ բո-
լոր օգտակար բաներուն վրայ տրտմիլ և հո-
գալը՝ նախանձութիւն է : Ասոր հակառակ՝
նոյնպէս նախանձութիւն է ընկերոջդ զաւակ
չունենալուն , կամ ունեցածը մեռնելուն , ապ-
րանքը գողցուելուն , և կամ առեւտուրի ձա-
խորդութեան , կամ պատիւը կտարելուն , և
կամ մէկ փորձանքի հանդիպելուն , և կամ հի-
ւանդանալուն , եւ այսպէս ընկերոջդ գլխուն
եկած բոլոր պատահմունքներուն վրայ խնդալ
և ուրախանալ : Ահա ասոնց բոլորը նախան-
ձութիւն են , ու ասոնք ունեցող մարդը սա-
տանայէն տարբերութիւն չունի : Երկրորդ
մեղքն ալ բամբասանքն է , որ նոյնպէս սատա-
նային հնարքն է , որովհետեւ սատանայն Ա-
դամին փառաց որ նախանձեցաւ , օձին միջ-
նորդութեամբ մեր նախածօր Եւային ըսաւ .
« Զի՞ է զի ասաց Աստուած քե յամենայն ժամոց
որ իցեն 'ի ներքս 'ի դրախտի այդր՝ մի՛ ուտի-

ցեք : Եւ ասէ կինն ցօճն . Ի պտղոյ ծառոց դը-
րախտիդ կերիցուք , բայց 'ի պտղոյ ծառոյն' որ
է 'ի մեջ դրախտին , ասաց Աստուած , մի' ու-
տիցեք 'ի նմանէ , եւ մի' հուպ լինիցիք' զի մի' մե-
ռանիցիք » . ԾՆՆ . Գ . 2-4 . — « Ինչո՞ւ հասար Աս-
տուած յեղ պատուիրեց , որ դրախտին մէջէ եղած քուր
ժառերուն պատուէն մի' սորեւ : Ըստ կենը յին .
դրախտի ժառերուն պատուէն պիտի սորեւ , բայց
դրախտին մէջ որեղ եղած ժառին պատուէն մի' սորեւ
ըստ Աստուած , և մի' մօտեւս , որ զը մեռնի » :

Սատանայն երբ Եւայէն այս խօսքը լսեց ,
հասկցաւ որ ասոնք Աստուծոյ հնազանդ են ,
և անոր պատուէրը պահելով՝ չը պիտի ուտեն
արգելած պտուղէն . ուստի սկսաւ զԱստուած
բամբասել ու ըսել . « Ոչ էրի մահու մեռանիցիք .
զի զիտեր Աստուած քի յորում ասուք ուտիցեք

ի նմանէ, բանայցեն աջք ձեր, եւ լինիջիք իբրեւ գաստուած՝ ճանաչել զբարի եւ զչարս . Ծնն . Գ . ց . — « Այդ պարտքն որ ելլի ՚նէ կը մտնէիք, հարկաբեր Աստուած՝ որ երբ այն պարտքն որ ելլի, յեր աշխարհ դիտի բացուին, որ քոտ Աստուծոյ պէս դիտի լլաւ՝ Բարին որ լալը ճանչնալով : Անոր համար Աստուած ձեզ պատուիրեց թէ մի՛ ուտէք, որ աչքերնիդ չը բացուի :
 Հ . Տես, որքան չարութիւն է սատանային ըրած բանը :

Պ . Սատանային յանցանք կը գտնես, մի՞թէ դուն բամբասանք չես՞ ընէր :

Հ . Բամբասանք չընող մարդ քիչ կը գըտնուի, թէպէտ ես ալ բամբասանք կընեմ, բայց չատ տարբեր է սատանայի բամբասանքէն :

Պ . Քու բամբասանքդ ի՞նչ կերպ է, որ տարբեր ըլլայ անոցմէ :

Հ . Սատանայն զԱստուած բամբասեց . քաւ լիցի որ ես այդպէս անպատեհ գործ բռնեմ, ես զԱստուած բամբասելու ի՞նչ կարող եմ, միայն թէ ես՝ ինձ նման մարդիկ կը բամբասեմ :

Պ . Կարծեմ թէ դու մեղքի տեղ դրած չես այդ, ինչպէս որ վերը մարդոց վրայ հպարտանալը մեղք սեպած չէիր : Կերեւի թէ բամբասանքէն եւս վախ չունիս :

Հ . Վախս բնաւ չեմ վերցուցեր, բայց մարդ բամբասելը՝ զԱստուած բամբասելու հաւատարմութիւն է :

Պ . Բնաւ տարբերութիւն չունի . թէ մարդ

բամբասեր ես, եւ թէ զԱստուած, մի եւ նոյն են. որովհետեւ Աստուած իր պատկերին համեմատ ստեղծեց մարդը, անոր համար մարդոց անարգանքը Աստուծոյ կը վերաբերի: Չե՞ս տեսներ, աշխարհային թագաւորներու դրամը եթէ անարգես, մահապարտ կըլլաս եւ կը դատապարտուիս, որովհետեւ այն դրամին վրայ թագաւորին պատկերը եւ կամ անունը կայ: Իսկ մարդոց վրայ Աստուծոյ պատկերէն զատ՝ Քրիստոսի անունն եւս կայ, այս պատճառներով Պօղոս կըսէ. « Այսուհետեւ որ անարգե՛ ոչ զմարդ անարգե, այլ զԱստուած » - Ա. Թեոս. Դ. 8. - « Այսուհետեւ ո՛վ որ անարգէ, ո՛չ ինէ մարդը, հասցա զԱստուած կ'անարգէ » :

Հ. Ես պարապ տեղ մարդ չեմ բամբասեր, մարդոյ վրայ զրպարտութիւն չեմ ըներ. բայց երբ մէկ մարդ գէշ բան ընէ, զայն շատ կը բամբասեմ, ասիկայ մէկ վլասս ունի՞:

Պ. Հսէ Պօղոսին, « Վասն որոյ առանց պատասխանի տալոյ ես, ո՛վ մարդ, որ դատիսդ. զի որով դատիս զքնկերն, զանձն քո դատապարտես. զի դու զնոյն գործես՝ որով դատիս: Քանզի զիտեմք՝ եթէ Աստուծոյ դատաստանն ճշմարտութեամբ ե՛ ՚ի վերայ այնոցիկ՝ որ զայնպիսիսն գործեն: Իսկ արդ խորհիցի՞ս զայս, ո՛վ մարդ, որ դատիս զայնոսիկ որ զայնպիսիսն գործեն՝ եւ դու զնոյն գործես, եթէ դու ապրելո՞ց իցես ՚ի դատաստանացն Աստուծոյ » . Հռով. Բ. 1-4. - « Արդ որ համար պարտախան ըլլալիս կըսես որ ո՛վ

Տարդ , որ կը դատուես . որովհետեւ ինչ քանով որ ընկերդ
 կը դատուես , անյդ կը դատաստարուես . ինչո՞ւ որ դո՞ւ
 ես անոր ըրածը կընես : Քանզի քերտեն , որ Աստուծոյ
 դատաստանը այսպէս քործողներուն զբայ իրապէս պիտի
 գայ . արդեօք կը ճորածե՞ն , ո՛վ Տարդ , որ այնպէս քան
 ընկողները կը դատուես ու դո՞ւ մեանոյն քանը կընես , կոր-
 ձես որ դո՞ւ պիտի ազատե՞ն Աստուծոյ դատաստանեն » :
 Տեսա՞ր , որ եթէ ըսածդ նոյն իսկ շիտակ ըլլայ ,
 կարող չես բամբասելու . վասն զի ուրիշը բամ-
 բասելով՝ դու զքեզ արդար պիտի ձեւացնես
 յաչս այլոց , զոր Քրիստոս կեղծաւորութիւն
 սեպած է . « Զմ՞ տեսանես զշիղ յական եղբօր
 քոյ , եւ ՚ի քում ական զգերանդ ոչ տեսանես .
 կամ զիա՞րդ ասես ցեղբայր քո , քո՞ղ հանից
 զշիղդ յականէ քումմէ . եւ անաւաղիկ ՚ի քում
 ականդ գերան կայ : կեղծաւոր , հան՛ նախ զգե-
 րանդ յականէ քումմէ , եւ ապա հայեացիս հանել
 զշիղն յականէ եղբօր քոյ » . Մատ . է . 2 . — « Բո՞ւ
 եղբօրդ աչաց շեղը ինչո՞ւ կը տեսնես , ու ո՞ւ աչիդ
 քերտանը չես տեսներ , եւ կամ ի՞նչպէս կրնաս ըսել եղ-
 բօրդ , ի՞նչ որո՞ւր որ աչիդ շեղը հանեմ , մեղդեաւ ու
 աչիդ մեզ քերտն կայ : Ո՛վ կեղծաւոր , առաջ ու
 աչիդ քերտանը հանէ ու ետք եղբօրդ աչի շեղը
 դանելու նայիր » :

Հ . Ինձ չը դպչողին ես բան չեմ ըներ ,
 բայց իմ անունս կտարող եւ զիս բամբասող-
 ներուն՝ ձեռքէս եկածին չափ անունը կտա-
 րելու եւ բամբասելու կը ջանամ . միթէ այս
 վրա՞ն է :

Պ. Վեր ժԱ. Շաւղին մէջ Քրիստոսի խօսքը ըսինք թէ « Ձերին որէ՛ հաւատակի մի կայնէր » դու այն խօսքին չես հաւատացեր, ադկէ աւելի մեծ վնաս չըւար: Ձքեզ սիրողները սիրես, ատողները ատես. դքեզ գովողները գովես ու բամբասողները բամբասես, քու քրիստոնեայ ըւալդ ուսկի՞ց յայտնի պիտի ըւայ. այդ քու ըրածդ անհաւատներն եւս կընեն, ինչպէս որ վեր Քրիստոս վկայեց, նաեւ Պետրոս կը գրէ Քրիստոսի ըսածին պէս. « Մի՛ ջար փոխանակ ջարի հատուցանել, կամ բամբասանս ընդ բամբասանաց, այլ զնոր ին հակառակն՝ օրհնել. յայս իսկ կոչեցարուք՝ զի զօրհնութիւնն ժառանգիցիք » . Ա. Պետ. Գ. 9. – « Ձըւայ որ շտապեան ինքեան շտապեան ընէ. կամ բամբասանէ որէ՛ բամբասանէ, այլ ընդհակառակն օրհնել, վասն զի մտր համար կանշտեցա՛ որ օրհնութիւնը ժառանգէ » : Եւ Բ. Պօղոս նոյնպէս մի քանի տեղ կը գրէ Պետրոսի ըսածին պէս, մինչեւ անգամ զմեզ բամբասողը կարող չենք բամբասելու, ո՛ւր կը մնայ զմեզ չը բամբասողները :

Հ. Ձիս չը բամբասողը չը բամբասեմ, իմ անունս չը կոտրողին անունը չը կոտրեմ, շատ ադէկ, բայց զիս բամբասող ու անունս կոտրողներուն ի՞նչպէս համբերելու է :

Պ. Հիմա դու Քրիստոսի հաւատացած ու աշակերտ եղած ես, Քրիստոս հրամայած է թէ՛ « ինչ հաւատացողը ի՛մ երեւեալ զիտի գայ », դու եւս իբրեւ Քրիստոսի աշակերտ՝ պէտք է

որ անոր ճամբան բռնես երթաս, որպէս զի
անոր քով հասնիս. անիկայ հրէից բոլոր նա-
խատինքներուն եւ բամբասանքներուն համ-
բերեց, պէտք է որ դու եւս համբերես ու-
րիշի բամբասանքին:

Հ. Քրիստոս ի՞նչպէս բամբասեցին:

Պ. Ո՛չ միայն զիւահար, կախարդ, սամա-
րացի անուանեցին, նաեւ դեւին իշխանու-
թիւնով կը հանէ դեւերը, ըսին, որոնք ա-
մենն ալ սուտ էին, բայց ինքը համբերեց ու
փոխարէն չը բամբասեց, ինչպէս որ Պետրոս
կըսէ. « Բամբասեալ՝ եւ ոչ փոխարէն բամբա-
սեք, չարջարեալ՝ եւ ոչ պահէր սպառնալիս » .
Ա. Պետ. Բ. 23. — Բ-մ-բ-ւ-տ-ե-ց-ս-ս-տ-ի-ւ-ր-է-ն չը
բ-մ-բ-ւ-տ-ե-ց, կը շորշոր-տ-է-ր -- ո-ի չե-ր դ-հ-ե-ր » : Ահա
այսպէս վերը յիշուած երեք մեղքերը՝ հո-ր-
ո-ւ-թ-ի-ւ-ն, ն-ի-տ-ի-ւ-թ-ի-ւ-ն և բ-մ-բ-ւ-տ-ե-ց, սատանայի
հնարք և արհեստն են, որովհետեւ ինքը սկը-
սաւ այս մեղքերը, թէպէտ բոլոր մեղաց պատ-
ճառը ինքն է, բայց այս երեք մեղքերէն ՚ի
զատ ուրիշ մեղքերը ինքը չը գործեր, այլ ու-
րիշին գործել կուտայ: Բայց այս երեք մեղ-
քերը ինքը հնարեց, գործեց ու ուրիշներուն
սորվեցուց, ասոր համար այս երեք մեղաց
որուն ձեռք երկնցնես, անշուշտ սատանային
պիտի նմանիս, եւ հետեւաբար անոր բնակա-
րանը եզրղ մութ ու խաւար գժոխքին բնա-
կիչ պիտի ըլլաս:

Հ . Իմ կարծեօքս բոլոր բաներ սորվեցայ ,
այսուհետեւ ես ուրիշին խրատ կարող եմ տալ :

Պ . Շատ աղէկ՝ խրատ տո՛ւր , բայց առաջ
դու պիտի պահես եւ ապա քարոզես : Թէ որ
դու չը պահես ու ուրիշին սորվեցնես , Պօղոս
զքեզ կը յանդիմանէ . « Ուսուցանես զբնկերն՝
եւ զանձն քս ոչ ուսուցանես , որ քարոզես ջգո-
ղանայ՝ գողանաս , որ ասես ջընայ՝ շնաս » .
Հոով . Բ . 21 . — « Ընկերո՛ւք կը «որվեցնէ» ու «ու-
անչի» չէ «որվեցնէր , կը «արողէ» «դո՛ւ-
մէն» շնէլ , դո՛ւ կընէ » : Ուստի առաջ դուն
պարտաւոր ես պահել ու ետք ուրիշին սոր-
վեցնել :

Հ . Ատիկայ ես չը գիտէի , եթէ այդպէս
է , ինձ քարոզութիւն ընել պէտք չէ . ես իմ
գլուխս ազատեմ բաւական է , տակաւին ես
խրատի կարօտ եմ , եթէ ուրիշ զգուշանալիք
բաներ կան , հասկցուր :

Պ . Քրիստոնեայ եզոզը ամեն մասամբ ան-
հաւատներէն տարբեր պիտի ըլլայ , ինչպէս
որ Պետրոս կըսէ . « Զվարս ձեր 'ի մեզ հերա-
նոսաց պարկեշտս ցուցանել » . Ա . Պետ . Բ . 12 . —
« Անհաւատներն թէ չաղէ զորս ցոյցէ » : Ասկից
կը հասկցուի , որ քրիստոնէին ոչ մէկ գործը
անհաւատներու գործին պիտի չը նմանի , թէ՛
հազուաձքը , եւ թէ՛ զրուցուաձքը . եւ ամե-
նէն աւելի լեզուն մաքուր պէտք է պահէ

ամեն տեսակ աղտեղի խօսքերէ, որովհետեւ քրիստոնէից բերանին չը վայելեր :

Հ. Ինչո՞ւ համար քրիստոնէից բերանին այդքան զգուշութիւն պէտք է արդեօք :

Պ. Քրիստոնէից բերանը՝ մեր ամենասուրբ և ամենամաքուր Աստուծոյ ճամբան է, անկէց պիտի մտնէ ու մեր սրտին մէջ բնակի, այս պատճառաւ մաքուր ըլլալ պէտք է :

Հ. Այդ հասկցայ ու դեռ զարմանալով կը մտածեմ թէ՛ այն ամենազօր Աստուծոյ ինչպէս բնակարան պիտի ըլլանք :

Պ. Եթէ խորին մտօք զննելու ըլլանք, յիշաւի շատ վախնալու և մանաւանդ անհնարին բան է, բայց Աստուած՝ ոչորմած ու մարդասէր ըլլալով՝ չը գարշիր մեր սրտին մէջ բնակելու, եթէ մաքուր ըլլայ :

Հ. Այդ եւս հասկցայ ուրիշ զգուշանալիք ի՞նչ բան կայ :

Պ. Ի՞նչ հասկցար, լեզուի վերաբերեալ խօսքերը նոր սկսանք, ասոնք լմնցա՞ն կը կարծես, որ ուրիշ բաներու ձեռք կերկնցնես :

Հ. Ես կարծեցի թէ լեզուին վրայօք խօսքերը լմնցան, անոր համար ուրիշ բան հարցուցի :

Պ. Որքան երկար պատմութիւններ որ ընեմ, հազիւ կրնամ հասկցնել մեր լեզուին անկարգ վարմունքները, բայց չը ձանձրացնելու համար պատմութիւններ չընենք. միայն այս կուզեմ հասկցնել որ՝ Յակովբոս մեր լեզուն կրակի նմանցուցեր է, դու այդ կրակը

բերանիդ մէջ պահէր ես և չես վախնար բերանդ այրելէն . բայց կարծեմ թէ չես գիտեր լեզուիդ կրակ ըլլալը , եթէ գիտնայիր , լեզուդ կը կարէիր ու կը ձգէիր :

Հ. Լեզուն ի՞նչպէս բերան կայրէ , որ վախնամ :

Պ. Յակովբոս կուսուցանէ քեզ , « Եւ լեզու հուր՝ զարդ անիրաւութեան , լեզու հաստատեալ է յանդամս մեր , որ զամենայն մարմինն սպաւկանէ , եւ վառէ հրով զանիւ ծննդեան , եւ բորբորեալ տոջարի ՚ի գեներն » . Յակո . Գ . 6 . - « Լեզուն կրակի նման անխրատ թի գործիչ է զեր անդամներուն մէջ հասարակութեամբ , որ բոլոր մարմինը կայրէ ու դժոխէին մէջ կը սողլորէ » :

Հ. Ինչո՞ւ համար լեզուն կրակի նմանցուցեր է . իմ խելքս չը հասնիր , որովհետեւ ինքը միշտ թաց տեղ է , եւ թաց տեղ կրակ չը պահուիր , նաեւ այսքան ատեն բնաւ լըսուած չէ , որ մէկուն լեզուն բերանը այրած ըլլայ :

Պ. Օրինակով մի բացատրեմ , որ հասկանաս . զորօրինակ , գայլախաղ եթէ ջուրին մէջ ձգես , անոր միջի կրակը չը մարիր , երբ ջուրէն հանես ու հրահանով զարնես կրակ կարձակէ , սակայն ծոցդ կրնաս պահել շատ ժամանակ առանց այրելու , թէպէտ մէջ կրակ կայ , բայց գիտես որ առանց հրահանի կրակ չը տար , եւ երբ հրահանով զարնես՝ իսկոյն միջէն կրակ կը ցոլայ ու շատ վնասներ

կրնայ ընել . այսպէս է եւ լեզուն որոյ համար
Յակովբոս կըսէ . Ահա եւ սակաւ ինչ հուր գոր-
պիսի՝ անտառս հրդեհէ » . Յակո . Գ . 5 . — « Ահա
էլ ի՞նչ կրնիւ ո՛րչափ անբասաներ կայրէ » : Մեր լե-
զուն գայլախազի պէս մէջ կրակով լեցուն կը
կենայ բերանին մէջ . քանի որ իւր քով մարդ
չը կայ ու ինքը մինակ է , կրակը չերեւիր ու
մէկ մնաս չը գործեր , բայց երբ քովը մէկը
գայ եւ մէկ անվայել գէշ խօսքով հրահանի
պէս անոր զարնուի , իսկոյն կը տեսնես որ լե-
զուին միջի կրակը դուրս կը ցայտէ , որք են
հայհոյանք , անէծք , անարգանք , բամբասանք ,
պիղծ և զազիր խօսքեր , որոնցմով իւր անձը
կապականէ :

Հ . Ագոր խելքս հասաւ . յիրաւի որ մարդ
այս լեզուի ձեռքէն շատ նեղութիւններ կը
քաշէ ու շատ փորձանքներու կը հանդիպի :

Պ . Երանի թէ մարդիկ այս աշխարհիս մէջ
նեղութիւն քաշէին լեզուին ձեռքէն ու մեռ-
նէին ազատէին , բայց այդպէս չէ . հապա այս
տեղ տեսակ տեսակ նեղութիւններ քաշել
տալէն զկնի , մեռնելէն ետքը դժօխքի կրակին
կերակուր կընէ :

Հ . Եղբայր , յիրաւի որ շատ գէշ բան է
եղեր լեզուն :

Պ . Ո՞ր մէկ գէշութիւնը լսեցիր՝ Յակով-
բոս լեռան գազաններէն աւելի անզուսպ ցոյց
տուած է , « Ամենայն բնութիւն զազանաց եւ
բռնաց եւ սողնաց , եւ որ ՚ի ծովու եւ , հնա-

զանդեալ է եւ՝ հնազանդի մարդկեղէն բնութեան ,
 Բայց զլեզու մարդկան ոջ որ կարէ հնազանդել .
 զջարն եւ զանկարզն եւ զլի բուեօք մահաբե-
 րին » . Յակո . Գ . 7-9 . — « Բարբառ Գաղատացիս ,
 Բարբառ Գաղատացիս , և սողացող կենդանիներուն բնութեանը՝
 նաեւ ծովուն մէջ եղածները մարդկային բնութեան հնա-
 զանդած էն և կը հնազանդին , Բայց մարդոց լեզուն
 ո՛չ ո՛ր կրնայ հնազանդեցնել , այն անկարգ , ու սարս-
 նային Բռնեօք շարք » : Եւ երկրորդ Սիրաք կը
 գրէ . « Լեզու քնտանի զազան 'ի բերանի իւ-
 րում , երբ արձակէ ուտէ զինքն » . — « Լեզուն
 մարդուն բերանին մէջ մի ընդանի բազան է . որ ելել
 Բողոսայ , զինքը կոտորէ » :

Հ . Ինչո՞ւ համար լեզուն գազանի նման-
 ցուցեր են :

Պ . Բացատրեմ պատճառը . որովհետեւ
 մարդ մը՝ եթէ մի շան մէկ կտոր հաց և կամ
 միս տալու ըլլայ , ամենեւին անոր չը խաճներ
 եւ վրան չը հաչեր , մանաւանդ թէ կը շողո-
 քորթէ ու ոտքերուն կը քրտուի պոչը շարժե-
 լով . այս կընէ ո՛չ թէ այն մարդը գեղեցիկ
 կամ լաւ ըլլալուն , հապա իր տեսած օգուտին
 այսինքն՝ մի կտոր հացին և կամ միսին համար ,
 բայց մի եւ նոյն շան աչքին կերակուր չը
 տուող մարդը գէշ կերելի , կուզէ անոր խաճ-
 նել , մանաւանդ եթէ քար նետէ շան , այն
 ատեն աւելի կը կատարի ու կուզէ խաճնել ու
 պատռել . եթէ չը կրնայ խաճնել , կըսկսի սաս-
 տիկ հաչել այն մարդուն գէմ եւ կամ ետեւէն :

նոյնպէս մարդը եթէ մէկէն միշտ բարութիւն
 տեսնէ, իւր անձին հաճելի է, անոր հետ սի-
 րով կը վարուի, անուշ կը խօսի եւ կը շողո-
 քորթէ, ոչ թէ այն մարդուն արդար՝ եւ աս-
 տուածապաշտ ըլլալուն, այլ իր տեսած օգու-
 տին համար: Ասոր հակառակ՝ եթէ մէկէն մի
 օգուտ տեսած չէ, այն մարդը աղէկ չերեւիր
 իր աչքին ու չը սիրեր զանիկայ, կ'ատէ, ոչ
 թէ այն մարդուն մեղաւոր եւ գէշ ըլլալուն՝
 հապա իրեն օգուտ մի ցոյց տուած չըլլալուն
 համար: Եթէ մարդկանց զիրար սիրել և ատել
 արդարութեան եւ մեղաւորութեան համար
 ըլլար, պէտք էր որ քրիստոնեայները գէշ վարք
 ունեցող քրիստոնէից հետ չը խօսէին ու տե-
 սութիւն չընէին, բայց այդպէս չէ. այլ կը
 տեսնենք որ ոչ միայն գէշ վարք ունեցող քրիս-
 տոնեային՝ մինչեւ անգամ օգուտ տեսած ան-
 հաւատներուն հետ աւելի սիրով կը վարուին
 քան թէ օգուտ չը տեսած քրիստոնեայներուն
 հետ: Հապա այն իր չը սիրած մարդը եթէ
 մի փոքր վնաս հասցնելու ըլլայ իրեն, անմի-
 ջապէս կը կատաղի գազանի պէս. կուզէ տուն
 անոր գլխուն փլցնել ու շատ վնասներու
 հանդիպցնել, և եթէ այդ միտք դրածը չը
 կրնայ ընել, կըսկսի բերանէն իրրեւ հաշմունք
 աւելի չար խօսքեր թափել, հայհոյանք, ա-
 նէճք, բամբասանքներ, և այլն:

Հ. Իրաւ որ մարդոց լեզուն գազանի բնու-
 թիւն ունի:

Պ. Երանի թէ դազանի բնութիւն ունեւնար, վասն զի շան մէկ պատառ հաց որ տաս, բնաւ երբէք չը մոռնար, բայց մարդը այդպէս չէ, միշտ բարութիւն տեսնել կուզէ, տասը անգամ որ բարութիւն տեսնէ ու մէկ փոքր վնաս, բոլորը ոտքի տակ կառնէ, և այն փոքր վնասին վրէժը լուծելու ետեւէ կըլայ: Մինչդեռ շան մի պատառ հաց տալէդ յետոյ եթէ քարով զարնես՝ ոխ չը պահեր, մի պատառ հացը չը մոռանար. ասկէ զատ դազանը իր քովը մօտ չեղած մարդոց չը կրնար խածնել, մինչդեռ մարդոց լեզուն՝ իրմէ հեռուն, և իր աչքը չը տեսած մարդոց կրնայ խածնել, իր տունը կը նստի ու աչքէն հեռու մարդիկը բամբասելով ու անոնց անունը կոտրելով անոնց սրտին մէջ անբժշկելի վէրքեր կը բանայ: Շուները իրարու միս չեն ուտեր, բայց մարդիկ զիրար կուտեն:

Հ. Մարդոց զիրար ուտելը բնաւ լսած չեմ:

Պ. Եթէ չես լսած Պօղոսէն լսէ. « Երև զմիմեանս խաժատիցէք եւ ուտիցէք, զգոյշ լերս'նք՝ գուցէ 'ի միմեանց սատակիցիք: Գաղա. Ե. 15. - Եթէ շերտը խաժարէ՛ + ու ուտէ՛, շերտը եղէ՛ + գուցէ մէկընէ՛ «սարկեցնէ՛»: Սիրաքին խօսքն ալ լսեցինք. « Եթէ լեղուն լողոսայ, շինքը կ'ուտէ »: Ահա՛ այսպէս Պօղոս և Սիրաք կը վկայեն մարդոց լեզուին խաժնող ըլլալը:

Հ. Ադոր իմ խելքս չը հասաւ. մարդոց լեզուն ի՞նչպէս կրնայ մարդ վիրաւորել, վէրքը

Թուրով, դանակով, տէգով և կամ ակռայով կըլլայ, մինչդեռ լեզուն կակուղ միս է, ինչպէ՞ս կը վիրաւորէ :

Պ. Տե՛ս թէ Դաւիթ ի՞նչ բանի կը նմանեցընէ մարդկանց լեզուն. « Որդւոց մարդկան ատամանք իւրեանց գէն եւ նետք են, եւ լեզուք նոցա որպէս զտուր սուսերի » . Սաղ . ԾԶ . 5 . — « Մարդոց սիրտները զենք են և նետեր են . և լեզուներն ալ սրացած ըստ » : Եւ Սողոմոն կը գրէ . « Են՝ որ բանիւք իւրեանց խոցեն որպէս սրով » . Առակ . ԺԲ . 18 . — « Մարդիկ կան, որ իրենց խօստով կը վերասորեն ըստի պէս » : Եւ մանաւանդ թուրք եւ դանակը կարող չեն լեզուի չափ վէրքեր բանալ, որովհետեւ ասոնք մարդոց մարմինին դաշելով կը վիրաւորեն, բայց լեզուն բնաւ չը դպած եւ բնաւ չը տեսած մարդոց սիրտը այնպէս կը վիրաւորէ, որ երբէք չը բժշկուիր . մինչդեռ երկաթէ գործիքներուն վէրքերը վիրարոյժը կրնայ բժշկել, բայց լեզուին վէրքը՝ միայն թէ վիրաւորող լեզուն հազիւ կարող է բժշկել, ինչպէս Պօղոս կը գրէ . « Եթէ ես տրտմեցուցանեմ զձեզ, եւ ո՞վ է որ ուրախ առնիցէ զիս, եթէ ոչ որ տրտմիցին յինն » . Բ . Կորն . Բ . 2 . — « Թէ որ շնչ արտօնեցնէ, ինչպէ՞ արտօնելն ՚ի շատ ո՞վ կրնայ շէս սրտացնել » :

Հ. Ես մինչեւ հիմայ չը գիտէի լեզուին այդքան չարութիւնները, աղէկ ըրիր որ հասկըցուցիր, արդեօք ուրիշ գէշ վարմունքներ եւս ունի՞ :

Պ. Ո՛ր մէկ անկարգութիւնը պատմեմ. ինքը
մէկ պզտիկ բան է, բայց իւր կարողութենէն
վեր մեծ մեծ կը խօսի, ինչպէս որ Յակովբոս
կը վկայէ, եւ ամենէն աւելի շատ վախճալիք
տեղը այս է, «Նովա օրհնեմք զՏերն եւ
զՀայր, եւ նովա անիծանեմք զմարդիկ որ ըստ
նմանութեան Աստուծոյ արարան» . Յակո . Գ . 9 .
— «Անով Հայր Աստուած հօրհնենք ու անով ճարդիկ
հանիժենք, որ Աստուծոյ պարկերով սպեղծուեցան» .
Եւ այս պատճառաւ տասն և մէկ համարին մէջ
զարմանալով կը հարցնէ, «Միթէ աղբիւր ան-
դստին 'ի միոյ յականէ բղխիցե՞ք քաղցր եւ
դառն» . — «Կարելի՞ է որ ալբերնն թափ ալէն եր-
կու տեսնի ջուր Բղիէ, անուշ ու լեղի» . Եւ Բ .
Սիրաք կըսէ . «Մին աղօթս առնէ, եւ միւսն
անիծանէ, ո՞յր ճայնի լուիցէ Տեր» . Սիրաք
ԼԴ . 22 . — «Մեկը հաշտէ ու թաւը կանիժէ, որոն
յայնն պիտի լնէ Տէրը» : Եւ ասոր համար Քրիս-
տոս կը հրամայէ . «Ընդ ամենայն դատարկ բա-
նի զոր խօսիցին մարդիկ՝ տայցեն համար յա-
ռուրն դատաստանի : Զի 'ի բանից քոց արդա-
րասցիս եւ 'ի բանից քոց պարտաւորեցիս» .
Մատ . ժԲ . 36 . — «Դատաստանին օր ճարդիկ իրենց
խօսած պարտք խօստերուն համար հաշիւ պիտի դաս-
ենշու որ խօստովոր պիտի արդարանաս և խօստովոր
պարտաւորուիս» : Եւ Գ . Սողոմոն կըսէ . «Ման
եւ կեանք 'ի ձեռոս յեզուի» . Առակ . ժԸ . 21 . —
«Մահն ու կեանքը լեղունին յետին են» : Եւ կրկին
կըսէ Սողոմոն թէ՛ «Որոգայք բուռն են առն

ըրթունք իւր, եւ ըմբռնի բանիւ բերանոյ իւրոյ » . Առակ . 2 . 2 . — « Մարդուն շրէնունները մեծ որոշայն են և իւր բերանէն ելած խօսով կը բռնուի » : Տեսար եզրա՛յր, ո՛չ միայն Յակովբոս, նաեւ Քրիստոս, Սողոմոն և Սիրաք վկայած են լեզուին մնասակարութիւնը . ասոր համար նախկին կըսէ . « Եթէ ոք բանիւ ոչ յանցանիցէ՛ նա ե մարդ կատարեալ » . Յակո . Գ . 2 . — « Լէզուով մեղք չը գործողն է կարարեալ մարդը » : Եւ Պողոսն ալ լեզուին մնասակարութիւնը գիտնալով կը գրէ . « Ամենայն բան տգեղ ՚ի բերանոյ ձերմէ մի՛ ելցէ » . Եփե . Գ . 29 . — « Բնաւ զէշ խօսք յեր բերանէն ոչորի չէլէ » :

Հ . Մեր լեզուին մնասակար ըլլալը հասկըցանք, բայց ինչո՞ւ Քրիստոս կըսէ՝ « Մարդիկ իրենց բոլոր պարտոյ խօսերուն հաշիւը ոչորի ուն, և կամ, խօսովոր ոչորի ալորանաս և խօսովոր ոչորի պարտաւորութիւն » : Այս պարտալ խօսքերը որո՞նք են, որոց հաշիւը պիտի տանք :

Պ . Դիցուք թէ ես և դու կռիւ կրնենք, իրարու շատ գէշ խօսքեր կը զրուցենք, դըրսէն նայողներէն ոմանք զիս կը գովեն, ազէկ խօսքը տեղ դրաւ ըսելով, շատ հաւնեցայ . և ոմանք զքեզ կը գովեն, հիմայ զիս գովողները ինձ հետ, ու զքեզ գովողներն՝ քեզ հետ դժոխք պիտի երթան . եւ կամ ես շատ գէշ խօսքեր կը զրուցեմ՝ և դու Աստուծոյ երկիւղը սրտիդ մէջ ունենալով՝ ամենեւին պատասխան չես տար, ասոր համար ոմանք երեսդ կը թքնեն

ըսելով՝ թէ գուն մարդ չե՞ս, ինչո՞ւ այդքան
խօսքերը կլլեցիր ու պատասխան չը կարողա-
ցար տալ, և այսպէս կռիւը բորբոքելու կը
ջանան, ահա՛ ասոնց բոլորը պարապ խօսքեր
են, թէեւ այն կռուին մէջ իրենք բնաւ գործ
չունին. բայց այսպիսի պարապ խօսքերով
կռուողներու մեղքին մասնակից կըլլան:

Հ. Այն կռիւ ընողները այնքան հայհոյու-
թիւններ կընեն, ի՞նչ զարմանք է որ անոնք
բնաւ հայհոյութիւն չըրած՝ անոնց մեղքին
մասնակից կըլլան:

Պ. Թէպէտ անոնք հայհոյութիւն չեն ըներ,
բայց անոնց հայհոյութեան գործակից ըլլալով՝
անոնց մեղքին եւս մասնակից կըլլան, ինչպէս
Պօղոս կը գրէ. « Զյգեայսն ամենայն անիրաւու-
րեամբ, պոռնկութեամբ, անզգամութեամբ, ա-
գանութեամբ, ջարութեամբ, լի նախանձու,
սպանութեամբ, հեռիւ, նենգութեամբ, ջարա-
բարութեամբ, շոգմոզք, ջարախօսք, աստուա-
ծատեացք, թշնամանողք, ամբարտաւանք, ամ-
բարհաւանք, գոխք ջարեաց, գծնողս անարգութեամբ,
անմիտք, ուխտադրութեամբ, անագորայնք, ան-
նուերք, անողորմք: Ոյք հասեալ էին յԱստուծոյ
իրաւանցն վերայ, յէրե որք զայսպիսիսն գործեն՝
արժանի են մահու. եւ ոչ միայն որ զայն առ-
նեն, այլ եւ որ կամակիցն լինին գործելեացն ».
Հռովմ. Ա. 29. — « Ա՛հն Ռդո՛ղ Լեցո՛ւն մարդիկնե-
րը, աներանութիւնով, պոռնկութիւնով, անզգամու-
թիւնով, ագանութիւնով, ջարտութիւնով, նախանձու-
թեամբ ».

Նիւնոզ, մարդասպանութիւնոզ, հախառակութիւնոզ,
 գեշ բնութիւններոզ, մարնութիւնոզ, գեշ խօսողներ,
 աստուածասողներ, նախասողներ, հայարարներ, մեղքեր
 հնարողներ, շնողք ասողներ, անմիտներ, ուխտազանց-
 ներ, գեշ կողմեր, անողորմներ. որ Աստուծոյ ճշ-
 մարդութեան վերահասու եղած են ու այսպէս շորթեր
 կը բռնեն՝ մահու արժանի են, ոչ թէ մեակ գործող-
 ները, հապա անոնց կամակից եղողներն ալ : Տեսա՞ր,
 որ անոնց կախին մէջ գտնուող ու մինակ
 լեզուով ուժ տուող ու հանող մարդիկն եւս
 անոնց մեզաց մասնակից կըլլան միայն մէկ
 պարապ խօսքով. վասն զի գողին հարցնես,
 ինչո՞ւ գողութիւն ըրիր, կրնայ իր չըքաւո-
 րութիւնը պատճառ բանելով՝ մի պատասխան
 տալ, եւ շնացողին հարցնես՝ նոյնպէս իր մար-
 մնոյ ցանկութեան բորբոքումը կրնայ պատճա-
 ռել. նոյնպէս բոլոր մեզսասէրները : Իսկ եթէ
 ուրիշին մեղքին լեզուով գործակից եղողներուն
 հարցնես թէ, երկու մարդ կախ կընեն, դու
 ի՞նչ ունիս անոնց մէջ, որ կրակը բորբոքելու
 կը ջանաս, անիկայ պատասխան չը կրնար տալ,
 որովհետեւ բան չըկայ ըսելու, յայտնի բան է
 որ պարապ տեղ զրուցեր է : Ահա ասոնք են
 Քրիստոսի ակնարկած պարապ խօսքերը՝ որոց
 հաշիւը պիտի ուզուի դատաստանին օր :

Հ. «Քո խօսողը պիտի արքարանաս ու խօ-
 տողը պիտի պարտաւորես » ըսաւ Քրիստոս՝ այդ
 ի՞նչ է :

Պ. Ահա՛ Քրիստոս ազոր օրինակը ցոյց

տողաւ . « Արք երկու ելին 'ի տաճարն կայ յա-
 դօրս , մին փարիսեցի եւ միւսն մաքսաւոր .
 Փարիսեցին կայր մեկուսի , եւ գայս առանձինն
 ադօրս մատուցանէր . Աստուած իմ , գոհանամ
 զքէն . զի ոչ էմ իբրեւ գայս 'ի մարդկանէ ,
 զյափշտակողս եւ զանիրանս եւ զշունս , կամ
 իբրեւ գայս մաքսաւոր . այլ պահեմ երկիցս 'ի
 շաբարու , եւ տամ տասանորդս յամենայն ստա-
 ցուածոց իմոց : եւ մաքսաւորն կայր մեկուսի ,
 եւ ոչ կամէր եւ ոչ զաջսն ընդ երկինս ամբառ-
 նայ . այլ կոծէր զկուրծս իւր եւ ասէր . Աս-
 տուած , քաւեա՛ զիս զմեղաւորս : Ասեմ ձեզ ,
 էջ սա արդարացեայ 'ի տուն իւր քան զնա » :
 Ղուկ . ԺԸ . 10-14 . — « Երկու մարդ որոճուր էլան
 աղբիւր ընելու , մէկը փարիսեցի — միւրը մաքսաւոր :
 Փարիսեցին մէկ կողմ կայնա՞ծ՝ առանձինն այսպէս աղբիւր
 կընէր , շնորհակալ է՞մ թէ զմէ . Աստուած ի՞մ , եւ — ընդ
 մարդոցդ պէս անիրաւ . յափշտակող է շնացող զնձ , եւ
 կամ այս մաքսաւորին պէս . հասարակ շաբաթն երկուս
 թո՞մ կը պահեմ , աղբառնին որոսանորդը կուրծս : Մաք-
 սաւորն ալ զար կայնա՞ծ էր մէկ կողմ՝ զեր ուղեր ալ
 թերը զեր զերցունել , կուրծսին կը շարնէր — կընէր .
 ո՛վ Աստուած , քաւեա՛ զնս զմեղաւորս : կընէ՞մ յեր
 առնկայ անորմէ աւելի որդարացա՞ծ որուն քնաց » :
 Այսպէս փարիսեցին իրեն գործած բարեգոր-
 ծութիւնները իր լեզուով կորսնցուց , իր նաւը
 նաւահանգիստին առաջ ընկղմեց , եւ մաքսա-
 ւորը ինքզինքը մեղաւոր ճանչնալով ու իր մե-
 ղաց թողութիւն խնդրելով , ծովուն մէջ տեղ

ալէկոծութեան բանուած նաւը ցամաք հանեց
անմնաս : Ահա նաւը թէ ընկղմող և ազատողը
լեզուն եղաւ : Եւ ասկէց ՚ի զատ , երկու մարդ
կաիւ կընեն , ոմանք կը գրգռեն կռիւը սաստ-
կացնելու համար , եւ ոմանք խաղաղացնելու
կը ջանան , գրգռողները սատանայի որդի կը
կոչուին ու խաղաղացնողները՝ Աստուծոյ որ-
դի , որոց Քրիստոս երանի տուաւ . « Երանի
խաղաղարաց , զի նորա որդիք Աստուծոյ կո-
չեացին » . Մատ . Ե . 9 . — « Երանի խաղաղարացնե-
րան , ինչու որ անոնք Աստուծոյ որդի պիտի կան-
չնին » : Տե՛ս , ասոնք ալ լեզուով արդարացան ,
և կամ պարտաւորեցան , եւ ասոր համար
Սիրաք կը գրէ . « Կրակը ինչ և ըստ ինչի որ ըստ
ինչի և ինչի , երկուսն ալ յի բերանն կենեն » .
Սիրաք ԻԼ . 14 : Եւ երկրորդ Քրիստոսի հետ
խաչ ելնող աւագակը , Քրիստոսը այնքան
խեղճ աստիճանի մէջ տեսնելով չը յուսահա-
տեցաւ ու հաստատ հաւատք ցոյց տալով՝
« Երբ որ աս խաչարանն ինչի և ինչի »
ըսելուն համար փրկուեցաւ . Ղուկաս ԻԳ . 42 :
Ահա՛ այս է Քրիստոսի ըսած խօսքը , թէ « Բն խո-
տովի կարգարանն , ու աս խոտովի և պարարանի » :

Շ Ա Ի Ի Ղ Լ .

Հ . Ալ կարծեմ թէ լմնցաւ լեզուին վրայօք
խօսքերը եւ խրատները :

Պ. Այո՛ , լինցաւ , բայց զգուշանալիք մեծ
 բան մի եւս կայ , եթէ անկէ չզգուշանաս ու
 քու վրայ գործածես , շատ խեղճ վիճակի մէջ
 կը մննաս . անոր համար ինձ հարկ է քեզ հաս-
 կցնել . գիտեմ շատ կը դժուարիս , զորօրինակ
 ջրգողեալ հիւանդը շատ բորբոքում կունենայ ,
 աչքը միշտ պազ ջուրեր և թթու կերակուր-
 ներ կը գիտէ , բայց շատ վնասակար են անոնք
 իրենց ցաւուն , և բժիշկը անոնց վնասակարու-
 թիւնը գիտնալով կարգիլէ , պազ ջուր մի՛ խը-
 մեր և թթու կերակուր մի՛ ուտեր կըսէ , այս
 պատճառաւ բժիշկը՝ հիւանդին աչքին՝ շատ
 գէշ կերեւի , բայց բժշկուելէն ետք ուրախ
 կըլլայ պազ ջուր չը խմելուն եւ կամ թթու
 բան չուտելուն համար , և բժիշկէն ալ մեծա-
 պէս շնորհակալ կըլլայ : Նոյնպէս մեզաց բոր-
 բոքում ունեցող անձանց խրատ որ տաս , կը
 դժուարին , ինչպէս որ Պօղոս կը գրէ . « Ամե-
 նայն խրատ առ ժամանակն ո՛չ ուրախութեան
 քուի՛ այլ տրտմութեան . բայց յետոյ պտուղ
 խաղաղութեան՝ նովաւ կրթեցեացն հատուցանե-
 յարդարութիւն » . Եբր . ԺԲ . 41 . — « Ամեն խրատ
 առաջ քեզիս , ալ որդմութիւն , բայց յետոյ
 խաղաղութեան դրուող կոտորաց անով վարժանչներուն » .
 որովհետեւ իր կամքը զսպելը դժուար կերեւի ,
 բայց երբ որ մեղքէ ետ քաշուի ու զղջայ , այն
 ատեն կը գիտնայ օգուտը , ինչպէս որ Եսայի
 կը գրէ . « Յորժամ դարձցիս եւ յօգուց հանիցես .
 յայնժամ կեցցես , եւ զիտացես քե ուր իցես » .

Եսայի Լ. 15. — « Երբ որ Ասորո-ձոյ դառնաւ ու
հառաչէս ե-ցա-իս Վզէբո-դ զլայ, այն արեւն կը
քրհ-իս ու կը քիտնաւ ուր որեւ ըլլաւ » : Եւ վեր-
ջապէս քեզ այս մէկ բանը պիտի հասկցնեմ,
ամեն մէկուն մեզքը ուրիշի աչքին աւելի
լաւ կերեւի քան թէ իր աչքին : Ուստի ես
կը տեսնեմ որ սատանայն որոգայթը լարեր է
ստքիդ տակ ու դուն չես գիտեր, անզգոյշ
կը քալես, անշուշտ որոգայթէն կը բռնուիս,
անոր համար իմաց կուտամ, որ զգուշութեամբ
քալես :

Հ. Այն մեծ զգուշանալիք բանը ո՞րն է,
որ այսքան երկարեցիր :

Պ. Բարկութիւնն է, յորմէ եթէ չզգուշա-
նաս, բնաւ երբէք բարեգործութիւն չես կրնար
գործել, ինչպէս որ Յակովբոս կըսէ. « Բար-
կութիւն մարդոյ զարդարութիւն Ասորո-ձոյ ոչ
գուժէ » . Յակո. Ա. 20. — « Մարդոց Բարկութիւնը
ը լսողո-ր որ Ասորո-ձոյ արդարութիւնը քործէ »,
չը թողէլէն 'ի զատ գործածն ալ ոչինչ կընէ,
ինչպէս որ Քրիստոս օրինակը ցոյց տուաւ :
« Ամենայն որ լսէ զբանս իմ զայսոսիկ՝ Եւ ոչ
առնէ գտտա, նմանեցի առն յիմարի, որ շին-
եաց գտտն իւր 'ի վերայ առագոյ . իջին անձ-
րեք, յարեան գետք, շնչեցին հողմք՝ հարին
գտտնն Եւ անկաւ, Եւ էր կործանումն նորա
մեծ յոյժ » . Մատ. Է. 26. — « Ով որ իմ խօսեալս
կը լսէ ու չը դառնէր, յիմար ճարդունն կը նմանի, որ
իւր դռնը առաչին զլայ շինեց, անյրեւը եկաւ, զո-»

բերը շարացան, հովերը խեցին, և այն որան զարկին
 ասպալեցին « շար մեծ եղև որան կործանումը » :

Հ. Այդ ըսած տունդ և կամ տան զարնող
 եւ տակն ու վրայ ընող հովը ի՞նչ է :

Պ. Տուն ըսածս բարեգործութեան և այլ
 առաքինութեանց տունն է, զոր բոլոր քրիս-
 տոնեայները պարտաւոր են շինել հաւատոյ
 հիման վրայ, ինչպէս որ վերը թ. Շաւղին մէջ
 ըսինք. տան զարնող հովն ալ մարդոց բար-
 կութիւնն և այլ մոլութիւնք են. թէպէտ այս
 ժամուս տուն մը կը շինես. բայց հաւատոյ
 հիմ չունիս դեռ, թերի է, ինչու որ Քրիս-
 տոս հրամայած է. « Ո՛վ որ պարտոյ որեւէ եղբօր
 քահանայ, դասարանին պարտան կըլլայ » : Ինչ
 այս խօսքը լսեր ու չես հաւատացեր. հապա-
 մկրտութիւնդ քու փրկութեան բաւական սե-
 պելով՝ բարեգործութեան հոգ չես տարեր.
 և եթէ փոքր ի շատէ բարեգործութիւն գոր-
 ծես, քու միտքդ սուրբ գիրքերու խրատնե-
 րով հաստատուած չըլլալով, սատանայն քեզ
 մի սուտ բանի համար կը դրդէ կամ աչքիդ
 գէշ բան կերեցնէ, և կամ ականջովդ գէշ
 խօսք մը լսել կուտայ, ու քու սիրտդ ալ իր
 ձեռքին մէջ կառնէ ու կը սխմէ, և այն ատեն
 բարկութիւնդ կը բորբոքի հնոցի պէս, միտքդ
 կը պղտորի գարնան գետերուն պէս, սիրտդ
 տակն ու վրայ կըլլայ ծովու ալէկոծութեան
 և մրրկին պէս, աչքերդ կատաղութեամբ կը
 կարմրին, դէմքդ կայլայլի, շրթունքդ կը

կապուտնայ, ու բերանդ կը փրփրի, ձեռքերդ եւ ոտքերդ կը դողան դիւահարի պէս, ու ակուններդ կը կրճտես. սոյն ատեն ոչ մահը աչքիդ կերելի, ոչ արքայութիւնը միտքդ կուգայ եւ ոչ դժոխքը, այլ կըսկսիս ձեռքէդ եկած ամեն տեսակ չարութիւնները ընել, հայհոյանք, անկէք, եւ կամ սաստիկ կռիւի մէջ ծեծի կըսկսիս և գուցէ սպանութիւն եւս պատահի. այսպէս քու բարեգործութեան տունդ կը փլցնես տակն ու վրայ կընես, որով սատանային կամքը կը կատարուի. այնուհետեւ սիրտդ թող կուտայ որ բարկութիւնդ կիջնայ, այն ժամանակ կը զղջաս, բայց ի՞նչ օգուտ, տունդ աւերեցիր. զորօրինակ ծովը երբեմն ալէկոծութիւն կընէ. մրրկելով կուռի ու կը կատաղի ու կը փրփրի, շատ նաւեր կը խորտակէ ու կընկղմէ, շատ ապրանքներ կը կորսնցնէ ու շատ մարդիկ եւս կը խեղդէ. թէպէտ ժամանակէ մի յետոյ հովը կը հանդարտի և ծովը կիջնէ ըստ առաջնոյն, բայց գործած վնասները՝ անդարմանելի կը մնան: Նոյնպէս քու բարկութիւնդ բորբոքելով շատ մեղքեր և վնասներ կը գործես, և երբ բարկութիւնդ անցնի, կը հասկնաս որ ըրածներդ շատ գէշ բաներ են, եւ կը զղջաս. բայց ի՞նչ օգուտ, գործած մեղքերդ բացը կը մնան: Ուստի պէտք է զգուշանաս բարկութենէ:

Հ. Բարկութեան գէշ բան ըլլալը հասկցայ, բայց Քրիստոս որ ըսաւ թէ՛ «Պարտդ րեղ

Քարհացողը դարձան կըլայ», ուրեմն եթէ պարսպ չեղած տեղը բարկանաս, մեղք չէ:

Պ. Թէ որ բարկութիւնը ըստ տեղւոյն՝ այն է սատանայի թեւադրութեան դէմ եւ հոգինուս վնաս գալիք տեղ գործածենք, մեղք չէ. բայց մենք ասոր հակառակ կընենք, սատանային դէմ չենք բարկանար ու մեր անձին պէս սիրելիք ընկերնուս դէմ կը բարկանանք, նաեւ հոգինուս վնաս գալու տեղ չենք բարկանար, այլ մարմիննուս եւ կամ ապրանքնուս մէկ փոքր վնաս պատահի, այն ատեն կատաղի գազան կը դառնանք. ասոնց համար մեղք սեպած է Քրիստոս. որովհետեւ այս աշխարհիս բոլոր բաները սուտ ու պարսպ եւ ոչինչ են, ուստի այս աշխարհի ինչ բանի համար որ բարկանաս, պարսպ տեղ բարկացած կըլլաս. և որով դատաստանին պարտական կըլլայ ըսած՝ այս խօսքն է: Ահա այսպէս բարկութիւնը ըստ տեղւոյն գործածելը վնաս չը տար. զորօրինակ մահադեղը՝ առողջ մարդը որ ուտէ, անպատճառ կը մեռցնէ, բայց այն մահադեղը վարպետ բժիշկներուն հրահանգներով հիւանդը կը բժշկէ:

Հ. Եղբայր, բաւական է այսքան, մինակ ե՞ս պիտի երթամ արքայութիւն, որ այսքան կը ջանաս զիս համոզելու. այսքան մարդիկ ինչ որ ըլլան, ես ալ նոյն կըլլամ, հասարակութեամբ եղած բանը զիւրին է:

Պ. Ոչ եղբայր, այդպէս մի՛ ըսեր, ուրիշ

ներք թեղ օգուտ չունին . դիցուք թէ դուն այս տեղ ծուլութեան պատճառաւ ստակ չը կրնաս շահիլ , հօրդ և կամ եղբորդ շահած ստակով ապրիս մի ժամանակ , բայց միւս աշխարհք , արքայութիւնը այդպէս չէ , ամեն մէկը ինքը յափշտակելու կը ջանայ . ոչ հայրը որդւոյն , եւ ոչ որդին հօր , ոչ եղբայր եղբոր , և ոչ բարեկամ բարեկամի , և ոչ կինը իւր էրկան , եւ ոչ էրիկը կնկան կողորմին ու օգնութիւն կընեն , ամեն մէկը ինքը յափշտակելու կը ջանայ , ինչպէս որ Քրիստոս հրամայեց . « Բռունիք յափշտակէն » . — « Ո՛րք իսկուհի Ասորո-ժոյ արտայո-ւթիւնը » : Եւ ասոր համար Պօղոս մէկ օրինակ կուտայ . « Ո՛չ գլաուք՝ երբ որ յասպարիզիս ընթանան , ընթանալ ամենեքին ընթանան , բայց մի որ առնու գլադրուք բեանն » . Ա . Կորն . Թ . 24 . — « Չե՛ք գիտէր ասոր ընդին թէ Վաղղնեբո-ճանն , Լէե-տեմ+ը կը Վաղեն , բայց յաղեո-ւթիւնը թէ հարդ կառնէ » :

Հ . Ասպարիզին մէջ վազելը ի՞նչ բանի օրինակ է :

Պ . Նախկին տէրութեանց մէջ սովորութիւն կար , որ երբեմն մի մեծ հրապարակի մէկ ծայր մի բարձր տեղ յատկացնելով՝ վրան մէկ ծանրագին անդամանդ քար կը դրնէին , որ մարդիկ վազելով երթան այն քարը առնեն . բայց ով աւելի արագընթաց էր , այն կերթար կառնէր քարը , թէպէտ սահմանեալ ժամանակին բոլոր մրցակիցները կը

վազէին , բայց արագընթացը կը տանէր
 յազթութիւնը , ահա Պօղոսի ըսածը այն
 կը նշանակէ . « Վաղէ՛լ Բուրը կը լաղէն , Բայց
 Տէկը կառնէ յաղթութիւնը » ըսելէն 'ի զատ կը
 պատուիրէ , « Այնպէս ընթացարոյք՝ զի հա-
 սանիցիք » . — « Այնպէս լաղեցէ՛ք որ հասնէ՛ք » :
 Որովհետեւ Պօղոսի ժամանակի քրիստոնեայք՝
 հաւատքը աշխատանքով ստանալնուն համար
 շատ յարգի էր , ուստի մեծ բաղձանքով բոլոր
 կը վազէին արքայութիւնը յափշտակելու , եւ
 Պօղոս շարունակ յորդորներ կը գրէր ջերմե-
 աանդութիւն շարժելու համար , որ չըլլայ թէ
 արքայութեան սիրոյ կրակը մարի նոցա սրտին
 մէջ . բայց մենք հաւատքը կարծելով թէ մեր
 հայրերէն ժառանգ մնացած է , չենք յարգեր ,
 որովհետեւ աշխատանքով ձեռք բերած չենք .
 անոր համար արքայութիւնը ես յափշտակեմ
 ըսելով՝ ջանք ընող քիչ մարդ կայ , ամենքս
 ալ իրարու գլխին գտակը յափշտակելու մի-
 այն կը ջանանք : Վասն զի կը նայիս որ ոմանք
 դեռ պառկած խորդալով կը ննջեն առանց մէկ
 բանի հոգ ընելու . ոմանք թէեւ արթնցած ,
 բայց մահիճին մէջ թմրած նստած են , թըմ-
 րութիւննին պիտի անցնի որ ելնեն վազեն .
 ոմանք կանուխ արթնցած ու առեւտուրի մէջ
 գրազած են , ժամանակ չունին վազելու . ոմանք
 գինետուն եւ սրճարաններ ուտել խմելու
 եւ ուրախութեան ետեւէ են , վազելը միտքե-
 րէն անգամ չանցնիր , եւ ոմանք թէպէտ ճամ-

այ ելած են, բայց թուլութեամբ, կամաց
կամաց քալելով եւ ետեւնին նայելով, յողորմեան
նստելով, «Արարաւ Քան զէս, զ
էրբ երբանս, ի զհասնինս, այսօր վաղ զէնս, զ
մինս, զմեզս, զմեզս, զմեզս» ըսելով կերթան.
Եւսկ ոմանք գօտեւորեալ կը վազեն սուր-
հանդակի պէս, ոչ ետեւնին եւ ոչ եր-
կու կողմերնին կը նային, այլ միշտ անթարթ
աչքով երթալու ճամբան դիտելով՝ կը վա-
զեն արքայութիւն յափշտակելու համար։
Տեսա՞ր, եղբայր, արքայութիւն ինչպէս
կերթացուի եզեր. դուն կարծեմ թէ խոր-
դալով քնացողներուն եւ կամ աշխարհի
զրադմունքի մէջ պատատողներուն նայելով
այն խօսքը ինձ ըսիր թէ - Այս աշխարհի մար-
դիկը ինչ որ ըլլան, ես ալ այնպէս կըլլամ -
դու փոխանակ անոնց նայելու՝ յառաջ վա-
զող մարդոց նայիր. եթէ ուրիշին նայելով
մեղանչես ու մեղաւոր մեռնիս այն տեղ իրա-
րու օգնութիւն չըլլար։ Սեպենք թէ մէկ տան
մէջ երկու եղբայր ըլլան, մին գործունեայ,
ստակ շահող, եւ միւսը ծոյլ՝ ամենեւին ստակ
չը շահող բայց այն գործունեայ եղբոր վաս-
տակը՝ տան ընտանիքները բաւական կապրե-
ցնէ։ Եթէ գործունեայ եղբայրը ծոյլ եղ-
բոր սրդողելով - Ինչ կ'ընէ ըստ ըստ, - մին
Քան քաղցին լող, վաստակը կը կտրի եւ աղ-
քատութեան տակ կիյնան, եւ տան բոլոր
անդամները խեղճ վիճակի մէջ կը մնան։

Այս աշխարհիս մէջ մէկ մարդու անհոգութեամբ բոլոր ընտանեաց վնաս կը հասնի, բայց միւս աշխարհքին մէջ այդպէս չէ, մէկին մեղաց համար միւսը չը պիտի պատժուի « Անճնոր մեղիցե՛ նոյն եւ մեռցի » . Եզե . ԺԸ . 4 . — « Ո՞ր ղեղանչէ, անկէաց պէտի կորսո՞ւի » : Ասիկայ աղէկ միտք ա՛ն, քանի որ մարդիկ կենդանի են, իրարմէ օգնութիւն եւ կամ վնաս կրնան գտնել, բայց միւս աշխարհքին մէջ, դատաստանին օր՝ ոչ մեղաւորները արդարներուն վնաս կրնան հասցնել եւ ոչ արդարները մեղաւորներուն օգնութիւն կրնան ընել, վասն զի այն ատեն ողորմութեան դուռը գոցուած կըլլայ :

Շ Ա Ի Ի Ղ Լ Ա .

Հ . Եթէ այդպէս է, զգաստ ըլլանք եւ խրատ մտիկ ընենք՝ առանց ուրիշներուն նայելու, ես իմ գլուխս ազատելու ջանք ընեմ, ըսէ նայիմ ի՞նչ խրատ պիտի տաս :

Պ . Վեր պարծեցար թէ շնութիւն չես ըներ, ես լռեցի իբրեւ ստոյգ ընդունելով . բայց ետք նայեցայ, որ ուրիշ պարծեցածներդ սուտ ելան, վախնամ այս պարծանքդ ալ սուտ ելնէ :

Հ . Ես սուտ տեղ չեմ պարծենար, ստոյգ կըսեմ, որ ուրիշի քով շնութեան չեմ գնացած երբէք :

Պ. Ծնութիւնը մինակ ուրիշի քով երթալը չէ. չը լսեցիր որ Յակովբոս աշխարհասէր մարդոց շնացող ըսաւ, նաեւ Քրիստոս չըսաւ «Որ հայի 'ի կին մարդ առ 'ի ցանկանալոյ նմա, անդէն շնացաւ ընդ նմա 'ի սրտի իւրում» : Մատ. Ե. 28. — «Ո՛վ որ ցանկանալու մարտէ կ'ըն մարտն նայի՝ ինչ և ինչ էր որդին մէջ անոր հետ շնութիւն ըրած կը լինի» :

Հ. Այդպիսի բաներ շատ կը պատահի ինձ ու շատ նեղութիւն կուտայ. որովհետեւ ցանկութիւնս շատ կը բորբոքի հակառակ կամքիս, եւ երբեմն այնքան սաստիկ կը նեղէ զիս, որ քիչ կը մնայ այդ մեղքի որոգայթին մէջ բռնուիմ. Եթէ այս մասին մի հնար կայ, ցոյց տուր ինձ :

Պ. Դորա միակ հնարը պահքն է :

Հ. Ես պահք շատ կը պահեմ, բայց օգուտ չընէր :

Պ. Ատոր պահքը ուրիշ է, զոր չես գիտեր : Այդ ախտը բորբոքող կամ գրգռող հովը երեք դռնէ կը փչէ. այդ դռները գոցելու է, որ հով չը փչէ ու ցանկութեան կրակը չը բորբոքէ :

Հ. Որո՞նք են այդ դռները :

Պ. Այդ երեք դռներն են՝ աչքդ, ականջդ, և բերանդ. աչքով գէշերուն կը նայիս, ականջովդ գէշերուն խօսքերը եւ զազիր ու անհամեստ երգերը կը լսես, եւ բերանով կը խօսիս նոյն աղտեղի խօսքերը. անշուշտ այն հովերը պիտի երթան ցանկութեան կրակը բորբոքեն :

Թէպէտ քու միտքդ այն տեղ չէ, չես ուզեր կին մտորդոց նայիլ, բայց կանանց մէջ կը պտըտիս, չես ուզեր գէշ խօսքեր լսել, բայց անառակներուն և գուսաններու հետ կը պտըտիս. եթէ ըսածիդ պէս շնութեան միտք որ չունիս, այդ երեք դռները միշտ գոց պահելու ես, որ հանգիստ ըլլաս:

Հ. Այդ եւս հասկցայ, ինչպէս և Քրիստոսի կամքը. եթէ չը գիտցած ուրիշ խրատներ կան, զանոնք շարունակէ:

Պ. Ահա խրատ մի եւս միտքս եկաւ. որովհետեւ Քրիստոսի բոլոր կամքը հասկցար, չըլլայ որ դառնաս նորէն, որով Քրիստոսի յանդիմանական խօսքին արժանանաս:

Հ. Ո՞րն է Քրիստոսի յանդիմանական խօսք:

Պ. «Ծառայ որ գիտիցէ զկամս տեառն իւրոյ եւ ոչ պատրաստիցէ ըստ կամաց նորա, արբցէ զան բազում» . Ղու. ժԲ. 47. — «Իւր տիրոջ կամել բիտոցող ծառայն՝ ելէ ըստ այնմ զը պարտաստէ, շատ ծեծ պիտի ուտէ»:

Հ. Քանի որ առաջ կերթանք, պատուէրները կը սաստկացնես, չեմ գիտեր վերջ ո՞ր պիտի հասնի:

Պ. Այս ըսածներս սաստի՞կ են, հապա եթէ Մատթէոսին գրածը կարդաս, ի՞նչ պիտի ըսես, «Ծառայ ջար եւ վատ, գիտէիր քե հնճեմ՝ ուստի ոչ սերմանեցի, եւ ժողովեմ՝ ուստի ոչ սփռեցի. պարտ էր քեզ արկանել զարժարդ իմ՝ ի սեղանաւորս, եւ եկեալ ես տոկո-

սեօք պահանջի զիմն » . Մատ . ԻԵ . 26 . — « Ո՛վ
չար և ծոյլ ծառայ , գեղեկը որ ես չը ցանա՞մ՝ կը տ-
ղե՞մ ու չը սփռա՞մ՝ կը ժողովե՞մ , պէտք էր որ դուն ի՞մ
արձանես սեղանաւորներուն յանձնէի , որ ես գայի շա-
հով ուղէի » :

Հ . Այս խօսքերը ես հասկցած չէի , կ'ա-
ղաչեմ որ հասկցնես :

Պ . Այս խօսքէն հասկցուածն է , որովհե-
տեւ Քրիստոս երբ աշխարհք եկաւ . առաջ
մարդոցմէ գործք չը փնտռեց , այլ միայն հա-
ւատք . « Ո՛վ որ հաւատայ ու յերսնի կը փրկուի »
ըսաւ . բայց հաւատքը հաստատելէն ետք՝
գործք ալ փնտռեց ըսելով , « Ձեր բարի գործ-
քերը տեսնան ու յեր երկնաւոր Հայրը փառաւորեն .
յորմէ յայտնի կերեւի թէ՛ հաւատոյ շնորհք-
ներ մեզ տալէն ետք՝ մեզմէ բարեգործու-
թեան պտուղ կուզէ , որով պարտական եղած
ենք . ինչո՞վ պիտի վճարենք այն երկնաւոր
պարգեւներուն փոխարէն պարտքերնիս , եթէ
ոչ , միայն բարեգործութեան պտուղներով և
Աստուծոյ պատուէրները անթերի կատարե-
լով . ուրեմն եթէ մենք այդ պարտքերնիս
վճարելու հոգ չը տանինք մեր կենդանու-
թեան , դատաստանի օր հարկաւ այն հաւա-
տոյ շնորհաց պարգեւներուն հաշիւը մեզմէ
պիտի պահանջէ Քրիստոս ու յանդիմանէ :

Հ . Այդ աւելի եւս վախնալու բան է :

Պ . Վախնալիք խօսքը դեռ ետք պիտի
լսես , եթէ այսպիսի անհոգութեան մէջ դըրտ-

նուած էս, ինչպէս որ Մատթէոս կը գրէ.
 « Առե՛ք ՚ի դմանէ զքանքարդ՝ եւ տո՛ւք այնմ որ
 ունիցի գտանք քանքարն : Զի ամենայնի որ ու-
 նիցի՝ տացի եւ յաւելցի, եւ որ ոչն ունիցի, եւ
 զոր ունիցին՝ բարձցի ՚ի նմանէ : Եւ զժառայդ
 անպիտան հանե՛ք ՚ի խաւարն արտաքին . անդ
 եղիցի լալ եւ կրճել ատամանց » . Մատ . ԻԵ .
 28 . - « Առի՛ւտ առե՛՛ք զքանքարն՝ եւ որաւը զքանքար ու-
 նեցողին որո՛ւտ : Որովհետեւ ո՛վ որ ունի, ոչիտի որոտի
 անոր եւ ունեցածը ոչիտի աւելնայ, եւ ո՛վ որ չունի,
 ունեցածն եւս ոչիտի աւանտի անկէ : Եւ անոյն որան
 ծառայն արտաքին խաւարն հանեցե՛՛ք, որ ոչիտի լայ
 եւ ակրաները իբար ոչիտի շարնէ » : Ուրեմն եթէ
 մէկը մկրտութեամբ եւ հաղորդութեամբ ստա-
 ցած շնորհքները չ'արդիւնաւորէ, այսինքն
 անոնց համաձայն կեանք չ'ունենայ, այլ այդ-
 քան բաւական սեպէ իւր փրկութեան, եւ
 բարեգործութեան հոգ չը տանի . պիտի զրկուի
 նաեւ իւր նախկին շնորհքներէն եւ անոր
 վախճանը պիտի լինի յաւիտենական դատա-
 պարտութիւն : Այս է վախճալու բանը :

ՇԱԻԻՂ ԼԲ .

Հ . Ի՞նչպէս բարեգործութիւն պիտի ընեմ :
 Պ . Նախ՝ ողորմած ու գթած պիտի ըլլաս,
 եւ երբ խեղճ աղքատներ տեսնես, գութդ
 շարժելով՝ անոնց պակասութիւնը պիտի հո-

գաս, որ Քրիստոսի երանութեան արժանանաս « Երանի ողորմածաց, զի նոքա ողորմութիւն գտցեն » . Մատ . Ե . 7 . — « Երանի ողորմածներուն, ինչո՞ւ որ անոնք ողորմութիւն պիտի գործեն » : Եւ երկրորդ պահք պիտի պահես :

Հ . Ի նչպէս պահք պիտի պահեմ, ծո՞մ թէ իւրէ և միտէ պիտի զգուշանամ :

Պ . Թէ ծոմ և թէ պահք պիտի պահես, բայց ո՞չ թէ միայն կերակուրի պահք պիտի պահես, հաստ բոլոր զգայարանքներդ ծոմ պիտի պահեն, զգաստ և զգոյշ պիտի ըլլան, թէպէտ ամեն ժամանակ զգոյշ պիտի ըլլան . բայց ծոմ պահած օրդ աւելի պէտք է զգուշանալ, ամենեւին մարմնոյ կամքը չը կատարել . ինչպէս Եսայի կը պատուիրէ . « Զի յաւուրս պահոց ձերոց գտանին կամք ձեր կատարեալ, եւ կսկծեցուցանէր զամենեսեան որ ընդ ձեռամբ ձերով են . 'ի հակառակութիւնս եւ 'ի կռիւս պահէր, եւ կռվէր գանաւագն : Իսկ զի՞նչ պիտոյ է ինձ այնպիսոյ առուր պահք . գալ բողոքել ձեզ առ իս, եւ ինձ ոչ լսել ձեզ . սչ զայդ պիտի պահս ընտրեցի ասէ Տէր Այլ լս'յժ զկնճիռն անիրաւութեան, քակեա՛ զխարդախութիւն բռնութեան վաճառաց քոց, արձակեա՛ ըզնեղեալս բողոքեամբ, եւ զամենայն մութհակս անիրաւութեան պատառեա՛ : Բրդեա՛ քաղցելոց զհաց քո, եւ զաղքատս անյարկս տա՛ր 'ի տունքս . երէ տեսանիցես զմերկն՝ զգեցուցանիջի՛ր յայնժամ կարդացես, եւ Աստուած լուիցի քեզ » :

Եսայի ԾԸ . 3 . — « Ձեր պահտ պահելու օրեր կամե՛ր-
 նիք հասարակած կըլլայ, յեր յեռտին րակ քոնոսող-
 ները կ'այրէ՛տ կը ճրկէ՛տ, իրարոս հետ տեն, կտն կոս-
 նենտ ու իեղճ ճարդոց իբիին կը շարնէ՛տ . ինչ ի՞նչ
 պիտէ ե այրողէս պահտ պահելը . ելե՛ք քոտ ինչ աղա-
 ղէ՛տ, ղը պիտի լե՛ժ, ես այրողէս պահտ ղե՛ժ ուղեր, կըսէ
 Ասորոսած . . . : Հապա տոս թղացր հանգոյցները տակէ .
 առե-րոսրիք թղ ըրած նենգոս-լի-նները և գողոս-
 լի-նները թէկ կողճ րի՛ր, ու քուր թղացր յեռ-
 քիւնները պարտաւ, անօլիներուն հաց կերցո՛ւր, որուն
 ղոնեցող աղտարները որունը որա՛ր, թերկ աղտար որ
 պեանես, լալեր հաքոսեցո՛ւր, . . . այն արեն կանգես,
 Ասորոսած կը լե՛ժ : Եւ Գ . աղօթք պիտի ընես :

Հ . Աղօթք ի՛նչպէս ընելու է :

Պ . Դ Շաւղին մէջ ըսինք, որ սուրբ սիրտ
 եւ մաքուր բերան ունենալու է, եւ խնդիր-
 ներդ եւս պիտի ըլլան հոգւոյդ շահաւոր, ու
 Աստուծոյ կամացն հաճելի . եթէ մարմնոյդ
 թգտակար բան խնդրես, սատանայի կամաց
 հաճելի կըլլայ :

Հ . Ապրուստի համար բան պիտի չուզե՞մ :

Պ . Ո՛չ, մարմնոյդ պէտք ըլլալու բան եր-
 րէք պիտի չուզես, որովհետեւ մարմինին
 պէտք ըլլալու բանը մեր երկնաւոր հայրը
 գիտէ առանց մեր խնդրելուն, ինչպէս Քրիս-
 տոս ըսաւ . « Ձի գիտե Հայրն ձեր երկնաւոր,
 զի՞նչ պիտոյ է ձեզ . մինչչեւ ձեր խնդրեալ ինչ
 իցե՛ ի նմանե . Մաա . Ձ . 8 . — « Ձեզ պէտք ըլ-
 լալու քանը յեր երկնաւոր Հայրը գիտէ, դեռ անորթ

«...+ շ-շ» : Տեսա՞ր որ , մենք չուզած՝ գիտէ մեր պէտքը եւ կուտայ , բայց երբ մենք ուզենք , չը տար Յակոբոսի խօսքին նայելով « խնդրեք՝ եւ ոչ առնուք , վասն զի չարաչար խնդրեք . զի անդէն 'ի ցանկութիւնս ձեր մաշտոյիք » . Յակո . Դ . 3 . — « Կռչե՛ք ու չե՛ք կրնաք ստնել , զան շէ շաբ խնդրեմեր կընէք , — յեր շաբ ցանկո՞ւրիւն ի՞նչ կը հալիք ու կը մաշիք » :

Հ . Չար խնդիրը ի՞նչ է արդեօք :

Պ . Չար խնդիրը Քրիստոսի կամքին հակառակ բան ուզելն է : Քրիստոս հրամայած է , « Մի՛ հագայք վասն ոգւոց ձերոց՝ զինչ աւտիցիք կամ զի՛նչ ըմպիցեք , եւ մի՛ վասն մարմնոց ձերոց՝ քե՛զ զի՛նչ ազանիցիք » . Մատ . 2 . 25 . — « Ձեր կերակո՞ւրիւն ու հագնելիքիւն համար մի՛ հոգայք » ըսելէն ետքը , մարդոց սիրտը հաստատելու համար՝ երկնքի թռչունները ու լեռան ծաղիկները օրինակ կուտայ . « Հայեցարա՛ւք 'ի բոջոսնս երկնից՝ զի ոչ վարեն եւ ոչ հնձեն , եւ ոչ ժողովեն 'ի շտեմարանս , եւ հայրն ձեր երկնաւոր կերակրէ զնոսա . . . : Հայեցարա՛ւք 'ի շուշանն վայրենի՛ որպէս անէ . ոչ ջանայ եւ ոչ նիւրեք » . Մատ . 2 . 26 . — « Երկնի թռչուններուն նայեցե՛ք , որ ոչ կը ցանեն , և ոչ կը տաղեն , և ոչ կ'աճաբեն , — յեր երկնաւոր Հայրը շահնէ կը կերակրէ . . . : Լեռան վայրենի շահնին եւս նայեցե՛ք , թէ ի՛նչպէս կ'աճի , ո՛չ կը ջանայ եւ ո՛չ կը մանէ » : Քրիստոս քանի որ այսպէս ըսած է , դուն անոր հրամանին ընդդէմ մարմնաւոր բաներ երբ ու-

զես, խնդիրդ չար կըլլայ: Նաեւ Քրիստոս կը հրամայէ, « Սիրեցե՛ք զքշնամիս ձեր, օրհնեցեք զանիծիչս ձեր, բարի արարե՛ք ատելեաց ձերոց, եւ աղօթս արարե՛ք 'ի վերայ այնոցիկ' որ լլկենն զձեզ եւ հալածեն » . Մատ. Ե. 44 . — « Զեր թշնամին սիրեցե՛ք, յեղ քեզն թշնամին ընդէրուն սղեկոն թշնամին ըրե՛ք, ու յիշեղ շարժարող ու հարստահարողն ըստ համար սղեթեցե՛ք » ըսելէն 'ի զատ . « Մէկ երեւիդ որ շարնեն, զիս երեւոյ դարձուր » ըսած է » Դուն անոր կամաց հակառակ երբ հարստութիւն, մեծութիւն եւ կամ իշխանութիւն ուզես, որ թշնամիիդ յաղթես ու չար կամքդ կատարես, ասիկայ չար չէ՞ . եւ նայելով որ Աստուած չը տար քու ուզած հարստութիւնը, եւ իշխանութիւնը, որպէս զի թշնամիիդ յաղթես, անճար կը մնաս, ու Աստուծոյ կը հրամայես, Աստուած թող վրէժխնդիր ըլլայ իմ թշնամիիս, աչքերը կուրացնէ, ականջը խլացնէ, ձեռքերը եւ ոտքերը կտորէ, եւ կամ լեզուն սպապանձեցնէ, կամ խելքը ցնորէ եւ կամ ապրանքը կորսնցնէ, կամ զուակը մեռցնէ, և այլն . այսպէս շատ բաներ կը սորվեցնես Աստուծոյ, միթէ ասոնք չար չեն, մինչդեռ Քրիստոս կըսէ, « Զեղ անխղճները օրհնէ » . դու չօրհնելէ զատ զքեզ շանիծողները կանիծես . եւ երբ կը նայիս, որ այս քու խնդիրներուդ ոչ մէկուն չը լսեր Աստուած, յուսակաուր կըլլաս ու չար ցանկութիւնովդ կը հալիս ու կը մաշիս :

Հ. Հապա բնաւ բան պիտի չուզէ՞նք :

Պ. Մեզ հարկաւոր խնդիրքը սորվեցուցած է Քրիստոս, « Խնդրեցի՛ք նախ զարքայութիւն Աստուծոյ եւ զարքայութիւն նորա, եւ այդ ամենայն յաւելցի ձեզ » . Մատ . Զ . 33 — « Նախ և առաջ Աստուծոյ արայութիւնը ու անոր արդարութիւնը ուղեցէ՛տ և այն առջեւ կը որոնէ յեղ » : Իսկ մեր մարմնաւոր պիտոյքը Հայր մերին մէջ սորվեցուցած է . « Մեր առջեւ առաջ հացը որոնք մեզ պարտ է . ուրեմն մեզ պէտք ըլլալիք հարկաւոր բանը՝ այս աւուր հացն է, զայն պիտի խնդրենք եւ ոչ թէ վաղուանը, ինչպէս որ Քրիստոս կըսէ . « Մի՛ այսուհետեւ հոգայցիք վասն վաղուի՛ զի վաղիւն վասն իւր հոգացի » . Մատ . Զ . 34 . — « Անկեց երբ վաղուան հոգը մի՛ ընէտ, ինչը որ վաղը իրեն համար կը հոգայ » :

Հ. Ասկից ետք վաղուան հոգը մի՛ հոգայք ըսելը ի՞նչ պիտի ըլլայ, միթէ ասկից յառաջ մարմնաւոր խնդիրը մեզք չէ՞ր :

Պ. Քրիստոսի աշխարհք գալէն առաջ մարմնաւոր խնդիրքներու արգելք չը կար, որովհետեւ անոնց թէ փառքը եւ թէ պատիժը մարմնաւոր էին, ինչպէս պատմեցինք Զ . Շաւղին մէջ . բայց Քրիստոս աշխարհք որ եկաւ, մեզ երկնքի թագաւորութիւնը քարոզեց, և շատ օրինակներով և առակներով հասկննէն ետք՝ իրեն հաւատացող ու իւր պատուէրները պահողներուն դատաստանին օր երբ յարութիւն պիտի առնեն, երկնքի թագաւորու-

Թիւնը և անվախճան փառքը խոստացաւ . մեզ երբէք մարմնաւոր բան չը խոստանալէն զատ՝ շատ առակներով աշխարհիս անցաւոր ըլլալը եւս հասկցուց , որովհետեւ մարմնաւոր են , մահը կը խափանէ բոլորը , բայց հոգին անմահ ըլլալուն համար , հոգեւոր փառք և պատիւ , թէ ուրախութիւն , թէ պատիժ եւ տրտմութիւն , յաւիտենական խոստացաւ Քրիստոս : Արդ՝ քանի որ այս բաները հասկցանք , ասկէց ետք վաղուան համար մարմնոյ համար հոգալ պէտք չէ , հապա այս աւուր միայն խնդրել կը պատուիրէ :

Հ . Քանի որ ողջ ենք , երբէք բան չուզել կըլլայ :

Պ . Ի՞նչ թերեհաւատ մարդ ես եղեր . կարծես անօթի պիտի մնաս . եթէ մարմնաւոր թագաւոր մի քեզ խոստանայ , որ քու մարմնոյդ պէտքը , թէ կերակուր և թէ հագուստ ես կը հոգամ , դու անհոգ եղիր ու միայն հոգիդ հոգայ . դու այն թագաւորին խոստմունքին հաւատալով անհոգ չէիր ըլլար :

Հ . Յայտնի բան է , որ թագաւորն խոստանալէն ետք ես անհոգ կըլլայի մարմնաւոր հոգերէն , ինչու որ թագաւորի խոստմունքը հաստատ կըլլայ :

Պ . Այդ մահկանացու թագաւորին խոստմունքը հաստատ ըլլալուն կը հաւատաս , ինչո՞ւ մեր երկնաւոր Հայրը , որ թագաւորաց թագաւոր է և Տէր ամենայնի , քեզ խոստա-

ցեր է հոգալ քու մարմնոյդ պիտոյքը, և պատուիրած է, որ դու միայն հոգւոյդ պէտք ըլլալիք արքայութիւնը ուզես, շե՞ս հաւատար։ Պոստմունք ընող մահկանացու թագաւորը երբ մեռնի, խոստմունքն եւս իրեն հետ կը մեռնի, բայց մեր տէր Աստուած միշտ կենդանի ու յաւիտենական թագաւոր է, պէտք է որ անոր խոստմունքին աւելի հաւատաս։

Հ. Աւրիշ ի՞նչ խրատ պիտի տաս բարեգործութեան վրայ։

Պ. Մինչեւ հիմայ քեզ խօսածներս բարեգործութեան մասին էր, այլ եւս հարկ չէ նորէն կրկնել, բայց յիշեմ Պօղոսի ըսածն եւս Լրուամ օրինաց սեր . . . Հոովմ. ԺԳ. 10. — « Բար պարտէրնեան մթողջն-լի-նը ռէրն է » : Ասկից կիմացուի որ բոլոր բարեգործութիւնները սիրով կը կատարուին, առանց սիրոյ բարեգործութիւնը ոչինչ է, ինչպէս կը վկայէ. « Եթէ զլեզուս մարդկան խօսիցիմ եւ զշրեշտակաց, եւ սեր ոչ ունիցիմ, եղև ես իբրեւ գպղինձ որ հնչէ, կամ իբրեւ զծնծղայս որ դօղանջեն : Եթէ ունիցիմ զմարգարեութիւն, եւ զիտիցեմ զխորհսրդս ամենայն եւ զամենայն զիտութիւն, եւ եթէ ունիցիմ զամենայն հաւատս՝ մինչեւ զլերինս փոփոխելոյ, եւ սեր ոչ ունիցիմ, ոչ ինչ եմ : Եւ եթէ ջամբիցեմ զամենայն ինչս իմ աղքատաց . եւ մատնիցեմ զմարմինս իմ յայրուան, եւ սեր ոչ ունիցիմ, ոչ ինչ օգտիմ » . Ա. Կորն. ԺԳ. 1-4. — « Թէ որ Բար լի-նեբը Իօ-

«ի՛մ, մինչև անգամ հրեշտակներուսը, և սէր շունե-
նամ, յայն հանող պղնձի սա Ձնքղայի նմանած կըլլամ.
Եթէ մարգարէական շնորհո՛ւ ունենամ ու թողոր խոր-
հորդութիւնը հաւնամ, եթէ լեռները տեղափոխելու շտօ
հասարո՛ւ ունենամ, է- սէր շունենամ, ոչինչ է՛մ: Ե-
թէ թողոր ապրանքս աղբարներուն թաշիւեմ, ու մար-
մինս կրակին մէջ այրեմ է- սէր շունենամ, քնա- մի
օգո՛ւր չե՛մ «սրանար»: Տեսա՞ր, Եղբա՛յր, թէ պարտ
մենք քեզ բարեգործութեան պարագայները
հասկցուցինք, բայց առանց սիրոյ բարեգոր-
ծութիւնը ոչ ինչ է կըսէ, ուստի ամեն բա-
նէն յառաջ սէրը պէտք է, այնուհետեւ ա-
ղօթք, սղորմութիւն, ծով պահք, և այլն:

ՇԱԽԻՎ ԼԳ.

Ը. Պահքը ի՞նչ շատ յիշեցիր, Եղբա՛յր,
մարդոց կերակուրները Աստուած տուաւ, ու
բողորը Աստուծոյ ստեղծածն են՝ թէ պարարտ
եւ թէ անուծ, զանոնք ուտելէն ի՞նչ վնաս
պիտի գայ:

Պ. Վնասը հասկցնեմ մի օրինակով, բայց
օրինակէն յառաջ մի բան հարցնեմ քեզ.
Բժիշկները երբ հիւանդին նային դէզ տալու
համար, յառաջ ի՞նչ կը պատուիրեն հիւանդին,
չէ՞ որ պահք կը դնեն պարարտ եւ վնասակար
կերակուրներ ուտելը արգիլելով, ու անիւզ
և անուծ ապուրի հրաման կուտան, որպէս զի
մարմնոյն ուժ չը տայ, հապա ուժը տկարանայ:

որովհետեւ բժշկին նպատակն է առաջ հիւանդին ցաւուն բորբոքումը եւ կրակ մարել . չե՞ս գիտեր, որ մի մարդ երբ կրակը մարել ուզէ, այն կրակին մէջ փայտ չը ձգեր, վասն զի եթէ շարունակ կրակին մէջ փայտ ձգելու ըլլայ, շատ դժուար կըլլայ կրակին մարիլը . նոյնպէս մարդոց հիւանդութիւնը՝ թէպէտ շատ բաներէ յառաջ կուգայ, ինչպէս պաղէն, տաքէն, արիւնէն, մաղձէն, եւ կամ պալղամէն, բայց այն բոլոր ցաւերը սաստկացնող պատճառ կերակուրն է . վասն զի թէ՛ արիւնին եւ թէ՛ մաղձին, և կամ պալղամին ուժ տուողը պարարտ եւ փնասակար կերակուրներն են . եւ ստուգապէս այս երեք բանին ուժէն շատ ցաւեր պատճառելուն համար, բժիշկները յառաջ կերակուրներուն համար պահք կը դնեն, ապա հիւանդին դեղ կուտան :

Հ. Այդ օրինակէդ ես բան չը հասկցայ, որովհետեւ մարմնոյ ցաւերուն կը վերաբերէր . հոգեւոր փնասներուն ի՞նչ բանէ յառաջ գալը ցոյց տուր մի օրինակով :

Պ. Ահա՛ քեզ օրինակ շոգենաւը, յորմէ աղէկ պիտի հասկնաս հոգեւոր փնասը . բայց յառաջ մի բան հարցնեմ, շոգենաւին մէջ հարիւրաւոր անիւններ կան, եւ բոլորն ալ կը դառնան, բայց ինչո՞վ եւ կամ ի՞նչ կերպ կը դառնան, գիտե՞ս արդեօք :

Հ. Շոգենաւը տեսած եմ, բայց անիւններուն ինչպէս դառնալը չեմ գիտեր :

Պ. Շոգեհնաւին մէջ մէկ մեծ կաթսայ կայ մէջը ջրով լեցուն, և որոյ տակն մի քանի տեղ կրակ վառելով՝ կըսկսի կաթսային միջի ջուրը սաստիկ կատաղութեամբ եռալ և եփիլ, եւ ջուրի բոլոր շոգիին մէկ նեղ խողովակէ ճամբայ կուտան, որ խողովակին միջէն սաստիկ ուժով կելնէ ու անիւին մէկուն դպչելով կը դարձնէ զայն, և դարձող անիւը մի ուրիշ անիւի դպչելով՝ կըսկսի իրեն հետ դարձնել, այսպէս շոգեհնաւին միջի բոլոր անիւները իրարու դպչելով՝ գիրար կը դարձնեն. երբ բոլոր անիւները ՚ի միասին դառնալ սկսին, շոգեհնաւը կը սկսի քալել ծովուն մէջ, ու մարդ կարող չէ անոր դէմ կենալ ու անոր քալելը արգիլել. բայց լաւ միտք ա՛ռ, քեզ հասկցնելիքս այս է, այն բոլոր անիւները դարձնող պատճառը մէկ անիւ էր, և այն անիւը դարձընողը՝ ջուրին շոգին. հասկցա՞ր շոգեհնաւին ինչ պատճառաւ քալելը:

Հ. Հասկցայ, բայց ադ կից մի հոգեւոր վնաս չը հասկցուեցաւ, ուստի բուն միտք հասկցո՛ւր:

Պ. Վեր ըսինք որ ամբողջ մարմնոյն ուժ տուողը պարարտ կերակուրն է, հիմայ քեզ հարցնեմ. մարմինը որ ուժովնայ, անկից ի՞նչ կը պատճառի, չէ՞ որ ցանկութիւնը կը բորբոքի, եւ այն ցանկութեան բորբոքած ջուրի շոգին անշուշտ մեղքի անիւին կը դպչի ու զայն կը դարձնէ ինչպէս որ Յակոբոս կը վկայէ, «Յանկութիւնն յղացեալ՝ զմեղս ծնանի, եւ

մեղքն կատարեալ՝ զման ծնանին » . Յակո . Ա . 15 .
 « Յանկո-բէ-նը յղնալով՝ Ռեդէր կը թնէ , ու կա-
 րուեալ Ռեդէլ՝ մահը կը թնէ » : Երբ մի անգամ
 այդ չար կիրքը գրգռուի , շատ ստակ պէտք
 է անոր բաւականութիւն տալու , արդար
 վաստակը չը բաւեր չար ցանկութեան ծախ-
 քին , անոր համար կը հարկաւորի որ այդ
 կրից անիւը ստախօսութեան անիւին դպչի ու
 զանիկայ իդարձնէ , և ստախօսութեան անիւն
 եւս անշուշտ գողութեան անիւին դպչելով
 զայն կը դարձնէ , եւ վերջապէս գողութեան
 անիւն ալ մարդասպանութեան անիւին դըպ-
 չելով՝ զայն կը դարձնէ , ինչպէս որ Դաւիթ
 մարգարէին վրայ երեւցաւ : Նա քանի որ Սա-
 ւուդի ձեռքէն հալածանք կը կրէր , լեռնէ
 լեռ կը փախչէր շատ նեղութեամբ , ու խեղ-
 ճութեան վիճակի մէջ էր եւ « Ծռնկ Դարացան
 'ի դահոց » կ'աղաղակէր . իր թշնամի Սաւու-
 դի գլուխին վերեւ գնաց գիշերով , բայց
 խնայեց եւ չը մեռցուց , եւ երբ հանգըս-
 տութեան մէջ մարմնոյ ցանկութիւնը բորբո-
 քեցաւ , իր հաւատարիմ ծառային՝ Ուրիա
 քետացիին չը խնայեց ու մեռցուց : Հասկցա՞ր
 շոգենաւի օրինակին միտքը , աղէկ մտածէ՞
 որ՝ թէ՛ ստախօսութեան , թէ՛ գողութեան ,
 եւ թէ՛ մարդասպանութեան անիւնները դար-
 ձնողը՝ ցանկութեան անիւն եղաւ , և ցանկու-
 թեան անիւը դարձնողը պարարտ կերակուր-
 ներու բորբոքեալ շոգին է : Ահա՛ այս փոր-

ճանքները կը բերեն մարդոյ գլխուն պարարտ կերակուրները :

Հ. Ես այս աշխարհքի կերակուրին համար պատժուողներու մասին չեմ լսած :

Պ. Ուրեմն դու աստուածաշունչ չես կարգացեր, անշուշտ միւս աշխարհքին մէջ պիտի պատժուին, բայց արդարադատ Աստուածնոյն իսկ աշխարհիս մէջ մի քանի անգամ մարդկային բնութեան սաստիկ բարկանալով՝ պատժեց, որոյ պատճառը կերակուրն էր, ինչպէս ջրհեղեղին ժամանակ. « Եւ իբրեւ ետես տէր Աստուած երէ բազմացան շարիք մարդկան 'ի վերայ երկրի, եւ ամենայն որ խորհէր 'ի սրտի իւրում խնամով 'ի չարիս զամենայն անօրս, եւ ստրջացաւ Աստուած զի արար զմարդն 'ի վերայ երկրի. եւ մտախորհ եղէ 'ի սրտի իւրում, եւ ասէ տէր Աստուած. ջնջեցից զամենայն մարմին զոր արարի յերեսաց երկրէ, 'ի մարդոյ մինչեւ յանասուն, եւ 'ի սողնոց մինչեւ 'ի բռնչունս երկնից. զի բարկացայ զի արարի զնոսա » . ԾՆՆ . Զ . Ծ . « Աստուած նայեցաւ որ մարդոց շարունակները շարացաւ երկրէն զբայ, ամեն մարդ էր որտէն մեջ մեշտ շարունակներ մարտեր, զիջաց Աստուած մարդը սպեղծելուն համար ու ըստ. ոյտէ ընթե՛ երկրէ զբայէն Բոլոր մարդիկներէն մինչեւ անասունները, ու սողուններէն մինչեւ երկնի թռչունները, զանն զէ անոնք սպեղծելու Բարկացայ » : Այս ըսելով Աստուած ջրհեղեղ հանեց, քառասուն ցորեկ և քառասուն գիշեր

չարունակ անձրեւ գալով, եւ ծովերուն ջուրերը բարձրանալով, գետերուն եւ աղբիւրներուն ջուրերը յորդառատ բղխելով, բոլոր երկրիս երեսը ջուրով լեցաւ ու բարձրացաւ ամենաբարձր լեռներէն տասն եւ հինգ կանգուն վեր՝ եւ կորսնցուց բոլոր մարդիկը ու անասունները, սողունները եւ երկնքի թռչունները ջնջեց ու վերցուց երկրի վրայէն, մինակ Նոյ Նահապետ իւր կնիկով, զաւակներով ու հարսներով ՚ի միասին ընդ ամեն ութը հոգի նաւին մէջ մտնալով՝ ապրեցան, նաեւ հետ նաւին մէջ մտնող գազաններէն, անասուններէն, թռչուններէն և ամեն տեսակ կենդանիներէն մէկ մէկ զոյգ արու և էգ ապրեցան: Տեսա՞ր, ինչպէս բարկացեր է Աստուած անոնց:

Հ. Հիմայ այս մարդոց մեղքի պատճառը ղն էր պիտի ըսենք:

Պ. Դու եթէ նոր պիտի ըսես, Քրիստոս իբր 1897 տարի յառաջ ըսած է. « Եւ որպէս եղև. յառուրսն Նոյի, նոյնպէս եղիցի եւ յառուրս որդւոյ մարդոյ. ուտէին՝ ըմպէին՝ կանայս աննէին եւ արանց լինէին, մինջեւ յօրն յորում եմուտ Նոյ ՚ի տապանն, եւ եկն ջրհեղեղն եւ կորոյս զամենեսին » . Ղու . ԺԷ . 26. — « Ինչպէս որ Նոյն օրերը եղաւ, նոյնպէս պիտի ըլլայ մարդոց որդւան ժամանակը, կուտէին կը խմէին, կնիկ կառնէին, երկան կ'երթային, զնչև Նոյ որպպան մտաւ, ջրհեղեղը քալով քալըը կ'որսնցուց » : Եւ Բ . մի այսպիսի փոր-

ձանք սողումացւոց ու գոմորացւոց գլուխն եւս քերաւ պարարտ կերակուրը, եթէ կուզես, պատմեմ, որ հասկնաս :

Հ. Պատմէ :

Պ. « Աղաղակ սողումացւոց եւ գոմորացւոց յաճախեաց, եւ մեղք նոցա մեծացան յոյժ. եւ արդ իջեալ տեսից երէ ըստ աղաղակին նոցա որ յիսն հառանէ՝ վճարիցե՞ն. ապա քե ոչ՝ զի գիտացից . . . : եւ Տէր տեղաց ՚ի Սողոմ եւ ՚ի Գոմոր ծծումք եւ հուր ՚ի Տեառնն յերկնից. եւ կործանեաց զքաղաքսն զայնոսիկ եւ զամենայն կողմանսն եւ զամենայն բնակիչս քաղաքացն եւ զամենայն բոյս երկրին » . ԾՆՆ . ԺԸ . 20 - 22 . եւ ԺԹ . 24 - 26 .

— « Սողումացւոց ու գոմորացւոց մեղքի յայնչ շարացաւ շար մեծցան մեղքերը, հիմայ իջնելով պիտի տեսնե՞մ լե՛՛ք՝ լա՞ծին համեմատ քան մը պիտի վճարե՞ն, եթէ ոչ՝ քիտե՞մ ընելիս : Տէր Աստուած Սողոմին ու Գոմորին վրայ երկնէն կրակ ու ծծումք լափեց, և կործանեց այն քաղաքները և քուր շրջակայքերը, նաեւ այն քաղաքացիները և երկրի քուր տարրերը » :

Հ. Սոցա մեղքի պատճառն եւս կերակուրն էր :

Պ. Այո՛, ահա՛ այս մասին նախ՝ կը վկայէ ԵզրիկիէԼ . « Այս էր անօրէնութիւն Սողոմայ քեռքոյ . ամբարտաւանութիւն, ՚ի լիութեան հացի եւ ՚ի յղիութեան զինուոյ՝ փափկանայր ինքն եւ դստերք իւր » . Եզե . ԺԶ . 49 . — « Իրջր Սողոմին անօրէնութիւնը այս էր . ամբարտաւանութիւն, և հացի ու քիտի շարութիւն՝ որով կուրախանար ու կոծումար

Իսկ և իրեն «չլինէր» : Եւ Բ. Քրիստոս կըսէ ,
 « Եւ որպէս յանուրսն Ղովտայ եղեւ , ուտէին
 ըմպէին , զնէին վաճառէին , տնկէին շինէին . եւ
 յորում անուր էլ Ղովտ 'ի Սողոմայ , տեղաց հուր
 եւ ծծումք յերկնից եւ կորոյս զամենեսին » .
 Ղու . ԺԷ . 28 . — « Ինչպէս որ Ղովտին օրեր եղան ,
 հասարակն ' ի խաբէն , հասարակն ' ի ծախէն , հասարակն ' ի
 շինէն , ծառն ' ի արեւիկէն , երբ որ Ղովտ Սողոմայն ելան ,
 երկնէն իրաւի ու ծծումք խաբէց Աստուած Սողոմայն
 իրաւի ու Բողոքն ' իրաւից » : Հասկցա՞ր որ ազոնց
 կորսուելուն պատճառն ալ կերակուրը եղած
 է . վասն զի ջրհեղեղի ժամանակի մարդիկը ,
 ուտելու ու խմելու ետեւէ ըլլալով՝ մարմիննին
 ու ժողջաւ , ցանկութիւննին բորբոքեցաւ , ու
 իզասիրութեան մեղքի պատճառաւ ջրհեղե-
 ղով կորսուեցան . նոյնպէս սողոմայցիները՝ ու-
 տելու խմելու ետեւէ ըլլալով , արուագիտու-
 թեան ցանկութիւննին բորբոքելով՝ վերջապէս
 կրակով ու ծծումքով կորսուեցան :

Հ . Եթէ կերակուրը այդքան վնասակար է ,
 պէտք էր որ Առաքեալները զմեզ զգուշացը-
 նէին , որ մեր գլխուն փորձանք չը բերէր :

Պ . Միթէ Առաքեալը զմեզ զգուշացուցած
 չէ՞ , ահա՛ Պողոս Հռովմայեցւոց և Փիլիպեցւոց
 գրած թղթերուն մէջ կըսէ . « Որովայնա՞ն ճար-
 արէիլ հասարակն էն , և անոց աստուածը իրենց փորն
 է » . Նաեւ « Ծառ աղէկ է փոշուրեւ և քիչ չը
 խաբէ » . « Միքե ո՞չ ունիցիմք ի յիսանուրիւն ու-
 տելու եւ ըմպել » ըսելէն զատ՝ կ'աւելցնէ « Այլ

ոջ 'ի գործ ինչ արկաք վիշխանութիւն զայս . բայց
 ամենայնի համբերեմք , զի մի խափան ինչ վինի-
 ցիմք Աւետարանին » . Ա . Կորն . Թ . 4 , 12 . — « Բայց
 այս իշխանութիւնը մեծ գործ չէ որքին , այլ մեծ բան է կը
 համբերեմք , որ չըլլայ թէ Աւետարանին արգելք չըլլանք » :
 Տեսա՞ր եզրա՛յր , իրեն քարոզութեան արգելք
 չըլլալու համար ուտել խմել է կը զգուշանայ ,
 ինչպէս որ վարը 27 համարին մէջ կը յայտնէ
 կերակուրէն վախնալը . « Այլ ճնշեմ զմարմինս
 իմ եւ հնազանդեցուցանեմ . զի գուցէ որ այլոցն
 քարոզեցի՝ ես ինքս անպիտան գտանիցիմ » . —
 « Ի՞նչ մարմնս կը նեղեմ ու կը մաշեցնեմ , որ չըլլայ թէ
 ինչ որ ուրիշներուն տարողեցի , ես անպէտ գործուեմ » :
 Հիմայ հասկցա՞ր կերակուրին վնասը , աշխարհ-
 քէն հրաժարուող ու Քրիստոսի հետեւող , ա-
 նոր համար մահ յանձն առնող , և Քրիստոսի
 հետ խօսակցութիւն ընող Պօղոս ի՞նչպէս կը
 վախնայ կերակուրներէն , այս պատճառաւ իւր
 անձը կը մաշեցնէ , որ չըլլայ թէ մարմինը ու-
 ժողովայն ու Աստուծոյ չը հնազանդի , ինչպէս
 որ ինքը վկայեց :

Հ . Ի՞նչպէս վկայեց Պօղոս :

Պ . « Քանզի խորհուրդ մարմնոյ բշխամութիւն
 է յԱստուած , զի օրինացն Աստուծոյ ոջ հնա-
 զանդի , նա՛ եւ կարե իսկ ոջ . զի որ մարմնովն
 են՝ Աստուծոյ հաճոյ վնիլ ոջ կարեն » . Հռովմ .
 Ը . 7 . — « Մարմնոյն ուղիք բանը՝ Աստուծոյ դեմ
 թշնամութիւն է , ինչպէս որ Աստուծոյ օրենքին չը հնա-
 զանդի , ու չը կընար , եւ մարմնը ուրիշ մարդը Աս-

Գրեցի հաճոյ ղուլար Եւ Շատ ուղիղ է . Աստուծոյ
 հաճոյ ըլլալու ցանկացողը՝ անոր բոլոր պատ-
 ուէրները պիտի կատարէ , եւ Աստուծոյ բոլոր
 պատուէրները մարմնոյ հակառակ են . մարմին
 սիրող մարդը որովհետեւ Աստուծոյ հաճոյ չը
 կրնար ըլլալ՝ պատուէրները չը կրնար պահել :
 Հ . Հապա ի՞նչ ընեմ , եղբայր . եթէ կե-
 րակուր չուտեմ , անօթի կը մեռնիմ , ու եթէ
 ուտեմ , մարմինս զօրանալով շատ մեղքերու
 պատճառ կըլլայ , ինձ ի՞նչ խրատ կուտաս
 այս մասին :

Պ . Ես քեզ բան մի՛ ուտեր չեմ կարող
 ըսել , վասն զի կերակուր որ չուտես , անշուշտ
 կը մեռնիս , և այդ Աստուծոյ հաճոյ բան չէ .
 Պօղոս որ մարմինս կը ճնշեմ կըսէ , չը կարծես
 թէ բնաւ բան չէր ուտեր , անշուշտ կուտէր ,
 բայց շատ ժամանակ ծոմ կը պահէր ու պա-
 րարտ կերակուրներէն կը զգուշանար , որ մար-
 մինը չը զօրանայ : Ուստի քեզ տալիք խրատս
 այս է , եթէ բնաւ ծոմ և պահք չը պահես ու
 միշտ պարարտ կերակուրներով մարմինդ զօ-
 րացնես , անշուշտ ցանկութիւնդ կը բորբոքի
 ու վեր նկարագրած մեղքի բոլոր անիւները
 ՚ի միասին դառնալով՝ մարմնոյդ շոգենաւը
 մեղքի ծովու միջէն դժոխք իջնալուն երբէք
 կասկած մի՛ ըներ . բայց եթէ երբեմնակի ծոմ
 և կամ պահք պահելով մարմինդ զսպես ու
 մաշեցնես , շատ մեղքերէ ազատ կը մնաս ըստ
 Պետրոսի . Որ չարչարի մարմնով՝ դաղարե ՚ի

մեղաց » . Ա . Պետ . Դ . 1 . — « Ոչ որ մարմնով կը շարժուի , մեղք էր կը + աշուի » :

Եւ երբ մեղքէ ձեռք քաշես , կըսկսիս բարեգործութիւն գործել . որովհետեւ ծով պահած օրդ կը նայիս որ քեզ համար մէկ յատուկ օր մի է , միտքդ Աստուծոյ վրայ կըլլայ , իբր թէ այն օր անձդ Աստուծոյ նուիրած ես իբրեւ պատարագ : Թէպէտ երեսդ տրտում կըլլայ , բայց հոգիդ կուրախանայ , վասն զի հոգւոյդ ուզած բանն է ծովը , եւ մարմնոյդ ուզած բանը՝ միշտ ուտել խմել , մարմնաւոր ուրախութիւններ են . ուստի ծովի եւ կամ պահքի օրեր մարմնասէր մարդիկ երեսնին կը տրամեցնեն , անոր համար Քրիստոս ըսաւ « Եւ յորժամ պահիցեք՝ մի՛ լինիք իբրեւ զկեղծաւորսն տրտմեայք » . Մատ . 2 . 16 . — « Երբ որ պահեք , կեղծաւորներուն պէս երեսնիդ մի՛ որոտեցնէ » : Ծով պահած օրերդ մարմինդ երբ տկարանայ , մեղքի անիւները գործելէ կը դադրին , ինչու որ շոգենաւին միջի մեծ կաթսայի տակի կրակը մարած կըլլայ . այսպէս անշարժ մնալով կիրքերուդ անիւները՝ մարմնոյդ շոգենաւը կը կայնի ու չը քալեր , այն ատեն կըսկսի հոգւոյդ սիրոյ կրակը բորբոքիլ , ինչպէս որ Քրիստոս ըսաւ , « Հուր եկի արկանել յերկիր , եւ զինչ կամիմ՝ թէ արդեն իսկ բորբոքեր » . Ղու . ԺԲ . 49 . — « Երկեւ շրայ կրակ յգեւտ (եկայ) և զիմաց կողմ որ բորբոքեմ մարդոց որոնք մեզ » : Բայց մարմնասէր մարդոց սրտին մէջ այս սի-

րոյ կրակը չը բորբոքիր . ինչու որ մարմնոյն
կրակը շատ է . եթէ մարմնոյդ կրակը սակաւ
առ սակաւ մարելու ջանք ընես , օր ըստ օրէ
կըսկսի մարմինդ տկարանալ , եւ այն ատեն
հոգիդ կը զօրանայ եւ սիրոյ կրակը կը բոր-
բոքի , ու սիրոյ կաթսայիդ միջի ջուրը եփ
ելլելով՝ եւ անոր շոգին հոգւոյդ օգտապարիկ
գնդոյն անիւնները կըսկսի շուտ շուտ դարձը-
նել , եւ վերջապէս դէպ 'ի երկինք թռչելով՝
կերթաս արքայութիւն , Տեսա՞ր եղբա՛յր ,
քանի որ մարմինդ զօրեղ է , անոր շոգենաւին
անիւնները կը դառնան մեղաց ծովուն մէջ և
կերթաս դժոխք . իսկ երբ մարմնոյդ կամքը
չը կատարես , օր ըստ օրէ կը տկարանայ եւ
հոգիդ կը զօրանայ եւ անոր օգտապարիկ գըն-
դով թռչելով կերթաս արքայութիւն : Ահա՛
ասոր համար Պօղոս կըսէ . « Երէ քստ մարմնոյ
կեցջիք , մեռանելոց էք . իսկ երէ հոգւով զգործ-
սըն մարմնոյ սպանանիցէք , կեցջիք » . Հռովմ .
Ը . 13 . — « Թէ որ մարմնով ապրիք , պիտի մեռնիք .
իսկ երէ հոգւով մարմնոյ քործերը մեռցնէք , պիտի
ապրիք » : Հիմայ հասկցա՞ր կերակուրին վնասը
եւ ծոմին ու սահքին օգուար , աղէկ մտածէ .
այս գրուածները ես անձամբ փորձած կը
զրուցեմ քեզ . վասն զի թագաւոր մը մինչեւ
չը մեռնի , անոր քով մի ուրիշը չեն նստեցը-
ներ , ինչու որ մէկ երկրին եթէ երկու թա-
գաւոր իշխելու ըլլան , շատ խեղճ վիճակի
մէջ կը մնայ անոնց հպատակ ժողովուրդը ,

որովհետեւ մէկզմէկու հակառակ պիտի հրամայեն, ինչպէս որ վերը ժԸ. Շաւղին մէջ ըսինք: Նոյնպէս դու, եթէ երկու թագաւորի ծառայ ըլլաս, շատ խեղճ վիճակի մէջ կիյնաս, ուստի պէտք է որ երկու թագաւորի ծառայ չըլլաս, հապա թագաւորիդ մէկը մեռցնես ու միւսին հնազանդիս, այսինքն կամ հոգիդ մեռցնես ու մարմնոյդ հնազանդիս, եւ կամ մարմինդ մեռցնես ու հոգւոյդ հնազանդիս, որոց վախճաններուն ինչ ըլլալը արդէն հասկցար:

Շ Ա Ի Ի Ղ Լ Դ .

Հ. Կերակուրին վնասը ու ծոմին և պահքին օգուտը աղէկ հասկցայ. կուզեմ որ աղօթքին ինչ ըլլալը և ինչո՞ւ համար ընենին հասկցնես:

Պ. Եթէ միտքդ բաց ըլլար, այդ հարցմունքը չըրած՝ դու ինքնին կրնայիր հասկնալ:

Հ. Ես ինձմով ի՞նչպէս հասկնամ, եթէ սորվեցնող չըլլայ:

Պ. Զօրքերուն առաջէն եթէ զօրագլուխ երթայ, զօրքին ճամբայ հարցնել հա՞րկ է, և կամ ուրիշ առաջնորդի կարօտ կըլլա՞ն:

Հ. Ես առաջէս գնացող զօրագլուխ ունի՞մ:

Պ. Այո՛, ահա՛ Պօղոս կը ցուցնէ քեզ զօրագլուխ ունենալդ, եւ անոր ո՞վ ըլլալը կը հասկցնէ. « Հայեսցա՛ւք ՚ի զօրագլուխն հաւատոց եւ ՚ի կատարիչն Յիսուս, որ փոխանակ ուրա-

խորեանն որ նմա առաջի կայր՝ յանձն առ
 զխաջն, արհամարհեաց զամօթն, նստաւ ընդ
 աջմէ արուսյն Աստուծոյ » . Երրորդ . ԺԲ . 2 . —
 « Մեր հասարակն շորագլուխ եւ կարարող Յիսուսին
 նայինք, որ իրեն համար պարբար եղա՞ծ որսխոնքեան
 քիտարեն խաչը յանձն առաւ, ու աճելը բանի որդ
 ընդ որս եւ Աստուծոյ ախոնն ազ կողմ նարեցաւ » :
 Ահա՛ զօրագլուխ ունենալդ եւ անոր ո՛վ ըլլա-
 լը հասկցար, գնա Քրիստոսի քով ու սորվէ .
 ի՛նչ ճամբայ որ բռնած է, նոյն և դու բռնէ,
 որ իր քով հասնիս, ինչպէս որ Պետրոս կը գրէ .
 « Քրիստոս վասն ձեր մեռաւ, եւ ձեզ երդ օ-
 րինակ՝ զի զհետ երթայցէք հետոց նորա » .
 Ա . Պետ . Բ . 21 . — « Քրիստոս յեղ համար զուս, ու
 յեղ օրինակ զոյց որսաւ, որ անոր ետեւին երթաւ » :

Հ . Անմիջապէս դժուար բանը գիմացս կը
 գնես, Քրիստոսէն մեռնիլ պիտի սորվինք .
 ուրիշ բան չըրա՞ւ :

Պ . Ըրածները ըսեմ . նախ՝ 40 ցերեկ
 եւ 40 գիշեր ծոմ պահեց, նաեւ գիշերները
 մինչեւ ՚ի լոյս աղօթք կընէր, ինչպէս որ
 Աւետարանը կը վկայէ, եւ եղեւ ընդ առուրսն
 ընդ այնոսիկ էլ ՚ի լեառն կայ յաղօթս, եւ հա-
 ներ զգիշերն ՚ի գլուխ յաղօթսն Աստուծոյ » .
 Ղու . 9 . 12 . — « Այն օրեր լուս ելաւ աղօթ
 ընելու, ու բուր քիշեր աղօթ ընելով անցուց » :
 եւ Բ . Մատթէոս կը գրէ . « եւ իբրեւ արձա-
 կեաց գժողովուրդսն՝ էլ ՚ի լեառն առանձինն կայ
 յաղօթս » . Մատ . ԺԴ . 23 . — « Երբ որ ժողովուրդը

արշակեց, լեռ ելաւ առանձինն աղբիւ ընելու: Եւ շատ աեղ կը յիշեն Աւետարանիչները Քրիստոսի աղօթք ընելուն համար, բայց ամենը յառաջ բերել աւելորդ սեպեցինք. սակայն այս պիտի հասկցնեմ քեզ, որ Քրիստոս ինքը Որդի Աստուծոյ էր եւ աղօթքի անկարօտ, բայց մեզ օրինակ ըլլալու համար աղօթք ըրաւ, պատուիրեց աղօթք ընել: Տե՛ս, որքան օգտակար է եղեր, որ ինքը ընելէն զատ մեզ եւս պատուիրեց. ինչպէս որ մէկ վարպետ իւր արհեստը եթէ աշակերտին սորվեցնելու միտք ունենայ, աշակերտի աչքին դիմաց կը շինէ ինչ որ պիտի սորվեցնէ, ու աշակերտին կըսէ թէ՛ ահա՛ ինչպէս որ տեսար, այսպէս պիտի շինես. իսկ եթէ աշակերտին սորվեցնելու միտք չունենայ, շինած ատեն աշակերտին ցոյց չը տար եւ եթէ աշակերտը այն արհեստը չը գործածէ, յանցաւոր չըլլար. ինչու որ վարպետը չը սորվեցուց: Բայց Քրիստոս ինքը ընելէն յետոյ աշակերտներուն սորվեցուց և պատուիրեց « Զեղ սորվեցո՛ցա՛ծ քաներո՛ ինչ հասարացողներուն սորվեցո՛ցե՛՛ք, որ պահեն »: Ինչպէս որ վերը ըսինք Լ. Շաւղին մէջ, Քրիստոս իւր չըրած բաները մեզ չը պատուիրեց. Քրիստոսի մինչեւ երեսուն տարեկան ըլլալը գրուած չէ թէ քարոզութիւն ըրաւ, բայց երբ երեսուն տարին լրացուց և մկրտուեցաւ, 40 օր ծոմ պահելէ և սատանային յաղթելէ ետք սկսաւ ժողովրդոց քարոզել թէ « Աղաւ-

Խորեցեւ, երկնի Ռաֆայելի-նը հարեցած է յինչպէս որ բժիշկները երբ հիւանդին դեղ տալու ըլլան, յառաջ իրենք մի քիչ կը ճաշակեն և ապա կուտան հիւանդին, որ չը դժուարի խմելու. այսպէս Քրիստոս մեզ ինչ որ սորվեցուց, յառաջ ինքը ըրաւ :

Հ. Այդ ըսածներդ հասկցայ, բայց աղօթքին համար ի՞նչ ըսաւ Քրիստոս :

Պ. Նախ « Առն զքեզ զքեզ ընելու է, յանդառնու չէ » ըսաւ : Եւ Բ. այսպէս աղօթք ըրէք ըսելով՝ Տէրունական Աղօթքը սորվեցուց :

Հ. Հիմա յիշեցի, երբ վեր Հայր Բեր ինձ սորվեցուց ըսի, դեռ ժամանակ չէ ըսիր, կարծեմ թէ հիմայ ժամանակ եկած է, եթէ կամիս սորվեցուց, որ ես ալ Քրիստոսի աշակերտ ըլլամ :

Պ. Աննախանձարար կը սորվեցնեմ, բայց շատ դժուար է այս աղօթքը ըսելը :

Հ. Ինչո՞ւ դժուար է, եղբայր, կը նայիմ որ ինքդ դիւրութեամբ կ'արտասանես, միթէ ես բերան չունիմ :

Պ. Իրաւ, բերանով ըսելը շատ հեշտ է, բայց մէջ վախնալիք շատ խօսքեր կան :

Հ. Ոորո՞նք են վախնալիք խօսքերը :

Պ. Նախ՝ « Հայր մեր որ յերկինս » ըսելը շատ դժուար է, ինչու որ, երբ զԱստուած Հայր կոչենք, մենք անոր զաւակ եղած կըլլանք, ուրեմն կը պարտաւորիմք անոր նմանիլ, ինչպէս որ Պօղոս կըսէ. « Աստուծոյ նմանեցե՛ք »

եւ Քրիստոս « կառարեալ եղէ՛, Ինչպէս որ յեր
 երկնսնոր Հայրը կառարեալ է » ըսելէն յառաջ՝
 իւր Հօր բնութիւնը մեզ իմացուցած է, որ
 « իր արեւը հասարակեալ չարերունն է- Բարեկերուն
 վրայ կը ծագէ, նոյնպէս անյրեւը » : Նաեւ « Ինչ
 եղէ՛, Ինչպէս որ յերկնսնոր Հայրը գլխած է »
 կըսէ : հիմայ եթէ լմենք բարեգործութիւնով
 կատարեալ չըլլանք ու անոր բնութիւնը
 վրանիս չըստանանք՝ եւ անոր չը նմանինք,
 ի՞նչպէս պիտի համարձակինք } զկատուած
 Հայրը կոչելու : Քեզ հարցնեմ, մէկ բարե-
 պաշտ եւ արդար մարդ եթէ անառակ
 զաւակ մի ունենայ, որ բնաւ երբէք Հօր պա-
 տուէրը չը պահէ ու միշտ ոտքի տակ առնէ.
 իրաւ, հայրը իր սրտին իսկիծը արտաքուստ
 ցոյց չը տար, բայր մտքով կայրի ու կը վառի,
 եւ երբ անառակ զաւակը գայ իր Հօր հայր
 կանչէ, արդեօք ի՞նչ պատասխան պիտի ըսէ
 հօրմէն. ո՞չ ապաքէն « Ես քո հայրդ չեմ, և դու
 եմ զաւակն չեմ » պիտի ըսէ : շատ անգամ եւս
 կան հայրեր որ իրենց անառակ զաւակները
 կը վռնան ու հայրենի ժառանգութենէն կը
 զրկեն : Արդ եթէ այս խմբմաւոր հայրերը,
 որ սխալական, եւ մեղքի ենթակայ մարդիկ
 են, իրենց անառակ զաւակաց չեն ներեր, ու
 չը համբերելով որդիութենէ կը հանեն, հա-
 պա եթէ այն ամենատուրր Աստուծոյ պա-
 տուէրը չը պահենք ու միշտ անոր կամաց
 հակառակ գործենք, ի՞նչպէս պիտի համար-

ճակի՞նք զայն Հայր կոչելու . վասն զի սուրբ
 Գրոց խօսքին՝ նայելով՝ ես կը կարծեմ թէ .
 երբ « Ով Հայր Տէր , որ երկնն է » ըսենք , Աս-
 տուած մեզ պիտի ըսէ թէ « Ես յեր Հայր Վճ » .
 դուք ստախօս էք . ստախօսներուն հայրը սա-
 տանան է , եւ անոր բնակարանը՝ դժոխքը .
 դուք երկնքի արքայութիւն չը պիտի գաք որ
 « Մեր Հայրը երկնն է » ըսէք , վասն զի զիս Հայր
 կը կոչէք ու սատանային կը ծառայէք , միշտ
 անոր կամքին համեմատ կը գործէք . իմ քովս
 իմ կամքս կատարողները պիտի գան , եւ ես
 անոնց Հայրն եմ : Տեսա՞ր , որ « Հայր Տէր որ յեր-
 կնն » չը պիտի կրնանք ըսել , եթէ անոր պա-
 տուէրները չենք պահեր : Եւ երկրորդ՝ « Սուրբ
 եղեցի անուն + » ըսելու ալ դժուարութիւն
 կայ , վասն զի Աստուած ինքը՝ ի բնէ սուրբ
 է , այս պատճառաւ Սերովբէք եւ Քերովբէք
 միշտ եւ հանապազ « Սուրբ , Սուրբ , Սուրբ ,
 Տէր շքեալ-Բեանց » կը կանչեն . ուրեմն մենք
 « Սուրբ ԸԼԼայ անունդ » ըսելով՝ ըսած կըլլանք ,
 « Քու անունդ ՚ի բնէ սուրբ է որ յեր սուրբ ԸԼԼ-
 Լայ , բնա- երբեք չ՝արարաւորի » : Հիմայ Աստուծոյ
 անունը ո՞վ պիտի արատաւորէ , եթէ ոչ
 մենք . զորօրինակ , մէկ զաւակ որ անառա-
 կութիւն ընէ , անարգանքը եւ ամօթը իր
 հօրն է , իր հօր անունը կաւրէ ու կ'արա-
 տաւորէ . վասն զի տեսնողները եւ լսողները
 կըսեն՝ թէ « Հօր անունը սուրբն է որ սուրբ ԸԼԼ-
 Լայ » . իսկ հայրը չար զաւակին անառակ վարքը

լսելով՝ շատ կը ցաւի ու դուրս ելլել եւ մարդոց երես նայելու կամաջէ . այս պարագային մէջ այն չար զաւակը գայ իր հօր « Ո՛վ հայր , +ո- ա՛նու՛նդ քա՛ռ-ա՛որ ըլլայ » ըսէ՝ արդեօք ի՞նչ պատասխան պիտի ըսէ . ո՞չ ապաքէն պիտի ըսէ , գնա՛ կորսուէ դիմացէս , ո՛վ անօրէն չար զաւակ , անունս մէկ ստկի ըրիր , հողի հաւասարցուցիր , մէկուն երես նայելու կամաջեմ : Ասոր հակառակ , իւր հօր հնազանդ բարի զաւակին բարի վարքը տեսնող և կամ լսողները հօր երանի կուտան , որ այնպիսի բարի զաւակ ունեցած է , և հայրն ալ իւր զաւակին բարի համբաւը լսելով՝ կուրախանայ ու կը փառաւորի , որովհետեւ իր փառքը և պատիւը կաւելնայ զաւակին բարի համբաւով . ուստի այն բարի զաւակը երբ գայ եւ իր հօր ըսէ , « Ո՛վ հայր , +ո- ա՛նու՛նդ քա՛ռ-ա՛որ ըլլայ » արդեօք ի՞նչ պատասխան կը ըսէ հօրմէն . չէ՞ որ « Շոթապրէս , Բարի զաւակ » ըսելով վիզ կիյնայ ու կը համբուրէ , եւ բոլոր ստացուածքներուն ժառանգորդ եւ տէր կընէ , սոյնպէս մենք երբ հօր Աստուծոյ « Ս-բէ ըլլայ +ո- ա՛նու՛նդ » ըսենք , պէտք է որ անոր պատուէրները անթերի կատարենք , որպէս զի մեր բարի գործերը տեսնելով ուրիշները՝ Աստուծոյ անունը փառաւորեն , ինչպէս որ Քրիստոս ըսաւ , « Որպէս զի տեսցեն զգործս ձեր բարիս , եւ փառասիրեսցեն զձայր ձեր որ յերկինս է » . Մատ . Ե . 16 . - « Որդե՛ս շէ յեր Բարի Գործերը Դեմեւել՝ յեր երկ-

«...որ Հայրը փառաւորեն» : Եւ Բ. Պօղոս ալ կը
 գրէ . «Փառաւոր արարե՛ք զԱստուած ՚ի մար-
 մինս ձեր եւ ՚ի հոգիս» . Ա . Կորն . Զ . 20 . -
 «Հոգով և ճարճով շնորհամք փառաւորեցե՛ք» : Տե-
 սա՛ր որ , մեր բարի գործքով Աստուծոյ
 անունը կը փառաւորի , ինչպէս որ մեր շար
 գործքով Աստուծոյ անունը կը հայհոյուի ,
 որուն համար Եսայի կը գրէ . «Այսպէս ասե
 Տեր . վասն ձեր անուն իմ հանապազ հայհոյի
 ՚ի մեջ հեքանոսաց» . Եսայի ՄԲ . 5 . - «Այսպէս
 կը Տերը . յեր դարձաւով ի՛մ անունս յիշո՛ւր կը հայհոյ-
 ուի հաւատաշունչերուն յիշ» : Ահա՛ ասկից յայտնի
 կերեւի , որ եթէ Աստուծոյ պատուէրը չը
 պահես՝ կարող չես «Քո անունդ սուրբ ըլլայ»
 ըսելու : Եւ Գ . «Եկեացե՛ր քոյո՛ւնիւն ք» ըսելը
 նոյնպէս դժուար է : Վասն զի ես քեզ հպա-
 տակ ու հնազանդ ծառայ եմ՝ ու քու թագա-
 ւորութեանդ եւ քու կամքիդ հնազանդ՝ եւ
 զայն կատարելու պատրաստ եմ՝ եւ քու զօրաց
 տումարին մէջ գրուած զօրք եմ ըսել է .
 ուրեմն որ թագաւորին որ զօրք եղած ես ,
 պէտք է որ անոր օրէնքով կրթուած ըլլաս ,
 թագաւորին կամքը և կանոնը հասարակ մար-
 դոցմէ աւելի գիտնաս ու կատարելու ջանաս .
 իսկ եթէ անոր կամաց հակառակ գործ բռնած
 ես , «Քո Բազաւորութիւնդ քայ» ըսելէ պիտի
 վախնաս . ինչու որ անիկայ մեղաւորները պատ-
 ժելու համար պիտի գայ , ո՛չ թէ սիրելու , այն
 ատեն դու ո՛ւր պիտի երթաս պահուիս , որ

զքեզ չը գտնէ : Ըստ Դաւթի՝ եթէ երկինք
 ելնես այն տեղ է : եթէ դժոխք իջնես , այն
 տեղ ալ մօտ է : Դ . « Եղեցին Կոմ + Կոմ Կոմե-
 յերկին » և յերկրի » ըսելը արդեօք ո՞րքան դժ-
 ուար է : Վասն զի՝ ինչպէս որ երկնքի մէջ
 հրեշտակները , եւ երկնից երես արեգակը ,
 լուսինը և աստղերը , ստեղծեցիր ու կարգի
 դրիր , նոյն կարգաւ եւ կանոնիւ կայնած
 են ու երբէք խոտորած չեն ոչ յաջ և ոչ
 յահեակ . նաեւ երկրիս վրայ եղած բաները ,
 թէ՛ հող , թէ՛ ծով , եւ թէ՛ անասուն ,
 և այլն . այսպէս բոլոր արարածք կամ-
 քիդ և դրած օրէնքիդ հնազանդ են . ես եւս
 անոնց պէս քու կամքդ կատարելու պատրաստ
 եմ , քու ըսածիդ պէս թող ըլլայ ըսել է : Եթէ
 անոր կամաց հակառակ գործ բռնած ես , ի՞նչ-
 պէս պիտի համարձակիս . « Բո՛ւ Կոմդ Լու՛ր ըլլայ ,
 Ինչպէ՛ս երկնքին Ռ՛ջ , Զոյնդե՛ս երկրին վրայ » : Եւ Ե .
 « Զհաց Ռ՛ր հանապաղըդդ Կոմ՛ր Ռ՛ջ այ՛օր » ըսելը
 եւս դժուար է , վասն զի եթէ հոգդ միայն
 այս աւուր ուտելու հացդ է , այդպէս ըսելդ
 մնաս չունի . բայց եթէ մէկ եւ կամ երկու
 տարուան ապրուստդ ամպարես ու Աստուծմէ
 այս աւուր հացը ուզես , Աստուծոյ կամաց հա-
 կառակ բան է : Եւ մանաւանդ՝ անտուկները
 ոսկիով և ամբարները ցորենով և ամեն օրուան
 բարիքներով լի հարուստներն անգամ աւուր
 հացի կարօտ աղքատներուն հետ ՚ի միասին
 այս աւուր հացը կուզեն . անոնց հարցնող

չը կայ, թէ աղքատները այս աւուր հաց չունին ուտելու, եթէ մէկ կտոր գարիէ հաց ձեռքերնին անցնի, պիտի պագնեն ու ճակատուն գնեն եւ Աստուծոյ շնորհակալ պիտի ըլլան, անոր համար այս աւուր հացը կուզեն, և անով կը բաւականանան, հապա դու ինչո՞ւ անոր ըսած խօսքը կըսես, այս աւուր ուտելու հացը եթէ կուզես՝ սնտուկին ոսկին ու ամբարին ցորենը ի՞նչ ընենք, մանաւանդ դու աղքատին կերած հացին չես հաւնիր, այլ քու ուզածդ ընտիր, ձերմակ ցորենի ալիւր է, որ բարակ խմորեղէն բաներ շինել տաս եզով ու շաքարով, որպէս զի ախորժակով ուտես. աղքատներուն խնդիրքը անօթի չը մեռնելու համար է, եւ քու խնդիրքդ ախորժակիդ համար է: Ամբարի տէր եզոզները որ այս աւուր հացը կուզեն, չը կարծես թէ իրենց ուտելու հացն է, այլ կուզեն, որ Աստուծոյ աղքատներուն ուտելիք հացն եւս առնէ եւ իրենց տայ. որովհետեւ անոնք ամենեւին առատութիւն եւ լիութիւն չեն ուզեր, այլ միշտ թանկութիւն, որ աղքատներուն ձեռք եղածը իրենց ձեռք անցնի: Տեսա՞ր, որ անոնց ուզածը աղքատներուն ուտելիք հացն է:

Հ). Ուրեմն հարուստները Հայր Բէր աղօթքը որ ըսեն, այդ խօսքը պէտք չէ ըսեն:

Պ. Ինչո՞ւ պիտի չըսեն, ամեն քրիստոնեայ պարտական է ըսելու, բայց ասոր միջի խօսքերուն պիտի յարմարի ինքը եւ ապա պիտի

արտասանէ . վասն զի Քրիստոս այս աղօթքը աչակերտաց երբ սորվեցուց , պատուիրեց թէ՛ « Ճամբայ երթալու ասին հաց մի՛ առնէս , և երկու հանդերձ մի՛ առնենաս , նաեւ յեր գօտիին մէջ « ասի » , որպէս զի վաղուան հացի ստակ չունենան եւ վաղուան հացի հոգն այսօր հոգացած չըլլան . Բաց աստի երբ Յովհաննէս Մկրտիչ Յորդանան գետին եզերք մկրտութիւն կընէր , եւ հարուստ մարդիկ գալով եւ մկրտուելէն ու խոստովանելէն ետք կը հարցնէին թէ՛ այսուհետեւ մենք ի՞նչ պիտի ընենք , և Յովհաննէս պատասխան կուտար . « Ոյր իցեն երկու հանդերձք՝ տացի զմին այնմ ոյր ոչն գուցէ , եւ ոյր կայցէ կերակուր՝ նոյնպէս արասցէ » . Ղու . Գ . 11 . — « Ով որ երկու զգետն առնէ՛ մէկը լռանեցողին խոյրոյ , կերակուր առնեցողը եւս այնպէս խոյր ընէ » : Լաւ մտածէ այս բանին վրայ , հին մեղքերէն և հին օրէնքէն երբ ազատեցան ու նոր օրէնքին մէջ մտան , իրենց աղքատութիւն քարոզուեցաւ , եւ Քրիստոսի ըսած խօսքին կը յարմարի Յովհաննէսին ըսածը . որովհետեւ եթէ մէկը երկու հաց ունենայ , մին այսօր կուտէ եւ միւսը երկրորդ աւուր կը պահէ , այս պատճառաւ մէկը բնաւ չունեցողին թող տայ ըսաւ , որ վաղուան ուտելու հաց չունենայ եւ վաղուան հոգը այսօր հոգացած չըլլայ : Հիմայ եթէ այս խօսքերուն , ինչպէս եւ Քրիստոսի աղքատներուն տուած երանութեան և հարուստներուն տուած վային , նաեւ « Որ ոչ հրաժարեցի յա-

մենայն ընչից իւրոց, ոչ կարե իմ աշակերտ լինիլ» . Ղու . ԺԴ . 33 . — « Ոչ որ է-ր Բուր սոս-ցո-ժաներէն յը հրաժարի, էն՝ աշակերտ յը կրնար ըլլալ » . և մանաւանդ « Հայր Տերին » խօսքերու ոգւոյն եթէ մտադիր ըլլանք, պիտի հետեւ-ցնենք թէ քրիստոնեայն հարուստ պիտի չըլլայ, տանը մէջ վաղուան ուտելու հաց պիտի չը գտնուի, որ « Հայր Տեր » ըսելու իրաւունք ունենայ : Հարկաւ մեր կեանքը « Հայր Տերին » խօսքերուն պիտի յարմարցնենք . ինչպէս որ Առաքելոց ժամանակի հարուստ մարդիկ օրինակը ցոյց տուին, վասն զի ունեցած ապրանքնին հասարակաց ըրին . բնաւ մէկը չէր ըսեր թէ այս ապրանքը իմս է, բոլորը աշակերտներուն կուտային, որ կարօտներուն բաժին ընեն, ինչպէս գրուած է Գործոց Դ . 24 համարին մէջ վասն զի Առաքելոց քարոզութենէն հասկցան, որ հարուստը դժուար պիտի մտնէ երկնքի արքայութիւն, անոր համար բոլոր ապրանքնին ցրուեցին :

Հ . Ուրեմն բոլոր հարուստ մարդիկ դժոխք կերթան ու բոլոր աղքատները արքայութիւն :

Պ . Ոչ հարուստներուն բոլորը դժոխք կերթան եւ ոչ աղքատներուն բոլորը արքայութիւն, վասն զի երկուսէն ալ պիտի երթան, թէ արքայութիւն եւ թէ դժոխք . թէպէտ Քրիստոս ըսաւ թէ՛ « Հարուստ մարդը դժուար է ճանաչել արքայութիւն » բայց չըսաւ թէ բնաւ չըմտներ, այլ դժուար կը մտնէ . դժուար որ

ըլլայ, անոր դիւրութիւն մը կըլլայ :

Հ. Հարուստներուն դիւրութիւնը ի՞նչ է արքայութիւն երթալու :

Պ. Ամեն կերպով մեղքէ զգուշանալ ու միշտ աղքատները կերակրել և զգեցնել. ուստի այն մարդը, եթէ Աստուծոյ այս աւուր հացը ուզէ, վնաս չունի, ինչու որ իրեն համար ուզած չըլլար, այլ աղքատներուն. այն մարդը միշտ Հայր Տէրը համարձակութեամբ կարող է ըսել ու արքայութիւնն ալ երթալ. տեսա՞ր հնարը : Եւ աղքատներուն համար ըսաւ Քրիստոս « Երանի՛ աղքատաց հոգեով, զի նոցա է արքայութիւն երկնից » . Մատ. Ե. 3. — « Երանի՛ հոգեով աղքատներուն, որովհետեւ անոց է երկնի թագաւորութիւնը » : Բայց եթէ աղքատ մը՝ իւր աղքատութենէն դժգոհ մնայ, եւ Աստուծոյ շնորհակալ չըլլայ և գանգատի թէ ի՞նչ ըրած եմ, որ Աստուած զիս այսպէս աղքատ թողեր և այս ինչը հարուստ ըրած է, և այսպէս ըսելով հարուստներուն նախանձի ու ինքն ալ հարստանալու ցանկայ, այնպիսին հոգւով աղքատ չէ, այլ մարմնով աղքատ, եւ կերթայ դժոխք : Հարուստները ուտել խմելով, հագուելով ու կապուելով կերթան դժոխք, եւ այնպէս աղքատն ալ անօթի ծարաւ եւ մերկ կերթայ դժոխք : Տեսա՞ր, որ իւր վիճակին գոհ չեղող աղքատը դժոխք կերթայ, ու Աստուծոյ պատուէրը պահող հարուստը՝ արքայութիւն :

Հ. Այս աղօթքին մէջ՝ ուրիշ վախճանալիք խօսքեր եւս կան :

Պ. Վեցերորդ խօսքը թէ « Մեր յանցանքները մեր շերտ, ինչպէս որ մենք մեր յանցանքներուն կը ներենք » որքան դժուար ըլլալը դուն գնահատած է . եթէ սիրտդ ռիսակալութիւն կայ, ի՞նչպէս պիտի համարձակիս այս խօսքը ըսելու, որովհետեւ Աստուած խաբած պիտի ըլլաս :

Հ. Հապա ի՞նչ ընեմ եղբայր, եթէ այդ աղօթքը չը սորվիմ քրիստոնեայ շեմ ըլլար, իսկ եթէ սորվիմ, ըսելու դժուարութիւն կայ, ուստի կը խնդրեմ որ այս աղօթքը սորվելու և ըսելու մէկ դիւրին միջոցը ցոյց տաս :

Պ. Այս աղօթքը սորվիլը շատ դիւրին է, եւ ըսելու դիւրին միջոցը Քրիստոս ցոյց տուած է մեզ, եթէ կուզես ըսեմ, որ հասկնաս :

Հ. Ըսէ նայիմ ի՞նչ է :

Պ. « Եթէ մատուցանիցես զպատարագք քո ՚ի վերայ սեղանոյ, եւ անդ յիշեսցես՝ եթէ եղբայրք քո անիցի ինչ խէբ զքեզ, թո՛ղ զպատարագն քո անաջի սեղանոյն, եւ ե՛րբ նախ հաշտեա՛ց ընդ եղբօր քում եւ տպա եկեալ մատուցի՛ր զպատարագն քո » . Մատ. Ե. 23-25. - « Երբ ողբն է կենսւ . եւ յիշես որ ուր եղբայրք տեղ բարկացեր է . և կամ որուն անոր բարկացեր է . ին՛չ որ ողբն էր ուր քեզ՝ առաջ եղբօրդ հետ հաշտուէ ու ետ է կո՛ւր ողբն էր ըրէ » :

Հ. Եթէ եղբօրս հետ խռով ըլլամ, այս աղօթքը չը պիտի՞ կրնամ ընել :

Պ . Ես չեմ կրնար ըսել քեզ թէ՛ մի՛ աղօթեր . որովհետեւ Քրիստոս պատուիրեց՝ « Այսպէս » « շնորհակալ եղէ՛ք » , բայց այս աղօթքը սորվեցընելէն ետք մի քանի խրատներ տուաւ : Այդ խրատները հասկանալէդ յետոյ երբ տեսնես , որ խղճմտանքդ համաձայն է անոնց , Տէրունական Աղօթքը աներկիւզ կրնաս ըսել :

Հ . Ի՞նչ խրատներ են Քրիստոսի տուածները :

Պ . Նախ՝ Քրիստոս կը հրամայէ . « Երեք ուղուցուք մարդկան զյանցանս նոցա , բողոքե եւ ձեզ հայրն ձեր երկնաւոր : Ապա քե ոչ բողուցուք մարդկան զյանցանս նոցա , եւ ոչ հայրն ձեր երկնաւոր բողոքե ձեզ զյանցանս ձեր » . Մատ . Զ . 14 — « Թէ որ հարցոց յանցանէրը ներե՛ք , յեր երկնաւոր Հայրն ալ յերը իջ ներե՛ք . Բայց եթէ դուք հարցոց յանցանէրը չե՛ք ներե՛ք , յեր երկնաւոր Հայրն ալ յեր յանցանէրը չե՛ք դիմե՛ք ներե՛ք » : Բ . Մարկոս կը գրէ . « Յորժամ յաղօթս կայցէք , բողուցուք երեք ունիցիք ինչ զուսմեքեք . զի եւ Հայրն ձեր որ յերկինս է , բողոքե ձեզ զյանցանս ձեր » . Մար . ԺԱ . 25 . — « Երբ որ աղօթե՛ք կենա՛ք , որո՛ր նեղացած ե՛ք , ներեցե՛ք , որ յեր երկնաւոր Հայրն եւ յեր յանցանէրը ներե՛ք » : Եւ Գ . Սիրաք կը գրէ . « Թող զանիրաւութիւն եղբօր քում , եւ յայնժամ յաղաչել քո՛ մեղք քս լուծցին » . Սիրաք ԻԸ . 2 . — « Ի՞նչ ընկեր՞ջդ յանցանէրը ներե՛ք , որ երբ աղօթե՛ք , յեր նեղութե՛րդ ներե՛ք » : Տեսա՞ր զիւրին ճամբան , եթէ ոխակալութիւն չունիս ու միւս պատուէր-

ներն եւս պահած ես, միշտ ըսէ այս աղօթքը :

Հ. Աղօթքի համար ուրիշ ի՞նչ գրուած կայ :

Պ. Ահա՛ Պօղոս կը գրէ . « Անյադար աղօթս արարե՛ք, յամենայնի գոհացարո՛ւք . զի այս են կամք Աստուծոյ Քրիստոսի և Յիսուսի » Ա. Թեոս . Ե . 17 . — « Անդադար աղօթք ըրէ՛ք, որպէս թանկ ձեզ քահանայիքն որոնք, զան զի Աստուծոյ կամքն այս է Յիսուս Քրիստոսով » : Եւ Բ . կրկին կը գրէ Պօղոս . « Կամիմ զի արք կայցեն յաղօթս յամենայն տեղիս, եւ բառնայցեն զտուրք ձեռս ՚ի վեր առանց բարկութեան եւ երկմտութեան » . Ա. Տիմո . Բ . 8 . — « Կողմնի որ մարդիկ առն արեղ աղօթի կենան որ մտնուր յետեւին զեր զերցնեն, առանց բարկանալու եւ երկմտելու » :

Ահա՛ այսքան օգտակար եւ հարկաւոր է աղօթքը, որ Քրիստոս պատուիրելէն զատ աշակերտներն եւս գրեր են : Իսկ աղօթքին զօրութիւնը Քրիստոսի այս խօսքէն յայտնի է, « Այս ազգ ոջ իւրք ելանէ, եթէ ոջ պահօք եւ աղօթիւք » . Մար . Թ . 28 . — « Դիպց այս աղօթքն ձեռն պահող որ աղօթող կենէ » : Տես որ, ծովն ու աղօթքը դեւերուն կը յաղթեն, եւ մանաւանդ մարդոց լեզուն ՚ի բնէ խօսելու սովորած է, թէ՛ բարի եւ թէ՛ չար, եթէ դու աղօթք չընես, քու լեզուդ լուռ չը կենար, եւ երանի թէ հոգեւոր խօսքեր ըսեր, ընդհակառակը զազիր խօսքեր կը խօսի . անոր համար Քրիստոս պատուիրեց թէ « Առն արեւ աղօթք ըրէ՛ք » . որովհետեւ եթէ բերանդ աղօթքի վարժեցնես,

մեղք գործելու ատեն չունենար լեզուդ, որով-
հետեւ միշտ Աստուծոյ հետ խօսելով՝ սատա-
նային պատասխան տալու ժամանակ չունենար:

Հ. Աղօթքի ժամանակը ե՞րբ է:

Պ. Ժամանակաւոր աղօթքը հասարակաց
աղօթքն է, որ երեկոյ սուաւօտ քահանայիւք
եւ ժողովրդօք՝ ի միասին կաղօթենք, որով-
հետեւ միարանութեամբ պիտի ըլլայ այս
աղօթք, այս պատճառաւ ժամանակ պէտք
է որ մէկ տեղ հաւաքուին եկեղեցին. բայց
Քրիստոս որ ըսաւ թէ՛ «Ահն՝ որ էն՝ աղբն՝ ընել
դէր է», առանձնական աղօթքին համար է,
որ ժամանակ ու յատկացեալ տեղ չունի: Եթէ
վեր ժի. Շաւղին մէջ ըսած խրատներս պա-
հած ես, որ ատեն և ո՛ւր տեղ կուզես, կա-
րող ես առանձնական աղօթքդ ընելու, Աս-
տուած պիտի լսէ. իսկ եթէ այն խրատները
չես պահած, եկեղեցւոյ մէջ ժամարար քահա-
նային՝ քով սեղան անգամ ելնես, աղօթք
ընես, Աստուած չը լսեր: Հիմայ հասկցա՞ր,
որ մեր առաջնորդ և զօրագլուխը Քրիստոս է.
նա բոլոր նեղութիւններուն համբերելէն զատ
մեզ օրինակ ցոյց տալու համար ծով պահեց
ու միշտ աղօթք ըրաւ, ու ըսաւ «Ինչէ՛ որ-
վէցէ՛»: Ահա՛ դու որ Քրիստոսի քով երթալու
միտքդ դրած ես անոր գնացած ճամբան բռնէ
գնա, որ անոր քով հասնիս, ինչպէս Յովհան-
նէս կըսէ, «Որ ասիցի. ՚ի նմա բնակիլ, այնպէս
պարտ է զնալ՝ որպէս ես նայի զնայ»: Ա-

Յոզ . Բ . 6 . — « Ով որ անոր Կոնքի երկուսն էլ անոր
համբարնը Կոնքի է » :

Շ Ա Ի Ի Ղ Լ Ե .

Հ . Այլ եւս լաւ հասկցայ Աստուծոյ կամքը ,
ու բարեգործութեան պարագաները , այսու-
հետեւ միտքս դրած եմ բարեգործութիւն
ընել . ուրիշ պակաս բան ունի՞մ արդեօք :

Պ . Սորվելու պակաս բան չը մնաց , բայց
ջանք ըրէ որ բնութենէդ ալ պակաս չը գըտ-
նուիս , վասն զի դու հոգեւոր կրթութիւններ
սորված՝ ու բարեգործութեան սէր ձգած ես .
չատ բարի , բայց եթէ կամքդ չը զսպես ու
կրկին մեզք գործես և մեզքով մեռնիս , այն
գործած բարեգործութիւնդ կը կորսուի :

Հ . Ահա՛ նոր խնդիր , մեզքով որ մեռնիմ ,
ըրած բարեգործութիւնս ի՞նչպէս կը կորսուի :

Պ . Եզեկիէլ կը գրէ , « Ի դառնայ արդա-
րոյն յարդարութենէ իւրմէ , եւ առնել զանիրա-
ւութիւն , ըստ ամենայն անօրէնութեանց՝ զոր
առնիցէ անօրէնն , ամենայն արդարութիւնք նո-
րա զոր արար՝ մի՛ յիշեսցին . 'ի յանցանսն իւր
յոր անկաւ , եւ 'ի մեղս իւր զոր մեղաւ . 'ի
նոսին մեռցի » . Եզե . ԺԸ . 24 . — « Արդարեւ եթէ
դառնայ իւր արդարութենէն և անիրաւութիւն գործէ
անօրէն մարդոց գործած թուր անօրէնութեանց նման ,
անոր առջե թուր արդարութենէն եւ չը պիտի յիշուին ,

այլ երէի թործած Վեղովդ պիտի կորուսի » : Եւ Բ. Սիրաք կը գրէ , « Մարդ՝ որ պահիցէ վասն մեղաց իւրոց , եւ դարձեալ զնայցէ եւ զնոյնն առնիցէ , աղօթից նորա ո՞ յսիցէ » . Սիրաք ԼԱ . 34 . — « Մեղէն զգո՞ւշացող ճարտը ելէ կրկին թէ Լ Նոյն Վեղէրը թործէ , անոր ազնեւը ո՞վ պիտի լտէ » : Եւ Գ. Պօղոս կը գրէ , « Զի կամակար մտօք երէ յանցանիցեմք յետ ընդունելութեան գլխութեան ճըշմարտութեանն՝ այնուհետեւ ոչ եւս պիտոյ է վասն մեղաց պատարագ , այլ անեղ ակնկալութիւն դատաստանին , եւ նախանձ հրոյն որ ուտիցէ զհակառակորդսն : Արհամարեալ ուրուք զօրևան Մովսիսի , առանց ողորմութեանց՝ առերկուք կամ երիւք վկայիւք մեռաներ . իսկ ո՞րչափ սաստիկ պատժոց արժանի համարիցիր զայն , որ զՈրդին Աստուծոյ առ ոտն եհար , եւ զարիւն նորոյ ուխտին խառնակ համարեցան՝ որով եւ սրբեցան » . Երրա . Ժ . 26 . — « Վասն շէ ճշմարտութեան թիտոսութեանը ընդունելէն յետոյ ելէ կասա՞ն Վեղանգէն , այլ եւս Վեղաց հասար պատարագի հարկ չը ճար , Բայց դատաստանի անեղ ակնկալութեան եւ հրոյ նախանձ , որ պիտի ուրե հակառակորդները : Մեկը ելէ Մովսիսի օրէնքը անարգէր , առանց ողորմութեան երկու կամ երեք վկայներով կը Վեռներ , հասար ո՞րտան սաստիկ պատժոց արժանի պէտք է անպէլ այն ճարտը , որ Աստուծոյ Որդին արհամարհեց առ խառնակ հասարեց նոր ուխտին արեւնը , որով սրբութեան » : Կարծեմ՝ դու շէիր հաւատար ըսածիս , հիմայ հասկցար որ նոր օրէնքին դէմ մեղանշողը ո՞ր :

քան սաստիկ պատժոյ արժանի կը սեպէք, կը հարցնէ Պօղոս :

Հ. Հապա ինչո՞ւ Քրիստոս կըսէ մէկ գաւաթով սաղ ջուր խմցնողին վարձքը չը կորսուիր :

Պ. Այո՛, ճշմարիտ է, Քրիստոսի աշակերտներէն միոյն եղած փոքրիկ ծառայութիւնն անգամ անվարձ պիտի չը թողուի. « Եւ որ սքարբուսցի ձեզ ջուր բաժակաւ յանունս յայս, քի դուք Քրիստոսի էք. ամեն ասեմ ձեզ՝ մի՛ կորուսցի գվարձս իւր » . Մար. Թ. 40. — « Եւ ոչ որ բաժակ յը ջուր խմցնէ յեղ այս անսասմէ ին՝ որոք Քրիստոսինն է, ճշմարիտ կըսե՛մ յեղ, է-ր վերջեւ դեռե՛ չը կորուսցնէ » : Այս է Քրիստոսի պատգամը, որ հակառակ չէ մարգարէին կամ Պօղոսի խօսքերուն :

Շ Ա Ի Ի Ղ Լ Զ .

Հ. Եթէ բնաւ մեղք չը գործելիք մի խրատ ունիս, զայն եւս տուր ինձ :

Պ. Բոլոր մեղքերէն զգուշացնող մի խրատ եւս ունիմ, զոր մինչեւ հիմա չըսի. այս խրատն ալ տամ ու վերջացնեմ :

Հ. Իմ փնտռածս ալ այդ է, որպէս զի միշտ մտքիս մէջ ունենամ եւ չը մեղանչեմ :

Պ. Մարդոց պատահելիք չորս դիպուած կայ. եթէ այդ չորս բանը միշտ մտքիդ մէջ

պահէս ու մտածես, ընաւ երբէք չես մեզան-
չէր:

Հ. Որո՞նք են այդ չորս բաները:

Պ. Չորս բանին մէկը ճանաչ է, զոր պատ-
կերի պէս միշտ սրտիդ մէջ պիտի նկարես ու
միշտ անոր վրայ պիտի մտածես, որ մեզք
գործելու ժամանակ չունենաս, ինչպէս Սի-
րաք կըսէ. « Յիշեալ գոր վախճանի քս, զի յաւի-
տեան ոչ մերիցես » — « Մեանելի՛ սրդ մարտէ,
որ բնա-՝ զիչ չը գործես » . որովհետեւ մահուան
ձեռքէն ազատելու մէկ հնարը չը կայ, ինչ-
պէս Դաւիթ կը գրէ. « Ո՛վ է մարդ սր կեցցե-
ես ոչ տեսցի զմահ » . Սաղ. 29. 49 — « Ո՛չ է
այն մարդը որ կարէ, և ճան չը տեսնէ » : Ուրեմն
մահէն զօրաւոր բան չը կայ, որ աշխարհի
խոկորէն մինչեւ ցայսօր անհամար զօրեղ թա-
գաւորներու յաղթեր է. բաց աստի երբ մահը
քու վրայ տիրէ, բոլոր ունեցած բարիքներդ
այս տեղ կը մնան, եւ հետդ ո՛չ մէկ բան
կրնաս տանիլ ըստ Դաւթի. « Մի՛ երկնցիք
յորժամ մեծանայ մարդ, եւ յորժամ բազում
լինին փառք տան նորա : Զի ոչ քե՛ ի մեռանիլ
իւրում ֆառցի զնդ իւր զամենայն » . Սաղ. 103.
17. — « Մի՛ վախնար, երբ մարդ կը մեռնայ է-
անոր
բան քառքը կաւելայ : Վասն զի մարտ աստեւ
այդ
մեռը իր հետ չը պիտի գանի » :

Հ. Մարդոց մարմնոյն փառքը ի՞նչ է:

Պ. Մարմնոյ փառքն է՝ հարստութիւն, պա-
տիւ, գեղեցկութիւն, գիտութիւն, արհեստ,

զօրութիւն , իշխանութիւն , ճարտարախօսութիւն , և այլն . ասոնք բոլոր մարմնոյ փառքերը և մանաւանդ ծաղիկն են . երբ որ մահուան սաստիկ հովը շնչէ , բոլորը կը ցամքեցնէ ու կը չորցնէ :

Հ . Ինչո՞ւ մարմնոյ փառքը խոտի ծաղիկն կը նմանեցնես , եղբայր :

Պ . Ես չեմ նմանեցնողը , այլ Եսային . « Ամենայն մարմին խոտ է , եւ ամենայն փառք մարդոյ իբրեւ զծաղիկ խոտոյ : Յամաբեցաւ խոտն եւ քօրափեցաւ ծաղիկ նորա » . Եսայի Խ . 6 . — « Աօնն մարմնն խոտ է , ու մարդոց բոլոր փառքերը խոտի ծաղիկ նման են : Խոտը կը ցամքի և անոր ծաղիկը կը Լափէ » : Եւ Բ . Յակովբոս կը գրէ . « Եւ որ մեծաւորունն իցի . 'ի խոնարհութիւն իւր պարծեսցի , քանզի իբրեւ զծաղիկ խոտոյ անցցէ : Զի ծագեաց արեւ հանդերձ խորշակաւ . եւ ցամաքեցոյց զխոտն , եւ քօրափեցաւ ծաղիկն նորա , եւ կորեաւ վայելչութիւն երեսաց նորա . նոյնպէս եւ մեծաւորունն հանդերձ շահիւքն իւրովք քարշամեսցի » . Յակո . Ա . 10 . — « Հարոստ մարդը իւր խոնարհութեամբ Լոյս պարծի , զան զի խոտի ծաղիկ նման պիտի անցնի : Որովհետեւ արեւը կը ծափի սաստիկ որսպով և կը ցամքեցնէ խոտը և անոր ծաղիկը կը Լափէ և կը կորսնցնէ անոր զայնչաւորութեամբ . նոյնպէս և Տէ՛ժարունը պիտի Լարշափի իւր բոլոր ունեցածներով » : Եւ Գ . Պետրոս Եսայեայ ըսածը կը կրկնէ . « Քանզի ամենայն մարմին իբրեւ զխոտ է , եւ ամենայն փառք մարդոյ իբրեւ զծաղիկ խոտոյ :

խոտն ցամաքեցաւ . եւ ծաղիկն քօրափեցաւ . » .
 Ա . Պեա . Ա . 24 : Եւ Դ . Սիրաք կը գրէ . « Մարմին որպէս հանդերձ մաշի , զի ուխտ 'ի յաւիտենից հետե այն է ' քե մահու մեռցիս : Իբրեւ զտերեւ դայար յոստախիտ ծառ , է ինչ որ քափի , եւ է ինչ որ բուսանի . այսպէս ազգ մարմնոյ էւ արեան , ոմն վախճանի էւ ոմն ծնանի » . Սիրաք ժԴ . 18 . — « Առն մարտն հանդերձն նման կը մաշի , որովհետեւ — յաւիտենական շինան այն է թէ ' մահուամբ պիտի մեռանիս : Ուրախիտ ծառի որաւոր պերեւներուն կը նմանի , որունցմէ ոմանք կը թափին եւ ոմանք կը բուսնին . այսպէս ալ մարտիկ , ոմանք կը մեռնին եւ ոմանք կը շնին » : Եւ երբ մեռնի վերի ըսուած փառքերը կը խափանին , ինչպէս Պօղոս կը գրէ . « Եթէ մարգարեութիւնք են խափանեցիկն , եթէ լեզուք ' լուեսցեն , եթէ զիտութիւն խափանեցի . քանզի փոքր 'ի շատեզիտեմք , եւ փոքր 'ի շատե մարգարեանամք . այլ յորժամ եկեսցէ կատարումն ' փոքր 'ի շատես խափանեցի » . Ա . Կորն . ժԳ . 8 . — « Թե քիսոսութիւնն և թէ մարգարեութիւնն բոլորն ալ պիտի խափանին . լեզուները պիտի լուեն , քանզի մեռն ալ փոքր 'ի շատե քիսոսեմք . ու փոքր 'ի շատե մարգարեութիւնն կընենք , բայց երբ մեռն բան վերջանայ , այս փոքր 'ի շատեն կը խափանի » : Եւ մանաւանդ զաւակներէդ , եւ ծնողքէդ եւ կամ եզրօրմէդ , եւ կամ կնիկէդ , եւ կամ բարեկամներէդ ալ կը զրկէ ու կարօտ կը թողու զքեզ : Եթէ ասիկայ աղէկ մտածելու ըլլաս , չես ապաւինիր ապրանքիդ » .

գիտութեանդ , գեղեցկութեանդ , ճարտարա-
խօսութեանդ , արուեստիդ , զաւակներուդ ,
եւ բարեկամներուդ , ինչու որ մահը ասոնց
բոլորէն պիտի բաժանէ եւ կարօտ պիտի թո-
ղու զքեզ :

Հ . Իբաւ որ մարդը խոտի ու ծաղիկի կը
նմանի :

Պ . Սոսէն աւելի շուտ կը չորնայ ու ծա-
ղիկէն շուտ կը թոռմի , վասն զի խոտին ծա-
ղիկը թափելէն մի քանի օր ետք խոտը կը
ցամքի , բայց մարդը առաջ կը մեռնի , ապա
փառքերը կը խափանին և մանաւանդ խոտը
մասամբ մարդոցմէ աւելի յարգի է , որովհե-
տեւ երբ չորնայ , շատ զգուշութեամբ կը պա-
հեն որ անասուններուն կերցնեն . բայց մարդը
երբ մեռնի , անմիջապէս գերեզման կիջեցնեն
եւ հողով կը ծածկեն :

Հ . Հասկցայ որ այս աշխարհիս բոլոր բա-
ները մահը կը խափանէ , չը կայ մի բան , զոր
մահը չը կարողանայ խափանել :

Պ . Մէկ բան կայ յաւիտենական ըստ Յով-
հաննու . « Իսկ որ առևի գկամս Աստուծոյ մնայ
յաւիտեան » . Յովհ . Բ . 17 . — « Ով որ Աստուծոյ
կամքը կը կատարէ յաւիտեան կ'ապրէ » : Ասոր հա-
մար արթուն կենալու է , ինչպէս որ Քրիստոս
ըսաւ , « Արքունի կացե՛ք զի ոչ գիտեք երբ տեր
տաննի գայցի » . Մար . ԺԳ . 35 . — « Արեւուն կե-
ցե՛ք , ինչպէս որ չը գիտէք երբ արեւը երբ կ'ա-
գայ » :
Եւ Բ . « Եղիցին գօտից ձեր պնդեալք ընդ մեզս

եւ ճրագունք լուցեալք» . Ղու . ԺԲ . 35 — « Իօ-
րինիդ Վճեբնիդ հաղած , եւ ճրագնիդ վարուած
դէրտ է ըլլան » :

Հ . Քանի որ մեռնելով 'ի հող պիտի դառ-
նամ , այդքան զգուշանալ ի՞նչ պէտք է :

Պ . Երանի թէ մեղաւորները բոլորովին հող
դառնային ու կորսուէին , եւ յարութիւն
չառնէին :

Հ . Յարութիւն առնելը ի՞նչ է :

Պ . Հիմայ կը մեռնիս կերթաս հողին տակ
ու մարմինդ կը փտտի , հողին կը խառնուի , ու
անունդ կը մոռցուի ժամանակ մը , ինչպէս
որ Սողոմոն կըսէ . « Եւ անուսն մեր մոռացի
ժամանակաւ , եւ ոչ որ յիշատակեսցէ զգործս
մեր , . . . : Ձի անցք ստուերի են կեանք մեր ,
եւ չիք խափան վախճանի մարդկան , զի կնքե-
ցաւ եւ ոչ որ դարձուցանէ » . Առակ . Բ . 4 . —
« Ժամանակ անցնելով Վեր անունը դիտի մոռցուի , ոչ
որ դիտի յեղէ Վեր Բերձերը , . . . : Վասն զի Վեր կեանք
որուերի նման դիտի անցնի , Լ Բան Վեր արգելք չը դիտի
ըլլայ մարդուս վախճանին , ինչու որ վճուուած է Լ
Վեկը չը կըսուր եր դարձնել » :

Հ . Ժամանակէ մը ետք ի՞նչ պիտի ըլլանք :

Պ . Երբ Աստուծոյ վճուած ժամանակը լրա-
նայ , բոլոր մեռելները յարութիւն պիտի առ-
նեն , մեր նախահայր Ադամէն մինչեւ Քրիստոսի
միւս անգամ դալուստ , որքան մարդիկ աշ-
խարհք եկած ու մեռած են՝ հրեշտակապետին
փողի ձայնը լսելով՝ բոլորը 'ի միասին յարու-

Թիւն պիտի առնեն :

Հ. Յարութեան համար վկայ ցոյց կրնա՞ս
տալ :

Պ. Այս մասին շատ վկաներ կան, նախ
Դանիէլ կը վկայէ. « Եւ բազումք 'ի ննջեցելոց 'ի
նոդ երկրի՝ յարիցեն, ոմանք 'ի կեանսն յաւի-
տեցականս, եւ ոմանք 'ի նախատինս եւ յամօր
յաւիտեցական » . Դանի . ԺԲ . 2 . — « Հողին որոյ
պատկող մեռելներն շարժուին ոչորի առնեն .
ոմանք յաւիտեցական կենաց համար, եւ ոմանք յա-
ւիտեցական նախաորինի եւ մօլի համար » : Եւ Բ . Քրիս-
տոս ինքը կը վկայէ, « Զի եկեաց ժամանակ՝
յորում լամեներին որ 'ի գերեզմանս կայցեն,
լուիցեն ձայնի նորա, եւ եկեացեն արտաք-
որոց բարիս գործեալ իցէ՝ 'ի յարութիւն կենաց,
եւ որոց զգար արարեալ՝ 'ի յարութիւն դա-
տաստանաց » : Յովհ . Ե . 28 . — « Ժամանակ ոչորի
գայ, որ քերեղմանն Տէջ եղողները ոչորի լեն անոր
յայնը եւ որոնք ոչորի գան . անոնք որ բարի գործած
են, 'ի յարութիւն կենաց, եւ անոնք որ շարիք գործած
են, 'ի յարութիւն որորաստանաց » : Եւ Գ . Եսայի կը
վկայէ. « Յարիցեն մեռեալք եւ կենդանացին
ամենեքեան որք եղեալ են 'ի գերեզմանս » .
Եսայի ԻԶ . 19 . — « Գերեղմանն Տէջ լեղոնած բոլոր
մեռելները յարութիւն ոչորի առնեն » : Եւ Դ . Պօղոս
կը վկայէ, « Նարագեցուք յանկարծակի յական
բօրափել 'ի փող յետին . քանզի փող հարկանի,
եւ մեռեալք յարիցեն առանց ապականութեան » :
Ա . Կորն . ԺԵ . 52 . — « Յանկարծ մէկ ակնբարնի Տէջ

պիտի նորոգուին, երբ վերջին գողը հնչէ . վասն զի երբ
 գողը հնչէ, մտեալք առանց ապականութեան պիտի յառ-
 նեն » :

Հ. Դանիէլ ինչո՞ւ համար կըսէ թէ « Մե-
 տեւերէն շարերը յարութեան պիտի առնեն » . ուրեմն
 բոլորը յարութիւն պիտի շառնեն :

Պ. Դանիէլին խօսքը դատաստանի կան-
 չուածներուն համար է, որովհետեւ դատաս-
 տանը մինակ քրիստոնէից է, չէ թէ անհաւա-
 տից . ինչպէս որ Դաւիթ կըսէ . « Ոչ յարիցեն
 ամբարիշտք 'ի դատաստան » . Սաղ. Ա. 5. 1
 « Ամբարիշտները դատաստանի չը պիտի ելնեն » : Չե՞ն
 գիտեր, որ մէկ մարդ որու ստակ, կամ ապ-
 րանք աւանդ տայ, հաշիւը անկից կուզէ : Աս-
 տուած ամենաբարին մեզ անհաւատներուն
 հաւասար մարմնաւոր բարիքներ տալէն զատ՝
 հոգեւոր զանազան պարգեւներ եւս տուաւ,
 որոց հաշիւը պիտի ուզէ մեզմէ, չէ թէ մար-
 մնաւոր բարիքներուն, վասն զի մարմնաւոր
 բարիքները անհաւատներն եւս կը վայելեն :

Շ Ա Ի Ի Ղ Լ Է .

Հ. Հասկցայ որ ամենէն առաջ մահս պիտի
 մտածեմ. երկրորդ մտածելիքս ի՞նչ է :

Պ. Երկրորդ մտածելիք է դատաստանի ջրը,
 որ ատեն Քրիստոս՝ արդար դատաւորը նսրէն
 պիտի իջնէ երկինքէն ու դատողական աթոռ

նստի և պիտի դատէ իւրաքանչիւրն իւր գործոց համեմատ . արդարներուն վարձք, ու մեղաւորներուն պատիժ պիտի տայ :

Հ . Այդ մասին նոյնպէս վկայ կրնան գըտնել սուրբ գրքերէն :

Պ . Որքան վկայ որ կուզես պատրաստ է . ահա նախ Եսայի կը վկայէ . « Զի անաւասիկ Տէր իբրեւ զնուր էկեսցէ , Եւ կառք նորա իբրեւ զմրրիկ . հատուցանել սրտմտութեամբ զհատուցումն իւր , Եւ բոցով հրոյ զարհամարհանս իւր : Զի 'ի հուր Տէառն դատեսցի Երկիր ամենայն » . Եսայի ԿԶ . 15 . - « Ահա՛ Տէրը կրկնէ յէս յէտի բայ , և անոր կատարել յորտեկէ նման Բարկո-Մեամբ իւր հարուցումը , և Բոցով հրոյ իւր արհամարհանելը ընկերահար : Վասն զի Տէրը կրկնով յէտի դարտի Բոցը աշխարհ » : Եւ Բ . Եսայի կրկին կը վկայէ . « Հասեալ է Տէր իւրովք սպառագլինօք սատակել զամենայն տիեզերս : Ողբացէ՛ք զի մերձ է օր Տէառն , Եւ բեկումն յԱստուծոյ հասեալ է . վասն այսորիկ ամենայն ձեռք լքցին Եւ ամենայն անձն մարդոյ դողասցի : Խռովեսցին հրեշտակք , Եւ Երկունք կայցին զնոսա իբրեւ զկանայս ծննդականս . փոնկայցեն այր ընդ ընկերի՝ Եւ զայրասցին , Եւ զդիմս իւրեանց 'ի բոցագոյն դարձուցեն : Զի անաւասիկ օր Տէառն հասեալ է անհնարին լի բարկութեամբ՝ սխակալութեամբ սրտմտութեամբ , առնել զտիեզերս անապատ , Եւ զմեղաւորս սատակել 'ի նմանէ : Զի աստեղք Երկնից՝ Հայկիւն հանդերձ Եւ ամենայն զարդուն Երկնից՝

լոյս մի տացեն , եւ խաւարեցի արեգակն 'ի ծագել իւրում, եւ լուսին մի տայցէ զլոյս իւր » *Եսայի ԺԳ. 5-11* . — « Տէրը հասած է էւր Բուր սպասողինսն իւր սասորակելու համար ամբողջ տիեզերքը : Ողբացե՛ք , վասն զի Տէրը օրը լճօտ է էւ Ասորոսն , կողմանէ քեկման ժամը հասած է , անոր համար ամէն մարդոց յետեւը պիտի ընեն և ամէն մարդոս անյը պիտի դողայ : Հրեշտակները պիտի խոռովին ու ծննդական կանանց պէս ցաւ պիտի քունէ զանոնս . ամէն մարդ էր ընկերով զրայ պիտի յիտորդայ ու զայրանայ . իրենց դեմեւը կրակ պիտի կորին : Վասն զի Տէրը օրը հասած է անհնարին լի քարհոս իւրսն » *Եսայի 34-1-4* . — « Եւ ամէն զորսն իւր սասորակելու : Վասն զի երկնի սասորները Հայկ հասասորեղութեամբ և Բուր երկնի շարքերով հանդերձ լոյսը պիտի որան , արեգակը էւր ծագման ժամանակ պիտի խաւարի և լուսինը էւր լոյսը չը պիտի որայ » : *Եւ Գ. Յովէլ կը վկայէ* . « Եւ ժողովեցից զամենայն ազգս , եւ իջուցից զնոսա 'ի ձորն Յովսափարու , եւ դատեցայց զնոսա անդ ասէ Տէր » . *Յովէլ . Գ . 1* . — « Բուր աշխարհը պիտի շողովմ ուրիշմանի յոր պիտի իջեցնեմ , էւ այն տեղ պիտի դարեմ զանոնս կըսէ Տէրը » : *Եւ Գ . Դանիէլ կը վկայէ* , « Տեսանի մինչեւ արո՞ք անկանին , եւ հին անուրցն նստեր . հանդերձ նորա սպիտակ իբրեւ զձիւն եւ հեր զխոյ նորա իբրեւ զար սուրբ . արո՞ք նորա իբրեւ զբոց հրոյ , անիւք նորա իբրեւ զհուր բորբոքեալ . զետ հրոյ յորդեալ էլաներ անաշի նորա , հազարք հազարաց պաշտեին զնա , եւ բիրք բիրոց կային

առաջի նորա . առեան նստաւ . եւ դպրութիւնք
 բացան » . *Դանի . Է . 9-11* . — « Եւ իւր տեսնէն
 թիւնն որ աւերաները դրոսեցան ու հին սառնաց
 նստաւ , անոր հանդերձը յիւնի պէս ճերմակ և գլու-
 խին մաշը մատուր բորբոսի պէս էր , անոր աւերաը բոցե-
 շէն հրոյ նման և անիւնները շատած կրակի պէս էին .
 հրեղէն գետ կելլէր յորդեալ անոր առջեւէն , հազար
 հազարաց իւր պաշտէնն շայն եւ բերտ բերողաց անոր
 առջեւ իւր կայնէնն . արեան բաշտցաւ եւ գրեցը
 բացուեցան » : *Եւ Ե . Մաղաքիա կը վկայէ ,*
« Ձի ահա եկեաց օր Տեառն բարբօթայ իբրեւ
զինոց , եւ այրեաց զնոսա » . Մաղա . Դ . 1 . —
« Ահա Տերը օրը բորբոսած հնոցի պէս պիտի գայ ու
շանտի պիտի այրէ » : Եւ 5 համարին մէջ կըսէ .
« Եւ ահա ես առաքեմ առ ձեզ զեղիա Թեզբացի ,
մինչցեալ եկեալ իցի օր Տեառն մեծ եւ երեւելի » .
— « Ահա եւ Թեզբացի եղեան պիտի շրջէ յեղ , որեւ
Տերը թէ ու երեւելի օրը շէկած » : Եւ 2 . Պօղոս
կը վկայէ , « Այլ վասն ժամուց եւ ժամանակաց ,
եղբա՛րք , չէ ինչ պիտոյ զրեյ առ ձեզ . զի դուք
ի նրնին իսկ ստոյգ զիտեք , քե օր Տեառն իբրեւ
զգոյ զիշերի՛ այնպէս հասանի : Յորժամ ասիցեն
քե խաղաղութիւն եւ շինութիւն է , յայնժամ յան-
կարծակի հասցէ նոցա սատակումն » . Ա . Թեա .
Ե . 1 . — « Սակայն ժամերու ու ժամանակներու հաւար
 հարկ չէ որ յեղ գրե՛մ , եղբա՛րք , շատ շէ դուք շատ լա-
 ճիտեք Եւ Տերը օրը թիւներու թողի պէս պիտի գայ ,
 երբ քեւն Եւ խաղաղութիւնն եւ ապահովութիւնն է ,
 այն արեւն յանկարծ իւր հասնի անանց կորուստը » : *Եւ*

Է Պետրոս կը վկայէ . « Եկեացէ օր Տեառն իբրեւ զգող . յորում երկինք տազնապաւ անցցեն , եւ բնութիւնք հրով կիզեալ յուծցին , եւ երկիր՝ եւ որ միանգամ 'ի նմա գործք գտանիցին » . Բ. Պետ. Գ. 10 . — « Տէր՛ջ օրը քոյնդ որտե՛ղի , այդ օրումն մեզ երկինք հասնողդ որտե՛ղի անցնի , եւ բնութեան հարեբք շարժողդ որտե՛ղի հաւնի , ինչպէս երկերը իւր մէջէ քուր քրթեցող » : Տեսա՛ր , եզրա՛յր , մարգարէներէն զատ առաքեալներէն եւս քեզ վկայ ցոյց տուի :

Հ . Քրիստոս բան չըսա՞ն իր գալստեան համար :

Պ . Քրիստոս եթէ չըսէր , առաքեալները ուսկի՞ց պիտի գիտնային . Քրիստոս ինքն ալ վկայեց , « Եւ տեսցեն զմրդի մարդոյ եկեալ 'ի վերայ ամպոց երկնից զօրութեամբ եւ փառօք բազմօք : Եւ առաքեացէ զՀրեշտակս իւր փողով մեծաւ , եւ ժողովեացեն զբնորեալս նորա 'ի չորից հողմոց՝ 'ի ծագաց երկնից մինչեւ 'ի ծագս նոցա » . Մատ . Ի՛. 30 . — « Եւ որտե՛ղի որտե՛ղի շրջին մարդոց , որ զօրութեամբ եւ բազմօք փառօք երկնից անպերսն իջայն որտե՛ղի քոյն : Եւ մեծայայն փողով որտե՛ղի զիկե իւր Հրեշտակները , որոնք որտե՛ղի ժողովեն անոր ընդհանրեցը շրջ հողերէն՝ երկնից ծայրերէն մինչեւ մեծ ծայրերը » : Եւ ահա՛ այս խօսքին համար Պօղոս կը գրէ . « Զի ինքն Տէր հրամանաւ՝ 'ի մայն հրեշտակապետի եւ 'ի փող Աստուծոյ իջանէ յերկնից , եւ մեռեալք 'ի Քրիստոս յարիցեն յառաջագոյն » . Ա. Թեսա . Գ. 15 . — « Վասն

ղէ Տէրը է-ր հրամանով, հրեշտակապետին յայնով է-
 Ասորոսածային փողով երկինսէն պիտի իջնէ, ու Քրիս-
 տոսով մեռնողները յառաջագոյն պիտի յառնեն » :

Հ. Քրիստոսի միւսանգամ գալստեան հա-
 մար երկար պատմելով խելքս հասցուցիր,
 բայց մարգարէները եւ կամ առաքեալները
 ամեն խօսքի մէջ այն զոր կամ այն մէջ զոր եւ
 Տէրով զոր կը յիշեն. արդեօք ինչո՞ւ համար
 այդքան մեծ ցոյց տուած են այն օրը :

Պ. Ի՞նչպէս մեծ չը ցըցընեն այն օրը, եղ-
 բայր, այնքան տարուան ստեղծուած աշ-
 խարհքը այն զոր պիտի անցնի. և այնքան տա-
 րուան երկնքի զարդերը՝ թէ՛ արեգակ, թէ՛
 լուսին և թէ՛ աստղերը այն զոր պիտի խաւա-
 րին, և վար թափին. ծովերը, գետերը և բո-
 լոր աղբիւրները այն զոր պիտի ցամաքին. բո-
 լոր ծառերը, խոտերը եւ ծաղիկները այն զոր
 պիտի չորնան. կրակէ գետը այն զոր պիտի
 վազէ, ինչպէս որ Դաւիթ եւս կըսէ. « Հուր
 առաջի Նորա բորբոքեսցի » . Սաղ. 106. 3. -
 « Անոր առաջ կրակ պիտի Բորբոքի » : Եւ այս աշ-
 խարհքիս մէջ գտնուած բոլոր մետաղները
 ոսկի, արծաթ, պղինձ, կապար եւ երկաթ
 այն զոր պիտի հալին եւ ոչինչ ըլլան. բոլոր
 փայտերը, տուները, քարերը եւ մինչեւ ան-
 գամ օդը այն զոր պիտի վառին կրակով.
 եւ այնքան տարիներէ հետէ ստեղծուած աշ-
 խարհքը այն զոր կրկին պիտի նորոգի, ինչ-
 պէս որ Պետրոս կը վկայէ. « Նորայ երկնից եւ

նորոյ երկրի ըստ անտեացն հայեցեալ սպասեմք ,
յորս արդարութիւնն բնակի » . Բ. Պետ. Գ. 13. —
« Աւերելիս համայնն նոր երկնի — նոր երկրի կը-
դարենտ , — որ արդարութեանը կը բնակի » : Եւ Բ.
Յովհաննէս կը գրէ . « Եւ տեսի երկինն նոր եւ
երկիր նոր . քանզի անաշինն երկինք եւ երկիր
եանց , եւ ծով ոչ գոյր » . Յայտ. ԻԱ. 1. — « Նոր
երկնիս — նոր երկրիս պեսայ . քանզի անաշին երկնիս
— երկրիս անց — , և ծովը չի կար » : Եւ Գ. Եսայի
կը վկայէ . « Զոր օրինակ երկինք նոր եւ երկիր
նոր , գոր եսն անեմ կալ անաշի իմ , ասի Տէր » .
Եսայի ԿԶ . 22 . — « Ինչպէս որ երկնիս — երկի-
րը նոր պիտի ընեմ , որ իմ անաշին կենայ , կընե-
մ Տէրը » : Տեսա՞ր , որ երկինք եւ երկիր այն օր
պիտի նորոգին , բոլոր հրեշտակները այն օր
երկինքէն վար պիտի իջնեն , մեծ փողը այն օր
պիտի հնչուի , եւ բոլոր մեռեալները այն օր
պիտի յարութիւն առնեն , Քրիստոս՝ արդար
դատաւորը այն օր երկինքէն վար պիտի իջնէ
մեծ փառքերով , դատողական աթոռ պիտի
նստի , բոլոր մարդոց գործքերը այն օր պիտի
քննուին ու յայտնուին , բոլոր արդարներուն
վարձքը , ինչպէս և բոլոր մեղաւորներուն պա-
տիժը այն օր պիտի տրուի . արդարները՝ Հրեշ-
տակներուն , և մեղաւորները՝ սատանային այն
օր պիտի խառնուին :

Հ . Քրիստոսի դատողական աթոռ նստելուն
և դատելուն վկայ կա՞յ սուրբ գիրքերէն :

Պ . Շատ վկայ կայ , ահա՛ նախ Սողոմոն

Կը վկայէ՝ « Եւ վախճան բանիս . գամենայն ինչ
 լո՛ւր , յԱստուծոյ երկիր , եւ գայատուիրանս նո-
 րա պահեա՛ . զի այս է մարդն ամենեւին : Զի գա-
 մենայն արարածս ածցէ Աստուած ՚ի դատաս-
 տան , յամենայնի անտես արարելոցն՝ երէ բարի
 եւ երէ չար » . Ժողո . ԺԲ . 13 . — « Խօստիս է շր-
 կացոսն ինննն է . առնն բանը լսէ , Աստուծոյ վախճանն՝ որ
 անոր պատուեմբերը պահէ՛ . վասն զի այս է բուն մարդը :
 Ինչո՞ւ որ Աստուած բոլոր ստեղծածները դատաստանի
 պիտի կանչէ առնն ծածոսի բաներոս հետ , ինչ բարի եւ
 ինչ չար : Եւ Բ . Քրիստոս կը վկայէ՝ « Եւ իշխա-
 նութիւն ետ նմա դատաստան առնել . եւ զի
 Որդի մարդոյ է , ընդ իայն զի՞ գարմանայր » .
 Յովհ . Ե . 27 . — « Անոր իշխանութեան որոսոս դա-
 տաստան ընելու համար . վասն զի մարդոց Որդի է ,
 անոր ինչո՞ւ կը զարմանա՛ » : Եւ Գ . Պօղոս կը վե-
 կայէ . « Զայս վկայութիւն դնեմ առաջի Յիսուսի
 Քրիստոսի , որ դատելոց է զկենդանիս եւ զմե-
 ուեայս ՚ի յայտնութեան իւրում եւ յարքայու-
 րեան » . Բ . Տրմո . Դ . 1 . — « Այս վկայութեանը
 կը դնե՛՛ Յիսուսի Քրիստոսի առջեւ , որ պիտի դատե-
 րդարներն ստեղծարները իր յայտնութեան ստեղծ-
 արութեան զր » : Եւ Դ . Պօղոս կրկին կը վե-
 կայէ . « Քանզի ամենեցուն մեզ յանդիման լի-
 նիլ կայ առաջի ատենին Քրիստոսի , զի ընկայցի
 իւրաքանչիւր իւրով մարմնով՝ զոր ինչ զործեաց
 յառաջ , երէ բարի եւ երէ չար » . Բ . Կորն .
 Ե . 10 . — « Ընե՛՛ առնե՛՛ Քրիստոսի առննն առջե-
 պիտի ներկայանա՛ , որպէս զի իւրաքանչիւրս առաջաց

գործած թաշի, կամ շար գործերուս հասոցումը ընդունինք մեր մարմնով ։

Հ. Յոյց տուածներէդ զատ ուրիշ վկայ կայ ։

Պ. Թէպէտ շատ վկայութիւններ կան, բայց ամենը մի առ մի յառաջ բերել հարկ չէ . մինակ քեզ սա մէկ բան հասկնալ պէտք է, որովհետեւ ըսինք թէ Քրիստոս՝ արդար դատաւորը, չը կարծես թէ այս աշխարհիս դատաւորներուն պէս է, այլ շատ տարբեր . վասն զի աշխարհիս դատաւորները ուրիշի վկայութեամբ կրնան հասկնալ բարին եւ չարը, իրաւն ու սուտը, եւ ըստ այնմ կը դատեն, բայց Քրիստոս բնաւ վկայի կարօտ չէ . վասն զի ոչ թէ գործած՝ այլ միտքերնիս դրած ու տակաւին չը գործած մեղքերնիս ալ գիտէ, ինչպէս Գաւթիթ կը վկայէ՝ « Զանգործս իմ տեսին աջք քո, եւ ՚ի գիրս քո ամենեքեան գրեցան » . Սաղ. ՃԼԸ. 16. - « Միտս դրած ու դեռ չը գործած մեղքերս՝ ուստի որ տեսնեմ ու գրեմք մեզ գրուեցան » . եւ Բ. աշխարհի դատաւորները կաշառ ուտելով դատաստան կը տեսնեն ու իրաւունքը կը ծռեն, բայց Քրիստոս կաշառ չառնելէն զատ, կաշառ տուողն եւ առնողն ՚ի միասին պիտի պատժէ ։ Տեսա՞ր տարբերութիւնը . մանաւանդ աւելի վախնալիք բանը այս է, որ մեղաւորներուն շնորհք չընելէն զատ, նոցա դատախազն եւս ինքն է, ո՞վ կրնայ ազատիլ անոր ձեռքէն . եթէ մեղաւոր ըլլաս, ո՞վ կրնայ քեզ օգնութիւն ընել և կամ մխիթարել ։

Հ. Ինչո՞ւ համար մեղաւորներուն դատախազ կըլլայ Քրիստոս :

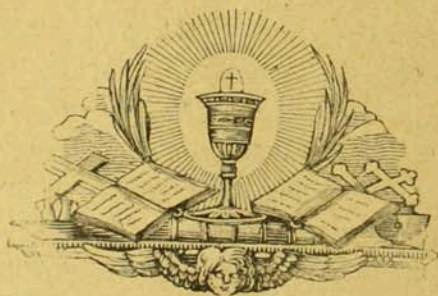
Պ. Որովհետեւ քեզ համար խաչուիլը, ու զքեզ սատանայի գերութենէն ազատելուն երախտիքը ուրացած ես քու չար գործքերովդ, և պատուէրները ոտքի տակ առած ես. ուստի իրեն քեզ ըրած բարերարութիւնը յիշելով, եւ բարութեան փոխարէն քու ըրած չարութիւնդ դիմացդ դնելով պիտի պատժէ սաստիկ բարկութեամբ. նաեւ մարգարէները եւ առաքեալները քեզ դատախազ պիտի ըլլան, որովհետեւ անոնց դրած խրատներն եւս ոտքի տակ առած ես, նոյնպէս երկնքի հրեշտակները քեզ դատախազ պիտի ըլլան, որովհետեւ թագաւորաց թագաւորը, Աստուած քեզ բարկացած է, հարկաւ անոր զօրքերն ալ քեզ դատախազ պիտի ըլլան. այն ատեն քու խեղճ հոգիդ ի՞նչ վիճակի եւ ի՞նչ կրից ենթակայ կըլլայ արդեօք, երանի թէ այն ատեն անհաւատ գտնուէիր քան թէ այդպէս չարաչար ուրացեալ. երանի թէ Քրիստոսի ճշմարտութիւնը բնաւ ճանչցած չըլլայիր, ինչպէս Պետրոս կըսէ. « Լաւ էր ևոցա՛ թէ բնաւ չէր իսկ ծանուցեալ զարդարութեանն ճանապարհ. քանիք ծանեան եւ յետս կացին 'ի սուրբ պատուիրանէն որ ևոցա աւանդեցաւ » . Բ. Պետ. Բ. 21. – « Շօր ողէկ էր անոնց, որ որդարութեան ճամբան բնաւ ճանաչած չլինէին, քան թէ ճանաչեցին և իրենց ուսանողութեամբ պարտաւորանեցին եր քաշուեցան » :

Հ. Ինչո՞ւ Պետրոս քրիստոնեայ մեղաւորը անհաւատներէն գէշ ցոյց տուած է :

Պ. Որովհետեւ քրիստոնեայ մեղաւորին մեղքը կրկին է . նախ ուրացութեան մեղք՝ երկրորդ կռապաշտութեան մեղք , ինչպէս Պօղոս կըսէ . « Խոստանան վիտել, վկասուած , եւ գործովք իւրեանց սրբանան » . Տիտոս Ա. 16. – « Կը խոստանան զԱստուած ճանաչել , եւ գործով կոտորանան » :

Հ. Կերեւի թէ քրիստոնեայ մեղաւորին աւելի կը բարկանայ 'Քրիստոս' քան թէ անհաւատին :

Պ. Աւելի բարկանալու իրաւունք ունի , վասն զի եթէ երկու մարդ քեզ հայհոյութիւն ըսեն , որոց մին թշնամիդ ըլլայ ու միւսը բարեկամդ եւ կամ զաւակդ . դու անոնց որուն աւելի կը բարկանաս , թշնամիդ հայհոյութեան , թէ բարեկամիդ և կամ զաւակիդ :

Հ. Յայտնի բան է , որ բարեկամիս և կամ զաւակիս աւելի կը բարկանամ :

Պ. Եթէ պիտես որ բարեկամին հայհոյու-

Թեան աւելի կը բարկանայ մարդ, մեր Քրիստոս աչրը արդեօք ո՞րքան պիտի բարկանայ մեզ, որ այնքան երախտիք ունի մեր վրայ, և այնքան շարճարանքներ քաշեց մեզ համար:

Հ. Մինակ մեզ համար շարճարանք քաշել ինչէ՞ն գիտես:

Պ. Ասկից յայտնի է, որ վերնատան մէջ երբ հաց եւ գինին աշակերտներուն տուաւ, ըսաւ. «Առե՛՛, կերե՛՛ ու խօնցե՛՛, այս է՛ Մարմնս ու Արեւնս է, որ շարճերուն համար պիտի Քաճնուի»:

չըսաւ ամենուն՝ այլ շատերուն համար, յորմէ
կը հասկցուի միայն իրեն հաւատացող քրիս-
տոնէից համար արիւն թափել:

Հ. Այն ատեն քրիստոնեայ չը կար, որ
անոնց համար արիւն թափէր:

Պ. Իրաւ ես, հրէից համար աշխարհք
եկաւ, ինչպէս ինքը վկայեց թէ՛ « Իւրայելի
հորստած ոչխարներուն համար եկայ », բայց անոնք
զինքը չընդունեցին, զոր Յովհաննէս կը վկայէ.
« Յիւրսն եկն, եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան. իսկ
որք ընկալան զնա՝ ետ նոցա իշխանութիւն որ-
դիս Աստուծոյ լինիլ » . Յովհ. Ա. 41. — « Իբեռ-
ներուն եկաւ, — իբեռները չեկեց ընդունեցին, և
ընդունողներուն իշխանութիւն որսաւ Աստուծոյ որդի
ըլլալ » :

Տեսա՞ր, իրեն հաւատացողներուն որքան
բարձր իշխանութիւն առած է, որով Աստուծոյ
որդի պիտի ըլլան. մենք որ այդքան մեծ
երախտիքները ուրացած ենք մեր շար գործքե-
րով, իրաւունք չունի՞ մեզ աւելի բարկանալու,
ինչպէս Պօղոս մի օրինակով կը հասկցնէ մեզ.
« Քանզի անհնար է մի անգամ մկրտելոցն, որ
ճաշակեցին յերկնաւոր պարգեւացն, եւ հաղորդք
եղեն Հոգւոյն սրբոյ, եւ զգեղեցիկ բանին Աս-
տուծոյ ճաշակսն ճաշակեցին, եւ զգօրութիւնս
հանդերձելոյ աշխարհին, եւ կործանեցին, միւս-
անգամ նորոգել յապաշխարութիւն, եւ վերստին
'ի խաչ հանել անձանց զմրդին Աստուծոյ, եւ
դարձեալ յապտառակել: Քանզի երկիր որ ըմպիցե

զանճրէս բազում անգամ եկեալ 'ի վերայ նորա ,
 եւ ծնանիցի արդիւնս շահեկանս նոցա՝ վասն
 որոյ գործիցին , ընդունի զօրհնութիւն յԱստուծոյ .
 իսկ որ բերե փուշ եւ տատասկ՝ անպիտան է
 եւ մերձ յանեծս , եւ վախճան նորա յայրումն » .
Երբա . Զ . 4-9 . — « Բանշի զի անգամ յերբանշերուն ,
 որոնք ճաշակեցին երկնսն որ պարգեւներէն , եւ հաշար
 եղան սորբ շոգոյն , եւ իւրոս թեղեցին իօտին
 հասն առն , եւ հանդերձեալ աշխարհի զբոսնները
 (գիւրցան) , ելէ կործանին (կոյսն) , անհետին է կրկին
 նորոշուել աշխարհութեամբ , եւ վերստին իսկ հանել
 Աստուծոյ որդին (երեւոյց) անշերուն . և նորէն խոյրա-
 տակել : Բանշի այն երկիրն որ իր վրայ յաճախ իջնալ
 անշերը կը թծէ , և առաք արդիւնք կուրաց աննոց ,
 որոնք շինել ճաշակեցին , Աստուծոյ օրհնութիւն կընդունին :
 Ինչ ելէ զի սորոսն կը բերէ , անպիտան է , և
 անեծքի ճօր և անոր վերջն այրումն է » :

Նոյնպէս եւ մենք Աստուծոյ բոլոր բարութիւնները ընդունեցինք , եթէ այս բարեաց
 փոխարէն բարեգործութեան պատու չը տանք ,
 այլ մեզքի փուշեր եւ որոմներ բուսցնենք ,
 մենք եւս պիտի այրինք այն արտին պէս , ինչ-
 պէս Քրիստոս ըսաւ . « Որպէս ժողովի սրամնն
 եւ 'ի հուր այրի , այնպէս եղիցի 'ի կատարածի
 աշխարհիս . . . Ելցեն հրեշտակք՝ եւ մեկնես-
 ցեն զգարս 'ի միջոյ արդարոց , եւ արկցեն
 զնոսա 'ի հնոց հրոյն . անդ եղիցի լալ եւ կրճուել
 ատամանց » . *Մատ . ԺԳ . 40 . 49 .* — « Ինչպէս որ
 որով կը թողնեն սորոսն կընէն , այնպէս պիտի

ուրա՛յ աշխարհիս զերջ . . . Հրեշտակները պիտի ելնեն ,
 զգաւորները արդարներուն միջէն պիտի բարձրեն ու
 զանո՛ս դժուրի կրակին մէջ պիտի յիշեն . ուր պիտի լան
 և սկսանին կրճարեն » : Եւ Բ . Եսայի կը վկայէ .
 « Եղիցին հերանոսք խարդեայք իբրեւ գիրուց
 յագարակի » . Եսայի 1, Գ . 12 . — « Հեթանոսները
 արտերուն միջէ փոշերուն պէս պիտի այրին » :

Հ . Եզրա՛յր , այդ . ի՛նչ վախնալիք բաներ
 կըսես , ես ո՛ւր պիտի երթամ և ինչպէս պիտի
 ազատիմ այն արդար դատաւորէն :

Պ . Ո՛չ միայն դու , Պօղոսն անգամ կը
 վախնայ , որ կըսէ , « Ա՛հ մեծ է անկանիւյ ՚ի
 ձեռս Աստուծոյ կեղեղանալ » . Երրօ . Ժ . 34 . —
 « Եսոր մեծ վախ է կենդանի Աստուծոյ յետո՛ւ ինչալը » :
 Քանի որ այդքան կը վախնայ , կը նշանակէ , որ
 հասկցած է , թէ ձեռքէն ազատուելու հնար
 չը կայ , ինչպէս որ Ամովս կը վկայէ , « Զի երե
 ծածկեսցին ՚ի դժոխս , անտի ձեռն իմ կորցեսցե
 զնոսա . եւ երե ելանիցեն յերկինս , եւ անտի
 իջուցից զնոսա . եւ երե բարիցեն ՚ի բարձունս
 Կարմեյայ , եւ անտի յուզեսցից եւ առից զնոսա .
 եւ երե ընկեսցին յաջաց իմոց ՚ի խորս ծավոն ,
 եւ անդ հրամայեսցից վիշապին խայրէյ զնոսա .
 եւ երե զնայցեն ՚ի գերութիւն առաջի բշնամեաց
 իւրեանց , եւ անդ հրաման տաց սրոյ՝ եւ սատա
 կեսցե զնոսա » . Ամովս Թ . 2-5 . — Ելե՛ր դժուրիս
 մէջ պահուին , ի՛մ յետո՛ս անկեց պիտի առնե՛ր զանոնս .
 Ելե՛ր երկինս ելնեն , այն րեզնէն պիտի իջեցնե՛մ . Ելե՛ր
 Կարմեյա Բարձր Լեռան զրայ պահուին , պիտի փնտրե՛մ

և գործեմ զանոնս, ելևէ խորունկ ծովոս որով իյնան,
այն որեղ մեծ վեշապին պիտի հրամայեմ, որ զանոնս խայլե,
և ելևէ իրենց լեշնամեներուն յետո՞վ գերի երկան, այն
որեղ սուրին հրաման պիտի որոմ որ զանոնս կորորէ ։

Հ. Այս տեղ սուելի վախցուցիր զիս, եղբա՛յր ։

Պ. Վախնալու խօսքերը դեռ ետք պիտի
լսես, երբ որ դատաստանդ տեսնուի եւ ամեն
կողմանէ յանցաւոր գտնուիս, այն ատեն մի
ահաւոր ձայն պիտի լսես ։

Հ. Ի՞նչպէս ձայն է արդեօք այն լսելիքս ։

Պ. Քրիստոս՝ արդար դատաւորը, այն տե-
ղի մեղաւորներուն պիտի ըսէ՝ « Երբա՛յր յինէն,
անիծեալք, ՚ի հուրն յաւիտեական, որ պատ-
րաստեալ եւ սատանայի եւ հրեշտակաց հարս » ։
Մատ. Իէ. 41. - « Հեռացե՛ք ինչմէ, ո՛վ անիծեալներ,
յա-խորենահան կրակին մէջ, որ սասանային և անոր
հրեշտակներուն համար պարբասարասած է » ։

Հ. Քրիստոս այդ խօսքը որ ըսէ ինձ, ի՞նչ
կընեն արդեօք ։

Պ. Ոտքերդ և ձեռքերդ կապուած կը ձգեն
դժոխքին մէջ, եւ այն տեղ են բնաւ չը մա-
րելիք կրակը. օձի ու կարիճի նման անքուն
եւ անմահ թունաւոր որդերը, չը կտրելու
չղթայները, թանձր մութը, ակոսյ կրճտելիք
սառնամանիքը, անմխիթար լաց եւ ողբումը.
յաւիտեան անկից ազատիլ չը կայ. ոչ մէկէ
օգնութիւն եւ կամ մխիթարութիւն չը պիտի
կրնաս գտնել, յուսահատած յաւիտեան պիտի
տանջուիս այրելով և մրկելով ։

Հ. Այդ ի՞նչ տեղ էր, որ ինձ առաջարկեցիր, եղբայր:

Պ. Մինակ քեզ չեմ ըսեր, հապա բոլոր մարդոց համար կըսեմ. վասն զի ով որ Աստուծոյ կամաց հակառակ գործ բռնած է, անշուշտ նորա վախճանը այս պիտի լինի, անոր համար Քրիստոս զգուշացած է մեզ, որ այդ փորձանքներուն չը պատահինք:

Հ. Ի՞նչպէս զգուշացուցած է Քրիստոս:

Պ. «Եթէ գայթակղեցուցի զքեզ ձեռն քո, եւ ոտն քո, եւ ակն քո հա՛տ եւ ընկեա՛ ՚ի քէն. զի լաւ է քեզ կաղ, խեղ, եւ կոյր մտանել ՚ի կեանսն յաւիտենից, քան երկուս ձեռուս, ոտս եւ աչս ունիլ եւ անկանիլ ՚ի գեհէն ՚ի հուրն անշէջ, ուր որդն նոցա ոչ մեռանի եւ հուրն ոչ շիջանի»:

Մար. Թ. 42. — «Թէ որ յեռո՛ր, ուրո՛ր, կա՛մ աչո՛ր + եղ Գայթակղու՛նքն կոտորան, կորե՛՛ եւ յգե՛՛ + եղնէ. վասն զի շատ աղէկ է + եղ կաղ, խեղ եւ կոյր արտայո՛ւնքն մարմնէլ, + ան լիէ երկուս յեռո՛ր. երկուսոր + և աչո՛ր անեղալ և անմարելի կրակին մէջ իցնալ, ուր աննոց որքը չը մեռնիր և կրակը չը մարեր»:

Հ. Ինչո՞ւ համար Քրիստոս՝ աչք, ձեռք, և ոտք հանելու և կտրելու կը հրամայէ:

Պ. Քրիստոսի միտքը՝ աչաց, ձեռաց, ոտից վրայ չէ, որովհետեւ այս երեք անդամը մարդոց պիտանի և կտրելու անդամներ են, այս պատճառաւ զանոնք օրինակ բերաւ, եթէ այդ անդամներուդ պէս պիտանի բան մը ունիս, այսինքն՝ թէ՛ ծնողք, թէ՛ եղբայր, և թէ՛ կին,

Թէ՛ զաւակ , և Թէ՛ բարեկամ , և Թէ՛ ստացուածք , ինչ և իցէ , քեզ մեղաց պատճառ կըլլան , կտրէ զանոնք , և կամ դու բաժանուիր անոնցմէ , ինչու որ շատ աղէկ է քեզ ասոնցմէ զրկուած արքայութիւն երթալ , քան Թէ աղոնց բոլորը ունենալ ու դժօխք երթալ . ահա՛ երրորդ մտածելիքդ այս ահագին դժօխքէ , զոր Աստուած ամենախնամ հէ՞ռի ընէ բոլոր քրիստոնեայներէն :

Հ. Ամենաբարին Աստուած բնաւ պիտի չը կսկծայ իր ստեղծած ծառայից վրայ :

Պ Աստուած մեր վրայ կսկծալուն համար է , որ ստեղծեւէն յետոյ միշտ մեր մարմնոյ պիտոյքը կը հոգայ երկինքէն անձրեւ և արեգակ տալով . որովհետեւ մեր մարմնոյ պիտոյքը՝ Թէ՛ ուտելիք և Թէ՛ հագուելիք՝ բոլորը Թէեւ երկիրը կը բուսցնէ , բայց արեգակին ու անձրեւին զօրութեամբ կը բուսնին : Նաեւ մեր հոգւոյ փրկութեան համար շատ մարգարէներ զրկեց , քարոզելով մեզքէ զգուշացնելու համար . եւ վերջապէս իւր միածին Որդին աշխարհք զրկեց , որ մեզ համար տեսակ տեսակ շարշարանքներով խաչին վրայ մարմնով մեռաւ ու զմեզ սատանայի գերութենէն ազատեց , ինչպէս որ վեր պատմեցինք : Եւ ետքի գալիքներուն համար շատ պատուէրներ աւանդեց , որ մեզքէ զգուշանան ու անգամ մի եւս սատանային գերի չըլլան . նա եւս Առաքեալներն շատ խրատներ գրեցին մեզ իրենց գրքերուն

մէջ մեղքէ զգուշացնելու համար՝ վերջապէս քեզ հակցնելիքս ասիկայ է, Քրիստոս մեզ արքայութեան ճամբուն գեղեցիկ ըլլալը հասկցուցած է, նոյնպէս դժոխքին գէշութիւնը եւ սաստկութիւնը, և երկուքին ճամբան եւս ցոյց տուած է՝ թէ «Սա նեղ դռնէն մտնողը արտաշնայան էրէայ, ու լայն դռնէն մտնողը դժոխէտ էրէայ» : Եթէ դու այդքան խրատները ոտքի տակ առնես, Քրիստոսի խաչ ելնելը անպտուղ հանես, կրակին այրող բնութիւն ունենալը գիտնաս ու ձեռքդ կրակին մէջ խոթես, այնուհետեւ Աստուած քեզ կը կսկծայ՝ ինչպէս որ Սողոմոն կը վկայէ :

Հ. Սողոմոն ի՞նչ կը վկայէ :

Պ. «Քանզի կոչելի՛ եւ ոչ լսելիք, յերկարեի գբանս իմ՛ եւ ոչ անսայիք. այլ ապախտ առնելիք զխորհուրդս իմ, եւ յանդիմանութեանց իմոց ոչ անսայիք : Այսուհետեւ եւ ծիծաղեցայ զկորստեամբ ճերով » : Առակ. Ա. 24. — «Ուրմէտե-տե- կը կանչէն, չէի+ լտեր, խոտերս կերկարցնէի, չէի+ մորիկ ընէր, այլ ի՛մ խորտերս բանի տեղ չէի+ դնէր, եւ յանդիմանութիւններսս չէի+ լտեր : Այսուհետեւ եւ յեր կորստեամբ վրայ պիտի խնդամ » :

Հ . Եղբայր , հասկցանք , որ մեր մտածելիք չորս բանին երեքն էին ճան , դատաստան , դժոխք , ի՞նչ է չորրորդ մտածելիքս :

Պ . Չորրորդ մտածելիքդ բոլոր աշխարհիս յոյս դրած ու փափագած «բարեբախտ» է :

Հ . Կուզեմ որ արքայութ բան ի՞նչ ըլլալը հասկցնես :

Պ . Արքայութիւնը ճառել եւ քեզ հասկցնել իմ խելքիս բանը չէ , քանի որ Պօղոս չը կրցաւ ճառել ինչպէս կը գրէ , « Չոր անկ ոջ ետես , եւ անկն ոջ լուսաւ , եւ ի սիրտ մարդոյ ոջ անկաւ , զոր պատրաստեաց Աստուած սիրելեաց իւրոց » . Ա . Կորն . Բ . 9 . — « Այն քաները , զորս «չդրեալս չէ և «կանջ լաւ չէ , և մարդոս սիրտ ինչա՞ չէ , Աստուած իւր սիրելիներուն համար պատրաստեց » : Երբ Պօղոս այսպէս կըսէ , ես ի՞նչպէս կարող եմ ճառել :

Հ . Ուրեմն արքայութիւնը ճառող բնա՞ն չը կայ . մինչդեռ վեր ըսիր թէ մեզք չը գործեալու համար չորս բան պիտի մտածես , որոց երեքը հասկցայ և պիտի մտածեմ , հապա արքայութեան ինչպէս տեղ ըլլալը եթէ չը հասկնամ , ի՞նչպէս մտածեմ անոր վրայ :

Պ . Մի՛ արտօրար , ահա՛ Յովհաննէս տեսիլքի մէջ տեսնելով արքայութեան ձեւը՝ բաւական կը գրէ . « Քաղաքին պարիսպները յասպիսով շինուած էին , եւ քաղաքը մաքուր եւ

սպիտակ ապակիի նման ոսկի էր, եւ քաղաքի հիմերը տասն երկու տեսակ աղամանդ քարեր, որոց վրայ գրուած էին երկոտասան առաքելոց անունները էին. ունէր տասն երկու դուռ, երկոտասան միաձեւ մարգարիտներէ, ուր տասն երկու Հրեշտակներ կեցած էին: Քաղաքը լուսաւորուելու համար արեգական և լուսնի պէտք չունէր. վասն զի Աստուծոյ փառքը ամեն ատեն կը լուսաւորէր զայն», ինչպէս որ Եսայի կըսէ. «Եւ ոչ եւս եղիցի քեզ արեգակն 'ի յոյս տունջեան, եւ ոչ ծագումն յուսնի տացք քեզ յոյս 'ի գիշերի. այլ եղիցի քեզ Տէր յոյս յաւիտեանական, եւ փառք քո Աստուած» . Եսայի 4. 19. — «Այսօր հեռեւ քո ցորեկոսայ լոյսը արեգակէն՝ եւ գիշերոսայ լոյսը լուսնէն՝ դիտի ըլլայ, այլ Տէրը դիտի ըլլայ քեզ յաւիտեանական լոյս. և քո փառքը Աստուած» :

Այն տեղ ոչ ցաւ կայ, ոչ տրտմութիւն եւ ոչ լաց, այլ միշտ ուրախութիւն եւ ցնծութիւն, և միջի ժողովուրդը հրեշտակներ, մարգարէներ, առաքեալներ, մարտիրոսներ, ճրգնաւորներ, կոյսեր եւ բոլոր արդարներն են, և անոնց թագաւորը՝ Աստուած ինքն է. այն տեղ ձմեռ չը կայ, միշտ գարուն է: Տեսա՞ր, թէ ինչ գեղեցիկ տեղ է եղեր:

Հ. Երանի՛ այն տեղ մտնելու արժանի եղող մարդոց, իրաւ որ հոգիս շատ կը փափազի այն տեղ մտնելու:

Պ. Ամեն մարդ կը փափազի, եղբա՛յր, բո-

լոր աշխարհիս յոյսը եւ փափագը անոր վրայ է . Առաքեալները և մարտիրոսները անոր համար տեսակ տեսակ չարչարանքներով արիւն թափեցին , նոյնպէս ճգնաւորները , որ տունէ , հայրենիքէ , ծնողքէ և ընտանիքէ , զաւակներէ , բարեկամներէ , ազգականներէ , եւ բոլոր ստացուածքներէ հրաժարելով՝ գնացին լեռներ և անապատներ անօթի , ծարաւ , մերկ , արեւին տաքին եւ ձմեռուան սաստիկ ցրտերուն համբերելով իրենց անձը մաշեցուցին , արքայութիւն երթալու համար էր . բայց կերելի թէ քիչ մարդ պիտի մտնէ այն տեղ , ինչպէս Քրիստոս ըսած է . « Բազումք են կոչեցեալք՝ եւ ոսկաւք են ընտրեալք » . Մատ . Ի . 16 . — « Շարերը կանչուած են , բայց չիլերն են ընտրուածները » :

Իրաւ , առաքեալները շատ մարդիկ հրաւիրեցին արքայութեան սեղանին , եւ շատ մարդիկ կը մկրտուին ու քրիստոնեայ անուն կըստանան արքայութիւն երթալու համար . բայց իր կամք զսպող ու սատանային յաղթող , Աստուծոյ բոլոր պատուէրները անթերի կատարող քիչ մարդ կըլլայ , ասոր համար Քրիստոս ըսաւ , « Ոչ ամենայն որ ասէ ցիս՝ Տէր Տէր , մտցի յարքայութիւն երկնից . այլ որ առնէ զկամս հօր իմոյ որ յերկինսն է » . Մատ . Է . 21 . — « Առն աննէ , որ ինչ Տէր Տէր , կը կոչեն , որոպէս լինան զը պիտի հարնեն , այլ այն՝ որ ի՞նչ երկնաւոր հօրս կամբը կը կատարէ » :

Հ. Մէկ բան միտքս եկաւ . որովհետեւ Քրիստոս մեզաւորներուն « Երթա՛յք յինձն » պիտի ըսէ , արդեօք արդարներուն ի՞նչ պիտի ըսէ :

Պ. Արդարներուն ալ « Եկա՛յք օրհնեալք Հօր իմոյ , ժառանգեցի՛ք զպատրաստեալ ճեզ արքայութիւնն իսկզբանէ աշխարհի » . Մատ . ԻԵ . 34 . — « Եկե՛՛ք + ի՛՛մ Հօրս օրհնածները , ոչեւ որ « ինչքէն յեղ համար պարտաստած արտայն-իւնը ժառանգեցե՛՛ք + » : Այսպէս ըսելով անոնց գործած բարեգործութեան փոխարէն վարձքերնին կուտայ , այսինքն՝ անթառամ պսակով ու լուսեղէն լաթերով կը զարդարէ ու իրեն հետ 'ի միասին կառնէ կը տանի երկնքի արքայութիւն իւր խոստման համեմատ թէ՛ « Ես ուր ըլլամ , ի՛մ պաշտօնեայներս հոն պիտի ըլլան » , և միշտ Աստուծոյ երեսը տեսնելով պիտի ուրախանան ու ցնծան յաւիտեանս յաւիտենից , ինչպէս որ Պօղոս կը վկայէ . « Յափշտակեսցուք ամպովք ընդ ասաջ Տեառն յօղս , եւ այնպէս յամենայն ժամ ընդ Տեառն լինիցիմք » . Ա . Թեոս . Դ . 16 . — « Ամպերով պիտի յափշտակուին + Տերու չեւեւ օդին ձեւ , և այնպէս ասեւ արեւ Տերու +ով պիտի ըլլան + » :

Հ. Արդարներուն փառքը ի՞նչ տեսակ է արդեօք :

Պ. Լեզուով չը ճառուիր , մեր խելքէն ու միտքէն վեր բան է , բայց Պօղոս մեր միտքը հաստատելու համար արեգակը , լուսինը եւ աստղերը օրինակ ցոյց կուտայ , որովհետեւ մեր աչքը անոնցմէ պայծառ բան տեսած չէ .

Թէպէտ անոնցմէ եօթնապատիկ աւելի է, բայց միշտ մեր տեսած բաներով պիտի հասկցնէ . « Այլ փառք արեգական եւ այլ փառք լուսնի, այլ փառք աստեղաց . եւ աստղ բան զաստղ անուանել է փառօք : Նոյնպէս եւ յարօքիւն մեռելոց » . Ա . կորն . ԺԵ . 41 . — « Արեգակն, լուսնոյ եւ աստղերոս փառքերը երբեք որբէր են . Տէ աստղ որեւէ աստղի մը վրայ աւելի փառքով է : Այսպէս է և Տէրեւոց յարօքիւնը » : Եւ Բ . Դանիէլ կը վկայէ . « Եւ իմաստունք ծագեսցին իբրեւ զլուսաւորութիւն ՚ի հաստատութեան, եւ բազումք յարդարոց իբրեւ զաստեղս յաւիտեանս՝ եւ եւս » . Դանի . ԺԲ . 3 . — « Իմաստունները երկնի լուսոյն ոչ ոչ պէտք չեն, ու արդարներէն շատերը աստղերուն ոչ ոչ պէտք չեն յարօքիւն » : Եւ Գ . Քրիստոս ըսաւ . « Յայնժամ արդարքն ծագեսցին իբրեւ զարեգակն յարբայութեան երկնից » . Մատ . ԺԻ . 43 . — « Այն աստիւ արդարներէն արեւի ոչ ոչ պէտք չեն յարօքիւն » : Եւ այս բոլոր վկայութիւններէն կերեւի, որ արդարներուն փառքը աստիճան ունի :

Հ . Արդարներուն այդքան փառաւորութիւնը որ տեսնեն, իրենց հակառակօրդները ի՞նչ պիտի ըսեն արդեօք :

Պ . Ահա՛ Սողոմոն կը գրէ ի՞նչ ըսելին . « Յայնժամ կացցի արդարն բազում համարձակութեամբ հանդէպ նեղջաց իւրոց . Եւ որոց անգոսնեին զվաստակս նորա, տեսեալ զնա՛ խոռվեսցին անհնարին երկիւղիւ, եւ զարհուրեսցին

'ի վերայ սքանչելի փրկութեան նորա : Եւ զըզ-
 ջասցին 'ի միտս իւրեանց , եւ առ նեղութեան
 անձանց հոգւոց հանցեն եւ ասասցեն . Այս այն
 այր է՝ զոր երբեմն մէք ծաղր առնեաք եւ յա-
 ռակս նախատանաց : Մէք անմիտք՝ զվարս դո-
 րա մոյրութիւն համարեաք եւ զվախճան դորա
 անարգութիւն : Զիա՞րդ համարեցաւ ընդ որդիս
 Աստուծոյ » . *Իմաս . Ե . 1 .* — « Այն աստիճան
 շատ համարձակ պիտի կայնի զինքը նեղողներուն աստիճան :
 Եւ անոնք որ անոր քաջաժ նեղութեանները կարհամար-
 հելին , զայն պիտի խոնարհեն անհնարին եր-
 կիւղով եւ պիտի շարհարհեն անոր ստանալէն իրկութեան
 վրայ , իրենց մոտին մեջ պիտի զղջան ու հաստատուով
 պիտի ըսեն . Ասելոց այն մարդն է , որ երբեմն մեք
 ծաղր կընենք մեք անմիտներս ասոր վարքը մոլորու-
 թիւն կը սեպելինք ու վերջը անարդարութիւն . Գիտո՞յ
 ի՞նչպէս Աստուծոյ որդիներուն կարգ անցաւ » :

Հասկցա՞ր , եղբա՛յր , որովհետեւ դու այլ եւս
 բան պիտի չը հարցնես , ես եւս վերջի խրատս
 տամ , վասն զի եթէ մինչեւ հիմայ տուած
 խրատներս պահես , բաւական է քեզ փրկու-
 թեան : Վերջի ըսելիքս այս է . — եթէ ասկից
 առաջ գործած մեղքերնիս աչքի արցունքով
 լուալով՝ նորէն մկրտուինք ու մաքրուինք ,
 եւ զգուշանանք որ նորէն չը մեղանչենք , եւ
 Աստուծոյ բոլոր պատուէրները անթերի կա-
 տարենք , Քրիստոսի շնորհիւ մենք ալ այն
 երանաւէտ քաղցր ձայնին , անթառամ պսակին ,
 լուսեղէն առագաստին , եւ մանաւանդ Աստու-

ծոյ լուսափայլ դէմքը տեսնելու արժանի
կըլլանք, ու միշտ եւ հանապազ այն սուրբ
հրեշտակներուն, մարգարէներուն, առաքեալ-
ներուն, եւ բոլոր արդարներուն հետ 'ի մի-
ասին արքայութեան մէջ ուրախութեամբ եւ
ցնծութեամբ օրհնող կըլլանք զամենասուրբ
Երրորդութիւնն, զՀայր եւ զՈրդի եւ զսուրբ
Հոգին յաւիտեանս, ամէն:

